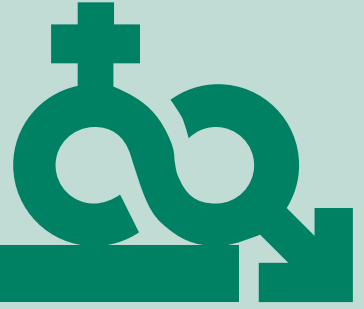

Bu Proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

TOPLUMSAL CİNSİYET KONU(ŞMA)LARI

TOPLUMSAL CİNSİYET KONU(ŞMA)LARI

**Gençleri etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı
şiddet hakkında bir kılavuz**

Katkıda bulunanlar

Dennis van der Veur
Karolina Vrethem
Gavan Titley
Györgyi Tóth

Aktivitelerin son editörü

Yael Ohana
Genel Editör
Gavan Titley

Koordinasyon ve son basım

Goran Buldioski
Annette Schneider
www.coe.int/compass

Gender Matters: A Manual on Addressing Gender based Violence Affecting Young People /
Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları: Gençleri Etkileyen Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Hakkında Bir Kılavuz

Çeviren: Şehnaz Kıymaz Bahçeci / **İngilizce Redaksiyon:** Eren Pultar

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları – No: 2

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 456
Birinci Baskı İstanbul, Ocak 2014
ISBN: 978-605-399-319-3

© İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yazışma Adresi: İnönü Cad.No:6 34387 Kuştepe / İstanbul
(0 212) 311 61 64 / 311 64 63
www.bilgiyay.com
e-posta: yayin@bilgiyay.com
Dağıtım: dagitim@bilgiyay.com

Yayına Hazırlayan: Nurhan Yentürk ve Devin Bahçeci
Tasarım ve Uygulama: Pelin Telyak
Düzelti: Remzi Abbas
Baskı & Cilt: ER-AY Basım Hiz. Tic. Ltd. Şti. Mas Sit. No: 87 Bağcılar 34204 İstanbul Türkiye
Proje Koordinasyon Ekibi: Devin Bahçeci, Kenan Dursun, Özlem Ezgin
Proje Danışmanları: Nurhan Yentürk, Laden Yurttagüler, Yörük Kurtaran

Katalog Bilgileri:

İstanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü Tarafından Kataloglanmıştır.

Toplumsal cinsiyet konu(şma)ları : gençleri etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkında bir kılavuz / katkıda bulunanlar, Dennis van der Veur ...[et.al.]; aktivitelerin son editörü, Yael Ohana ; genel editör, Gavan Titley ; koordinasyon ve son basım, Goran Buldioski, Annette Schneider ; çeviren, Şehnaz Kıymaz Bahçeci.

p. : ill.,charts ; cm.

Includes bibliographical references.

ISBN 978-605-399-319-3

1. Youth and violence - Europe - Handbooks, manuals, etc. 2. Youth and violence - Europe - Prevention - Handbooks, manuals, etc. 3. Gender mainstreaming. 4. Teenage girls - Violence against - Europe - Prevention -Handbooks, manuals, etc. 5. Young women - Violence against - Europe -Prevention - Handbooks, manuals, etc. I. Van der Veur, Dennis. II. Ohana, Yael. III. Titley, Gavan. IV. Buldioski, Goran. V. Schneider, Annette. VI. Kıymaz Bahçeci, Şehnaz.

HQ799.2.V56 T67 2013

© Avrupa Konseyi, Eylül 2009

Bu doküman, Avrupa Konseyi'nin, üye ülkelerin ya da işbirliği yaptığı kuruluşların resmi görüşlerini yansıtmamaktadır. Bu çalışmanın tüm yayın hakları saklıdır. Aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz. Baskıdan kaynaklanabilecek hata ve eksiklikler için lütfen www.sebeke.org.tr adresini ziyaret ediniz. Bu yayın, İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen Şebeke: Gençlerin Katılımı projesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu yayının, Avrupa Birliği'nin resmi görüşlerini yansıttığı düşünülmemelidir.

İÇİNDEKİLER

Şebeke projesi hakkında önsöz	5
“Toplumsal cinsiyet konu(şma)ları” Türkçe çeviri için önsöz	9
“Toplumsal cinsiyet konu(şma)ları” için önsöz	13
Teşekkür	15
Giriş	17
1. Toplumsal cinsiyet yaklaşımı	25
1.1. Toplumsal cinsiyet üzerine düşünmek neden önemlidir?	25
1.2. Toplumsal cinsiyet nedir?	27
1.2.1. Toplumsal cinsiyet hakkında fikirler	28
1.2.2. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet	29
1.2.3. Toplumsal cinsiyeti tartışmak	32
1.3. Toplumsal cinsiyet ve sosyalleştirme	33
1.3.1. Toplumda yaşam	33
1.3.2. Sosyalleştirmeye yönelik yaklaşımlar	34
1.3.3. Toplumsal cinsiyetlenmek	36
1.3.4. Toplumsal cinsiyet ve cinsellik	37
1.3.5. Toplumsal cinsiyet ve eşitsizlik	38
1.4. Erkeklikler	39
1.4.1. Örnek vaka: Kuzey İrlanda’da genç erkeklerin hayatları	41
1.5. Toplumsal cinsiyet politikaları: Daha eşit bir toplum için hareketler	43
1.5.1. Kadın hareketleri	43
1.5.2. Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) hareketleri	45
1.5.3. Genç ve yetişkin erkek grupları	47
Bölüm 1 için notlar	51
2. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	53
2.1. Giriş	53
2.2. Şiddet nedir?	55
2.2.1. Saldırı ve şiddet	56
2.2.2. Suistimal ve şiddet vakaları	58
2.2.3. Kamusal ve özel alanda şiddet	59
2.3. Şiddet türleri	61
2.4. İnsan Hakları bağlamında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	67
2.5. LGBT'lere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	70
2.6. Hane içi şiddet ve sevgililik ilişkilerinde şiddet	70
2.6.1. LGBT ilişkilerinde hane içi şiddet	73
Bölüm 2 için notlar	74
3. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmek	77
3.1. Gençlik çalışmasında toplumsal cinsiyet: Bakış açıları ve zorluklar	77
3.1.1. Gençlik çalışması pratiklerinde toplumsal cinsiyet	78
3.2. Gençlik eğitimlerinde ve projelerinde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması	81

3.2.1. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması	81
3.2.2. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği	83
3.2.3. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması için ana esaslar ve enstrümanlar	83
3.2.4. Eğitimde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması	85
3.2.5. Toplumsal cinsiyet eğitiminde etik ve yetkinlik	86
3.3. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmek	89
3.3.1. Örgütünüzde ya da grubunuzda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerinin bulunup bulunmadığını saptamak	89
3.3.2. Gençlik grupları ve geniş işbirliklerinde çalışma	89
Bölüm 3 için notlar	91
4. Genç insanlarla toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çalışması için egzersizler	93
4.1. (Formel olmayan) eğitimde genç genç insanlarla toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çalışmak	93
4.2. İnsan hakları eğitimi - eğitsel bir yaklaşım	94
4.2.1. İnsan hakları eğitimi destekleyen bilgi, beceri, tavır ve değerler	95
4.2.2. Deneysel öğrenme - insan hakları eğitimi için bir temel	96
4.2.3. Farklı ortamlarda insan hakları eğitimi kolaylaştırma	97
4.3. Egzersizlerin kullanılması	97
4.3.1. Egzersizlerin seçilmesi	97
4.3.2. Egzersizlerin sunum anahtarı	98
4.3.3. Bu kılavuzda sunulan egzersizlerin kolaylaştırılması için öneriler	99
4.4. Aktivite listesi	104
Beklentiler ve talepler	105
Statü kazanmak	107
Toplumsal cinsiyet karmaşası	109
Toplumsal cinsiyet kutuları	113
İyi, daha iyi, en iyi	119
Sadece 1 kere	123
Katî'nin hikâyesi	127
Dikkatle dinle	135
Vurun medyaya	137
Hayatımda güvenlik	141
Cinsiyet satar (mı)?	145
Alanlar ve mekânlar	149
Stella	153
Beyaz atlı şövalye	157
Sorması çok zor	161
Ne yapmalı	165
4.4.1. Tek cinsiyetli gruplar için genel egzersizler	169
5. Ekler: Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili uluslararası yasal insan hakları enstrümanları	175
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Özet)	175
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	177
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Basitleştirilmiş Versiyon)	181
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi - CEDAW (Özet)	185
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi	189

ŞEBEKE PROJESİ HAKKINDA ÖNSÖZ

Şebeke: Gençlerin Katılımı Projesi'nin (ŞEBEKE) amacı, genç yurttaşların ve gençlerle çalışan sivil toplum kuruluşlarının (STK) kamusal tartışmalara ve karar alma mekanizmalarına katılımını güçlendirmektir. Aynı zamanda, gençlerin toplumsal katılımlarının desteklenmesi hedeflenmektedir.

Bu amaçlar doğrultusunda, gerçekleştirilen faaliyetler arasında, genç yurttaşların katılımının güçlendirilmesi için farklı alanlarda ihtiyaç duyulan bilginin ve tartışmanın geliştirilmesi ve ilgili öznelerle paylaşılması bulunmaktadır. Bu kapsamda, proje çerçevesinde iki yıl boyunca, bir adet saha araştırması, dört adet akademik araştırma gerçekleştirildi, konu hakkındaki uluslararası kaynaklar taranarak altı adet çeviri kitaplaştı ve gençlerin katılımı hakkında yeni tartışmalar açmak için üç adet çalıştay düzenlendi. Proje boyunca sürdürülen tüm çalışmalar, proje sonunda düzenlenen bir uluslararası konferansla genç yurttaşlar, ilgili STK'lar ve karar alıcılarla paylaşıldı.

Kavramsal Çerçeve

Demokrasiye ilişkin güncel tartışmaların başında “yurttaşlık ve katılım” ilişkisi gelmektedir. Bu ilişkinin önemsenmesinin arkasında, demokrasinin temel eksenini olarak yurttaşların aktif ve sürekli katılımına dayanan bir karar alma sürecinin esas olması yatmaktadır. Bu ilişkinin yaşama geçirilme biçimi toplumsal karar alma süreçlerini de belirlemektedir.

Katılım; yurttaşların, kamusal yaşamı ile ilgili olan kararlara dahil olma ve bu kararları etkileme süreci olarak tanımlanabilir. Bu açıdan katılım, demokrasinin vazgeçilmez taşlarının-

dan biridir. Yurttaşlık ise; devlet ile bireyler (yurttaşlar) arasında çok boyutlu ilişkisel bir bağ olarak tanımlanabilir. Yurttaşlık, sivil, siyasal ve sosyal hakları ve sorumlulukları üzerinden toplumu oluşturan bireylerin her birine eşit statü sağlama iddiasındadır.

Hakların biçimsel eşitliği, yurttaşlara eşit ve adil bir statü sağlama noktasında eksik kalabilir. Eşit statünün var olabilmesi için hakların biçimsel eşitliğinin yanında, kaynaklara erişim yollarının ve karar alma süreçlerine katılımın da adil ve eşitlikçi bir biçimde var olması gerekmektedir.

Bu noktada, yurttaşlığın haklar bağlamında soyut bir biçimsel eşitlik sağlayan statüsünü, ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal farklılıklar ve bu farklılıkların katılıma etkileri üzerinden sorgulamak gerekmektedir. Çünkü yurttaşlık bağını, yurttaşın kimliği üzerinden birçok değişken (cinsiyet, cinsel yönelim, din, dil, etnisite, sınıf, ekonomik ve sosyal statü vb.) etkileyebilmektedir. Yurttaşlık bağını etkileyen, ancak az tartışılan etkenlerden biri de yaşıdır. Ancak genç olma hali, yurttaşlık bağlamında, önemli eşitsizlikler içerse de yeterince tartışılmamaktadır.

Bu bağlama uygun olarak, genç yurttaşların yurttaşlık bağı ve karar alma mekanizmalarına katılımı, ŞEBEKE kapsamında, siyasal, toplumsal ve ekonomik boyut olmak üzere üç alt kategoride ele alınmıştır.

ŞEBEKE çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalarda, siyasete katılım biçimleri, siyasi kurumlar ile yurttaşlar arasındaki ilişkiler, politika üretme süreçlerine ve politik karar alma mekanizmalarına genç yurttaşların katılımı siyasal boyut kategorisi altında ele alındı. Genç yurttaşların sivil alana katılımı ve STK'lar ile ilişkileri ise toplumsal boyut kategorisi altında ele alındı. Son olarak, ekonomik boyut, daha önce yapılmış olan birçok çalışmada ayrıntılı incelendiği için, ŞEBEKE kapsamında, temelde gençlik özerkliği bağlamında ele alındı.

Siyasal, toplumsal ve ekonomik katılım konularını birbirinden ayrı araştırmak ve tartışmak yerine, birbiri ile bağlantıları olan; farklı konular üzerinden birbirini etkileyen ve hatta keşif tartışma zeminleri olan başlıklar olarak görmek gerekmektedir. ŞEBEKE çerçevesinde yapılan araştırmalar, çevrilen metinler ve düzenlenen çalıştaylar ile konferans kapsamında yürütülen tartışmalar, yukarıda aktarılan üç kategorinin birbirini etkileyen yönleri dikkate alınarak yürütülmüştür.

Yukarıda tartıştığımız gibi, Türkiye'deki genç yurttaşların her düzeyde karar alma süreçlerine katılımını etkileyen konular üzerine olan bu proje kapsamındaki tartışmalara kavramsal zemin oluşturabilmek için "Yurttaşlığın Genç Hali" tanımlanmıştır.

Yurttaşlığın Genç Hali: Yurttaşlığın Genç Hali, gençlerin, "genç olmalarından dolayı" yurttaş olma hallerini etkileyen, avantajlı ve / veya dezavantajlı duruma düşüren siyasal, toplumsal ve ekonomik öğelerin bütünü olarak tanımlanabilir. Genç algısı, gençlerin toplumsal ilişkileri, genç olmaktan dolayı ortaya çıkan dezavantajlar ve ilgili dezavantajların sebep sonuç ilişkileri, yerel ve ulusal seviyede gençlerin yurttaş olarak ihtiyaçları, ekonomik ve sosyal haklara erişimi, kimlik ve aidiyet duyguları, kamusal karar alma süreçlerindeki durumları ve bu karar alma süreçlerine etkileri ve gençler ile yurttaşlık konusuna ilişkin diğer öğeler "Yurttaşlığın Genç Hali" başlığı altında toplanabilir.

Özetlemek gerekirse, ŞEBEKE kapsamında, Türkiye’de yurttaşlığın genç hali, yani genç yurttaşların yurttaşlık ilişkisi ve katılım konusu; toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutlar çerçevesinde incelendi ve genç yurttaşların güçlendirilmesi için gerekli görülen politika önerileri oluşturuldu ve konu ile ilgili yabancı dilde yazılmış metinler Türkçeye çevrildi.

Araştırmalar

Yukarıda da belirtildiği üzere biri saha araştırması olmak üzere toplam beş adet araştırma yapılmıştır. Araştırmaların temel amacı; Türkiye’de genç yurttaşların karar alma mekanizmalarına katılımı ve yurttaş olarak var oluşlarını ayrıntılı olarak incelemektir. Araştırmalar ile genç yurttaşların toplumsal, siyasal ve ekonomik katılımının ayrıntılı olarak incelenmesi ve genç olmalarından dolayı katılımlarına engel olan unsurların ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Toplumsal, siyasal ve ekonomik katılım boyutlarının üçünün birden de kesişim noktasına odaklanan ve genç yurttaşların toplumsal, siyasal ve ekonomik katılımına yönelik tartışma zeminini oluşturan bir saha araştırması; genç yurttaşların temsili demokrasi ile ilişkisinin ele alındığı meclis içi yapılan tartışmalar ve konuşmalarda gençliğin ve gençlerin nasıl ele alındığını inceleyen bir söylem analizi çalışması; karar alma ve hizmet mekanizmalarına genç yurttaşların erişimi ve katılımına yönelik uygulamaları inceleyen ve yorumlayan bir derleme; Avrupa’daki gençlik konseylerinin nasıl kurulduğu, genç yurttaşların Avrupa’daki karar alma süreçlerine katılımları için var olan mekanizmaları ülke deneyimleri çerçevesinde ele alan karşılaştırmalı bir çalışma; farklı sosyal ve ekonomik statülerdeki gençlerin siyaset algılarının farklılaşıp farklılaşmadığı ve siyasete katılım mekanizmaları arasında bir farklılaşma olup olmadığı sorularına cevap arayan bir araştırma yayınlanan beş araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Çalıştaylar

Çalıştaylar, ŞEBEKE kapsamında yurttaşlık ve katılım ekseninde yeni tartışmaların yürütüleceği ve genç yurttaşların katılımı konusunun analitik bir biçimde irdeleneceği ve atılması gereken adımlara ilişkin politika önerilerinin çıkarılacağı akademik toplantılar olarak görülmektedir.

Proje kapsamında üç farklı çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalıştaylardan birincisinde, genç yurttaşların siyasal partilere katılımı önündeki engeller ve siyasal partiler ile olan ilişkisi üzerine yeni tartışmalar yapıldı. İkinci çalıştayda genç yurttaşların, önemli katılım mekanizmalarından biri olan sivil toplum kuruluşları ile ilişkisi irdelenerek gençlik ve gönüllülük ile ilgili tartışmalar yürütülmüştür. Üçüncü çalıştayda karikatürler, sosyal medya araçları vb. alternatif katılım / iletişim yolları ile bu yolları etkin olarak kullanan genç yurttaşların arasındaki ilişki yurttaşlık ve bu araçların genç yurttaşların karar alma mekanizmalarındaki etkinliğini arttırmak için nasıl kullanılabileceği tartışıldı.

Çeviriler

Yurttaşlığın Genç Hali’nden dolayı ortaya çıkan dezavantajlar bağlamında genç yurttaşları güçlendirmek için sivil alandaki kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılabilecek olan altı

adet kitap çevrildi. Çevirisi yapılan ve yayınlanan metinler Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi başta olmak üzere uluslararası kurumlar tarafından yayınlanmış olan metinlerden seçildi.

Çevrilen kitapları belirlemek için bir anket çalışması yürütülmüştür. Türkiye’den 63 farklı birey ve 50 farklı kurum tarafından doldurulan anket ile çevrilen kitapların konuları belirlenmiştir. Bu anket ve projenin kavramsal çerçevesi bağlamında insan hakları, katılım ve toplumsal cinsiyet, gençlik politikaları, siyasal ve toplumsal katılım, yurttaşlık tartışmaları konularında altı kitap Türkçeye kazandırılmıştır. Çeviriler, araştırmalar, çalıştay sunumları ve raporlarına www.sebeke.org.tr adresinden ulaşılabilir.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi STK Eğitim ve Araştırma Birimi, Gençlik Çalışmaları Birimi ve Çocuk Çalışmaları Birimi olarak üç ayrı birim olarak yapılmıştır. ŞEBEKE bu birimlerden ilk ikisi tarafından hayata geçirilmiştir. Türkiye’de ilk defa bir üniversite bünyesinde kurulan STK Eğitim ve Araştırma Birimi, çoğulcu demokraside STK’ların rolünün güçlendirilmesine ve STK’ların etkin çalışmalarına katkıda bulunmayı amaçlıyor. Bu amacın arkasında STK’ların ve özellikle taban örgütlenmelerinin katılımcı bir demokrasinin kurulmasında kilit aktörler oldukları görüşü yatıyor. İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi, Türkiye’de gençlerin ihtiyaçlarının ve gençlik çalışmalarının görünürlik kazanması ve katılımcılık temelinde daha demokratik bir gençlik politikasının geliştirilmesi için öneriler tasarlayıp buna yönelik çalışmalar yapmak amacını taşıyor. Çocuk Çalışmaları Birimi ise, Türkiye’de çocuk haklarının yaşama geçmesini ve çocuk politikasının gelişimine katkı sağlamayı hedefliyor.

Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi, hak temelli çalışan sivil toplum kuruluşlarının kurumsal kapasitelerini ve örgütlenme yeteneklerini güçlendirme ve destekleme, artan eğitim ve yazılı ve görsel malzeme ihtiyaçlarına cevap vermenin yanı sıra, insan hakları, cinsiyet eşitliği, katılım, çokkültürlülük ve etik gibi konularda araştırmalar yapma, toplantılar düzenleme, STK’ların farkındalığını artırma, STK’lar arası ağların oluşturulması ve ağ çalışmalarının düzenlenmesi, AB müzakere sürecinde STK’ların etkisinin artırılması üzerine çalışıyor. Merkez, 2014 yılında sivil toplum çalışmalarına yönelik bir Yüksek Lisans Programı başlatıyor.

Şebeke projesi kapsamında yapılan yayınlar geniş bir ekibin kolektif çalışmalarının ürünüdür. Katkıda bulunan herkese teşekkür ederiz. En büyük teşekkürümüz, kurulduğumuzdan beri faaliyetlerimizde yer alan kişi ve kuruluşlara. Görüş ve önerileriyle, alan deneyimleri ve birikimleriyle çalışmalarımıza katkıda bulundular.

ŞEBEKE koordinasyon ekibi ve danışmanları

“TOPLUMSAL CİNSİYET KONU(ŞMA)LARI” TÜRKÇE ÇEVİRİ İÇİN ÖNSÖZ

Temsili demokrasinin gerek “temsiliyet” halinin, gerekse içerik ve yöntem anlamında işlevselliğinin yeniden tartışmaya açıldığı bir dönemden geçiyoruz. Bir yandan temsil edenlerin, temsil edilenleri duymadıkları ya da yeterince dinlemediklerine ilişkin ciddi bir eleştiri yükseliyor, öte yandan yasa yapmaktan, seçimlerin kurgusuna kadar temsili demokrasinin yöntemleri iyileştirilmek amacıyla masaya yatırılıyor. Temsili demokrasiyi iyileştirme çabasının yanı sıra süregiden bir diğer öneri ise katılımcı demokrasi üzerine odaklanıyor. Diğer bir deyişle yurttaşların karar verme ve politika yapma mekanizmalarında, temsilcilerinin yanı sıra, yer almalarının yolları tartışılıyor.

Yurttaşların, karar verme ve politika yapma mekanizmalarına katılımlarını sağlamak için ilgili yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi önemli bir adımı oluşturuyor. Yurttaşların, katılabileceği, görüşlerini iletebileceği mekanizmaları yaratmak ve bu mekanizmaların sağlıklı bir şekilde çalışmasını sağlamak kararların ve politikaların “birlikte” oluşturulmasına katkıda bulunabilir. Öte yandan yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ya da ilgili mevzuatın iyileştirilmesi, özellikle, dezavantajlı gruplar için yeterli olmayabiliyor.¹ Bürokratik dili bilmemekten başlayarak, ilgili mekanizmalara ulaşımında zorluklar yaşamak gibi çeşitli nedenlerden dolayı dezavantajlı gruplar katılımcı demokrasi içinde aktif olarak yer alıp karar verme ya da politika yapma süreçlerinde etkin olamayabiliyorlar.

Dezavantajlı grupların, karar verme ve politika yapma mekanizmalarında etkin olarak yer alabilmesi için atılacak önemli adımlardan biri, karşılaştıkları “olağanlaştırılan”, hatta “nor-

¹ Uygulamaların ne şekilde yetersiz kalabileceğini tartışmadan önce, dezavantajlı gruplar için bir çerçeve çizmek yararlı olabilir. “Dezavantajlı gruplar”la anlatılmak istenen, sosyal, ekonomik, kültürel gibi nedenlerden ötürü sesleri daha kısık duyulan ya da sesleri çık(a)mayan gruplardır.

malleştirilen” engellerin görünür kılınmasıdır. Engellerin hem kendileri, hem de kamuoyu için görünür kılınmasını sağlayacak kolektif araçlar olduğu gibi, farkındalık yaratmayı ya da arttırmayı sağlayabilecek eğitimler de önemli bir mecraı oluştururlar. Engellerin tanımlanması, görünür kılınması ve normalin ya da olağanın bir parçası olmadıklarının sergilenmesi ilgili öznelerin güçlenmesinde önemli bir adımı oluşturuyor.

Bir sonraki adım ise, ilgili öznelerin karar verme ve politika yapma mekanizmalarında yer almasını sağlayacak “dil”in yaygınlaştırılması aşamasıdır. Burada, “dil”den kastedilen, ilgili mekanizmaların, mekanizmalara ulaşım yollarının, mekanizmalarda kullanılan bürokratik ya da “bilgi” odaklı dilin, ilgili öznelerin ulaşabileceği ya da değiştirebilecekleri bir alan haline dönüştürülmesidir.

Son olmasa bile tamamlayıcı bir başka adım ise engellerin görünür kılınmasını ve ortadan kaldırılmasını amaçlayan; ilgili özneleri gerekli araç-gereçle donatan kültürün yaygınlaştırılması, hayatın tüm alanlarına taşınmasıdır. Engelleri tanımlamaktan, özneleri güçlendirmeye ve ilgili kültürün yaygınlaştırılmasına kadar, özellikle eğitim bir alan olarak kurgulanacaksa, araçlara ihtiyaç duyulacaktır.

Elinizde tuttuğunuz kitap, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden zarar görenlerin ve konu hakkında çalışanların yararlanmasına katkıda bulunmak amacıyla çevrilmiştir. Gerek temsili demokrasi içinde, gerekse katılımcı demokrasi içinde, karşılaştıkları engeller yüzünden yer almakta zorlanan önemli bir grup, cinsiyeti ve/ya cinsel yönelimi yüzünden toplumsal cinsiyet eşitsizliğini deneyimleyenlerdir. Umarız, bu kitap, özellikle kadınların ve LGBT bireylerin hayatın tüm alanlarında karşılaştıkları engelleri (toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve etkilerinin, karar verme/politika yapma mekanizmalarına ve hayatın tüm alanlarına katılımlarında) görünür kılma konusunda sivil alana bir katkı sağlar.²

Kitap, eğitimlerde kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Dolayısıyla, formel ya da formel olmayan eğitimler aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve ilgili konulara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Kitapta değinilen temalar ve geliştirilmiş modüller bir yandan ilgili özneleri güçlendirmeyi ve mücadele “dil”ini yaygınlaştırmayı amaçlarken, öte yandan eğitim katılımcılarında farkındalık yaratmayı hedeflemektedir.

Kitap iki ana bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümünde toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkında tanıtım yazıları yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği evrensel bir sorun olduğu için ilgili tanıtım yazıları eğitimlerde kullanılabilir. Ancak her sorun ve her çözüm kendi bağlamında değerlendirilmelidir. Bu yüzden, kitabı kullanırken Türkiye’deki mevcut şartları ve gelişmeleri göz önüne almak gerekecektir. Kitabın ikinci bölümünde ise formel ya da formel olmayan eğitimlerde kullanılmak üzere tasarlanmış modüller bulunmaktadır. Modüller, bir yandan ilgili öznelerin/katılımcıların farkındalıklarını arttıracak ve/ya ilgili “dil”i tartışmaya açacak alan sağlayabilirken; öte yandan, konunun yaygınlaştırılmasında önemli araçlar olabilirler.

Kitabın yazarının da birçok yerde belirttiği gibi, kitapta yer alan bazı örnek ve vakalar kullanıcılar, eğitmenler ve okurlar tarafından kendi ülkelerinin gerçekleri ile desteklenerek adap-

² Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda yapılan çalışmaların bir kısmı da “erkeklik” çalışmalarını kapsamaktadır. Kitapta da ilgili bir bölüm bulunmaktadır.

te edilmeye ve değiştirilmeye açıktır. Kılavuz ingilizceden çevrilirken böyle bir adapte etme ya da değiştirme sürecine gitmemeye ve bunu kullanıcılara bırakmaya karar verdik. Bunun nedeni, toplumsal cinsiyet, şiddet ve cinsellik gibi konularda farklı coğrafyaların -özellikle Avrupa'nın- deneyiminden süzölerek üretilen örneklerin ve vakaların, üzerinde bulunduğu- muz topraklarda yaşanabileceklerden ne kadar farklı olabileceklerinin okuyucu tarafından da görölabilmesini istememizdir. Bu farklılıkların görölmesi ve eğitim ortamlarında tartış- ma konusu yapılmasının kendi başına önemli bir kazanım olacağını düşünölyoruz.

Son olarak, kitabın hedeflediği kitlenin gençler ve gençlik çalışanları olduğunu belirtmek gerekir. Gençlerin, "genç" oldukları için Türkiye'de, halihazırda sivil, siyasi ve sosyal haklar bağlamında dezavantajlı bir konuma sahip olduklarını söylemek abartılı olmaz. Kaldı ki cin- siyetleri ve/ya cinsel yönelimleri yüzünden, çiftte dezavantaj yaşayan gençlerin güçlenmesi için kullanılabilecek bir kitabı çevirmeyi önemli buluyoruz. Kitabın hem dilinin (çevirisinin), hem de tasarımının genç dostu olmasını amaçladık. Her ne kadar daha derinlikli tartışmalar için ek kaynaklara ve çalışmalara ihtiyaç duyulsa da, elinizde tuttuğunuz kitabın başlangıç olarak eleştirel düşünmeye bir alan açacağını düşünölyoruz.

Laden Yurttagöler
Danışman, şEBEKE Projesi
STK Eğitim ve Araştırma Birimi

“TOPLUMSAL CİNSİYET KONU(ŞMA)LARI” İÇİN ÖNSÖZ

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet her yerde en yaygın insan hakları ihlallerinden biridir ve insan onurunun çiğnenmesidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tüm Avrupa Konseyi ülkelerinde var olan bir sorundur ve sosyal statü, kültürel ve dinsel geçmiş, medeni durum ya da cinsel yönelimden bağımsız olarak milyonlarca kadın, erkek ve çocuğu etkilemektedir.

Avrupa Konseyi’nin ana hedeflerinden biri de insan haklarının temin edilmesi ve korunmasıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet Avrupa Konseyi’nin üzerine kurulduğu ve üye devletlerin takip etmeyi taahhüt ettiği temel değerleri ihlal etmektedir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti farklı kılan genellikle özel alanda yaşanmasıdır, ancak bu şiddetin mahrem bir konu olarak ele alınmasını gerektirmez. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin engellenmesi ile mağdurların korunması ve desteklenmesi, sivil toplum da bu konuda önemli bir rol oynasa da, nihayetinde, kamu yetkililerinin sorumluluğundadır.

Yasal tepki, her ne kadar önemli olsa da, şiddetin bu türünü azaltmak ve yok etmek istiyorsak verilecek tek tepki olamaz. İnsan hakları, şiddetsizlik ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi değerler zorla kabul ettirilemez ya da yalnızca reklamı yapılarak duyurulamaz; bu değerler gerçek hayatta kabul edilmeli ve bu değerlere saygı gösterilmelidir. Burada kilit nokta eğitimle bilgi ve farkındalık artırılmasıdır. Baskı ve aşağılama yapılarının nesiller boyu tekrarlanmasının önüne yalnızca ortak çabalarla geçebiliriz.

Avrupa Konseyi yıllardır bu konular üzerinde ciddiyle çalışmaktadır. “Günlük Yaşamda Şiddete Tepkiler” Birleştirilmiş Projesi her düzeyde atılması gereken öncelikli adımların ve iyi örneklerin belirlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. 2008 yılında başlatılan Kadınlara Karşı Hane İçi Şiddeti Durdurun Kampanyası Avrupa çapında ve ulusal düzeyde ilgili tüm tarafları harekete geçirmek amacıyla başlatılan en yeni girişimdir.

Bu konuda genç insanların ve gençlik çalışmasının rolü de oldukça önemlidir. Gençlik ve Spor Direktörlüğü tarafından yürütülen İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı, gençlik çalışmasında insan hakları eğitimini anaakımlaştırma ve insan hakları kültürü oluşturma konusunda çalışmaktadır.

Bu kılavuz - “Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları” - gençler için insan hakları eğitimi kılavuzu olan *Pusul*a kitabının eğitimsel kaynaklarının ve deneyimlerinin üzerine yeni kaynaklar ve deneyimler eklemektedir. Kılavuz ayrıca insan hakları eğitimi uygulayıcılarına toplumsal cinsiyete duyarlı bir insan hakları eğitimi için özgün eğitim araçları ve içgörü sağlamaktadır. Umuyoruz ki, insan hakları eğitimi konusunda çalışan uygulayıcılar ve aktivistler bu kılavuzda çalışmalarında yardımcı olacak fikirler ve kaynaklar bulabilirler.

Maud de Boer-Buquicchio
Genel Sekreter Yardımcısı

TEŞEKKÜR

Bu kılavuzun geliştirilmesinde ve tamamlanmasında emeği geçen çok sayıda insana teőekkürlerimizi iletmek isteriz. Özellikle de aşağıda isimleri bulunan kişilere süreçteki katkıları için çok teşekkür ediyoruz:

Rui Gomes ve Antje Rothemund'a sürekli ve paha biçilemez katkıları, yorumları, fedâkarlıkları ve tavsiyeleri için;

Budapeşte'de 2004 ve 2006 yıllarında Avrupa Gençlik Merkezi'nde yapılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konulu iki eğitim kursundaki eğitimcilere ve katılımcılara kılavuzu oluşturdukları, geliőtirdikleri ve test ettikleri için;

İnsan Hakları Genel Direktörlüğü Eşitlik Birimi'ne geliştirme önerileri için;

Judit Wirth'e kılavuzun içeriği hakkındaki yorumları ve eklemeleri için;

Ve son olarak, Merit Ulvik'e bu kılavuzun ince detayları konusundaki dur durak bilmez çalışması ve tutarlılığı için.

GİRİŞ

Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları'na hoş geldiniz. Bu kılavuz, genç insanlarla, genç insanları etkileyen toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında çalışmak için hazırlanmış bir kaynaktır.

Genç insanlarla toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında çalışmak, insan onurunda eşitliğin sağlanmasına odaklanan eğitimsel programlar ve aktivitelerden oluşan insan hakları eğitiminin temel bir parçasıdır. Geçtiğimiz yıllarda, Avrupa Konseyi Gençlik ve Spor Direktörlüğü insan hakları eğitimini Avrupa gençlik çalışmalarının ve yurttaşlığının temel bir parçası haline getirmek için gençlik kuruluşları, dernekleri, inisiyatifleri ve ağlarıyla çalışmalar yapmıştır. Kültürlerarası öğrenme, siyasi katılım, azınlıkların güçlendirilmesi ve azınlıklara mensup gençlerle çalışma gibi diğer çalışma alanlarıyla ilişki içerisinde geliştirilen insan hakları eğitimi eğitimsel, siyasi ve kültürel birçok eylemi hızlandırabilecek potansiyeli taşımaktadır. İnsan hakları eğitimi gençlik çalışanları için engin ve ilgi çekici bir alandır; evrensel, ayrılmaz ve vazgeçilemez hakları barındırmaktadır, ancak bunun yanında siyaseten ötekileştirmeyi, yorumlamayı ve meydan okumayı da içermektedir.

Gençlik ve Spor Direktörlüğü, özellikle de Strazburg ve Budapeşte'deki Avrupa Gençlik Merkezleri aracılığıyla hem Avrupa'nın farklı toplumsal ve kültürel gerçekliklerine, hem de formel ve formel olmayan eğitim ortamlarına uygulanabilen eğitimsel yaklaşımlar, aktiviteler ve kaynaklar geliştirmek ve uygulamak konusunda genişçe kabul edilen bir uzmanlığa sahip olmuştur. Avrupa çapında ve tüm dünyada devam eden çalışmalar, "barış kültürü" için atılan adımlar yeni çatışmalar ve risklerle zora sokulduğundan, bu alana sürekli bir aciliyet

ve önem vermektedir.

Bu bağlamda, 2000 yılında insan hakları eğitiminin gençlik politikaları ve gençlik çalışması pratikleri içerisinde anaakımlaştırılması için bir İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı başlatılmıştır. Bu programın başlangıcından bu yana Gençlik ve Spor Direktörlüğü toplumsal cinsiyet ve şiddet konularında ve gençlerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi konusuna dahil olması için birçok aktivite düzenlemiştir. 2002 yılında Avrupa Konseyi tarafından "Demokratik Toplumda Gündelik Hayattaki Şiddete Tepkiler" isimli karma bir proje başlatılmıştır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularıyla ilgili eğitim malzemesi ihtiyacı 2001 yılında Budapeşte'deki Avrupa Gençlik Merkezi'nde gerçekleşen "Avrupa'da Genç Kadınlara Yönelik Şiddet" konulu seminerin önerilerinde ortaya çıkmıştır. Bu ve bunun gibi birçok seminer "Genç İnsanlar ve Şiddetin Engellenmesi – Gençlik Politikaları Önerileri" isimli kitapta toplanan önerileri ortaya çıkarmıştır. Bu yayın 2005 yılında Budapeşte'de gerçekleşen 7. Avrupa Gençlik'ten Sorumlu Bakanlar Konferansı'ndan çıkan çalışmaların da temelini oluşturmuştur. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet bu konferansın nihai önerilerinin 5. paragrafında özellikle yer almıştır:

Özellikle çocuklara ve gençlere karşı işlenen toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, homofobik şiddetin ve çocukların ve gençlerin cinsel istismarının önlenmesi için hükümetler toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsellik ve güç konularını gençlik politikalarına öncelikli konular olarak eklemelidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ele almak Gençlik ve Spor Direktörlüğü'nün, özellikle insan hakları eğitimi ve sosyal bağlılık konularındaki çalışma öncelikleriyle bağlantılıdır. Bu durum aşağıdaki projelerde ve hedeflerde vurgulanmıştır:

- Genç insanlarla insan hakları eğitimi konusunda çalışacak olan eğiticiler ve çarpan etkisi yapacak olan kişiler için bir ağ oluşturmak;
- İnsan hakları eğitimi ve kültürlerarası diyalog konusunda yerel düzeyde iyi örnekleri desteklemek ve teşvik etmek;
- İnsan hakları eğitiminin ve kültürlerarası diyalogun formel ve formel olmayan eğitimde ele alınmasını desteklemek;
- Şiddetin her türünü engellemede gençlerin aktif olmalarını sağlamak için güçlendirilmeleri;
- Gençlik kuruluşlarının ve çarpan etkisi yapan kişilerin kapasitelerini şiddetin tüm türlerini ele alabilecekleri şekilde geliştirmek.

Avrupa Konseyi'nin daha geniş kapsamlı aktiviteleri de "Kadınlara Yönelik Hane içi Şiddeti Durdurun" gibi kampanyalar ve Kadın Erkek Eşitliği Şubesi'nin çalışmalarıyla toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve bunun sonlandırılması konusunda Avrupa yurttaşlarının farkındalıklarının artırılması için çalışmalarına devam etmektedir.³

Pusula yeni yönler gösteriyor: Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı kapsamında - "PUSULA - Genç İnsanlarla İnsan Hakları Eğitimi" (COMPASS - a manual on Human Rights Education with Young Pe-

ople)* adında bir kılavuz hazırlanmış ve 2002 yılında insan hakları eğitimini daha ulaşılabilir, kullanılabilir ve yararlı hale getirmek için gençlerle eğitimsel aktivitelerde çalışan eğitimcilere, kolaylaştırıcılara, liderlere, öğretmenlere, gönüllülere ve eğitmenlere lanse edilmiştir. *Pusula* bu amacı, geniş çerçeveli yaklaşımlar, temalar ve metotların yanı sıra gençlerin insan hakları konusunda kendilerince, kendi çevrelerinde pozitif bir farkındalığa sahip olacak şekilde katılımlarını, ilgilenmelerini ve şevke gelmelerini hedefleyen uygulamalı 49 aktivite ile sağlamaktadır.

Bir bakıma, insan hakları eğitimi bugün hayatın tümünü ele almaktadır ve *Pusula*'nın en önemli unsurlarından biri hayatta insan haklarının çoğunlukla ihlal edildiği ve tehdit altında olduğu alanlara ve ana konulara genel bir bakış sağlamasıdır. Bu genel bakış insan hakları eğitiminin deşinebileceğı ve deşinmesi gereken temel konuları belirtmekte ve ayrıca insan hakları eğitimi içerisindeki konuların birbirleriyle nasıl etkileşim içinde olmaları gerektiğini göstermektedir. Örneğın, çocuklar ve çocuk hakları (s. 317 - 321) konusundaki bölüm aynı zamanda yoksulluk (s. 382 - 386) ve eğitim (s. 345 - 350) konulu bölümleri ele almadan konuşulamaz. İnsan hakları eğitimi tam da bu nedenden zordur: Bizden genel bir bakışı daha özel bilgi ve deneyimlerle birleştirmemizi ister.

Bu kılavuz aynı zamanda bu zorluğa da bir cevap niteliğindedir; toplumsal cinsiyet eşitliğı ve eşitsizliğı *Pusula*'da (s. 354-358) yer almıştır, ancak bu kılavuz bu konuda daha fazla yol kat etmek isteyenler içindir. *Pusula*, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin farklı toplumlarda alabileceğı farklı biçimleri incelemekte, ancak bir yandan da toplumsal cinsiyetin neden olduğu güç dengelerinin dünyada herkesi, hem özel hem kamusal yaşamda ve alanlarda, etkilediğini net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları'nın amacı ise toplumsal cinsiyet ve insan hakları üzerindeki bu odağı daha da derinleştirmek ve geliştirmek için gerekli bilgi, perspektif ve kaynakları sağlamaktır.

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ele alacak bir kaynağa neden ihtiyaç duyuyoruz?

Toplumsal cinsiyet ve ilgili konularda çalışma nedeni bir yandan oldukça açık olmalı. Herkesin bir toplumsal cinsiyeti vardır; hepimiz çoğunlukla "erkek" ya da "kadın" olarak belirlenmiş kimliklerle yaşıyoruz, toplumda bizden beklenen erkeksi ve kadınsı rollerimizi yansıtıyoruz ve toplumda baskın olan bu fikirlere göre yargılanırken başkalarıyla ilişkilerimizi düzenleyen bir cinselliğı yaşıyoruz. Toplumsal cinsiyet kimliğimiz sabit bir kimlik değildir, deneyimlerimize, içerisinde yaşadığımız şartlara, sahip olduğumuz güce ve hissettiğimiz tutkulara göre değışir. Kimliğimizin bu yönünü kontrol edebilme ya da biçimlendirebilme özgürlüğümüz büyük çoğunlukla farklı beklentilerin, baskıların ve önyargıların varlığı ya da yokluğuyla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet doğumumuzda kız ya da erkek çocuğı olarak giydirilmemizden itibaren başlar ve arkadaşlarımızın cema-zemizde ne tür konuşmalar yapacağını belirleyene kadar bizimledir.

PUSULA'yı online olarak bulabileceğiniz adres:
www.coe.int/compass

"Kadına Karşı Aile İçi Şiddete Son" kampanyası hakkında ayrıntılı bilgi için: www.coe.int/t/dc/campaign/stopviolence

* Türkçesi İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından basılmıştır - e.n.

Yine de, *Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları*'nın yazarları toplumsal cinsiyetin formel ve formel olmayan eğitim içerisinde yeterince merkezi bir konu olmadığını ve Avrupa Gençlik Çalışması ve Gençlik Politikaları'nda görmezden geldiğini düşünmektedir. Bir yandan -örneğin kültürlerarası öğrenme konusunda- kültürel koşullandırılmalarımızı yansıtmak ve başkalarıyla ilişkilerimizde bunun ne anlama geldiğini sorgulamak çok yaygınlaşmış olsa da, bu temel refleks toplumsal cinsiyet konusunda benzer bir refleksi beraberinde getirmemiştir. Bunun birçok nedeni olabilir:

- Toplumsal cinsiyet genelde kadın konularıyla ve feminizmle ilişkilendirilir ve bu nedenle 'halledilmiş' ya da 'dünün konusu' olarak görülür;
- Toplumsal cinsiyet kişilik algımızın, cinselliğimizin ve davranışlarımızın kişisel ve ince ayrıntılarını gözden geçirmemizi gerektirdiği için (kişisel ve eğitimsel olarak) ele alması zor bir konudur;
- Toplumsal cinsiyet toplumlarımızda birçok kişinin, özellikle de erkeklerin, güç ve ayrıcalık çeşitlerini sorgulamamız anlamına gelmektedir.

Yine de genç insanlar eğitsel aktiviteler çerçevesinde bir araya getirildiklerinde (iki ve daha fazla insan bir araya geldiğinde her zaman olduğu gibi), toplumsal cinsiyet kimliği, cinsellik ve güçle ilgili konular ortaya çıkmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları, bize bunu hatırlatmayı ve tüm gençlik aktivitelerinin gençler için sağladığımız ortamlar hakkında düşünmeyi de kapsadığı fikrini teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Bu, özellikle genç insanların hayatlarında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin varlığı söz konusu olduğunda çok önemlidir. Bu kılavuzun ikinci bölümünde tartışıldığı üzere, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin birçok türü -evdeki 'özel' alandaki şiddetten neo-liberal ekonominin sonucu olan yapısal şiddete kadar- çok sayıda genç insanın güvenliğini, onurunu ve potansiyelini etkilemektedir.

Avrupa çapında ve tüm dünyada genç insanların gerçekliği hane içi şiddeti, tecavüz ve enstesi, insan kaçakçılığını, silahlı çatışmalardaki şiddeti, ırkçılığı ve ayrımcılığı, kadın sünnetini ve vücuda zarar veren diğer eylemleri, ekonomik eşitsizlikleri ve sosyal dışlanmayı içermektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, tüm türleriyle, bir insan hakları ihlalidir. Genç kadınlar ve cinsel kimlikleri sosyal ve politik olarak dışlanıp ayrımcılığa maruz kalmış olan genç insanlar, sözü edilen şiddet türleri karşısında özellikle hassas durumdadır. Ancak bu kılavuz, erkeksilik kavramının, yani 'erkek olmayı' farklı sosyal yapılandırmaların, genç erkekleri şiddet karşısında kendilerinden beklenen davranış şekilleri konusunda nasıl kısıtladığını ve etkilediğini de ele almaktadır. Bu genç insanlar soyut birer rakam değil, okullarımızda, gençlik gruplarında, çalışma kamplarında ve projelerde gördüğümüz insanlardır.

Eğer toplumsal cinsiyet insan ilişkilerinin bu derece merkezindeyse, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin de özel ilişkilerde ve toplumlarımızda genel olarak hep var olduğunu düşünebiliriz. Şiddetin ne kadar sık yaşandığına yönelik istatistikler ülkeden ülkeye değişse de -ki farklı Avrupa çevrelerinde farkındalık, politik kararlılık ve sosyal olanaklar açısından önemli farklar mevcuttur- burada bahsi geçen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet formları her yerde mevcuttur. Kılavuzun başlangıç noktası da budur ve yine bu nedenle toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ele alınması Avrupa'da insan hakları eğitiminin bütünleşmiş bir parçası olmalıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet insan

hakları eğitiminde isteğe bağlı olarak işlenebilecek bir ek değildir; genç insanların eğitim ve gençlik çalışmalarına beraberlerinde getirdikleri hayat deneyimlerinin halihazırda bir parçasıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet birçok genç insanın maruz kaldığı bir insan hakları ihlalidir ve bu şiddet deneyimi onları haklarını geliştirmekten ve tamamen kullanmaktan alıkoymaktadır.

Bu kaynağın kullanımı

Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları gençlerle çalışan kişiler için toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete giriş niteliğinde bir kılavuz olmayı amaçlamakta ve şu aşağıdakileri sağlamaktadır:

- Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında bilgilendirme
- Arka plandaki yasal, politik ve sosyal bilgiler
- Genç insanlarla yapılacak eğitim ve çalışmalar için yöntemler ve kaynaklar

Bu nedenle kılavuz aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Bölüm 1: Toplumsal cinsiyet yaklaşımı toplumsal cinsiyet hakkındaki farklı kavramlar ve teoriler hakkında genel bir bilgi vermektedir. Toplumsal cinsiyetin bir süreç olmasına ve toplumsal cinsiyet rolleri ve davranışları hakkındaki beklentilerin toplumlarımızdaki güçler ve olasılıklar için ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Bölüm 2: Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet bölümü; bu şiddet türünün neden insan hakları çalışmasının önemli bir parçası haline geldiğini tartışmaktadır ve farklı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türleri ve mağdur durumdaki insanlar üzerindeki etkileri hakkında genel bir bilgi vermektedir.

Bölüm 3: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmek toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçerken neler yapılabileceği konusunda fikirler vermektedir. Bu bölüm hem kuruluşlar ve dernekler içerisinde yapılan aktivizm için, hem de gençlik aktiviteleri hakkındaki daha geniş kampanyalar ve eğitim aktiviteleri için uygundur.

Bölüm 4: Genç insanlarla toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çalışması için egzersizler bölümü toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farklı alanlarını ele alan eğitim ve kolaylaştırma egzersizlerini içermektedir.

Ekler bölümü şu andaki toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili, bu konularda çalışan uluslararası organizasyonlar ve kurumlar dahil, Avrupa ve uluslararası insan hakları araçları hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Bu kılavuzda tüm egzersizler kılavuzun 4. bölümüne yerleştirildiğinden en ‘uygulamaya dayalı’ bölüm 4. bölümmüş gibi görünse de ilk üç bölümde de genç insanlarla toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ele alırken kullanabileceğiniz aşağıdaki kaynakları bulabilirsiniz:

“Düşünmek İçin” Kutuları – Bireysel sorunlardan yola çıkan ve düşündürmeyi hedefleyen, kılavuz niteliğindeki bu sorular gruba yönelik sorular ve kolaylaştırılmış tartışmalar haline dönüştürülebilir.

Örnek Vaka Kutuları – Bunlar genç insanların karşılaştığı ve burada kaydedilmiş olan gerçek hayat hikâyeleri ya da durumlarıdır. Bu vakalar toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin gerçekliğini ve insanlar üzerindeki etkilerini anlatırken örnek olarak kullanılabilir.

Tanım Kutuları – Bunlar az bilinen terimleri daha iyi açıklamak için kullanılan tanımlardır ve kendi bilgilendirme ya da kavramı başkalarına anlatmanız için kullanılabilir.

İyi Uygulama Kutuları – Bunlar bazı örgütlerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti engellemek ve bu şiddetle savaşmak için yaptıklarından örnekler içerir, size ve başkalarına organize edilebilecek benzer aktiviteler için fikir verebilir.

Bu kaynağı okurken ve kendi gençlik çalışmanızda nasıl kullanabileceğiniz hakkında düşünürken, sorumluluklar hakkında kafa yormak da önemlidir:

- Eğitimcilerin çalıştıkları insanlara karşı sorumlulukları vardır. Bu kılavuz toplumsal cinsiyetin herkesle ilgili bir konu olduğu prensibinden hareket etse de gençlik çalışmasında toplumsal cinsiyet konusunun güvenli ve etik bir şekilde incelenmesinin de kolay olduğunu varsaymamaktadır. Duruma özel eğitim fikirleri, yaklaşımlar ve yöntemler gereklidir. Bazı egzersizler dikkatlice ve hassasiyetle uygulanmadığında genç insanlarda ters etki yapabilir, önyargıların pekişmesine neden olabilir ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin engellemesine karşı işleyebilir.
- Toplumsal cinsiyet konusunda çalışma -diğer insan hakları eğitimi alanlarında olduğu gibi- bir yetkinlik alanıdır. Süreç her zaman gençlik aktivistlerinin kendi üzerlerinde çalışmasıyla başlar ve kişinin genel olarak gençlik çalışmasına ve özel olarak toplumsal cinsiyet konusuna getirdiği tavır, inanç, bilgi ve davranışlarını yansıtır.
- Kullanıcılar bu kılavuzu kullanabilmek için tümünü okumak zorunda değildir. Kılavuzun ne kadarını egzersizleri uygulamadan önce okuyacağınız (ve üzerine düşüneceğiniz) kendi becerileriniz, kendi kendinizi sorgulamanız, grubunuzun ihtiyaçları ve ele alınan başlıklar konusunda ne kadar yetkin hissettiğinize bağlıdır.
- Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konuları, oldukça hassas konulardır. Bu hassasiyet yalnızca genç insanlar tarafından değil, toplumlar, organizasyonlar, kuruluşlar ve hükümetler tarafından da hissedilmektedir. Bu alanda başka gruplarla bir arada çalışırken, konuyla ilgili farklı yaklaşımlara karşı “hoşgörölü” olup amaç konusunda taviz vermemek önemlidir.
- Genç bir grupla çalışırken, hiçbir zaman beraber çalıştığımız kişilerin geçmişlerini ve deneyimlerini tam olarak bilemeyiz. Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularını tartışırken ortaya çıkarlar bazı kişilerde hassas duyguları harekete geçirebilir ve rahatsız edici olabilir. Bu nedenle beraber çalıştığınız insanların nasıl tepki verdiklerinin farkında olabilmeli ve olaylara henüz ortaya çıkmadan müdahale edebilmelisiniz. Bunu nasıl yapabileceğiniz konusunda daha fazla bilgiyi giriş bölümünden itibaren 4. bölümün egzersizlerine kadar bulabilirsiniz.

Son bir söz de bu kaynağın farklı toplumlara ve ortamlara adapte edilmesi konusunda söylenmelidir. *Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları*'nın yazarları Avrupa'da Avrupa Konseyi ve ötesinde birçok yerden kaynaklar ve örnekler kullanmaya çalışmışlardır. Ancak kaçınılmaz bir şekilde biz yazarlar bildiklerimiz tarafından ve daha da önemlisi bilmediklerimiz tarafından yönlendiriliyoruz. Bu kılavuz okuyucularından yalnızca bir dilden diğer dile aktarırken değil, aynı zamanda bir durumdan diğer bir duruma aktarırken de bu kılavuzu yorumlamalarını rica etmektedir. Okuyucu burada bulunan bilgileri kendi ülkelerinin gerçekleri, kurumları ve sivil toplum kuruluşları gibi yerelden gelen bilgilerle desteklemelidir. Ayrıca, umuyoruz ki, okuyucular farklı perspektiflerin kendi deneyimlerine ve gençlik çalışması ortamlarına uygun olmadığı noktaları fark edip bunları adapte edecek ve örnekleri, fikirleri ve açıklamaları uygun bir şekilde değiştirmek için gerekli vakti ayırarak çaba gösterecektir.

1

TOPLUMSAL CİNSİYET YAKLAŞIMI

1.1. Toplumsal cinsiyet üzerine düşünmek neden önemlidir?

Toplumsal cinsiyetiniz cinselliğinizi belirler mi? Toplumsal cinsiyetinizi diğer insanlara anlatmak zorunda mısınız? Toplumsal cinsiyetiniz konusunda ne sıklıkla düşünüyorsunuz?

Toplumsal cinsiyet hem her yerde, hem de hiçbir yerdedir. 2005 yılının ilk aylarında bu kitabı yazdığımız sırada bazı uluslararası haberlere baktığımızda toplumsal cinsiyetin her yerde olduğunu görüyorduk: Dünyada futbol hakkındaki kararları veren FIFA “tek bir toplumsal cinsiyete özgü müsabakalar” konusunda ısrar ettiği için ikinci ligdeki bir erkek futbol takımında profesyonel futbol oynamasına izin verilmeyen Meksikalı bir kadın; aynı hafta haber olan uluslararası kalkınma örgütü Action Aid’in⁴ hazırladığı ve dünyada birçok ülkede şiddetin kızların okula gitmesini engellediğine yönelik olan, ancak “okulda ya da okul çevresinde uygulanan şiddetin kızların genel olarak maruz kaldığı şiddetin yalnızca bir yönü” olduğunu da belirttiği rapor; Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık seçimleri sırasında Başkan Yardımcısı Dick Cheney’in Demokratik Parti Adayı John Kerry ile Kerry’nin “hassas” kelimesini çok fazla kullanması nedeniyle dalga geçmesi - çünkü gerçek liderler böyle konuşmazmış; müzik dünyasında, Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transların Hakları’nı savunan örgütlerin başlattığı, özellikle de Jamaika’nın dancehall reggae müzik kültüründeki önemli sanatçıların gey erkekler ve lezbiyen kadınların yakılmaları ve öldürülmeleri hakkında söyledikleri “Cinayet Müziği” (Murder Music) türündeki şarkılara karşı protesto kampanyası gibi. Bunlar yalnızca bir okuyucunun gözüne çarpan haberlerdi. Sizler gazetelerinizde ne hakkında haberler okuyorsunuz? Televizyonunuzu açtığınız zaman neler görüyorsunuz?

Ancak, bu haberlere bakıp toplumsal cinsiyetin hiçbir yerde olmadığı sonucuna da varabiliriz; özellikle de hikâyelerin kahramanı olan insanların gözünden bakarsak. Kadınların ve erkeklerin, özellikle de erkekler doğal olarak daha hırslı oldukları için, aynı müsabakada olmaması daha iyi değil mi? Liderler, erkek olarak ya da özellikle kadın olarak, belli kalıplarda hareket etmemeli midir? Konuşma özgürlüğü insanların neyin normal olduğunu düşündüklerini söylemelerine izin vermemeli midir?

Toplumsal cinsiyet her yerdedir; çünkü insanlarla sosyal olarak etkileşime girdiğimiz anda, kendimize bakışımız, kimliklerimiz, özgürlüklerimiz, haklarımız ve olanaklarımız doğrudan diğer insanların bizi nasıl gördüğüyle ve bize karşı nasıl davrandıklarıyla bağlantılı olmaya başlar. Aynı zamanda toplumsal cinsiyetin hiçbir yerde olmadığı argümanı da ortaya atılabilir, çünkü sosyal olarak birbirimize bakış açımız o kadar olağanlaşmıştır ki toplumsal cinsiyet bize normal ve doğal görünür. Bu kılavuz toplumsal cinsiyet konusuyla uğraşmanın önemli olduğundan bahsederek başlamaktadır, çünkü toplumsal olarak nasıl bir arada yaşadığımızı anlamak aynı zamanda günlük hayatımızda doğal karşıladığımız şeyleri sorgulamak anlamına da gelmektedir.

Girişte de anlatıldığı üzere, *Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları* başkalarıyla çalışmak için bir kılavuzdur, ancak aynı zamanda kişinin kendisi üzerinde çalışmasının önemini de vurgulayan bir kaynaktır. Doğrusu, bizce birini yapmadan diğerini yapabilmek mümkün değildir. Bir bakıma bunun arkasındaki nedenler de oldukça kolayca açıklanabilir: Her birimiz kendi özneliği ve toplumda başkalarıyla yaşama konusunda kendi deneyimleri olan bireyleriz ve bu nedenle her birimiz kişisel olarak toplumsal cinsiyet tartışmalarının içerisindeyiz. Bunu kolayca test edebiliriz: Hiç sokakta birini yürürken görüp, görünüşüne bakarak, kadın mı erkek mi olduğunu merak ettiğiniz oldu mu? Bunun hemen ardından “neden otomatik olarak bu kişiyi bir kategoriye ya da diğerine koymak istiyorum?” diye kendinize sordunuz mu? Muhtemel ki, her gün, kendimizi ve başkalarını nasıl gördüğümüzü, üzerinde çok da düşünmediğimiz toplumsal cinsiyete dayalı varsayımlarla şekillendiriyoruz. Tam da bu nedenle, kılavuzun bu bölümü toplumsal cinsiyet kavramını ve bu kavramın insanların kendileri hakkındaki özne algılarıyla, toplumsal deneyim ve etkileşimleriyle, ayrıcalıkları ve engelleriyle, özgürlükleri ve gördükleri baskılarla ilgisini inceliyor. Bölüm 2 de şiddete aynı şekilde yaklaşıyor: Her ne kadar bazı insanlar diğerlerinden daha fazla ve daha sık şiddet uygulasa da dünya şiddet uygulayan ve uygulamayan insanlar olarak ikiye bölünemez. Kimse şiddetten muaf değildir ve gençlik çalışanları ile gençlik liderleri toplumsal cinsiyet ve şiddet konularına yaklaşımlarını düşünmek konusunda sorumluluk taşımaktadır.

Siz de “toplumsal cinsiyet farkındalığı” fikrini -bir ya da diğer şekilde- duymuş olabilirsiniz. Bu kılavuzda karşımıza çıkacak tüm konular gibi, bu konuyu tartışmanın da birçok yolu vardır. Ancak, basit bir şekilde anlatırsak, hepimizin farkında olması gereken ve farkındalığımız üzerinde çalışmamız gereken konular aşağıdaki gibidir:

- Kendimizi kadın ve/veya erkek kategorilerinden birinde görme ve yorumlama eğilimimiz- ki bu kategoriler toplumsal cinsiyetimizin ve cinsel kimliğimizin karmaşıklığını yeteri kadar açıklayamıyor;
- Toplumsal cinsiyet rolleriyle oluşmuş olan kişiliklerimizi bilinçli olarak ya da bilinçaltımızla nasıl gösterdiğimiz ve bunu başkalarıyla ilişkilerimizde nasıl yansıttığımız;
- Başkalarının toplumsal cinsiyetlerini nasıl yorumladığımız ve değerlendirdiğimiz ve bunun o kişilerle ilişkilerimizi hangi şekillerde etkilediği;

- Başkalarının toplumsal cinsiyet(ler)ini ve cinselliklerini yorumlarken kullandığımız görseller, bağlantılar, varsayımlar ve örnek oluşturan standartlar ve bu etkilerin kaynakları;
- Toplumsal cinsiyetin toplumlarımızda bazı insanların sahip olduğu ve bazılarının ise sahip olmadığı güç, ayrıcalık ve olanaklar için ne kadar önemli bir faktör olduğu ve bu durumun toplumlarımızda eşitliğe ulaşmayı nasıl etkilediği.

Bu bölüm toplumsal cinsiyet farkındalığının herkes için, ancak özellikle de kendi yaşlılarıyla birlikte toplumsal cinsiyet ve şiddet konularında çalışan gençlik çalışanları ve genç insanlar için, gerekli ve süregelen bir süreç olduğunu savunmaktadır. Toplumsal cinsiyet farkındalığı gereklidir çünkü hiçbirimiz kimliğimizi, değerlerimizi ve algılarımızı etkileyen sosyal ve kültürel süreçlerin tamamen "dışına çıkamayız", ancak grup çalışması ve etkileşimler için çok önemli olan kafa yormanın ve kendimizi sorgulamanın yollarını bu farkındalıkla geliştirebiliriz. Bu farkındalık süregelen bir süreçtir, çünkü toplumsal cinsiyet bir süreçtir ve bizim kendimiz ve diğer insanlar hakkında, toplumsal cinsiyet rolleri olan, cinselliği olan varlıklar olarak, fikirlerimiz farklı zamanlarda ve durumlarda değişiklik gösterir.

"Düşünmek için"

Gençlik alanında şu anda yaptığınız çalışmayı düşünün. Toplumsal cinsiyet farkındalığı neden gerek?

(a) kendiniz için mi? (b) beraber çalıştığınız gençler için mi? (c) örgütünüz için mi? (d) çalıştığınız toplumsal ortam için mi?

1.2. Toplumsal cinsiyet nedir?

Evet, toplumsal cinsiyet nedir? Toplumsal cinsiyetin cinsiyetle ne gibi bir ilişkisi vardır? Toplumsal cinsiyeti süregelen bir süreç olarak anlamak ne demektir? Toplumsal cinsiyetin güçle ne gibi bir ilişkisi vardır?

Bunlar çok temel sorular olsa da cevaplaması kolay sorular değildir, çünkü toplumsal cinsiyet uzun yıllardır çok farklı bakış açılarından tartışılmış ve incelenmiş bir konudur. Toplumsal cinsiyet hem analitik bir kategoridir -kimliklerin nasıl oluşturulduğuna ilişkin bir düşünme yöntemi sunar- hem de toplumda gücün dağılımına değinen politik bir fikirdir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet toplum, hukuk, politika ve kültür konularında kafa yorarken bunların hepsine dokunan bir konudur ve çoğunlukla sınıf, etnik kimlik, yaş ve fiziksel yetenekler gibi toplumsal pozisyonlarla ve kimliğin diğer yönleriyle bağlantılı olarak tartışılmaktadır. Toplumsal cinsiyet ayrıca konuşulduğu kültürel ortama göre farklılık gösteren sosyal ve politik tartışmalar içerisinde de önemli bir konudur. Bu bölüm toplumsal cinsiyeti tanımlamaya çalışmayacaktır, çünkü toplumsal cinsiyet farklı şekillerde anlaşılabilir ve genellikle de tartışma konusudur. Bu bölümün amacı, alçakgönüllülükle, farklı bölümlerde tekrarlanacak olan bazı fikirleri ortaya koymak ve okuyucuyu bu konuları kendi ortamı içerisinde düşünmeye davet etmektir.

1.2.1. Toplumsal cinsiyet hakkında fikirler

Kadın olmak ne demektir? Erkek olmak ne demektir? Toplumsal cinsiyetimizi bilerek mi doğuruz? Kendi toplumsal cinsiyetimiz hakkındaki fikirlerimizi ne etkiler?

Bu hususlara rağmen toplumsal cinsiyet konusunda doğrudan birkaç tanım verebiliriz. Toplumsal cinsiyet kadın ve erkek olma anlayışımızın ve kadın ve erkek olarak yaşayışımızın yolları olarak görülebilir. Doğumdan itibaren, sosyal ve kültürel ortamlarımız 'kadın' ya da 'erkek' olmanın anlamı, sınırları ve olanakları konusunda bize anlamlar sunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bu tanımın yararlı bir özetini sunmakta:

'Cinsiyet' kadın ve erkeği tanımlayan biyolojik ve fizyolojik özellikleri kastetmektedir.

'Toplumsal cinsiyet' ise toplumun kadın ve erkek için uygun bulduğu, toplumsal olarak inşa edilmiş rolleri, davranışları, aktiviteleri ve nitelikleri kastetmektedir.

Başka bir şekilde söylemek gerekirse: 'Erkek' ve 'kadın' cinsiyet kategorileriye 'erkeklik' ve 'kadınlık' toplumsal cinsiyet kategorileridir.(1)

Düşünmek için

Bu tanım sizin dilinizde farklı mı? Dilinizde 'toplumsal cinsiyet' ve 'cinsiyet' için kelimeler var mı? Bu kelimeleri çevirmek mümkün müdür? Erkeklik ve kadınlık kelimeleri dilinize nasıl çevriliyor?

Bizler kendimizi belirli şekillerde ve toplumsal cinsiyet hakkındaki toplumda yer alan imgeler, kodlar ve varsayımlarla, tanımlamayı öğreniyoruz. Toplumsal cinsiyet hakkındaki bu kavrayışlar insanların toplumumuzda nasıl görüldüğünü ve onlara ne çeşit olanaklar sunulacağını ve sunulmayacağını da önemli biçimde etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet fikrini ve bu fikirden çıkan diğer düşünceleri kabul etmek demek, kadın ve erkek olmanın yalnızca değişmeyen ve herkesin kabul ettiği biyolojik bir kategori olmadığını, bunların bizlerin -toplumsal ve kültürel olarak- anlamlandırdığı kategoriler olduğunu kabul etmektir. Kalyani Menon-Sen bu konuyu iyi bir biçimde şöyle açıklamıştır:

'Toplumsal cinsiyet' kavramı toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklediği birtakım nitelikleri ve davranışları tanımlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet biyolojik bir özellik değildir, kız ve erkek çocuklar nasıl görünmeleri, giyinmeleri, konuşmaları, davranmaları, düşünceleri ya da tepki vermeleri gerektiğini bilerek doğmazlar. (2)

Eğer bu düşünceleri ilerletirsek, toplumsal cinsiyet hakkındaki fikirlerin ortamdan ortama, zaman içerisinde değişmesi ve yaş, sınıf, etnik kimlik, fiziki beceriler ve cinsel yönelim gibi kimlik imleçleriyle ve diğer bakış açılarıyla bağlantılı olarak anlaşılması olasıdır.

Toplumsal cinsiyeti analiz etmek kadın ve erkek olmanın sosyo-kültürel kodlarının nasıl farklı şekillerde anlaşıldığına ve yaşandığına, normleştirildiğine ve düzenlendiğine, pa-

zarlık konusunu olduğuna ve sınırlarının zorlandığına bakmak demektir. Ayrıca kadınlığı ve erkekliği insanların devraldığı ve kimliklerini, görünüşlerini ve davranışlarını ve özellikle de vücutlarının ‘cinsel ve doğurganlık kapasitelerini’ anlamlandırmak için kullandıkları fikir, tanım ve pratikler dizisi olarak incelemek gerekmektedir.(3) Toplumsal cinsiyeti analiz etmek kadınlar ve erkekler arasında ‘görünüşte’ çok belirli ve doğal olan farklılıkların zaman içerisinde toplumsal olarak nasıl şekillendirildiğine ve ayrıca bu sözde farklılıkların nasıl güç ve eşitsizlik ilişkilerinin ortasında olduğuna bakmak demektir.

Düşünmek İçin

Yukarıdaki alıntıya göre ‘toplumsal cinsiyet’ toplumsal olarak inşa edilmiş olan ve toplumun erkekler ve kadınlar için uygun kabul ettiği rolleri, davranışları, eylemleri ve nitelikleri tanımlamaktadır.

Bu toplumsal olarak inşa edilmiş roller fikrinden ne anlıyorsunuz? Bu rollerin farkına ne zaman varıyorsunuz, ne zaman varmıyorsunuz? Bir gün boyunca bu konudaki farkındalıklarınızı takip edin, örneğin televizyon izlerken toplumsal cinsiyet rollerinin farkına ne zaman varıyorsunuz ve neden?

	Ne?	Kim?	Uygun (mu)?	Neden?
Rol				
Davranış				
Eylem				
Nitelik				

1.2.2. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet

İnsanların cinsiyetlerinden farklı toplumsal cinsiyetleri olabilir mi? Toplumsal cinsiyetin yalnızca iki türü mü vardır? Vücudumuz ve toplumsal cinsiyetimiz arasındaki, eğer varsa, bağlantı nedir?

Daha önceki bölümlerde verilen tanımlar biyolojik bir kategori olarak cinsiyet ile kadınlık ve erkekliğin yansıtılmasının ve düzenlenmesinin sosyal olarak inşa edilmiş yollarını belirleyen toplumsal cinsiyet arasında net farklılığı gözler önüne sermiştir. Feminist düşünce, özellikle 1970’lerden bu yana, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramlarını ve kadın ve erkek arasındaki farklılıkların toplumsal olarak doğal ve asli anlamlarla yüklenmesinin yollarını birbirinden ayırmaktadır. Bu doğallaştırılmış anlamların sorgulanması, kadınlar ve erkeklerin birbiriyle ilişkilerinde belirli roller oynaması ve ‘tüm kadınlar’ ve ‘tüm erkeklerin’ belirli birtakım ‘doğal’ beklentilere uyması gereği fikrinin de sorgulanmasının temelini oluşturmaktadır.

Birçok yorumcu için cinsiyet biyolojik bir gerçekliktir: İki farklı cinsiyette çocuk doğabilir – kız ya da erkek. Toplumsal cinsiyet ise doğumdan sonra ‘kız çocuk olmanın’ ya da ‘erkek çocuk olmanın’ pratiklerini ve anlayışlarını şekillendiren her şey olarak anlaşılabilir. Bir önceki bölümde belirtilen Dünya Sağlık Örgütü tanımları bunları göstermektedir:

Cinsiyet özellikleri farklı insan toplumları arasında çok fazla değişmeyecektir, ancak toplumsal cinsiyet özellikleri büyük oranda farklılık gösterebilir.

Cinsiyet özelliklerinden bazı örnekler şunlardır:

- Kadınlar regl olurken erkekler olamaz.
- Erkeklerin testisleri vardır, kadınların yoktur.
- Kadınlar genellikle süt üretebilen göğüslere sahip olurlar, erkeklerin göğüsleri ise süt üretemez.
- Erkekler kadınlardan daha büyük kemiklere sahiptir.

Toplumsal cinsiyet özelliklerinden bazı örnekler ise şunlardır:

- Çoğu ülkede kadınlar erkeklerden daha az para kazanır.
- Vietnam'da sigara içen erkekler kadınlardan oldukça fazladır çünkü kadınların sigara içmesi geleneksel olarak uygun karşılanmaz.
- Suudi Arabistan'da erkekler araba kullanabilirken kadınlar kullanamaz.
- Dünyanın çoğu ülkesinde kadınlar erkeklerden daha fazla ev işi yaparlar.

Düşünmek İçin

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet hangi konularda ve alanlarda birbirine karışıyor? Sizce bu neden? WHO tarafından sağlanan örneklerin global bir kapsamı var; bunlara kendi ülkenizden, ya da Avrupa'dan, örnekler ekleyebilir misiniz?

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi daha fazla incelemeden önce, bunun aslında çok da basit olmadığını da kabul etmeliyiz. Her birey tamamen burada belirtilen biyolojik temelde de olsa 'erkek' ya da 'kadın' olarak sınıflandırılmayabilir. 'İnterseks' bireyler yukarıdaki sınıflandırmaya girmezler. Doğu Michigan Üniversitesi Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans Danışma Merkezi interseks kavramını şöyle tanımlamıştır:

İnterseks bireyler kadın ya da erkek olarak tanımlanmak için gereken 'standart' olmayan 'cinsiyet kromozomlara,' dış cinsel organlara ya da içsel üretim sistemine sahip olarak doğarlar. İnterseks bireylerin varlığı yalnızca iki cinsiyet kategorisinin olmadığını ve cinsiyet konusundaki düşüncelerimizin (herkesi kadın ya da erkek kalıplarının içine sokmaya çalışmamızın) toplumsal olarak inşa edilmiş olduğunu gösterir. (4)

İnterseks bireylerin varlığına rağmen cinsiyet kategorileri arasında seçim yapmama şansımızı ya da toplumsal cinsiyet kimliklerini kadın ya da erkek olarak kategorize etmeyi sorgulayamıyoruz. Bu nedenle birçok insan cinsiyetin de toplumsal cinsiyetten etkilenen, erkek vücutlarının her zaman erkek 'olacağını' ve kadınların kimliklerinin kadın bedeninin özellikleriyle sınırlı olacağını varsayan bir fikir olduğunu savunmaktadır.

Yine de, toplumsal cinsiyet üzerindeki tartışmaların çoğu biyolojik temelli, ancak bir zaman sonra toplumsal cinsiyet temelli hale gelen, 'kadın' ve 'erkek' ayrımı üzerinden ilerlemektedir. Örneğin, çoğu Batı ülkesinde, eğer yeni doğan bir kız ya da erkek çocuğunu ziyaret etmeye giderken bir tebrik kartı almak için durursanız, büyük ihtimalle kartların toplumsal cinsiyete uygun bir biçimde renksel olarak kodlandığını, kartın üzerindeki kız ve erkek çocuk imgelerinin farklı giydirildiğini, farklı oyuncaklar ile temsil edildiğini göreceksiniz. Birçok şekilde -çocuğun nasıl giydirildiği, çocukla nasıl oynandığı, konuşulduğu ve neye ilgi duymak için teşvik edildiği ya da edilmediği- bu biyolojik olarak 'kadın' ve 'erkek' olma

durumu çocukların kendilerini kız ya da erkek olarak yorumlamaları ve tanımlamalarına neden olmaktadır. Hepimiz genç kadınların ya da genç erkeklerin nasıl olması 'gerektiği' ve 'normalde' ne yapmaları gerektiğine ilişkin varsayımlarla yaşamayı öğreniyoruz.

John Hartley'nin belirttiği gibi, "Ne zaman ki cinsiyet farklılıkları manalı bir biçimde anlamlandırıldığında, bahsettiğimiz şey cinsiyet olmaktan çıkmış, toplumsal cinsiyet olmuştur... Toplumsal cinsiyet insanla ilgili ve belirleyici bir ayrımdır, doğadaki 'kaynağı' ise hiçbir yerde bulunamamaktadır..." (5). Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramı 'biyolojik determinizme', yani cinsiyetin bir kişiyi ve davranışlarını belirleyen bir rol oynayacağı fikrine ve 'özcülük' fikrine, yani kadınla erkeğin farklı özerli olduğunu ileri süren bazı fikirlere muhaliftir.

Bebeklerin pembe ya da mavi hediyeler alması örneği fazla bariz olabilir, ancak toplumsal cinsiyetin gücünü vurgulayan bariz olan doğasıdır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyete dayalı varsayımlar oldukça farklılaşmış ve geniş bir şekilde tartışılmış olsa da, toplumsal cinsiyetin doğal görünmesinin nedeni günlük hayatta normalleştirilmiş ve pekiştirilmiş olmasıdır. Başka bir deyişle, toplumsal cinsiyet kadın ve erkek kimliklerinin (çoğunlukla) biyolojik olarak farklı vücutlar üzerinde inşa edilmiş olan toplumsal bir yapı olsa da bu toplumsal cinsiyete bürünmüş kimlikler doğallaştırılmaktadır. Bazı davranış biçimleri zaman içerisinde diğerlerine göre kabul edilmiş ve ayrıcalıklı duruma geçer. Hamney'in gözlemlediği gibi, doğa kadın ya da erkek olarak yaşamının ne demek olduğunu bize söylemez ancak hem toplumsal cinsiyet ve hem de toplumsal cinsiyet farkları üzerine varsayımlar çoğunlukla neyin doğal olduğu hakkındaki hisler üzerine inşa edilir.

Bu nedenle belirli yerlerde ve zamanlarda toplumsal cinsiyet kadın ya da erkek olarak kabul edilmek hakkındaki varsayımlar içermektedir. Göreceğimiz üzere, bu varsayımlar ilişkili kalıplarıyla sosyal kurumlarda, günlük olarak maruz kalınan görsellerle ve bilgilerle pekiştirilmektedir. Örneğin, dilinizde şu cümleleri ve benzerlerini düşünün: "Ne yapsın, erkek işte", "adam adamdır", "nasıl da kadınsı", ya da "kadınlar daima..." "bütün erkekler bunları yapar" vs. Bazı ortamlarda, örneğin, bu kalıplara "adam gibi davran" gibi kalıplar da eklenir. Toplumsal cinsiyet üzerine bu analizi devam ettirsek, biraz önceki cümlede hem konuşanın hem de dinleyenin ne tür davranışların doğru erkek davranışı olduğu ve nelerin olmadığına yönelik kendi bağlamlarında bir fikirleri olduğunu anlayabiliriz. 'Adam olmak' ve 'nasıl da kadınsı' kalıplarının arkasında konuşan kişinin açıkça söylemeye gerek olmadığını düşündüğü geniş bir varsayım grubu vardır. Bu kalıplar aynı zamanda birer emirdir: Bu kalıplar dinleyiciye, bir 'erkek' ya da 'kadın' olarak kabul edilmek istiyorsa tepkilerinin ya da davranışlarının yorumlanması üzerinde ne kadar az kontrolünün olduğunu hatırlatmaktadır.

Bizim argümanlarımız da aşağıdaki alıntıda yer alan fikirlere çok yakın:

[...] Bugünün Batı toplumlarında kadın ve erkeklere basmakalıp bir şekilde atfedilen özellikler (örneğin kadınlarda daha yoğun duygusal ifadeler, erkeklerde şiddet ve agresyona daha yoğun eğilim gibi) toplumsal cinsiyet olarak görülmektedir ve bu nedenle değiştirilebilirler. (6)

Ancak toplumsal cinsiyeti analiz etmeye başlamak ve buradan çıkan analizlerle insanları kendi davranışlarını tartmaya davet etmek için öncelikle kendimizi ve başkalarını toplumsal cinsiyet temelli olarak yorumlamanın ne kadar güçlü bir etki olduğunu kabul etmemiz ge-

Egzersiz

Bu bölümlerden sonra Toplumsal Cinsiyet Kutuları adlı egzersizi yapmak faydalı olur.

rekmetektedir. Toplumsal cinsiyet öğeleri topluma derinlemesine yayılmıştır ve çoğunlukla normal ve doğal olarak, 'her zaman olduğu gibi' ve sağduyulu gibi görülür. Elbette bu insanların katı toplumsal cinsiyet rollerine sıkıştıkları ya da bireylerin toplumsal etkiler karşısında güçsüz olduğu anlamına gelmemektedir. Yalnızca, baskın ve normalleşmiş erkeklik ve kadınlık kodlarının çoğunun toplumda günlük hayatın içerisinde kurulduğu ve insanların bu kodların doğallaştığı ve önemsizleştiği sürece güçlendiğinin de farkına varması gerektiği anlamına gelmektedir.

1.2.3. Toplumsal cinsiyet tartışmak

Toplumsal cinsiyet ve sosyalleştirmeyi incelemeden önce sizin ortamınızda toplumsal cinsiyetle toplumsal cinsiyet konularına yaklaşmak ve bunun gençlik çalışmalarına nasıl yansıdığı konusunda birkaç söz söylemeliyiz.

- **Toplumsal cinsiyet hassas bir konudur:** Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konuları hakkındaki anlayışlar ve hisler çoğunlukla derin bir biçimde kişisel olabilir ve bu konuyla ilgili konuşmalar geçmiş ya da şu andaki hatıraları ve duyguları ortaya çıkarabilir. Kimlikle ilgili konularla uğraşırken 'odada kimin olduğunu' bilmemiz her zaman mümkün olmaz. Grubunuzla bu tür tartışmalara girmeden önce bu konuları nasıl hassas ve sorumluluk sahibi bir şekilde onlarla çalışabileceğinizi düşünmelisiniz. Bunun için 3.2.5. numaralı bölümdeki eğitimde güvenlik ve etik tartışmalarına bakınız.
- **Toplumsal cinsiyet politik bir konudur:** Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tartışmaları çoğunlukla çok 'ateşli' ve politik konulardır, farklı ideolojik, dini ve diğer güçlü inançları gündeme getirebilirler. Bu tür tartışmalara ya da ilgili eğitim süreçlerine kolaylaştırıcılık yapmak için kendi tavır ve inançlarımızın net bir şekilde farkında olmanız ve diğer kişilerin bu konuları anlamlı bir biçimde tartışmalarına olanak sağlayacak olan çalışmalarını bilmeniz gerekir.
- **Toplumsal cinsiyet bir dil konusudur:** Yukarıda verilen tanımlara ve anlatılan farklara rağmen toplumda 'toplumsal cinsiyet' ve 'cinsiyet' kelimelerinin birbirinden ayırt edilmeden söylendiğini fark edebilirsiniz. Örneğin doldurduğunuz bazı anketler ve formlar size 'toplumsal cinsiyetinizi' sorup yalnızca 'kadın' ya da 'erkek' seçeneklerini verebilirler. Çoğu dilde, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında bir ayrım yoktur, ya da toplumsal cinsiyet kavramı, Türkçe'de olduğu gibi, dile yeni girmiş olabilir; bu, ulusal ve uluslararası gençlik ortamları için önemli bir noktadır. Bu iki kavramın kullanımındaki sürekli değişkenlik toplumda toplumsal cinsiyeti ele almak konusundaki kafa karışıklığımızın da göstergesi olabilir.
- **Toplumsal cinsiyet herkesi ilgilendirir:** Feministler, kadının toplumdaki rollerini sorgulamaktan bireylerin toplumsal cinsiyet rolleriyle donatılmalarını sorgulamaya geçmiş oldukları için, toplumsal cinsiyet hakkındaki geniş farkındalık öncelikle feminist politikaların bir sonucudur ve dolayısıyla, toplumsal cinsiyeti çoğunlukla yalnızca kadınlarla ve kadın konularıyla bağdaştırma eğilimi sözkonusudur. Bu varsayımda erkekler ve erkeklerin anlayışları üzerine bir analizin eksikliği kendi başına da anlamlıdır.

Toplumsal cinsiyet biyolojik olarak farklı olan vücutların zamanla ve birbiriyle ilişki içerisinde, nasıl kadın ve erkek olarak anlamlandırıldığını inceler. Ayrıca, erkeklik ve kadınlığın hangi karmaşık yollarla birbirlerini pekiştirdiğini ya da birbirleriyle örtüşüklerini de görmeyi içerir.

- **Toplumsal cinsiyet bir güç konusudur:** Toplumsal cinsiyet konusunda ciddi bir analiz; erkek ve kadın kimliklerinin birbiri ile ilişkilerini incelemekten, bu ilişkilerin güç ve eşitlik kavramlarındaki farklılıklarda nasıl üretildiğini ve onları tekrar nasıl ürettiğini göz önüne almadan yapılamaz. Genel olarak bu mikro ve makro ilişkiler erkekleri önceler ve kadınları ikincilleştirir. Aşağıdaki bölümlerde toplumsal cinsiyete dayalı rollerin ve davranışların kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlikleri nasıl çoğalttığına bakacağız. Ayrıca, “toplumsal cinsiyetin güncel normlarının birçok erkeği de marjinalize ettiğini ve toplumsal cinsiyetin kültürel yapılanmalarının erkek ve kadın kategorilerine tam olarak yerleşemeyenleri nasıl dışladığını ve yabancılaştırdığını” fark etmek de bu süreçte önemlidir. (7)

1.3. Toplumsal cinsiyet ve sosyalleştirme

Toplumsal cinsiyet nasıl “öğrenilir”? Toplumsal cinsiyet neden “devam eden bir süreçtir”? Toplumsal cinsiyet konusundaki değerlerimizi, algılarımızı ve beklentilerimizi neler etkiler?

1.3.1. Toplumda yaşam

Toplum bizim için gizemlidir, çünkü içinde yaşıyoruz ancak bir yandan toplum da günlük yaşam perspektifinden baktığımızda göremeyeceğimiz bir düzeyde bizim içimizde devam ediyor. (8)

Bu alıntı bizlerin, tam olarak nasıl öğrendiğimizin ya da neyi deneyimlediğimizin farkında olmasak da, toplumu hem deneyimlediğimizi hem de onun hakkında bilgiler öğrendiğimizi öne sürmektedir. Başka bir deyişle, etrafımızdaki toplumsal cinsiyet işaretlerine çokça uyum sağlamış olabiliriz, ancak bu işaretlerin bizim için nasıl toplumsal cinsiyet rollerini simgelemeye başladıklarını düşünmeyebiliriz. Sosyolog Zygmunt Bauman ve Tim May “...birçok seçimimiz alışkanlığa bağlıdır ve bu nedenle istemli ve açık seçimler değildir” demektedir. (9) Onların açıkladığı gibi, başkalarıyla toplum içinde yaşamayı nasıl öğrendiğimiz, kendimizi nasıl gördüğümüz ve nasıl davrandığımız önemli ölçüde yaşadığımız ortamlara ve parçası olduğumuz gruplara ve çevrelere bağlıdır. Toplumsal hayatta esasen “tam olarak nasıl ve neden o şekillerde çalıştığını anlatamamak da davranışlarımızı açıkça söylenmeyen bilgiler yönlendirir”. (10) Bu gündelik yaşam bilgisi aynı zamanda değerleri, normları, roller ve davranışları değerlendirmenin yollarını içerir. Örneğin, kamusal alanlarda insanlara ne kadar yakın olabileceğimize ilişkin bilinçli şekilde kurallar öğrenmemiş olsak da bir şekilde metroda insanların yanına oturmak konusunda belirli ‘kurallar’ olduğunu ve insanların omzunun üzerinden gazete okumamız gerektiğini biliriz.

Bu çeşit bilgiler sürekli olarak genişlemekte ve hassas şekilde ayarlanmaktadır: “Günlük rutinler derinlemesine yerleşmiş ve dahil olduğumuz sosyal ortamlara uygun pratik bilgiler tarafından da düzenlenmiş olduğundan, çoğunlukla yaşadığımız şeyin anlamı üzerine du-

rup düşünmüyoruz ve başkalarının kaderleriyle kendi özel deneyimlerimizi karşılaştırmaya daha da nadiren vakit ayırıyoruz ...” (11) Toplumsal cinsiyet konusunu nasıl öğrendiğimiz hakkında düşünmek bir zorluğu da beraberinde getiriyor: Kendimize ve günlük görme ve etkileşime geçme halimize karşı eleştirel bir mesafede durup, toplumsal cinsiyetin anlamı ve toplumsal cinsiyet rolleri, değerleri ve kimlikleri hakkında bu kadar büyük, ortak akla uygun ve doğal görünen bir bilgiye nasıl ulaştığımızı düşünmeye çağırır.

1.3.2. Sosyalleştirmeye yönelik yaklaşımlar

İnsan olarak bizden çok önce oluşturulmuş sosyokültürel düzenlemelerin ve anlamların içine doğuyoruz. ‘Sosyalleştirme’ terimi çoğunlukla erken çocukluktan itibaren bizden beklenen, özellikle de birtakım erkeklik ve kadınlık kodlarına, rollerine ve davranışlarına uygun biçimde nasıl davranmamız gerektiğine yönelik, normatif beklentilere uymaya ve bunlar konusunda müzakere etmeyi nasıl öğrendiğimize verilen tanımdır. ‘Erkek’ ya da ‘kadın’ olarak doğmak yalnızca bir biyolojik kategoriye dahil olmaktır, ancak bu durum kişiyi kadın ya da erkeklerin sahip olması gereken özellikleri, nasıl davranmaları, oynamaları, giyinmeleri, tepki vermeleri ve duygularını göstermeleri gerektiğine yönelik önyargıları miras alacak şekilde imler, işaretler.

Jane Pilcher ve Imelda Whelehan’ın açıkladığı gibi:

Toplumsal cinsiyet farklılıkları açıklanırken, bireylerin kimliklerinde, görüntülerinde, değerlerinde ve davranışlarında erkeksi ve kadınsı olmayı öğrendikleri süreçler vurgulanır. Sosyalleştirme kavramı da bu farklılıklar açıklanırken ön plana çıkmaktadır. Sosyalleştirmenin ilk basamağı bebeklik ve çocukluk dönemlerinde, yetişkinler (özellikle de ebeveynler) ve çocuklar arasındaki etkileşimler yoluyla gerçekleşir. Ancak sosyalleştirme hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bireyler büyüdüklerinde ve yaşlandıklarında sürekli yeni durumlarla ve deneyimlerle karşılaşır ve böylece yaşamları boyunca kadınlığın ve erkekliğin yeni yönlerini öğrenirler. (12)

Ancak, sosyalleştirme diye bir sürecin olduğunu bilmek sosyalleştirmenin nasıl oluştuğunu analiz etmekten farklıdır ve bu kaynak gibi bir kitabın okunabileceği ortamların çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda özellikle zor bir tartışma haline gelir. Örneğin, toplumsal cinsiyet konusunu çalışan antropologların ana konularından biri kadınlar ve erkeklerin birbirleriyle ilişkilerinin yolları ve cinsiyetlerin kavramsallaştırıldığı sosyal toplumsal algıların bir ortamdan diğer ortama nasıl değiştiğidir. Bunu akılda tutarak sosyalleştirme hakkında iki şekilde konuşabiliriz: a) Başkalarıyla ilişkilerimiz ve zaman içerisinde bizi şekillendiren ve yönlendiren, ve böylece toplumsal cinsiyet temelli kimliklerin edinilmesini sağlayan, süreçler hakkında genel bir fikir olarak, ve b) Sosyolojide net bir tarihe sahip bir kavram olarak düşünebiliriz.

Genel olarak sosyalleştirme üzerine düşünceler yaygın toplumsal cinsiyet rolleri, farklılıkları ve değerleri konusunda öğrendiklerimizi önemli faktörlerle iletişim içerisinde öğrendiğimizi söyler. Bu faktörler aileyi, eğitim deneyimimizdeki öğretmenleri, akran gruplarımızı ve önümüze getirilen görselleri ve bilgileri algılayışımızı da içerir. Bu genel düşünce sosyalleştirmenin nasıl oluştuğuna ilişkin fikirler arasındaki farklılaşmaya bakınca daha da karmaşık bir hale geliyor. Bu konudaki ana sorular şunlardır:

- Sosyalleştirmenin farklı faktörleri konu hakkındaki düşüncelerimiz üzerinde ne kadar öneme sahip olmalıdır?
- İnsanlar bu etkileri ne derecede ve hangi yollarla aktif bir şekilde tartışabilmekte ve daha bilinçli bir toplumsal cinsiyet kimliği kurabilmektedir?

Rol öğrenme teorileri, 1970'lerde özellikle önem kazanmış ve ortak akıl haline gelmiştir. Ana argümanı çocukların doğru toplumsal cinsiyet rollerini yetişkinlerle ve özellikle ebeveynlerle, girdikleri ilişkilerde öğrendikleri ve içselleştirdikleridir. Günlük hayatta, ebeveynlerin çoğunlukla uygun toplumsal cinsiyet davranışlarını onayladıkları ve örneğin hangi oyunları ve hangi oyuncaklarla oynamaları gerektiği gibi, belirli sınırlar koydukları ve ayrıca kendi davranışlarıyla toplumsal cinsiyet açısından kendilerinin dolaylı olarak rol modelleri oldukları tartışılmaktadır. Çocuklar kız çocuğu ya da erkek çocuğu olarak yola çıkmayı kendilerine yakın yetişkinlerin oluşturduğu ve temel yönlendirmeler içeren haritalar üzerinden öğrenirler. Böylece, davranışların, esnekliği ortamdaki ortama değişen sınırları olumlu ve olumsuz tepkilerle pekiştirilmesinin ve bunun sonucu olarak kadınlık ve erkeklik rollerin ve davranışların içselleştirilmesinin yöntemleri, rol öğrenmeyi vurgulayan sosyalleştirme teorileri arasında sık tekrarlanan fikirlerdir.

Toplumsal cinsiyetin oluşturulmasında eylemlilik: Burada rol öğrenme teorilerinin inceliklerini tam olarak anlatamamış olsak da, bu yaklaşımın eksiklerini göstermek de önemlidir. Bu tür bir yaklaşım 'baskın' ya da 'egemen' toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl oluştuğunu açıklayabilir, ancak cinsiyetçiliğe ve heteroseksizme, yani cinsel yönelim üzerinden uygulanan cinsiyetçiliğe karşı çıkan kadınların ve erkeklerin gelişim süreçlerini açıklayamamaktadır. Ayrıca, bu teori toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl daha karmaşık ve karışık hale geldiğini de açıklayamamaktadır. Neden bazı insanlar belirli rolleri kabul edip onlara göre yaşıyorlar da neden diğerleri bunları reddediyor ya da yıkmaya çalışıyor?

Örneğin, klişe toplumsal cinsiyet rolleri bir erkeğin evin dışında çalışan baba olarak konumlar ve aynı zamanda tarihsel olarak ona asker rolünü de verir; ancak aynı zamanda bazı Avrupa ülkelerinde hem askerliğini yapmış hem de çocuğun ana bakıcısı olmak için ebeveyn izni kullanan babalar yaygınlaşmaktadır. Benzer şekilde okullar klişe kadınlık ve erkeklik özellikleriyle bağdaştırılsalar da, çoğunlukla bu bağdaştırma gerçeği yansıtmamaktadır, çünkü eğitim materyalleri ve müfredat toplumsal cinsiyet konusuna gitgide artan bir şekilde hassasiyet göstermektedir.

Belki de en önemlisi, sosyalleştirmeyi topluma uyumlu olmayı sağlayan bir güç olarak gereğinden fazla vurgulamak toplumun birey üzerindeki etkisini reddetmek kadar kısıtlayıcıdır. Sonuçta bu kılavuzun eğitimsel mantığı toplumsal cinsiyet hakkındaki inançlarımızın değişebileceği ve insanların hayatlarındaki toplumsal cinsiyet normlarına ayak uydurabilmeleri ve uydurdukları üzerine kurulmuştur. Bu nedenle, günümüzdeki birçok toplumsal cinsiyet teorisi insanların kendi toplumsal cinsiyet kimlikleri üzerine düşünme, onu şekillendirme ve yapılandırma gücünü vurgulamaktadır. Özellikle genç insanlar moda trendlerini, popüler kültürü ve kendi ilişki ağlarını kullanarak, çoğu zaman, kendilerini nasıl temsil ettiklerine ve vücutlarını nasıl yaşadıklarına yönelik daha fazla otonomi sahibi olabiliyorlar.

Bu nedenle, çoğu anlatı sosyalleştirme ve bireyin otonomisi arasında bir denge tutturmaya çalışıyor:

Kendi ortamlarımıza, durumlarımıza ve inanışlarımıza göre farklı erkeklik ve kadınlık pratikleri geliştiriyoruz. Toplumsal cinsiyet konusundaki anlayışımız dinamiktir, zamanla olgunluk, deneyim ve üzerine düşünme süreci ile değişir. Böylece kendi toplumsal cinsiyet kimliklerimizi inşa etme sürecine aktif olarak katılıyoruz, ama elimizdeki seçenekler kısıtlanmamış değil. Bizler okul, ibadethaneler, medya ve aile gibi belirli erkeklik ve kadınlık formlarını inşa ve teşvik eden kurumların ortak uygulamalarından etkileniyoruz. (13)

Alsop, Fitzsimons ve Lennon toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesinin bir araya geldiği aşağıdaki üç yoldan bahsetmektedir:

- **Öznelliğin bir özelliği olarak toplumsal cinsiyet:** “Kendimizi kadın ve erkek ya da kız ve erkek çocuk olarak tanımlıyor ve anlamlandırıyoruz”. Bu durum beraber yaşadığımız insanlara, kurumlara ve ortamlara, ayrıca karşılaştığımız durumlarda hangi toplumsal cinsiyet beklentileriyle davranmamız gerektiğini söyleyen toplumsal beklentilere bağlıdır.
- Bu nedenle toplumsal cinsiyet karşılaştığımız toplumsal anlayışlar ve temsillerdir diyebiliriz. “Kız çocukların oturup bebeklerle oynamaktan, erkek çocukların itiş kakış oyunlardan hoşlandıkları inancı geleneksel olarak bazı kültürlerin çocuklukta toplumsal cinsiyet farklılıklarının bir parçası olarak oluşmuştur”.
- Bu tür anlayışlar, toplumsal cinsiyeti toplumsal bir değişken olarak gösterir. Toplumsal cinsiyet “toplumda bu şekilde kategorize edilmiş kişilerin izleyecekleri yolları belirler. Örneğin istihdam alanında, hâlâ kadınların ve erkeklerin farklı işler yapmak üzere yönlendirilmesine ve sonuç olarak da farklı ücretler almalarına doğru bir eğilim vardır”. (14)

1.3.3. Toplumsal cinsiyetlenmek

Eğer, toplumsal cinsiyet bahsettiğimiz gibi dinamik bir süreçse, o zaman toplumsal cinsiyet bir fiil olarak da kullanılabilir: Toplumsal cinsiyetlenmek. Pilcher ve Whelehan’ın anlattığı gibi,

Toplumsal cinsiyetin bir terim olarak kullanılmaya başlanması (toplumsal cinsiyetlenmek, toplumsal cinsiyetlendi, toplumsal cinsiyetlenir), toplumsal cinsiyet anlayışında, hazır olarak sunulan ve sabit bir kavramdansa, aktif ve devam eden bir süreç olarak tanımlanması yönündeki değişikliğin sonucudur. O halde bir şey, özünde erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkları üreten ve tekrar üreten toplumsal süreçlerle aktif olarak bağlantılandığında bu bakımdan toplumsal cinsiyetlendirilmiş olur. (15)

Bu alıntıyı akılda tutarak, aşağıdaki alıntıyı okuyun ve toplumsal cinsiyetlenmeyi nasıl dinamik bir süreç olarak gösterdiğini gözlemleyin. Aşağıdaki alıntı *I Populärmusik från Vittula* isimli romandan alınmıştır. Yazarı Mikael Niemi 1960’larda Finlandiya sınırına yakın Kuzey İsveç’teki küçük bir kasabada bir grup genç erkek olarak büyümenin nasıl bir şey olduğunu anlatıyor. Bu kısa alıntıda bir rock grubu kuran çocukların bu müziği çalmanın ‘knapsu’ olup olmadığını nasıl tartıştıkları anlatılıyor:

Geçmişte Niila ve ben çoğu kez rock müziğin knapsu olarak kabul edilip edilmeyeceğini tartıştık. Bu kelime Tornedalen Fincesi diline aittir ve ‘erkeksi olmayan,’ yalnızca kadınların yaptığı şey gibi bir anlama gelmektedir. Tornedalen’da bir erkeğin rolü tek bir şeye indirgenebilir: Knapsu olmamak. Çok basit ve açık gibi görünse de, bu öğrenmesi yıllar

süren bazı spesifik kurallarla karmaşıklılaşmıştır -ki Güney İsveç'ten kuzeye gelen erkekler çoğu zaman bu yüzden zorlanırlar. Bazı aktiviteler kesinlikle knapsu'dur ve bu yüzden erkeklerin bunları yapmaktan kaçınması gerekir. Örneğin, perdeleri değiştirmek, örgü örmek, halı örmek, elle inek sağmak, evde bitkileri sulamak ve benzeri şeyler. Başka işlerse kesinlikle erkek işidir, örneğin ağaç kesmek, mus geyiği avlamak, ağaçtan evler yapmak, nehirde sallar kurmak ve dans pistlerinde savaştırmak gibi. Dünya fi tarihinden bu yana ikiye ayrılmış ve herkes sonucu biliyor.

Sonrasında refah geldi. Ve birden kavramların karışmasına neden olan birçok yeni aktivite ve iş ortaya çıktı. Knapsu kavramı yüzyıllar boyunca gelişip nesillerin bilinçaltına yerleştiği için, tanımlar artık bu değişikliklere yetişemedi.

Fakat bazı alanlarda yetişebildi. Motorlar, örneğin, erkeksidir. Benzinli motorlar elektrikli motorlardan daha erkeksidir. Arabalar, kar arabaları ve elektrikli testereler bu nedenle knapsu değildir. Peki, bir adam dikiş makinesi ile dikiş dikebilir mi? Elektrikli mikserle krema yapabilir mi? Süt sağma makinesiyle süt sağabilir mi? Bulaşık makinesini boşaltabilir mi? Gerçek bir erkek arabasını elektrikli süpürgeyle süpürüp yine de onurunu koruyabilir mi? Bunlar düşünmeniz için birkaç soru. Yeni trendlere gelindiğinde durum daha da zorlaşıyor. Örneğin, az yağlı margarin yemek knapsu mudur? Arabada ısıtıcı bulundurmak? Saç jölesi almak? Meditasyon yapmak? Şnorkelle yüzmek? Yara bandı kullanmak? Köpek dışkısını plastik poşete koymak? (16)

Düşünmek İçin

Alıntıdaki gibi ne olduğunu bilemediğiniz eylemler var mı? Sizin bağlamınızda hangi işlerde ve sosyal davranışlarda toplumsal cinsiyetlendirmeleri açısından değişiklik olmuştur?

Yaşadığınız ulus-devletin bir toplumsal cinsiyet kimliği var mı? Eğer öyleyse bu kimlik nereden geliyor?

Yazar tarafından sorulan sorular Toplumsal Cinsiyet Kutuları egzersizi ile nasıl bağlanıyor?

1.3.4. Toplumsal cinsiyet ve cinsellik

Bu tartışmada ele aldığımız bir başka karmaşık terim de 'cinselliktir' çünkü aynı anda (a) üremeyi, (b) başka bir insan için erotik arzuyu ve (c) toplumsal cinsiyet kimliğinin temel bir özelliğini anlatmaktadır.

Heteroseksüel seks ve üreme arasındaki ilişki nedeniyle cinsellik çoğunlukla sabit erkek ve kadın rolleriyle doğal bir ilişki içerisindeymiş gibi algılanır. Ancak cinsellik bundan fazla bir şeydir: İnternet kitapçılarının herhangi birinde cinsellik üzerine bir kitap ararsanız başlıkların fizyoloji, psikoloji, kültür, değerler ve etik, tarih, örgütlü dinler ve ruhanilik ile de ilgili olduğunu görürsünüz. Cinsellik ve cinsel kimlik zaman içerisinde değişiklik gösterebilir ve insan özgürlüğünün doğasını ve sınırlarını göstermesi açısından her zaman önemli olmuştur.

Erkekler ve kadınlar arasındaki kesin biyolojik farklılıkları savunan 'özcü fikirler' ile toplumun ve kültürün toplumsal cinsiyetlenmiş kimlikler üzerindeki önemli etkilerini vurgulayan

'yapısal fikirler' arasındaki tartışma cinsellik konusu için de önemlidir. Cinselliğin tamamen doğal bir durum olduğu fikri de muğlak bir tanımdır: Bir yandan, bölüm 2.2'de anlatıldığı gibi, kadınlara yönelik işlenen suçlar çoğu zaman erkeklerin özündeki cinsel dürtü ile 'açıklanmaktadır'. Benzer şekilde toplumsal cinsiyet ve cinsellik üzerindeki kalıplaşmış fikirler ataerkinin önemli bir özelliği olan heteroseksüel normlar için de önemlidir. Örneğin, çoğu ülkede evlilik içi tecavüzün bir suç olarak kabulü son derece yeni bir gelişmedir (bölüm 1.4'e bakınız). Biyolojik üremenin cinsel kimlikler için 'normal' olanı belirlemesi çok net bir biçimde farklı ve anormal olarak görülen cinsel kimliklerin ayrımcılığa uğramasına neden olmaktadır (Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans aktivistlerin bu duruma verdiği siyasi tepkiler için 1.5.2 numaralı bölüme bakınız).

Cinselliğin sabit kategorileri olması fikri, toplumsal cinsiyet kimliklerinin değişmez, özel olduğu fikri gibi, insanlar arasındaki cinsel davranışların değişen pratikleri ve değerleri hakkındaki tarihçe tarafından sarsılmaktadır. Bu çalışmaların en önemlilerinden biri Fransız felsefeci Michel Foucault'nun üç ciltlik *Cinselliğin Tarihi* çalışmasıdır. Örneğin çalışmanın birinci cildinde gösterdiği gibi, 'eşcinsellik' bir tür cinsel kimlik olarak tanımlanmadan önce 19. yüzyılda erkekler arasındaki ilişkiler, farklı bağlamlarda kutlanacak ya da cezalandırılacak olaylar olarak görülmesine karşın, bu eylemleri yapan kişilerin kimliklerini tanımlamamaktaydı.

Belki de asıl nokta gençlik çalışanlarının ya da liderlerinin biyoloji ve kültür arasındaki uzun süredir devam eden bu tartışmayı çözmesi değil, daha çok cinselliğin, toplumsal cinsiyet gibi, büyük bir çeşitlilik içeren, ancak yine de belli bir noktaya kadar toplumsal pratikler ve beklentiler tarafından disipline edilen bir kavram olduğunu vurgulamasıdır.

1.3.5. Toplumsal cinsiyet ve eşitsizlik

Ataerki ne anlama gelmektedir? Kadınlar erkeklerden üstün müdür, aşağı mıdır?

Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları'nın girişinde toplumsal cinsiyetin Avrupa'da gençlik çalışmasında son yıllardan ihmal edilmiş bir konu olduğunu düşündüğümüzü söylemiştik. Eğer durum gerçekten bu ise, bu üzerine gidilmesi gereken önemli bir ihmaldir:

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 25. yılını kutlayan CEDAW Birleşmiş Milletler Komitesi kadınlar ve erkekler arasında yasada ve pratikte mutlak eşitliğe dünyada hiçbir ülkenin ulaşmadığını bildirmiştir. BM Haber Servisi'ne göre, Genel Sekreter Yardımcısı Louise Frechette kadınların halen "kamusal alanda kısıtlı şekilde temsil edildiğini" ve halen günlük hayatta şiddete ve cinsel tacize uğramaya devam ettiğini vurgulamıştır. (17)

İleriki bölümlerde tartışılacağı gibi toplumsal cinsiyet üzerindeki bu düşünceler, öncelikle kadınlar ve cinsel azınlıklar için, farklı mücadele dönemlerindeki eşit haklar ve olanaklar için ve çoğu toplumda gücün nasıl işlediğinin düzgün bir eleştirisini yapabilmek için ortaya çıkmıştır. Toplumsal cinsiyet analizinin ve siyasetinin ana amaçlarından biri erkeksi gücün, ayrıcalıkların ve hegemonyanın kamusal ve özel alanlarda nasıl normalleştiğini ve ikinci bölümde göreceğimiz üzere bunun şiddetle olan yıkıcı bağlarını incelemektir.

Hem erkeklerin kendilerinin hem de toplumsal hiyerarşinin erkekleri büyük çoğunlukla kadınların üzerine nasıl yerleştirdiklerini anlatmak için birçok farklı model ve teori ortaya atılmıştır. Ataerki kavramı erkek egemenliği teriminin kısaltması gibi kullanılmaktadır, ayrıca daha spesifik başka teorilerin de konusu olmuştur. Genel olarak ataerki toplumsal cinsiyet rollerinin ve olanaklarının kadınları erkeklere göre nasıl ikincilleştirdiğini anlatmaktadır. Ataerki kadınların doğası ve değeri, eş ve anne olmanın heteroseksist normları dahil rolleri ve olanakları konusundaki temel fikirlerin kabulünü içerir ve bu fikirler biyolojik mantık üzerine kurulmuş gibidir: Bakım işlerini doğal olarak kadınlar üstlenirler, gibi. Ataerki üzerindeki bazı tartışmalar ataerkinin endüstriyel kapitalist toplumlardaki iş bölümüne de bağlı olduğunu söylemektedir. Başka bir deyişle, erkeklerin kamusal alanda çalışma hayatındaki baskınlığı ve kadınların özel alanda “yuvayı yapmak” üzere çalışması geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin devam edebilmesine katkı yapmıştır. Ancak bu açıklamanın, kadınların endüstriyel toplumlarda iş hayatındaki rolünü ve ağır endüstrilerin hizmet ve bilgi endüstrilerine dönüştüğü toplumlarda iş-toplumsal cinsiyet rollerindeki yaşanan çok sayıda değişikliği de hesaba katmadığı için, bütün resmi göstermediğini de fark etmeliyiz.

Düşünmek İçin

Makul adam...

Birçok yasal sistemde ‘makul adam’ fikri jürilerin kararlarında yardımcı olmak için kullanılan varsayımsal bir ölçüdür. Jüriye şu soru sorulabilir: ‘Makul bir adam bu koşullar altında nasıl davranırdı?’ Bazı durumlarda adam kelimesine yapılan gönderme ‘makul insan’ olarak değiştirilmiştir.

Bu fikre kendi ortamlarınızda rastgeldiniz mi? Farklı bir şekilde ya da biçimde mevcut mu? İsmi değiştirmek, sizce, gerisindeki tahayyülü değiştiriyor mu?

Bölüm 2 toplumsal cinsiyet bazlı eşitsizlik ve şiddet türleri üzerinden bu incelemeye devam edecektir.

1.4. Erkeklikler

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin rasyonalitenin ve normalliğin merkezi olarak erkekleri ne şekilde ayrıcalıklı hale getirdiğini incelediğimizde erkekliğin, erkeklerin varlık biçimlerini anlatan bir tanım olarak değil de, toplumsal bir cinsiyet yapılanması süreci olarak algılanır hale gelmesinin uzun zaman alması şaşırtmayabilir. Gerçekten de bu bölümün başlığı -erkeklikler- bir ‘erkeğin’ ‘erkek’ olduğunu gösteren tek bir yorumun olmadığını kabul etmektedir; erkeklik sosyokültürel bağlamlar, gruplar ve çevreler arasında farklılık gösterir ve farklı deneyimleri, ilişkileri olan ve baskılar yaşayan farklı erkekler kendi erkekliklerini farklı yollarla ve birbirleriyle tutarsız biçimde gösterebilir. Whitehead ve Barrett’in açıkladığı gibi:

Erkeklikler, genellikle erkeklerle ilişkilendirilen ve bu nedenle kültürel olarak kadınsı olmadığı belirtilen kültürel ve organizasyonel alanlarda var olan davranışlar, söylemler ve pratiklerdir. (18)

Erkekliklerin çoğul olarak kullanılmasının sebebi, bu alıntının da vurguladığı gibi, ‘erkek-

lik' konusunda net bir grup beklenti olmamasıdır. Aslında erkeklik çalışmalarındaki artışın nedenlerinden biri de post-endüstriyel toplumlardaki geleneksel erkeklik rollerinin değişmesi olmuştur. Yine de geçtiğimiz yıllarda erkekliğin bazı ortamlarda nasıl çoğaldığı daha çok incelenirse de, özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti inceleyen bir kılavuzda, birçok erkek tarafından hissedilen egemen erkeklik kodlarına uygun davranma beklentisi ve baskısı, çocuklar, kadınlar ve erkekler için de sonuçlar doğurarak birçok toplumda devam ettiği vurgulanmalıdır.

Yukarıdaki alıntıda da bahsedildiği gibi, erkek davranışları üzerindeki kültürel beklentiler çoğunlukla erkekliği, eşcinselliğin de özel bir ilişkisi olduğu varsayılan kadınlık alanından uzak ve ayrı tutmak üzerine temelleniyor. Erkeksi kimlikler, tüm kimlikler gibi farklılık ve ortaklıklar üzerine kuruluyor: Erkek olmak hem erkek kimliği dışında başka bir şey olmak hem de diğer belli erkekler gibi olmak anlamını içeriyor. Erkeklik, farklı bağlamlarda da, erkek kimliklerinin gösterildiği ve karşılıklı olarak onaylandığı tavır ve davranışlarında bulunmayı da içeriyor, farklı erkekler ve kadınlar tarafından belirli şekilde tanınmayı da.

R.W. Connell, Erkeklikler (1995) adlı kitabında, erkekliğin toplumsal cinsiyet ilişkileri ağlarında var olduğunu ve değiştiğini söylemektedir. Connell ayrıca erkeğin neye benzemesi gerektiğine ilişkin normatif standartları kabul eden erkeklik nosyonuna, merkezi erkeklik özellikleri hakkındaki özcü açıklamalara ve farklılıkları tanımlamak üzerinden kurulan erkeklik anlatımlarına karşı çıkmaktadır. Bunun yerine, demektedir ki, toplumsal cinsiyetin ve erkekliğin anlamlı bir analizini yapmak için önemli olan "erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyetlenmiş hayatlarını sürdürdükleri süreçler ve ilişkilerdir. 'Erkeklik,' terimin kısaca tanımlanmasının mümkün olduğu ölçüde, aynı anda hem toplumsal cinsiyet ilişkilerinde bir yer, hem erkeklerin ve kadınların bu yeri toplumsal cinsiyet içerisinde yerleştirdikleri pratikler, hem de bu pratiklerin bedensel deneyimlerde, kişilikte ve kültürdeki etkileridir". (19)

Connell faydalı bir fikir olan "birçok erkeklik" fikrini ortaya atmaktadır. Aşağıdaki alıntının, farklı "erkeksi cinsellik" kavramsallaştırmalarının tarihsel bağlama ne kadar bağlı olduğunu ortaya çıkardığına dikkat edelim:

Farklı kültürler ve tarihteki farklı dönemler, erkekliği farklı şekilde oluşturmuşlardır. Örneğin, bazı kültürler askerlerden kahramanlar yaratıp şiddeti en önemli erkeklik testi olarak kabul ederken, diğerleri askerliği hor görmekte ve şiddeti aşağılamaktadır. Bazı kültürler eşcinselliğin gerçek erkeklikle bağdaşmadığını düşünürken diğerleri eşcinsel bir ilişkiye girmeden hiçbir erkeğin gerçekten erkek olamayacağını düşünmektedir. Buradan hareketle büyük ölçekli çok kültürlü toplumlarda erkekliğin birden fazla tanımı olması normaldir... Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde Latin Amerika kökenli erkeklerle İngiltere kökenli erkekler arasında, ya da Avustralya'da Yunanistan, Lübnan ya da İngiltere kökenli erkek çocukları arasında erkekliğin ifade edilmesi anlamında farklılıklar vardır. Son dönemdeki başka araştırmalar Fransız, Alman ve Hollanda şehirlerinde gençlerin kendi erkekliklerini çoğunluk ya da azınlık olmalarına popüler kültür yoluyla nasıl farklı şekillerde ifade ettiklerine bakıyor. Erkekliğin işçi sınıfı arasındaki anlamı orta sınıf arasındaki anlamından farklıdır ve tabii çok zenginle çok fakir kesimlerdeki anlamları da fark göstermektedir. Belirli bir kültürel ortamda birden fazla erkeklik çeşidinin bulunması da eşit derecede önemlidir. Herhangi bir iş ortamında, mahallede ya da grupta farklı erkeklik algıları olması muhtemeldir. (20)

Connell farklı erkeklikler arasındaki güç ilişkilerini ve bunların kadınlıklarla ilişkilerini ele almanın ve bunun kadınlarla erkekler arasındaki güç dengesini toplumsal olarak nasıl yeniden ürettiğinin, desteklediğinin ve zorladığının analiz edilmesinin önemli olduğunu iddia etmektedir. Bu kategoriler katı türden değildir ve eleştirilere maruz kalmıştır, bu yüzden en iyisi bunları esnek ancak kullanışlı işaretler olarak kabul etmektir:

‘Hegemonyacı erkeklik’: Bu erkeklikler belirli bir ortamda diğer erkekliklere nazaran oldukça görünür, saygın ve bir otorite konumundadır. En yaygın erkeklik şekli olmayabilir ancak büyük olasılıkla, en çok beğenilen ve başkaları için ölçü oluşturan erkekliklerdir. Örnekleri iş dünyasındaki kararlı liderler, okuldaki akran grupları arasındaki popüler genç erkekler ve belirli spor adamları ile bu kişilerin ‘bünyesinde barındırdığı’ düşünülen şeylerdir. Hegemonyacı erkeklikler tüm toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde baskın olarak görülebilir.

‘İşbirlikçi erkeklikler’: İşbirlikçi olmak bir şeyin aktif olarak içerisinde olmadan o şeyi onaylamak ya da desteklemek demektir. İşbirlikçi erkeklikler genel olarak erkeklerin toplumdaki egemenliğinden faydalanıp aktif olarak kadınları baskılamaya çalışmayan erkekliklerdir. Örneğin, işbirlikçi bir davranış, eşitsizliğin ve diğer sorunların varlığını reddetmek ya da toplumsal cinsiyet ilişkilerinin genel olarak nasıl düzenlendiğini sorgulamamaktır. Bu işbirlikçilik her türlü konuda tutarlı olmayabilir ve çoğu erkeğin işbirliklerinin derecesi tartışma konusudur.

‘İkincil erkeklikler’ kültürel olarak daha aşağı görülen erkeklikler -eşcinselliğin heteroseksüelliğe göre durumu buna açık bir örnektir- ya da hegemonyacı ve işbirlikçi pozisyonları protesto etmek ve bu pozisyonlardan ‘çıkma’ için bilinçli bir çaba gösteren erkekliklerdir. Diğer ast erkeklikler fiziksel görünüşleri hegemonyanın görünüşle ilgili somut standartlarına uymayanları içerebilir. Eşcinsellik konusuna gelince, bu formülasyon eşcinselliğin ‘kadınsılığa’ yakın olduğu yönündeki normatif varsayımı karşı çıkmaktadır.

‘Marjinalize erkeklikler’ sınıfsal, etnik ya da statü olarak farklı bir şekilde konumlandırılanlardır. Bazı durumlarda erkeksi güçler gösterebilir ya da bunu göstermekten zevk alabilirler, ancak her zaman günün sonunda hegemonik normlara ve imgelere bağlıdır.

1.4.1. Örnek vaka: Kuzey İrlanda’da genç erkeklerin hayatları

Aşağıdaki örnek olayda, çok kez gençlik çalışanı ve araştırmacısı olarak genç erkekler ve erkeklik konularında Belfast’ta çalışmış olan Ken Harland’ın genç erkeklerin günlük hayatlarında karşılaştıkları konuları ele almasını göreceğiz. Bu örnek olay Harland’ın kitabı *Genç Erkekler Konuşuyor*’da (Young Men Talking) (1997) ele aldığı konuları içermektedir. (21)

Kuzey İrlanda’da hayatın herhangi bir alanı hakkında düşünürken neredeyse son 35 senedir devam eden çatışmayı da göz önüne almak gerekir. 1969’dan bu yana, Kuzey İrlanda genelde ‘sorunlar’ (the troubles) olarak bilinen geniş çaplı sosyal, ekonomik ve politik ayaklanmalar yaşamıştır. Bu dönem boyunca “siyasi krizin ve mezhepler arası çatışmaların ortasında” kendi etnik kimlik algılarını geliştiren genç insanların kültürel ve siyasi kimlikleri ateşli bir biçimde tartışılmıştır.(22) Mezhep ayrımcılığının ve” sorunların” Kuzey İrlanda’da büyüyen genç insanlar üzerinde önemli etkileri olduğu gösterilmiştir. Connolly ve Maginn (23) Kuzey İrlanda’da çocuklar arasındaki mezhep ayrımının günlük hayat deneyimlerinin bir parçası

olduğunu ve üç yaşına geldiklerinde çocukların 'Protestan' ve 'Katolik' kategorilerini anlamakla yalnızca kalmayıp birini diğerinden olumsuz özelliklerle ayırdıklarını fark etmişlerdir. Genç erkekler büyüdüğünde bu olumsuz algılar artmakla kalmıyor, aynı zamanda diğer önemli faktörlerle daha da kötüleşiyor. Örneğin, Belfast'ta şehir içinde gerçekleştirdiğim araştırmamda, bu genç adamlar, topluluklarındaki diğer genç erkekler konusunda temkinli, başka geleneklerden gelen genç erkekler konusunda ise korku doluydular. Paramiliter şiddet, sürekli devam eden ve genç erkeklerin özellikle hukuk ve düzen konusunda şüpheli ve kafaları karışık hissetmelerine neden olan bir tehditti.

Genç erkeklerin 'çelişkili' erkeklik deneyimleri

Erkeklik meselesi etrafındaki konular ve erkek olmanın ne anlama geldiği konusu gitgide karmaşılaşmakta, çelişkili hale gelmekte ve kafa karıştırmaktadır. Erkekler erkek olmanın ne demek olduğuna yönelik çocukluktan itibaren güçlü bir mesaj bombardımanına tutulmaktadır. Çoğu erkek çocuk erkeksi davranışların saldırgan formlarını sergileyerek ve kadınsı olarak yorumlanabilecek davranışlardan kaçınarak belli bir şekilde davranmayı öğrenirler. Birçok genç erkek için kabul edilmiş erkeklik standartlarına uymayı becerememenin sonuçları, erkek sağlığı ve özgüveni üzerinde yıkıcı etkileri olabilecek şekilde, erkeklik statüsünü kaybetme riskidir. Kuzey İrlanda'nın işçi sınıfının yaşadığı kesimlerindeki birçok genç erkek, erkekliğin ve kadınlığın yerel yorumlarıyla olan bağları aracılığıyla erkekliğe yönelik karmaşık ve çelişik fikir ve inanç ağında yaşamayı ve ayakta kalmayı öğreniyor. Bu durumun bir sonucu da statü ve saygınlığın 'sert görünerek' kazanıldığına inanan genç erkeklerin erkekliklerini ortaya koymak için kişiliklerinin önemli kısımlarını reddetmek ya da saklamak zorunda hissetmeleridir. Benim araştırmamdaki genç erkekler, erkeklerin güçlü, kuvvetli, cesur, zeki, sağlıklı, seksi, olgun ve hayatlarının tüm alanlarında kontrole sahip olmaları gerektiğine inanıyorlardı. Gerçekte ise hayatları 'çelişkilerle' doluydu çünkü çoğu genç erkek kendini güçsüz hissediyor, gündelik şiddet tehdidinden korkuyor, okulda 'aptal' olarak etiketleniyor, sağlık ihtiyacına, özellikle de akıl sağlığına dikkat etmiyor, cinsel deneyimleri çok yok ve yetişkinler tarafından 'toy' olarak algılandığını hissediyordu. Bu 'çelişkileri' değerlendirmek birçok genç erkeğin hissettiği, erkeklik kimliklerini ve erkek olmanın manasını nasıl inşa edeceklerine ilişkin içsel baskıyı anlamak için önemlidir. Genç erkeklerin algıladıkları güçle kendi hissettikleri güçsüzlük arasındaki çelişkiyi Cornell'in (1995) ortaya koyduğu, erkek çocuklarının ortada bunu yapmak için gerçek bir güç kaynağı yokken güce ilişkin talepler sunması olarak tanımlanabilecek, 'protest erkeklik' kavramı açıklıyor. Araştırmamda genç erkeklerin erkeklik algısı, çoğu zaman 'hissiz' görünecek kadar kendi acılarına duyarsız kalmaları ve kendi iç dünyalarındaki hislerden ve duygulardan uzaklaşmalarıyla sonuçlanmıştı. Endüstrinin azalması sonucu ortaya çıkan önemli sosyoekonomik gelişmeler, belirsiz gençlikten erişkinliğe geçişler, algılanan şiddet tehdidi ve kadınların toplumdaki değişen pozisyonlarının tümü genç erkeklerin erkeklik beklentilerinin karmaşık çelişkilerle dolu olmasına katkıda bulunmuştur.

Genç Erkekler ve Risk Alma Davranışları

Klişe erkek ve erkeklik imgelerine takılan genç erkekler sağlıklarını yüksek risk taşıyan aktivitelerle tehlikeye atmak konusunda gönüllüdürler. Bu genç erkeklerle yaptığım araştırmamdaki ana bulgulardan biri, erkeklikleri konusunda çelişkili duygular taşıdıkları için bunu başkalarına kanıtlamak konusunda ciddi bir baskı hissettikleriydi. Dolayısıyla genç

erkekler erkekliğe ulaşmaya çalışmalarının bir bedeli olarak risk almaya da gönüllülerdi. Genç erkeklerin sağlık istatistiklerinde risk kavramı çokça tekrarlanan bir konudur. Bunun kanıtı da emniyet kemeri takmadan araba kullanmak, sağlıksız atıştırmalıklar yemek, kavga etmek, sokak şiddeti, doktora gitmemek, fazla alkol alımı, araba hırsızlığı, genç erkeklerin sorunlarını içselleştirmesi ve yüksek intihar oranları arasında görülebilir. Genç erkekler bu tehlikelerin farkında olsalar da risk almayı erkek gençlik kültürünün gerekli bir parçası ve erkekliklerini başkalarına göstermelerinin önemli bir rolü olarak görüyorlardı.

Kamusal ve Özel – genç erkeklerin ‘iki dünyası’

Günümüzün Batı toplumlarında erkeklerin duygularını sakladıkları için övülmeekten ziyade eleştirildiğini görüyoruz. Duygularını saklayan erkekler gittikçe ‘kendi duygularından uzak olmak’ ya da ‘kadınsı yanlarından uzak olmak’la suçlanıyorlar. Otuz sene önce bu tür suçlamalar gerekli görülmez ya da toplumsal cinsiyet analizine dahil edilmezdi. Öncesinde kadınların genel olarak erkeklerden daha duygusal olduğu kabul edilir ve bu nedenle kadınlar duygularını kamusal alanda açıkça gösterdiklerinde bu onların kadınsılığının bir kanıtı sayılırdı. Kadınların duygusal ihtiyaçlarını belli etmede erkeklerden daha ‘iyi’ oldukları bir ön kabuldü. Bunun karşısında, duygularını kontrol altına alabilen erkekler geleneksel erkeklik yorumlarında örnek rol modeller olarak gösterilirdi.

Araştırmadaki genç erkekler ‘kamusal’ ve ‘özel’ kimlikleri arasında bir çelişki hissediyorlar. ‘Kamusal’ alanda genç erkekler özgüvenli (çoğunlukla maçoluk seviyesine varacak kadar) görünme ve erkekliklerini başkalarına şiddetli bir biçimde, sıklıkla da hakaret ve kabadayılıkla gösterme baskısı hissediyorlar. Kamusal alanda genç erkekler, erkek onurlarına tehdit oluşturduğu için, zayıf (ya da kadınsı) görünmekten korkuyorlardı. Bu nedenle, genç erkeklerin endişeleriyle yüzleştikleri ve korkuları ve içsel duygularıyla baş etmeye çalıştıkları yer ‘özel’ alan oluyordu. ‘Gerçek erkeklerin’ kontrollü olması gerektiğini öğrendiklerinden başkalarından yardım da istemiyorlardı. Burada ana sorun geleneksel erkeksi toplumlarda genç erkekleri yardım istemeye ya da duygularını daha iyi ifade etmeye teşvik edecek gerçekçi mekanizmalar bulunmamasıdır.

1.5. Toplumsal cinsiyet politikaları: Daha eşit bir toplum için hareketler

1.5.1. Kadın hareketleri

‘Kadın hareketi’ fikri son derece yeni gibi geliyor: İnsanlara ne zaman başladığını sorduğunuzda çoğu insan 19. yüzyılın sonlarında kadınların oy hakkı mücadelesiyle başladığını söyler. Aynı şekilde, şu anda kadınların erkeklerle eşit politik, sosyal ve insan hakları olduğunu, bu nedenle artık bir harekete gerek olmadığını söyleyenler de olacaktır. Bu söylemlerin ikisi de doğru değildir. Bu nedenle, tekrar soralım; kadın hareketi nedir, ne zaman başlamıştır, neden hâlâ gereklidir? Her zaman Jeanne D’Arc ya da I. Elizabeth gibi, yerel ya da dünya tarihinde önemli rol oynayan, öne çıkan, olağanüstü kadınlar olmuştur, ancak bu kişiler kadın haklarının savunucuları olmamıştır. Kadın hareketi toplumsal bir grup olarak kadınların hayatlarını iyileştirmek için mücadele eden kadınlar ve erkeklerden oluşmaktadır. Yakın zamana kadar çoğu toplumda kadınlar kız, eş ve anne olarak evlere tıkalı kalmaktaydı. Büyük

şehirlerde ise çoğu zaman kadınların hayatlarını ancak tanınmış erkeklerle olan bağlantıları üzerinden bilirdik. Bu nedenle kadın hareketinin 19. yüzyılda başladığını söylüyoruz, oysa ki kadın aktivizmi insan topluluklarında her zaman mevcuttu.

Kadınlar hakkında bir grup olarak düşünen ve yazan ilk öncülerden biri İtalyan yazar Christine de Pizan, kadınların durumu hakkındaki ilk kitabını 1495'te yayınlamıştır. Ünlü erkeklerin okuduğu, kadınların aslında insan olup olmadıkları ya da daha çok hayvanlara benzeyip benzemedikleri hakkındaki kitapları de Pizan kendi kitabına konu etmiştir. Ayrıca kadınların günahları ve zayıflıkları üzerine de kitaplar yazmıştır. De Pizan kadın hakları mücadelesinin erken dönemleri için iyi bir örnektir, ancak onun durumu oldukça özeldi: Zamanındaki diğer kadınların çoğundan farklı olarak okuma yazma biliyordu. Sonrasında kadınlar Fransız Devrimi'nin başından itibaren eylemlerin parçası oldular: Devrime yol açan gösteriler bir grup çalışan kadının Versay'a yalnızca yemek değil, siyasi değişiklikler de istemek için yürüyüşe geçmeleriyle başlamıştı. Ancak devrim gerçekleştiğinde, kadın hakları gündemden çıkarıldı ve Napolyon'un hükümrancılığı başladığında kadınlar ekonomik, sosyal ya da politik eşitliğe sahip olmadan evlerine geri gönderildiler.

Kuzey Amerika'da kadınlar Avrupa'daki kadınlardan daha önce okula gönderilmiş ve okuma yazma bilen kadınlar toplumun işleyişi hakkında düşünmeye teşvik edilmiş olduklarından kadın hareketi Kuzey Amerika'da daha çok insana ulaşmıştır. İlk aktivistler Kuzey Amerika'da seyahat etmiş ve hem köleliğin hem de kadınların boyunduruğunun sona ermesi için mücadele etmişlerdir.¹ Kadın Hakları Kongresi'ni 1848'de organize etmişler ve kadınların toplumsal konumlarını iyileştirmek için kampanyalara devam etmişlerdir.

Hareketler Avrupa'da da aynı amaçlarla başlamıştı: Aktivistler çalışan kadınların kendi maaşlarını kocalarının değil kendilerinin alması, kadınların ev sahibi olabilmesi ve çocuklarının velayetini alabilmesi için imza toplamışlar.

Kadınların seçimlerde oy kullanabilmeleri için verilen mücadele 'süfrajet hareketi' olarak bilinir. 19. yüzyılın sonunda bu hareket dünya çapına yayıldı ve 'feminizm' ve 'feminist hareket' terimleri o günden beri kullanılmaktadır. Bu ilk dalga feminist aktivizm büyük gösteriler, gazete yayınları, organize tartışmalar ve uluslararası kadın örgütlerinin kurulması gibi aktiviteleri içermektedir. Biraz da bunların sonucu olarak, 1920'lere gelindiğinde kadınlar Batı Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın çoğu ülkesinde oy verme hakkını elde etmişti. Aynı zamanda kadınlar, artık artan sayılarla ev dışında fabrikalarda ve ofislerde çalıştıklarından sosyalist ve sosyal demokrat partilerde de aktif hale gelmeye başlamışlardı. Kadınların üniversiteye gitmelerine izin verilmesi 20. yüzyılın ilk dönemlerinde olmuş ve o zamandan bugüne gitgide daha çok kadın hem bir aileye hem de bir kariyere sahip olmuştur. Faşist partilerin güç kazandığı ülkelerde feminist hareketler yasaklanmıştı, ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kadınlar tekrar örgütlenmeye başladılar. Bu dönemde kadınlar birçok Doğu Avrupa ülkesinde eşit politik haklara sahip olmuşlardı ve kadınların özgürleşmesi bu ülkelerde önemli bir amaç haline gelmişti: Birçok kadına tam zamanlı olarak işe girmeleri, kocalarını boşamaları ve üniversiteye gitmelerine izin verilmişti. Ancak Avrupa'nın bu bölgesinde hayatın her alanını komünist partiler kontrol ettiğinden kadınların özgürleşmesi gerçekte sağlanamamış ve gerçek bir kadın hareketi Sovyet bloğunun yıkıldığı 1989'a kadar oluşamamıştır.

Bunun yanında, Batı Avrupa'da ve ABD'de 1970'lerde kadın hareketi tekrar dirilmiştir. Bu ikinci dalga feminist aktivizm 'kadınların özgürleşmesi'ni amaç edinmiş olsa da içerisindeki farklı gruplar buna farklı şekilde ulaşmak istemekteydi. Liberal feministler okullar, ibadet-haneler ve medya gibi sosyal kurumlarda daha iyi eşitlik yasaları ve reformları istediler. Radikal feministler kadınların yaşadığı eşitsizliğin sebebinin ataerki (erkeklerin bir grup olarak kadınları baskı altında tutması) olduğunu iddia ettiler. Ayrıca erkeklerin kadına karşı şiddet uygulaması konusuna odaklandılar ve aile içi şiddetle tecavüz konularında konuşmaya başladılar. Sosyalist feministler ise kadınların baskı altında tutulmasının nedeninin ataerki ve kapitalizmin bir arada olması olduğunu söylemekteydiler. Bu ikinci dalga feminizm yeni bilim alanları ortaya çıkmasına da yaradı: Kadın çalışmaları üniversitelerde çalışılan bir alan haline geldi ve kadınların edebiyatta, müzikte, bilimde ve daha önce yazılmamış kadın tarihindeki başarıları üzerine kitaplar yazılmaya başladı. Sonunda da kadın hareketi Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi ve Kadına karşı her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi gibi kadın hakları konusundaki uluslararası dokümanların yazımında önemli bir rol oynadılar.

1.5.2. Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) hareketleri

LGBT hareketinin ve LGBT bireylerin karşılaştıkları toplumsal cinsiyet konuları nelerdir ve bu konular zaman içerisinde nasıl değişmiştir?

Eşcinsel ilişkiler hep vardı, ancak örgütlü LGBT hareketinin Avrupa'da ve ABD'de kökenleri 1920-1930'lara ve şehirli gey ve lezbiyen alt kültürünün gelişmesine dayanır. (24) Örneğin, Berlin gey alt kültürü ile ünlüydü. Eşcinsel örgütler İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulmaya başlamıştı. Hollanda'da 1946'da gey erkekler, sonra da lezbiyen kadınlar, 'Shakespeare Kulübü' (The Shakespeare Club) adı altında, sonrasında ise C.O.C. isimli örgüt altında bir araya gelmişlerdi.

Bu isim Kültür ve Dinlence Merkezi anlamına gelmekteydi ve örgütün kuruluşundan sonra aldığı ilk takma ada referans vermektedir. C.O.C. dünyadaki en eski lezbiyen, gey, biseksüel ve trans örgüt olarak bilinmektedir.

ABD'de bir lezbiyen ve gey örgütü kurmak için ilk uğraşlar 1950'lerde Los Angeles'ta, küçük bir grup erkeğin Mattachine Topluluğu'nu (Mattachine Society) kurması ile ortaya çıkmıştır. Üyeliği çoğunlukla erkeklerden oluşan örgüt, 1955'te Bilitis'in Kızları (The Daughters of Bilitis) isimli lezbiyen örgütüyle birleşmiştir. 1950'lerde bu örgütler küçük kalmayı tercih etmiş, ancak başka şehirlerde bölge kuruluşları açmış ve okuyucuları için bir umut ışığı haline gelen dergiler çıkartmışlardır.

Günümüzde gey politik hareketinin başlangıcı genellikle 27 Haziran 1969'da New York polisinin Greenwich Village'teki The Stonewall Inn isimli bir gey bara yaptığı baskın olarak anılmaktadır. Beklentilerin aksine, barın müşterileri polise direnmiş ve bölgede üç gün sürecek gösterilere, binalara 'gey gücü' yazılarının yazılmasına yol açmıştır. Neredeyse bir gecede, büyük bir tabandan gelen bir gey özgürleşme hareketi doğmuştur. 1960'lardaki Afrika kökenli Amerikalıların, kadınların ve savaş karşıtlarının radikal protestolarından güç alır şekilde, geyler toplumun gösterdiği kin ve cezalara meydan okumuşlardır. 'Eşcinsel olduğunu açıklamayı' seçen ve kimliklerini kamusal alanda da ilan eden geyler, toplumsal değişim

için harekete gereken güçlü enerjiyi sağlamışlardır. Benzer gelişmeler genel olarak, lezbiyen ve geylerin artık bir yeraltı alt kültürü olmadığı ve büyük şehirlerde iyi organize olmuş birer topluluğa dönüştüğü Batı Avrupa ülkelerinde de görülebilir. Bu topluluklar insanları gey işyerleri, siyasi kulüpler, sosyal hizmet ajansları, toplum merkezleri ve dinsel cemaatler gibi bir araya getirmekteydi. Bazı yerlerde, eşcinselliğini açıkça ilan eden adaylar seçimlerde yarışmaktadırlar.

Tüm bu mücadeleler sırasında, eşcinsel erkekler ve lezbiyen kadınlar baskın toplumsal cinsiyet rollerine uymadıklarını ve uymayacaklarını fark ettiler. Eşcinseller yalnızca heteroseksüel normlara karşı çıkmakla kalmayıp kadınların ve erkeklerin nasıl davranması, görünmesi, toplumda hangi rolleri gerçekleştirmeleri gerektiğine yönelik imgeleri de sorguladılar. Baskıcı toplumsal normlara karşı yapılan bu meydan okumalar, lezbiyenlerin bir Alman kasaba merkezinde gerçekleştirdikleri 'öpüşme' (kiss-in) eylemi gibi harika yollarla ve bazen de lobicilik ve savunuculuk gibi ana akım politik yaklaşımlarla, görünürlüklerini arttırmıştır. Kamusal alanda eşcinselliklerini beyan eden geyler ve lezbiyenler, oluşturdukları Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği (ILGA) ve Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Trans Gençlik ve Öğrenci Örgütü (IGLYO) gibi örgütler ve politikalarla, LGBT konularının eşitlik, insan hakları ve genel sosyal politikaya dahil olması için katkı vermeye devam etmektedirler.

Feminizm konusundaki bir önceki bölüm ve erkek grupları üzerindeki bir sonraki bölüm diğer grupların da LGBT mücadelesine katkı verdiklerini göstermektedir. Özellikle feminist hareketin cinsellik ve üremeyi birbirinden ayırması, evlilik ve baskın erkek-kadın rol kalıplarına karşı eleştirisi gey erkeklerin ve kadınların deneyimleri ve kimlikleri için toplumsal bir alan açmıştır. Ancak bu her iki mücadelenin de bittiği anlamına gelmemektedir: Toplumsal cinsiyet politikaları düz bir çizgide ilerlememektedir ve katı toplumsal cinsiyet beklentileri halen cinsel kimlik bazında bireyleri marjinalize etmeye devam etmektedir. Dahası, hem feminist hem de LGBT hareketine karşı özellikle toplumsal muhafazakârlar arasında bir ters tepki vardır. Birkaç yıl öncesinde bile, Rosanne bir ABD televizyon programında başka bir kadını öptü diye çok ciddi tepkiler aldı. Amerikan Aile Derneği (AFA) SBC televizyonunu ekranda böyle bir programa izin verdiği için kınadı. AFA'nın başkan yardımcısı Tim Wildman, "Televizyon endüstrisi eşcinsellik konusunu artan bir şevkle, sürekli eşcinsel karakterlerle, eşcinsel evliliklerle ve şimdi de tutkulu lezbiyen öpüşmeleriyle önümüze sunmaya devam ediyor. Ve Amerikan halkı 'teslim olduk' diye bağırıp eşcinsel hayat tarzını meşru olarak kabul edene kadar ahlakımıza saldır-maya devam edecekler" demiştir. (25)

Düşünmek İçin

Sizin toplumunuzda eşcinsellik televizyon programlarında nasıl gösteriliyor? Hangi klişeler mevcut? Bu klişeleri sorgulayan herhangi bir başka temsil var mı? ABD'de anlatılan gibi kamusal bir tartışma dönüyor mu?

Avrupa ülkelerinin birçoğunda ayrımcılık karşıtı yasalar ve eşcinsel partnerliğe ya da 'sivil evliliğe' dair yasal değişiklikler olmuş olsa da LGBT'lerin toplumda kabulü koşulsuz ve güvenli olmaktan halen çok uzaktır. Örneğin, bu kılavuzun yazarlarının gözlemi odur ki LGBT konuları insan hakları konusundaki 'ileri görüşlüler' için ve Avrupa'daki gençlik çalışmalarında bile biraz tabuya kaçır. Lezbiyenler, geyler, biseksüeller ve translar genelde tek bir

kategori olarak ele alınsa da kendi içlerinde ve bu geniş perspektifli cinsel kimlikler arasında büyük farklılıklar vardır. Bazen LGBT'ler yakın bir şekilde beraber çalışırlar, ancak bazen de ayrı kampanyalar ve ayrı stratejiler oluştururlar. LGBT hareketinin içerisinde farklı çeşitlerde siyasi talepler ve toplumsal cinsiyet beklentileri mevcuttur. 'Eşcinseller nasıl davranmalıdır' sorusu sürekli tartışılan bir sorudur ve cevabı toplumun genel olarak kabulünü arttırmaya yönelik yaklaşımlarla kadın ve erkek kimliklerini değiştirmeye yönelik daha radikal kimlik politikaları arasında gidip gelmektedir.

1.5.3. Genç ve yetişkin erkek grupları*

Bu bölümde Helsinki İsveç Ekonomi Okulu'nda ve Heddersfield Üniversitesi'nde Profesör olan Jeff Hearn cinsiyetçi olmayan erkek gruplarını ve aktivitelerini ele alacaktır. Hearn ilk olarak böyle bir grubu 1978'de kurmuştu ve 1999'dan bu yana Finlandiya, Helsinki'de bulunan 'profeministimiehet' (feminist dostu erkekler) grubunun bir parçasıdır.

Hiç, bir grup erkek ya da genç erkeklerle bir arada, daha önce ayarlanmış bir neden, bir gündem olmadan oturmak nasıl olurdu diye merak ettiniz mi? Ne hakkında konuşurdunuz? Ne yapardınız?

Genç ve yetişkin erkekler çoğunlukla gruplar halinde buluşur, sosyalleşir, örgütlenir ve çoğunlukla çok fazla şey yapıyor gibi görünürler. Bu grupların birçoğu ya yalnızca genç ya da yetişkin erkeklerle aittir, ya da birinden biri illa ki daha baskındır. Bu tür gruplar okullarda ya da diğer eğitim mekânlarında, işyerinde, spor alanlarında, barlarda, kulüplerde ya da sokakta bulunabilirler. Bu alanlar genç ve yetişkin erkekler için aynı toplumsal cinsiyetten insanlarla buluşabilecekleri yerler ve alanlardır. Ancak çoğunlukla erkekler kulübü olarak adlandırılmazlar, çünkü öyle oldukları bellidir. Bu kulüpler bazen, tek cinsiyetin katıldığı çoğu spor kulübünde olduğu gibi, bilinçli olarak böyle kurulur, bazen de erkeklerle özel kulüp ya da odalar gibi genç ve yetişkin kadınları özellikle dışlayan gruplardır. Çoğunlukla, yönetim gruplarında, 'uzman' panel tartışmalarında ya da sokak çetelerinde olduğu gibi, bu grupların 'işler böyle yürüdüğünden' böyle olması gerektiği düşünülür. Bazen şans eseri böyle 'olmuşlar' gibi görünürler ve tabii bazen de bunlar gey gruplarıdır.

Bu grupların çoğunda belirgin bir toplumsal cinsiyet farkındalığı olduğunu söyleyemem. Bu gruplar buluşmalarında genç ve / veya yetişkin erkekler olarak toplumsal cinsiyetleri üzerine düşünmek için, ya da kadınlar karşısında belirgin toplumsal cinsiyet beklentilerini konuşmak için bir araya gelmezler. Ancak bir süredir, genç ve yetişkin erkekler iyi kötü bir toplumsal cinsiyet bilinciyle bir araya gelerek kendi toplumsal cinsiyetleri üzerine konuşuyor ve düşünüyorlar. 1970'lerden bu yana, anti-feministlerden feminist dostlarına kadar farklı bakış açılarındaki erkekler bilinçli olarak toplumsal cinsiyet farkındalığı olan bazı gruplar ve politikalar oluşturmuşlardır.⁵ 1970 ve 1980'lerdeki cinsiyetçi olmayan, feminist,

⁵ Feminizm dostluğu ne demektir? Feminizm dostluğu feminist mücadelesi ve konuları için erkeklerin dayanışmasını ve desteğini anlatmaktadır. Birçok feminizm türü olduğu gibi feminizm dostluğunun da birçok türü vardır. Ancak, tüm farklı bakış açılarındaki da, feminist dostluğunun türleri feminizmi ve kadınları dinlemek, öğrenmek ve baskın ve egemen toplumsal cinsiyet olarak konumlanmış olan erkeklik toplumsal cinsiyetini tekrar düşünmek ve yeniden yapılandırmak konusunda birleşirler. Bu süreç aktif olarak hem kendimizi hem de diğer erkekleri -kişisel olarak, politik olarak, evde, işte, medyada, kampanyalarda, yasalarda ve diğer alanlarda- değiştirmeyi içerir. Değiştirilmesi gereken erkek hareketlerine ve gücüne örnekler erkek şiddeti, cinsel taciz, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyetçilik ve genel olarak ataerkilliğin hegemonyayı içerir. Feminist dostu örgütlenme farkındalık artırıcı gruplar gibi kişilere özgü aktivitelerin yanında, kampanyaları, gösterileri, posterleri, broşürleri, mektup/dilekçe, makale ve el ilanı yazmayı, tişört ve posta kartı hazırlamayı ...vb. içerebilir.

* İngilizce metinde yaş ayrımı olarak yer alan "boys" karşılığını genç erkek, "men" karşılığını ise yetişkin erkek olarak kullandık. Benzer şekilde "girls" karşılığını genç kadın, "woman" karşılığını ise yetişkin kadın olarak çevirdik. -e.n.

gey, sol, anarşist ve yeşil politikadan etkilenmiş olan erkek grupları ulusal ve bölgesel konferanslarda, toplantılarda ve kampanyalarda aktif rol almışlardır.

1980'de hazırlanan 'Cinsiyetçi olmayan erkeklerin vaatleri' listesi şöyledi:

- (Cinsiyetçi olmayan) gruba bağlılık
- Bilinç yükseltme faaliyetlerinin titizce yapılması
- Kadınların özgürleşme hareketlerinin desteklenmesi
- Gey özgürleşmesinin desteklenmesi
- Çocuk bakımının paylaşılması
- Feminist ve gey kültürden öğrenme
- Kendi adımıza eyleme geçme
- (Eyleme bağlı) propaganda ve sosyal yardım programları
- Cinsiyetçi gruplara karşı diğer erkeklerle bağlantıda olma
- (Fiziksel, duygusal ve sözel) şiddetin reddedilmesi (26)

1980'lerin ortalarında, en azında İngiltere'de, cinsiyetçilik karşıtı harekette bir yavaşlama gözlenmiş ve birçok aktivist ya çekilmiş ya da bu konuları öğretmenlik, gençlik çalışması, refah, gazetecilik, yayın, terapi, danışmanlık, yazım ve araştırma gibi daha anaakım konulara yerleştirmeye çalışmışlardır. Bu bir bakıma cinsiyetçilik karşıtı fikirleri etkin hale getirmek için olsa da bazen bu fikirlerin etkisinin azalmasına neden oldu. Sonrasında daha mitos inşa eden (mythopoetic) erkek gruplarına, yani otantik, ötsel erkeksi kimliği 'geri kazanmaya çalışan' gruplara doğru bir dönüş oldu. Daha yakın zamanda erkek hakları ve babaların hakları konusunda çalışan örgütler şaşırtıcı yollarla daha görünür ve aktif hale geldiler. Oysa ki erkekler ve babalar uzun zamandır ayrıcalıklı toplumsal cinsiyet haklarına sahiptiler.

Görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli genç ya da yetişkin erkek gruplarının toplanmasının arkasında çok çeşitli motivasyonlar olabilmekte. Bu gruplar dinamik bir şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğine ve feminizme destek olmaktan, yine dinamik bir şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğine ve feminizme düşman olmaya kadar -eski, geleneksel, ataerkil yaşama geçmeyi desteklemek ve dönmek gibi- farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminizmi aktif olarak destekleyen erkeklerden bunlara teoride sıcak bakan ancak bunun için özel hiçbir şey yapmayan erkeklere, 'hiç uğraşamam' diyen erkeklere ve aktif olarak düşmanca davranan erkeklere kadar birçok farklı yaklaşım vardır.

Bu grupları anlamamanın bir başka yolu da bir üçgenin üç köşesindeki duruşlarına göre yorumlamaktır: Köşeler önce, kurumsallaşmış ayrıcalıkların fark edilmesi; sonra erkekler arasındaki farklılıkların / eşitsizliklerin fark edilmesi; ve en son 'erkeklğin bedelinin' fark edilmesi. Bu model erkeklerin, özellikle de erkekler arasındaki değişik farklılıklar / eşitsizlikler hakkındaki, motivasyonlarındaki karmaşıklığı gösteriyor. Aynı zamanda kişinin toplumsal cinsiyet politikalarını tek bir uzama indirgeyemeyeceğini, ancak bu politikaların bazı kişisel ve politik alanlar açtığını kabul edebileceğimizi vurguluyor. Bu farklı pozisyonlar erkek bireyler tarafından tek tek, grup olarak, tüm örgütçe ve hatta tüm yönetimce tutulabilir; bu pozisyonlar toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarında, çalışma hayatında, evde, kişisel ilişkilerde, ve hatta yatakta fark edilebilir.

Yakın zamanda, en azından Avrupa'da ve uluslararası bağlamda feminist dostu örgütlenmelere ilgi tekrar artmaya başladı. Örnekler içerisinde Avrupa Pro-feminist Ağ (27), feminist

dostu bir proje olan Toplumsal Cinsiyete dayalı Şiddete Son Verme (28) (Ending Gender-based Violence – UNICEF ve İsveç Kalkınma Ajansı SIDA tarafından desteklenmiştir), açıkça feminist dostu olan AB Avrupa'daki Erkekler üzerinde Eleştirel Araştırmalar (29) ve Erkekliklerin Radikal Eleştirisi için Uluslararası Ağ (the International Network for the Radical Critique of Masculinities) sayılabilir. Hükümetlerden, AB'den ve BM'den de erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğine katılımına artan bir destek mevcuttur. BM Kadının İlerlemesi Komisyonu "genç ve yetişkin erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasındaki rolü" konusunu desteklemektedir. (30) Bu konu, aynı zamanda, Finlandiya Hükümeti'nin de sosyal öncelikleri arasındadır.

Yine de genç ve yetişkin erkekler ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularındaki tartışmalarda birçok belirsizlikler vardır: Bunlar toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli gruplar olup olmadıklarıyla, ya da daha genel olarak erkeklerin kadınların mücadelesine nasıl katkıda bulunabileceği ve erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinden neler kazanabilecekleri hakkındadır. Ne yazık ki, çoğunlukla sonuncusu doğru çıkmaktadır. Başka bir şekilde söylemek gerekirse: Ataerki bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanabilir mi? Eğer sağlanamazsa, o zaman ataerkinin feshedilmesi gerekir, bunun için de genç ve yetişkin erkeklerin, yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarına katılmalarına değil, ataerki karşıtı ve feminist dostu olmalarına ihtiyaç vardır.

Eğer bir grup başlatmayı ya da yönlendirmeyi düşünüyor ya da planlıyorsanız, ilk önce bunun ne tür bir grup olacağı ve amacının ne olacağı hakkında düşünmelisiniz. Bu grup bilinç yükseltme, tartışma, terapi, yazım ya da aktivizm için mi? Kişisel yardım grubu mu olacak yoksa idare edilip yönlendirilecek mi? İlgilenebileceğini düşündüğünüz kişileri bulup iletişime geçin. Onlara da ilgilenebilecek başka kimseler tanıyıp tanımadıklarını sorun. Kendinizin ve diğer katılımcıların bu grubu oluşturmaktaki kişisel ve politik motivasyonları hakkında da düşünün. Bu, özellikle, ilk toplantınızı herkese duyuracaksanız önemlidir. Eğer duyurursanız, o zaman, bir kişinin 'başkanlık' etmesinden, toplantıyı iki kişinin yönlendirmesi iyi olabilir. Bu grupların ele alması için birçok aşikâr konu vardır: Erkek çocuk olmak, büyümek, anneler ve babalar, kız kardeşler ve erkek kardeşler, kadınlar, diğer erkekler, sevgililik, seks ve cinsellik, şiddet, spor, korku, sizin / erkeklerin vücutları, duygular, iş, aşk, politika ya da medya, ya da daha spesifik olarak saç, ayakkabılar, tıraş olmak, pantolonlar, kırmızı et, fotoğraflar, bilgisayar oyunları ya da meyve gibi...

Buluşup bir arada oturmak, belki de örneğin içki içmek ya da sigara içmek ya da bir spor oynamak gibi belirli bir neden ya da bahane olmaksızın oturmak ilk başta biraz tuhaf, hatta utandırıcı görülebilir. Ancak muhtemelen diğer katılımcılar da aynı şekilde hissediyorlardır. Başlamak ve bitirmek için basit bir yol, bir yuvarlakta herkesin, örneğin iki dakikadan uzun olmamak kaydıyla, kesintisiz konuşabildiği turlar yapmaktır.

Genç ve yetişkin erkek grupları için basit, ancak oldukça çok şey açığa çıkaran bir egzersiz de tek başına ya da iki kişi ya da alt gruplarla aşağıdaki üç soruyu cevaplamak olabilir:

- Erkek olmanın nesini seviyorsunuz?
- Nesini sevmiyorsunuz?
- Neleri değiştirmek istediniz? Nasıl?

Bu egzersiz çoğunlukla ikilemleri ve çelişkileri fark etmeye yarar. Kilit sorulardan bazıları:

- Kendimi ve diğer erkekleri değiştirmek ne kadar önemli?
- Bunun için ne kadar çaba göstermeliyim?
- Bunun hayatımın asli bir parçası olmasını istiyor muyum?
- Değişim konusunda hangi açılardan kararsız hissediyorum?

Çoğu zaman değişiklik ararken çelişkiye düşülen konular:

- Bir 'erkek olmayı' bu statüyü vurgulamadan nasıl anlayabilirim/tanımlayabilirim?
- Erkek olmayı bırakarak 'erkek olmayı' nasıl anlayabilirim/tanımlayabilirim?
- Erkeklerle mi, kadınlara mı, ikisine de mi güvenmeliyim?
- Feminizmden nasıl bir şeyler öğrenebilirim? Feminizm kelimesinden ne kast ediyorum?
- Kadınların alanını gasp etmeden feminizmden nasıl bir şeyler öğrenebilirim?

Bu gruplarda bilinçli davranmak da önemlidir. Bu gruplarda ortak tehlikeler şunlardır:

- 'Gösteriyi ele geçirmek' - başkalarına alan bırakmamak
- Sürekli sorun çözen olmak
- Savunmaya geçmek
- Gelişmeyi engelleyecek kadar görev ve içerik odaklı olmak
- Olumsuzculuk
- Resmi güç pozisyonlarını kullanmak
- İnatçılık ve dogmacılık
- Yalnızca kendini dinlemek
- Duyguları görmezden gelmek
- Lütüfkârlık, üstten ve ebeveyn tavrı
- Kadınları manipüle etmek için cinselliği kullanmak
- Gösteriyi yürütürken kadınlardan ilgi ve destek istemek
- Önemli grup bilgilerini kendi kullanımı için saklamak
- Başkaları adına konuşmak (31)

Bu gruplarda insanları kontrol etmenin bilindik yöntemlerinin de kabul edilemez olduğunu fark etmek önemlidir. Bunlar bağırarak, tehditkâr el kol hareketleri, sözel tehditler, gerçekliği tek taraflı tanımlamak, olumlu ilgiden mahrum bırakmak, sürekli eleştiri, küçük düşürme ve kadınları kötülemektir. Genç ve yetişkin erkek gruplarında kullanılması gereken yaklaşımlar şunlardır:

- Konuşmamızı diğerleriyle eşit seviyede tutmak
- Konuşanın sözünü kesmemek
- İyi bir dinleyici olmak
- Destek vermek ve destek almak
- Cevap ve çözüm vermemek
- Rahatlamak
- Her konuda konuşmamak
- Diğerlerini yarı yolda bırakmamak

- Demokratik grup dinamiklerini teşvik etmek
- Başkalarının baskıcı davranışlarına izin vermemek (32)

Bu süreçteki ana zorluklardan biri de genç ve yetişkin erkeklerin genç ve yetişkin kadınlarla olan ilişkilerini ve ayrıca kendi aralarındaki ilişkileri de değiştirmektir. Nasıl oluyor da heteroseksüel erkekler bu kadar 'homososyal' oluyorlar: Kadınların arkadaşlığındansa erkeklerin arkadaşlığını kabul ediyorlar? Çok tuhaf bir şekilde heteroseksüel homososyallik çoğunlukla homofobiyle bir arada bulunmaktadır. Bu durum erkeklerin birbiriyle ilişkisinde kuvvetle sorgulanması gereken bir süreçtir.

Bölüm I için notlar

- (1) Kaynak: www.who.int/gender/whatisgender
- (2) Menon-Sen, K. (1998) Moving From Policy to Practice: A Gender Mainstreaming Strategy for UNDP India [Politikadan Uygulamaya Geçiş: UNDP Hindistan için Toplumsal Cinsiyeti Anaakımlaştırma Stratejisi], UNDP.
- (3) Pilcher, J. ve Whelehan, I. (2004) 50 Key Concepts in Gender Studies [Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarında 50 Temel Kavram], Londra: Sage (s. 82).
- (4) Kaynak: <http://www.emich.edu/lgbtrc/resources/files/lgbt-definitions.pdf>
- (5) O'Sullivan, T. ve diğerleri. Key Concepts in Communication and Cultural Studies [İletişim ve Kültür Çalışmalarında Temel Kavramlar] içinde Hartley, J. (1994) 'Gender' [Toplumsal Cinsiyet], Londra: Routledge (s. 127).
- (6) Edgar, A. ve Sedgwick, P. (der), (1999) Key Concepts in Cultural Theory [Kültür Teorisinde Temel Kavramlar], Routledge, Londra (s. 158).
- (7) Also, R., Fitzsimons, A. ve Lennon, K. (2002) Theorising Gender [Toplumsal Cinsiyeti Teorileştirmek], Oxford: Polity (s. 5).
- (8) Hart, K. (2003) 'Studying World Society' [Dünya Toplumunu Çalışmak], Eriksen, T.H. (der), Globalisation [Küreselleşme] içinde, Londra: Pluto (s. 217).
- (9) Bauman, Z. ve May, T. (2001) Thinking Sociologically [Sosyolojik Düşünme], Londra: Blackwell Publishing (s. 17) (Türkçe çevirisi için: Sosyolojik Düşünmek. (2012) Ayrıntı Yayınları.)
- (10) Aynı kaynak içinde.
- (11) Aynı kaynak içinde (s. 7).
- (12) Pilcher, J. ve Whelehan, I. op.cit. (s. 7).
- (13) Kaynak: <http://education.qld.gov.au/students/advocacy/equity/gender-sch/issues/gender-under.html>
- (14) Alsop, R. ve diğerleri, op.cit. (s. 3).
- (15) Pilcher, J. ve Whelehan, I. op.cit. (s. 59).
- (16) Niemi, M. (2004) Popular Music [Popüler Müzik], New York: Seven Stories Press. (s. 11-12).
- (17) Feminist Daily News Wire, (2004) www.feminist.org/news/newsbyte/uswirestory.asp?id=8693
- (18) Whitehead, S.M., ve Barrett, F.J. (der), (2001) The Masculinities Reader [Erkeklik Okumaları], Oxford: Polity Press.
- (19) Connell, R.W. (1995) Masculinities [Erkeklikler], Berkeley: University of California Press (s. 71).

- (20) Kaynak: <http://toolkit.endabuse.org/Resources/UnderstandingMen>
- (21) Hartland, K. (1997) Young men talking: Voices from Belfast (Advocacy Series), [Genç Erkekler Konuşuyor: Belfast'ten sesler (Savunuculuk Serileri)], Londra: Working With Men.
- (22) Bell, Desmond (1990) Acts of union. Youth culture and sectarianism in Northern Ireland [Birliklilik Eylemleri. Kuzey İrlanda'da gençlik kültürü ve sekterlik], Londra: Macmillan.
- (23) Connolly, P. ve Maginn, P. (1999) Sectarianism, Children and Community Relations in Northern Ireland [Kuzey İrlanda'da Sekterlik, Çocuklar ve Toplum İlişkileri], Coleraine: University of Ulster (s. 97).
- (24) Tielman, R. (1982) Homoseksualiteit in Nederland [Hollanda'da Eşcinsellik], Amsterdam, Meppel: Boom.
- (25) American Family Association, (AFA) Köktendinci Hıristiyan Eşcinsellik Karşısı bir Grubun Basın Bildirisi, 1997, Oca.14. http://www.religioustolerance.org/hom_0020.htm
- (26) Commitments Collective (1980) Anti-sexist commitments for men – draught [sic.] [Erkeklerden cinsiyetçi olmayan taahhütler – tasarlamak], 3. Anti-Sexist Men's Newsletter, 9, 17.
- (27) <http://www.europrofem.org/>
- (28) <http://www.sida.se/content/1/c6/02/47/27/SVI34602.pdf>
- (29) <http://www.cromenet.org>
- (30) <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/men-boys2003/>
- (31) Moyer, B. ve Tuttle, A. (1983) Off Their Backs ... and on Our Own Two Feet [Sırtlarından İnip... Ayaklarımız Üzerinde Durmak], Philadelphia: New Society Publishers (s. 24-29).
- (32) Aynı kaynak içinde.

2

TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŞİDDET

2.1. Giriş

Kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet arasındaki fark nedir?

‘Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet’ (TCŞ) yeni ortaya çıkmakta ve halen gelişmekte olan bir terimdir. Aslında çoğunlukla ‘kadına yönelik (erkek) şiddeti’ teriminin yerine kullanılmaktaydı, çünkü terim hem kadın cinsiyetinden bireylere hem de toplumdaki kadını toplumsal cinsiyet rollerine atıf yapıyordu. Terimi geliştirenler kadına yönelik şiddetin hem mağdurun hem de şiddet uygulayan kişinin cinsiyetiyle ilgili bir olay olduğunu vurgulamak istemiştir. Birçok tanım halen yalnızca kadınların mağdur olduğu şiddeti tanımlamaktadır: Örneğin, UNHCR’in CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) Komitesi TCŞ’yi “...bir kadına kadın olduğu için yönlendirilen ya da kadınları orantısız olarak etkileyen şiddettir” diye tanımlamaktadır.

Ancak bu tanıma (a) toplumsal cinsiyet üzerindeki toplumsal beklentileri ve toplumsal pozisyonları (b) toplumsal olarak kabul gören toplumsal cinsiyet rollerine uyamayanları da eklemek yönünde gelişmeler yaşanmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet bu şekilde ‘ataerkil ideolojinin’ (bkz. 1.4) herhangi bir formuna dayanan tüm şiddet eylemlerini birleştirmektedir ve bu şekilde (heteroseksüel) erkeğin toplumsal gücünü korumaya yönelik olarak hem kadınlara hem erkeklere, hem kadınlar tarafından hem erkekler tarafından uygulanan şiddet için kullanılabilir. Terminolojinin evrimi aşağıdaki tanımlamada fark edilebilir:

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bir insana rızası dışında zarar veren, fiziksel veya psikolojik sağlığı, gelişmesi ya da kimliği üzerinde olumsuz etkileri olan ve kadınlar ve erkekler arasındaki ve erkeklerin ve kadınların kendi aralarındaki farklılıkları kötüye kullanan, toplumsal cinsiyet temelli güç eşitsizliklerinin bir sonucu olan şiddeti altına alan kapsayıcı bir terimdir. Her ne kadar yalnızca genç ve yetişkin kadınları etkilemese de, TCŞ tüm kültürlerde öncelikli olarak bu grupları etkiler. Şiddet fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik ya da sosyokültürel olabilir. Şiddet uygulayanlar aile bireyleri, toplumun üyeleri ve kültürel, dini, ulusal ya da uluslararası kurumların adına ya da onların umursamazlığından cesaret alan kişiler olabilir. (1)

Aşağıdaki tablo yukarıdaki alıntıda bahsedilen konuları özetlemektedir:

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	
Ne?	Bir insanın iradesini ya da özgürlüğünü kısıtlayan davranış Fiziksel ya da psikolojik sağlık üzerinde olumsuz etki Kişinin kimliği üzerinde olumsuz etki Kadınlar ve erkekler arasındaki ile erkeklerin ve kadınların kendi aralarında farklılıkları kötüye kullanmak
Kime karşı?	Herkes, ama daha çok genç ve yetişkin kadınlar
Nasıl?	Şiddetin türleri: • fiziksel • cinsel • psikolojik • ekonomik • sosyokültürel
Kim uyguluyor?	Herkes olabilir. Şiddet uygulayanlar çoğunlukla şu gruplardandır: • aile üyeleri • toplumun üyeleri • kültürel, dini, ulusal ya da uluslararası kurumların adına ya da onların umursamazlığından cesaret alan kişiler

Şiddet uygulayanlar bu eylemleri yaparken farklı şekillerde menfaat sağlarlar. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin iki ana fonksiyonu vardır:

- Genel olarak kadınların açısından baktığımızda, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kadınların toplumdaki ikincil pozisyonunu devam ettirmek için bir yoldur. Kadına yönelik şiddet hatta şiddet tehdidi, yasalar devreye girmeden önce, kadınları toplumsal haklarından mahrum bırakan toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet türüdür. Bu durum cinsiyet eşitliği üzerine uzun zamandır var olan yasaların ya da kadına yönelik şiddetin çoğu türü hakkında yapılmış olan genel yasal düzenlemelerin kendi başlarına kadın

erkek eşitsizliğini bitirmeye, hatta azaltmaya, yetmemesinin nedenlerinden biridir. (2)

- LGBT'lerin ve baskın erkeksi toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmayan erkeklerin durumunda ise toplumsal cinsiyete dayalı şiddet potansiyel mağdurlar için örnek üzerinden düzeltici bir işlev kazanmaktadır. Erkeksi toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmayan erkekler (gey, biseksüel ya da heteroseksüel olsunlar) için 'cezanın' büyüklüğü bu farklılığının normalleştirilmiş ve baskın olan toplumsal cinsiyet varsayımlarına verecekleri düşünülen tehlikenin büyüklüğüyle orantılı olabilir. Onların yalnızca yaşaması bile davranışların doğal birer formu olduğu fikriyle ve erkek ve kadınlar için sunulan toplumsal rollerle çakışmakta ve zıt düşmektedir.

2.2. Şiddet nedir?

Mağdurlar şiddeti kışkırtabilir mi? Şiddet uygulayanlar her zaman cezalandırılmalı mıdır? Eğer hayırsa, sınırı nerede çizersiniz? Şiddet sizin (kültürel, ulusal, toplumsal) ortamlarınızda ne zaman kabul edilebilir/bağışlanabilir?

Şiddet farkına varılması gereken bir olgudur. Başka bir deyişle, bizler şiddet hakkında düşünürken iyi şiddet, kötü şiddet ve anlaşılabilir şiddet gibi toplumsal, kültürel ve politik olarak yapılanmış şiddet nosyonundan etkileniyoruz. Aşağıdaki tanımlar şiddet üzerine düşünmenin farklı yollarını göstermektedir:

- Fiziksel şiddet "...diğer insanın acı çekme ya da sakatlanma olasılığının bilinciyle yapılan hareketleri içerir." (3)
- Şiddet Johann Galtung'un deyimiyle "...insanın kendi farkındalığına ulaşmasını engelleyen ve önüne geçilebilir olan her şey"dir.
- "Şiddet, fiziksel yaralamanın yanında duygusal, toplumsal ya da ekonomik gücü, zorlamayı ya da baskıyı da içeren bir kontrol ve baskı mekanizmasıdır. Fiziksel saldırı ya da birini silahla korkutmak gibi açık yöntemlerle olabileceği gibi korkutma, tehdit, eziyet etmek, kandırmak ya da psikolojik ve sosyal baskı gibi diğer yöntemlerle de yapılabilir. Bu tür şiddetin hedefinde olan kişi beklendiği gibi davranmak zorunda hisseder ya da korkudan kendi iradesine aykırı davranır." IRIN (BM İnsani İşler Kurulu)

Şiddet kendimize ve başkalarına karşı sorumluluklarımıza ilişkin bir konudur. Özellikle de sorumluluğunun çoğunu ya da tümünü bile mağdurun üzerine yüklemek gibi bir eğilim olduğundan kişisel sorumluluk konusu, şiddetin engellenmesi ve şiddete müdahale için çok önemlidir -ki burada, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet dahil, günlük herhangi bir şiddet olayına verdiğimiz tepkiyi de düşünmeliyiz.

'Mağduru suçlama' şiddet türlerinin tümünde bir dereceye kadar mevcuttur ve bir parça da olsa anlaşılabilir bir psikolojik tepkidir. Şiddet içeren bir olayla karşılaştığımızda etrafımızdaki dünyanın güvenliğini sorgulamaktan kaçmak için mağdurun davranışını inceleyip eğer biz örneğin geç saatte tek başına dışarıda olmak, belirli bölgelere gitmek, kapımızı kilitlememek, 'tahrik edici' şekilde giyinmek gibi böyle riskleri ve davranışları gerçekleştirmesek, şiddete uğramayacağımızı düşünebiliriz. Ancak bu doğal psikolojik savunma mekanizması, dikkatimizi mağdurun varsayılan sorumluluğuna çekerken şiddet uygulayan kişinin davra-

nışlarını yeteri kadar sorgulamamamıza neden olabilir.

Dahası, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, baskıcı bir toplumsal yapının mevcut olduğu ve 'güçlü grup' içerisinde birinin 'daha az güçlü' gruptaki birine karşı işlediği çoğu şiddet türünde görüldüğü gibi, özellikle hoş görülmesini sağlayan birçok yöntem mevcuttur. Zor geçirilmiş çocukluklar, psikolojik faktörler ya da mağdurların görünüşteki suç ortaklığı gibi birçok faktör toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti açıklamak için kullanılmaktadır. Ne olursa olsun, eğer şiddetin engellenmesi kendimize ve diğer insanlara karşı sorumluluğumuzun bir parçası ise toplantılarımızda bu faktörleri kullanıp şiddet uygulayanların suça ilişkin sorumluluklarını azaltmamak gerekir.

Düşünmek için

- Toplumunuzda bildiğiniz toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerinin bir listesini yapın. Her tür için bir de somut örnek vermeye çalışın.
- Listelemiş olduğunuz farklı şiddet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerine karşı gördüğünüz en tipik tepkiler nelerdir?
- Bu tepkiler mağdurları suçlamayı ve suçu hafifletme çabalarını içeriyor muydu? Kişiler arasında yaşanan farklı şiddet olayları da benzer tepkilere neden oluyor mu?

2.2.1. Saldırı ve şiddet

Şiddet doğal mıdır? Şiddet bir cinsiyet sorunu mu, toplumsal cinsiyet sorunu mudur? Şiddet ve saldırı aynı şeyler midir? Bu iki kelimenin dilinizde birbirleriyle nasıl bir ilişkisi vardır? Fiziksel bir saldırı her zaman şiddet olarak kabul edilir mi? Şiddeti yargılarken şiddet uygulayanla mağdurun kimlikleri önemli midir?

'Saldırı' ve 'şiddet' kelimeleri çoğunlukla birbirinin yerine kullanılsa da aynı anlama gelmemektedir. 'Saldırı' bizim için fiziksel ya da duygusal olarak tehdit oluşturan durumlardır. Bu tür durumlarda hissettiğimiz 'savaş ya da kaç' tepkilerinin biyokimyasal nedenleri vardır ve insanlar dahil çoğu canlı türünde bulunan kendini koruma içgüdüğü ile yakın bir şekilde bağlantılıdır. Şiddete yatkın suçlular için yapılan, kızgınlıkları yönetmeyi öğreten eğitim kurslarında ve programlarında saldırganlık potansiyelimiz üzerinde kontrol sağlamanın mümkün olduğu anlatılmaktadır. Belirli bir durumda şiddet kullanmanın 'uygun' olup olmadığını saniyeler içerisinde değerlendirebiliriz. Çoğu uygulayıcı, şiddete ilişkin bir toplumsal cinsiyet perspektifi geliştirirken, şiddetin bir kişinin kendi saldırganlık potansiyelini başka bir kişinin bütünlüğüne zarar vermek için kullanmaya karar vermesi olduğunu iddia eder.

Ancak bu tanım şiddeti ele almak için kullanılabilecek tek bakış açısı değildir. Hem insanlarda hem de hayvanlarda şiddet ve saldırganlığı incelemiş olan Manuela Martinez "insanlarda saldırı ve şiddet arasındaki farkı ayırt etmek hiç kolay değildir" demiştir. Martinez 'saldırı' kelimesinden hayvan davranışlarında "bu durumda bu davranışın çok net bir amacı vardır (bireyin ya da türün hayatta kalması) ve bu çoğunlukla çok kontrollü ve ritüelleştirilmiştir" şeklinde bahsetmektedir. Ancak Martinez, aynı davranışın insanlarda 'şiddet' olarak ortaya çıktığını söylemektedir "çünkü neden olunan zararlı davranışın amacı arasında hiçbir bağ-

lantı yoktur". (5)

Yukarıdaki örneğin gösterdiği gibi fiziksel ya da akli bütünlüğe doğrudan tehdit oluşturabilecek davranışların sonucu olan ani saldırgan davranışla ayrıcalık sahibinin (bu durumda erkeklerin) uygun bulmadıkları davranışları 'cezalandırmak' arzusundan ortaya çıkan şiddetli davranış arasında oldukça somut farklar vardır.

"Herkes beni erkek arkadaşım nedeniyle kıskanırdı. Okulda çok popülerdi, çok çekici ve yakışıklı genç bir erkekti, öğretmenlerine her zaman kibar davranırdı, kendi ailesine de benim aileme de saygılıydı. Ancak bazen, kendi başımıza kaldığımızda ve onun beğenmediği bir şey yaptığımda (örneğin kızlarla dışarı çıkmak gibi) bana bağırırdı. Sonrasında tekmeler ve itilip kakılmalar geldi. Kimseye söyleyemiyordum, çünkü herkes onun gibi iyi bir gence hayrandı." (6)

Saldırgan potansiyelimiz kendimizi korumak için tasarlanmış evrimsel bir gelişmedir, o halde kadın erkek herkeste mevcuttur. Ancak, Bölüm I'de anlatıldığı gibi davranışlar ve tepkiler de toplumsal cinsiyetlenmiştir ve toplumun bizden bazı durumlarda beklediği çok spesifik tepkiler vardır. Bir önceki bölümde konuştuğumuz sosyalleştirme sürecinin bir parçası olarak erken yaştan itibaren erkek ve kız çocukları sinirlenmek ya da korkmak gibi saldırgan davranışlar ortaya çıkarabilecek duygular hissettikleri zaman farklı şekilde tepki vermeleri gerektiğini hissederler. Bu konuyu bir de bölüm 1.4'teki erkeklik tartışmaları üzerinden tekrar düşünebilirsiniz. Saldırgan potansiyelimizi toplumsal cinsiyetimize ve toplumsal cinsiyet deneyimlerimize göre kullanmayı öğrenirken aynı zamanda ait olduğumuz yaş grubu gibi diğer kısıtlayıcı faktörleri de öğreniriz. Örneğin, ebeveynler ya da öğretmenler tarafından çocukların dayakla cezalandırılmasına birçok yasal sistemde sözel ya da yazılı olarak izin verilirken, yetişkinler arasındaki bu tür bir tokat mahkemeler ve toplum tarafından farklı karşılanmaktadır.

Düşünmek için

Bu kısa kutu etrafımızdaki şiddet hakkındaki algılarımız ile bağlantılıdır.

1. Arkadaşlarınız, öğretmenleriniz, ebeveynleriniz ya da eğitmeniniz gibi farklı insanlara kızgın olduğunuz durumları düşünün. Her durumda ne gibi farklı tepkiler verdiğinizi listeleyin. Geçmişteki sinir bozucu durumlara verdiğiniz tepkilerde bir örüntü farkede-biliyor musunuz?
2. Büyükanne ve büyükbabanızın nesli kendi dönemlerinde şiddeti nasıl ele alıyorlarmış (bu konuda bilginiz varsa)? Ebeveynlerinizin şiddete karşı tavrı nasıldı, neyi kabul edilebilir, neyi kabul edilemez buluyorlardı? Bir de bugün sizin şiddete verdiğiniz tepkiyi düşünün. Bir nesilden diğerine değişen şeyler var mı?
3. Ülkenizdeki şiddete dayalı suç istatistiklerini bulmaya çalışın. Adalet Bakanlığı, Polis Merkezleri, İstatistik Ofisi ya da Başsavcılık bu tür verileri yayınlamakla sorumludur. Bu kurumlar yurttaşlar adına işlem yaptıklarından bu istatistikler kamu malıdır ve herkes tarafından erişilebilir olmalıdır. Cinayet, adam öldürme, ciddi bedeni hasar, cinsel suç-lar ve çocuk ihmali (ebeveyn ihmali) verilerine bir bakın. Resmi istatistikler cinsel suç-lara karışmış olanları ya da mağdurları içeriyor mu? İçeriyorsa, erkeklerin ya da kadın-ların ne sıklıkla farklı suçların suçluları ya da mağdurları olduklarına yönelik bir tablo oluşturun. Toplumsal cinsiyet ve sosyalleştirme konusundaki daha önceki tartışmaları

düşünerek katılımcılarınızın toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi ve suç istatistikleri arasındaki bağlantıları farkedip fark edemeyeceklerini düşünün.

4. Kendi ülkenizde ebeveynlerin çocuklarını şiddet kullanarak 'eğitmeleri' konusundaki yasal düzenlemeleri inceleyin. Bu düzenlemeler yetişkin ya da çocuk birbirini tanımayan insanlar arasındaki şiddeti düzenleyen yasalardan farklı mı?

2.2.2. Suistimal ve şiddet vakaları

Hangi olaylar suistimale girer? Dün kız/erkek arkadaşına bağışladım: Bu onu suistimal ettiğim anlamına gelir mi? Şiddet listesinden bir şeyi yaptım ya da maruz kaldım: Ben şiddet uygulayan biri mi oldum ya da bir mağdur muyum?

Suistimal uzun soluklu bir süreçtir, bu nedenle de uygulayanla mağdur arasında bir tür ilişki olması gerekir. Bu ilişki başlangıçta iki taraf için de arzu edilen bir şey (örneğin sevgililik ilişkisi gibi) olabileceği gibi yalnızca bir taraftan başlatılabilir (çocuk-ebeveyn ilişkisi gibi), ya da toplumsal faktörlerin sonucu olabilir (öğrenci-öğretmen ya da komşuluk ilişkisi gibi).

'Saldırı' ve 'şiddet' arasındaki fark gibi, 'şiddet olayları' ve 'suistimal' arasındaki farkı ayırt etmek de zor olabilir. 'Şiddet olayları' ve 'suistimal' arasındaki farkları şöyle sıralayabiliriz:

Bir ilişkideki şiddet olayı şu özellikleri taşır:

- Zaman zaman ve düzensiz
- İki taraf da başlatabilir
- Taraflar arasında tartışılabilir, tartışma şiddeti başlatan kişinin davranışında değişikliğe neden olur
- Taraflar birbirleri hakkında daha çok şey öğrendikçe olaylar büyük ihtimalle azalır
- Olayı başlatan, nedeni olan kişi sorumluluk hisseder
- Birbirinin fikirlerine önem veren iki kişi arasında olur
- Aniden oluşur, çoğunlukla dış faktörlere tepki olarak çıkar (kızgınlık, yorgunluk, bir şeyden korkmak gibi)
- Yapılan telafi edilir
- Çözüm ilişkinin içerisinde bulunur

Suistimale dayalı ilişkilerin özellikleri ise şunlardır:

- Düzenli olaylardır
- Roller hep aynıdır
- Giderek artar: Daha da ciddileşen tek taraflı olaylardır
- Başarılı şekilde tartışılabilir ancak tartışmadan sonra değişiklik olmaz
- Şiddet uygulayan çoğunlukla önceden hazırlanır
- Şiddet uygulayan sorumluluk almaz, sorumluluğu mağdura omuzlarına yükler
- Tek taraflı bir konudur: Yalnızca bir tarafın görüşlerini yansıtır
- Yapılanın telafisi yoktur (olmamalıdır)
- Suistimal güç dengesizliklerinin (toplumsal cinsiyet rolleri, fiziksel güç, ekonomik etki-

- ler) desteğiyle gerçekleşir
- Mağdurun hisleri: Acizlik, korku, kendini suçlama
- Çözüm yalnızca dış etkilere dayanabilir (boşanma, polis müdahalesi, ayrı ayrı psikolojik tedavi / kişisel gelişim)

Elbette bu listelerden sapmalar olabilir, bir ilişkinin suistimale dayalı olarak -yani yalnızca bazı şiddet olayları taşımanın ötesinde- görülmesi için listedeki birkaç maddenin yaşanıyor olması gerekir. 'Suistimal listesindeki' bazı eylemler diğer kişinin psikolojik ve fiziksel bütünlüğüne o derece zarar verir ki tek bir eylem bile suistimal sayılabilir. Genel bir tanım olarak, suistimal gruplar ya da bireyler tarafından gruplara ya da bireylere uygulanan, devam eden ve dengesiz bir baskı sistemidir.

Toplumda suistimalleri ve şiddet olaylarını ölçümlemek ...

Devam eden şiddet dolu ilişkiler ve tekil saldırı olaylarının ikisi de şiddet olarak sayıldığında kadınların ve erkeklerin yakın ilişkilerde aynı derecede şiddet yaşadıkları gibi yanlış bir sonuç varılabilir. Bu durum hakkında, örneğin, The Guardian'da (7) yayınlanan bir makalede şunlara değinilmiştir: Makale İngiltere İçişleri Bakanlığı Hane İçi Şiddet Araştırması'nın (8) sonuçlarının bir özetini vermektedir ve -İngiliz Suç Araştırması'na dahil olan, anket yapılanların kendi doldurduğu bir ankete göre- geçmiş yıllarda sevgilisinden ya da eski sevgilisinden herhangi bir çeşit fiziksel saldırıya uğramış olan kadın ve erkek oranı aynıydı (% 4,2). Yalnızca bir paragraf sonra, makalede 'kadınlar erkeklere göre üç kat ya da daha fazla şiddet görmektedir' denilmektedir. Ancak makalenin başlığı 'İki cinsiyetin de hane içi şiddete maruz kalması aynı oranda muhtemel' diyordu; ve böylece bir kerelik fiziksel saldırıları süregelen hane içi şiddetle eş tutmaktaydı.

Bu başlık, bir kerelik şiddet olaylarını sürekli devam eden suistimallerle eş tutmakta ve güç ve psikososyal ilişkilerden hiç bahsetmemektedir. Örneğin, daha sonra, Sylvia Walby ve Jonathan Allen tarafından yapılan başka bir İçişleri Bakanlığı araştırmasında (9) erkeklerin bir kerelik şiddet olaylarını daha sık yaşadığı ancak kadınların aynı kişi tarafından uygulanan ve tekrarlanan şiddet olayları yaşamalarının daha muhtemel olduğu belirtilmiştir. Araştırmada "kadınlar dört ve daha fazla (şiddet) olayı yaşayanların % 89'unu oluşturmaktadır" denilmektedir. Amerikalı bir araştırmacı olan Myra Marx Ferre'nin kadın ve erkeklere karşı şiddeti tartışırken dediği gibi "basit şiddet olayları ve kalıplaşmış hane içi terör olayları arasındaki farkları ayırtmak ve analiz etmek çok hayati önemdedir". (10)

2.2.3. Kamusal ve özel alanda şiddet

Hükümetin evde olanlara karışma hakkı var mıdır? Erkekler ve kadınlar şiddeti aynı şekilde mi deneyimlerler?

Avrupa Konseyi üye ülkelerinin etik, ahlaki ve yasal çerçeveleri tarihsel olarak şiddeti kamusal alanda oluşan bir olgu olarak görmüş, özel alan ise, mümkünse toplumun etkisinin olmadığı, toplumdan ayrı bir alan olarak addedilmiştir.

Örneğin sivil ve siyasi haklar (ilk nesil haklar olarak da adlandırılırlar)⁶ temel olarak toplumsal alandaki şiddetle ve devletin ve temsilcilerinin ellerindeki gücü suistimal etmek suretiyle uyguladığı şiddeti kısıtlamakla ilgilenmektedir. Bu da demektir ki, kadına yönelik şiddetin belirli türleri ya hiç fark edilmemiş ya da yalnızca yakın zamanda değinilmiştir. Tarih boyunca kadınların, bazı etnik ya da ırksal azınlıkların ikincil konumları doğal kabul edilmiştir. Bu nedenle şu anda insan hakları ihlali olarak kabul edilen eylemler dünya çapında mahkûm edilmemektedir, çünkü bu suçlar nedeniyle mağdur olanların mağduriyeti toplumdaki güç sahipleri tarafından kabul edilmemektedir.

Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde toplumsal cinsiyete duyarlı güvenilir istatistikler halen nadir olsa da, kadın ve erkeklerin şiddeti farklı şekillerde deneyimlediklerine yönelik kanıt bulunmaktadır.⁷ Dünya Sağlık Örgütü'nün Şiddet ve Sağlık üzerine Dünya Raporu'nda erkeklerin "yakın ilişkide oldukları biri tarafından değil, yabancı ya da uzak tanıdık biri tarafından saldırıya uğrama ihtimali daha yüksektir... kadınların en sık karşılaştığı şiddet türleri kocaları ya da erkek partnerleri tarafından gördükleri şiddettir!" (11) denilmektedir. Başka bir deyişle, kadınlar şiddetle daha çok özel alanda, erkekler ise daha çok kamusal alanda karşılaşmaktadırlar.

Bu noktadaki uç örneklerden biri savaşta tecavüzdür: Savaş suçları kavramı İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana var olsa da (ki bu savaşta da toplu tecavüzler yaşanmıştır) savaşta tecavüz yakın zamanda savaş suçu olarak 'kabul edilmiştir'. 1990'ların başındaki Balkan Savaşları bu açıdan bir dönüm noktasıydı: Kadın hakları aktivistleri ve medyada yer alan haberlerin yarattığı baskı tecavüzün savaş suçları listesine dahil edilmesini sağlamıştır.⁸ Avrupa Topluluğu'nun bilirkışı heyetinin yaptığı çalışmaya göre Bosna'daki savaşta yaklaşık 20.000 Müslüman kadın tecavüze uğramıştır.(12)

Ancak çatışma durumlarında yaşanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ayrı ya da farklı bir durum olarak görmemeliyiz. Balkan bölgesindeki bazı kadın örgütleri savaşın kadın mağdurlarını desteklemek için bir araya gelmişler, ancak sonrasında 'kadınlar üzerinde savaşın' barış zamanında da devam ettiğini fark etmişlerdir. "Savaş zamanı kadına yönelik şiddet, şiddetin yaygın ve kabul edilmiş olduğu barış zamanlarındaki kadına yönelik şiddetin bir yansımasıdır. Stres, hafif silahların yaygınlaşması ve şiddet kültürü kadına yönelik şiddetin, özellikle savaşta ana hedefler siviller olduğunda, salgın boyutlarına ulaşmaktadır." (13)

Benzer şekilde lezbiyen kadınların, eşcinsel erkeklerin ve transseksüellerin/travestilerin karşılaştığı şiddet olaylarını fark etmek yeni ve yavaş ilerleyen bir süreçtir. LGBT konuları-

6 İnsan haklarının üç neslinin kısa bir anlatımını Avrupa Konseyi'nin 2002 yılında yayınladığı *PUSULA (COMPASS) – Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*'nda "İnsan Haklarının Evrimi" başlığı altında bulabilirsiniz: www.coe.int/compass. Pusula, 2008 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından Türkçeye çevrilmiştir - e.n.

7 "Toplumsal cinsiyet istatistiklerinin üretilmesi yalnızca tüm resmi verilerin cinsiyete dayalı olarak toplanmasını değil, aynı zamanda veri toplamada kullanılan kavram ve metodlar ile bunların sunumunun da toplumdaki toplumsal cinsiyet konularını yeterince yansıtmayı ve toplumsal cinsiyet ayrımı yaratabilecek tüm faktörleri göz önüne alması gerekir." Kaynak: <http://www.ilo.org/public/english/region/asro/mdtmanila/training/unit3/infsgens.htm>

8 "Tecavüz ilk defa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Tokyo Savaş Suçları Mahkemesi'nde, komutanların emirlerinde bulunan askerlerin tecavüzlerinden sorumlu tutulması ile, savaş suçu olarak kabul edilmiştir. Ocak 1993'te BM Yugoslavya'daki tecavüzleri araştırmak için tıbbi bir ekip göndermiştir. Ciddi orandaki tecavüz kanıtları ışığında, BM İnsan Hakları Komisyonu bir karar yayınlarak, ilk defa tecavüzü net bir şekilde savaş suçlarının arasına katmış ve bu suçları cezalandırmak için uluslararası bir mahkeme kurulması çağrısında bulunmuştur." Kaynak: http://www.phrusa.org/research/health_effects/humrape.html#d
Aralık 1998'de Eski Yugoslavya için Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi (ICTY) uluslararası yasalar altında tecavüz suçunun detaylarını içeren bir karar vermiştir. (Prosecutor v. Furundzija, ICTY basın bildirisi: <http://www.un.org/icty/pressreal/p372-e.htm>). Şubat 2001'de mahkeme savaş zamanı toplu sistematik tecavüzleri ve cinsel köleleştirmeyi insanlığa karşı işlenen suçlar kapsamına almıştır. (Prosecutor v. Kunarac and others, ICTY basın bildirisi: Kaynak: <http://www.un.org/icty/pressreal/p566-e.htm>)

nın birçok ülkede halen marjinalize edildiği ve LGBT'lerin çoğunlukla insan gerçekliklerini ve bu konulardaki tepkilerimizi şekillendiren yapı ve kurumlarda temsil edilmedikleri göz önünde bulundurulursa bu şaşırtıcı bir sonuç olmaktan çıkmaktadır. LGBT'lere uygulanan şiddetin şiddet terminolojisine dahil edilmesi yalnızca cinsiyet bazlı, kadına yönelik bir şiddet anlayışından toplumsal cinsiyete dayalı şiddet anlayışına geçişe katkıda bulunmuştur. LGBT bireylere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet genellikle 'eşcinsellere saldırı' (gay bashing) olarak bilinmektedir. Bu terim lezbiyen ve eşcinsellere cinsel yönelimleri nedeni ile uygulanan fiziksel, psikolojik ya da sözlü saldırıları anlatmaktadır.

2.3. Şiddet türleri

Şiddet yalnızca fiziksel bir eylem midir? Şiddetin hangi türleri vardır? Tüm şiddet türleri suç teşkil eder mi?

Şiddeti genellikle fiziksel şiddet olarak anlamaya alıştığımız. Örneğin, Amerikan *Heritage Sözlüğü*'ne göre şiddet 'ihlal etmek, zarar vermek ya da suistimal etmek amaçlı uygulanan fiziksel güç' olarak tanımlanmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti anlamak için çağrışımlarımızı daha geniş tutmamız gerekiyor. Johann Galtung'un tanımladığı gibi şiddet insanın kendini gerçekleştirmesini engelleyecek ve önüne geçilebilir her türlü davranıştır. Sözlü saldırıların, cinsel şiddetin, partnerin sistemli olarak ekonomik açıdan mahrum bırakmasının ya da tehdit edici davranışın mağdurları da kendilerini şiddet mağduru olarak tanımlayacaklardır.

Şiddet zor ve karmaşık bir konudur, farklı şiddet 'türlerini' kategorize etmek de çok kolay olmayacaktır. Ancak, bu tartışmanın amacına uygun olarak kategorize etmenin çerçevesini oluşturarak başlamak önemlidir (bu grup çalışması sırasında da yararlı olabilir). Bu kılavuzda şiddet birbiriyle bağlantılı beş türe ayırmaktadır: Fiziksel, sözlü, cinsel (leştirmiş), psikolojik ve sosyoekonomik. Gerçekte, özellikle de suistimal içeren ilişkilerde, bu türlerin bazıları ya da çoğu aynı anda mevcut olabilir. Şiddetin tüm türleri hem özel alanda (aile içerisinde ve yakın ilişkilerde) hem de kamusal alanda, bilinmeyen kişiler, kurumlar, örgütler ya da devletler tarafından uygulanabilir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bazı türleri (evli) çiftler ve yetişkinler arasında yaygın olsa da, araştırmalar ve deneyimler genç kadın ve erkeklerin de şiddetten benzer şekilde etkilendiğini göstermektedir.⁹

a) Fiziksel şiddet

Fiziksel şiddet dövmeyi, yakmayı, tekmelemeyi, yumruklamayı, ısırmayı, yaralamayı ya da öldürmeyi, alet ya da silah kullanımını, ya da birinin saçını kökünden koparmayı içermektedir. Bazı sınıflandırmalar insan ticaretini ve köleliği de, ilk seferinde zorlama sözkonusu olduğu ve bunların mağduru olan genç kadınlar ve erkekler bu köleleştirme sonucunda tekrar şiddete uğradıkları için, fiziksel şiddet kategorisi içerisinde saymışlardır.

⁹ Örneğin, Amerikan internet sitesi www.coolnurse.com'da: '1995 yılında, cinayetlerin % 7'si erkek arkadaşları tarafından öldürülen genç kadınlardı. Beş çiftten biri ya da % 20'si ilişkilerinde bir tür şiddet olduğunu söylüyor. 15-24 yaşları arasındaki 500 genç kadınla yapılan bir araştırmada % 60'ı devam eden suistimal içeren bir ilişki içerisinde olduğunu söylerken araştırmaya katılanların hepsi romantik ilişkilerinde şiddet yaşamış olduklarını söylüyorlar. Bir araştırma tecavüz mağdurlarının % 38'inin 14-17 yaşları arası genç kadınlar olduğunu bulmuştur. Hane içi şiddette her 10 olaydan 4'ü evli olmayan çiftler arasında gerçekleşmektedir (Adalet Bürosu Özel Raporu: Sevgili Şiddeti, Mayıs 2001). Diğer istatistikler ABD Adalet Bakanlığı'ndan alınmıştır.

Özel alanda fiziksel şiddet

Fiziksel şiddet acı ve / veya fiziksel yaralanmayı amaçlayan ya da bunlarla sonuçlanan eylemlerdir. Şiddetin tüm türlerinde olduğu gibi şiddet uygulayanın ana amacı yalnızca -belki de bazen hiç- fiziksel acı vermek değil, ancak mağdurun özerkliğini kısıtlamaktır. Fiziksel şiddet mağdura şiddet uygulayanın şu mesajını verir: "Sana senin yapılmasını istemediğin şeyleri yapabilirim." Bu tür şiddet toplumsal güç farklılıklarını ortaya çıkarmakta ya da belirli istekleri zorla kabul ettirmeye çalışmaktadır. Çoğunlukla hane içi şiddet olarak adlandırılan yakın ilişkilerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet her ülkede sıkıntı verici bir olay olmaya devam etmektedir. Avrupa Konseyi hane içi şiddetin 16-44 yaşları arasındaki kadınlarda ölüm ve ciddi sakatlanma vakalarının en önemli nedeni olduğunu ve kanser ve trafik kazalarından daha fazla sayıda ölüme neden olduğunu bildirmektedir. (14) Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) Rus hükümetinin verisini kullanarak '1999 yılında 14.000 kadın partnerleri ya da akrabaları tarafından öldürülmüştür' demektedir. (15)

Özel alandaki fiziksel şiddet genç insanları son derecede etkilemektedir. Hem akliselim hem de uluslararası araştırmalar bir ebeveynin diğer ebeveyne şiddet uyguladığına şahit olmanın çocuklarda ciddi psikolojik hasara yol açtığını söylemektedir. Eş şiddeti sırasında çoğunlukla ortamda bulunan çocuk ve gençler de, bazen yanlışlıkla bazen de şiddeti durdurmaya çalıştıklarından, yaralanmaktadır. Genç erkekler çoğu zaman şiddet uygulayan ebeveyne (çoğunlukla babalarına) karşı annelerini ve kardeşlerini korumak için suç işlemektedir. Çocuklar, şiddet uygulayanın anneden almaya çalıştığı intikamın düzenli mağduru olurlar. Çoğu annenin de suistimal içeren ilişkilerde kalmasının ana sebebi terk etmeye kalkması halinde şiddet uygulayanın çocuklarına zarar vermekle ya da öldürmekle tehdit etmesidir.

"Kimse çocukları yeteri kadar düşünmüyor -ya da onlara verdiği zararı. Bu sadece anneyi etkilemiyor- çocuklar da... çünkü bunu gören ve duyan onlar." (17 yaşında bir genç) (16)

Fiziksel şiddet ayrıca genç insanlar arasındaki yakın / romantik ilişkilerde de görülür: Fiziksel şiddetin ortaya çıkması için çiftlerin beraber yaşamaları ya da çocukları olması gerekmez. Ancak bu varsayım yüzünden genç insanlar yaşadıkları şiddet hakkında konuşmakta zorluk çekiyorlar. Yukarıda Avrupa Konseyi'nin verilerinde görüldüğü gibi 16 yaşındaki genç kadınlar bile hane içi şiddet nedeniyle ölüyorlar, sevgililik ilişkileri, mağdur 12-15 yaş arasında ise, mağdurun ölümüyle bile sonuçlanabiliyor.¹⁰

Kamusal alanda fiziksel şiddet

Kamusal alanda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çoğunlukla toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki varsayımlar ve beklentiler sebebiyle gerçekleşir. Sözlü saldırı, isim takmak, tehditler ve saldırılar yaşanabilir. LGBT'lerin ya da gey, lezbiyen, ya da 'farklı' kişilerin kamusal alanda şiddete maruz kalmaları yaygındır. LGBT'lere karşı şiddet önceden örgütlenmiş grupların gey erkeklerin gittikleri bilinen yerleri basıp onları dövmeleri gibi ya da 'aniden,' örneğin bir lezbiyenin sokakta partneriyle elele yürürken saldırıya uğraması gibi şekillerle gerçekleşebilir. Bu açıdan LGBT'lere karşı şiddet bir güvenlik sorunudur ve araştırmalar birçok LGBT'nin

¹⁰ NANE Kadın Hakları Derneği iki yıl boyunca gazetelere yansıyan sevgili cinayetlerini incelemiştir. Eylül 2002 ve Eylül 2004 arasında 13 adet 2 ay ile 17 yaş arası şiddet mağduru vardı. Bazı vakalarda cinayet suistimal içeren bir ilişkiden kaçmaya çalışan sevgiliden öç almaya yönelik bir davranışken diğer durumlarda şiddeti uygulayan kişi çocuğu yanlışlıkla öldürmüştür.

dövölmekten korktuğu için sokakta sevgi göstermekten kaçındıklarını ortaya koymuştur. Bu tür sokak şiddeti genellikle rapor edilmemektedir.

A.-L.H. ve üç arkadaşı Belgrad'daki bir gey partiden dönerken 11 Temmuz 2004 günü saat sabaha karşı 3.30'da saldırıya uğramışlardı. Partiden çıktılar ve bir anda partiden birkaç yüz metre ileride arkalarından gelen en az dört saldırgan tarafından saldırıya uğradılar. Saldırganlar onlara beyzbol sopası ve lobutlarla vurup "Parti mi istiyorsunuz, Yumuşaklar? İşte size parti!" diyerek bağıryorlardı. Hepsine saldırdılar, bir kısmı tekme-lerken aralarından ikisi de sopalarla vuruyorlardı. A.-L.H.'nin sol kolunun ön kısmı ne olduğu bilinmeyen keskin bir objeyle derince kesilmişti. Saldırganlar L.'in vücuduna şu hasarları vermişlerdi: Kırık bir diş ve burun, ön kolda 7-8 santimlik bir kesik, alt dudağın-da bir kesik ve gözünün altında şişkinlik. (17)

b) Sözel şiddet

Birçok dilde kelimelerin zararsız olduğuna yönelik deyim ve atasözleri vardır: Sözel saldırıları görmezden gelmemizi öğreten uzun bir gelenek de. Ancak bu saldırılar düzenli ve sistematik hale geldiğinde ve hassas noktalarımızı hedef aldığında,¹¹ bu saldırıların yöneldiği kişi kendini sözel şiddete maruz kalmış olarak görebilir.

Özel alanda sözel şiddet

Partnerlerin zaman içerisinde birbirlerinin hassas alanlarını anladığı ve o alanlarda birbirlerinin canlarını sıkmamaya çalıştığı, iyi giden bir ilişkinin aksine sözel açıdan saldırgan olan bir ilişkide birbirini özellikle incitmeye yönelik kelimeler ve tonlamalar vardır.

Sözel şiddet azarlamayı (özel alanda ya da başkalarının önünde), küçük düşürmeyi, diğer kişiyi rahatsız eden hakaret cümlelerini, diğer kişinin sevdikleri hakkında (aile, arkadaşlar) kötü şeyler söylemeyi, mağduru ya da ona yakın birini diğer şiddet türlerini uygulamakla tehdit etmeyi içerebilir.

Diğer zamanlarda sözel şiddet mağdurun geçmişiyle ilgilidir, dini, kültürü, dili, (varsayılan) cinsel yönelimi ve gelenekler gibi. Şiddet uygulayanlar mağdurun en duygusal olduğu alanlara göre, karşısındakine acı verecek, küçük düşürecek ve mağduru tehdit edecek kollarına odaklanırlar.

Kamusal alanda sözel şiddet

Kadınların kadın olmaktan dolayı maruz kaldığı sözel şiddetin büyük çoğunluğu kadınların cinsel obje olarak görünmesi nedeniyle olmaktadır ve bu nedenle cinsel şiddet olarak kabul edilmektedir. Bir kez daha söylemek gerekirse, kamusal alandaki TCŞ büyük ölçüde toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle ortaya çıkmaktadır: Kadınların 'salaklıkları' üzerine şakalar ya da yorumlar içerir, kadınları seks objeleri gibi (cinsel açıklık, seks işçiliği, tecavüz gibi konularda şakalar) gösterirler. Karşılaşılan zorbalıkların büyük bölümü genç insanların (özellikle de erkek çocukların) (algılanan) cinsellikleriyle ilgilidir. Bu durumlarda genelde

¹¹ 'Hassas alanlar' birinin duygusal olduğu herhangi bir konu olabilir. O kişi için önemli bir insan, kişinin dini ya da etnik kimliği bu hassas alanlardan olabilir. Ancak bu, kişinin utandığı (içselleştirilmiş baskı ya da kişisel fikir sonucu, haklı nedenlerle ya da değil) şeyler de olabilir.

kullanılan 'yumuşak' ya da 'top' gibi olumsuz ifadeler gey ya da lezbiyen olduğu düşünölen çocuklar için oldukça travmatiktir. Bu durum birçok gey ve lezbiyen ergenin eşcinselliğini ancak liseyi bitirince açığa çıkarabilmesine neden olmaktadır.

c) Psikolojik şiddet

Şiddetin tüm türlerinin psikolojik etkileri vardır, çünkü şiddet uygulayanın esas amacı mağdurun bütönlüğüne ve onuruna zarar vermektir. Bunun ötesinde başka sınıflandırmalara yerleştirelemeyen, farklı etkileşimlerle iletilen şiddet türleri de vardır; bu nedenle de psikolojik şiddetin 'saf' haline erişmek mümkün değildir. Bir odaya tıkmak, yalnız bırakmak, yeterince bilgi vermemek, yanlış bilgilendirmek ve tehdit edici davranışlar bu şiddet eylemlerinden bazılarıdır.

Özel alanda psikolojik şiddet

Psikolojik şiddet örneğın fiziksel ya da sözel öğeleri olmayan tehditkâr davranışlar olarak adlandırılabilir. Daha önceki şiddet deneyimlerini çağrıştıran ya da diğör kişiyi bilerek görmezden gelmek gibi eylemler olabilir.

Kamusal alanda psikolojik şiddet

Toplumsal cinsiyet rollerine uymayan genç kadınlar ve erkeklerin izole edilmesi bu tür şiddetin çok karşılaşılan bir türüdür. Kamusal alanda izolasyon çoğunlukla akran grupları arasında kullanılsa da öğretmenler ve spor koçları gibi yetişkinler de şiddet uygulayanlar olabilmektedir. Çoğunlukla izolasyon yöntemi olarak belirli grup aktivitelerinden uzaklaştırmak kullanılır. Özel alandaki psikolojik şiddete benzer şekilde korkutmayı da içerebilir.

d) Cinsel(leştirilmiş) şiddet

Şiddet uygulayanın ya da mağdurun cinselliğinden bağımsız olarak, cinselliğın yalnızca zarar vermenin bir yolu olarak kullanılması bu tür şiddet için 'cinselleştirilmiş' teriminin daha yaygın olarak kullanılmasına neden olmuştur.

Cinsel şiddet çoğu zaman mağdurun hareketlerine (kamusal alanda açık cinsel davranışlarına ya da giyinmesine, özel alanda ise cinselliğe elverişli olmamasına) ya da şiddet uygulayanın cinsel ihtiyaçlarına (cinsel gerginlik) bağlanmıştır. Bu, toplumdaki bazı aktörlerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ciddiyetini görmezden gelmek için kullandıkları ve 'ilişkilendirme' adı verilen bir metottur. Örnek vermek gerekirse, tecavüz suçunu kendi başına değil ancak mağdurun algılanan davranışlarıyla beraber yargılamak anlamına gelmektedir. Aynı zamanda şiddet uygulayanın bunu neden yapmış olabileceğine ilişkin yanlış çabalarla eylemlerini 'anlaşılır' hale getirmeye çalışmaktadır.

Cinsel şiddet hakkında mağdurların ve şiddet uygulayanların gerçek koşullarına ilişkin elimizde daha fazla veri oldukça tüm şiddet türlerinde olduğu gibi cinsel(leştirilmiş) şiddetin, uygulayan ve mağdur arasındaki güç ilişkileriyle bağlantılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Cinsel(leştirilmiş) şiddet özel alanda da kamu alanlarında da aynı şekilde kullanılan ve mağduru aynı derecede yaralayan eylemlerden oluşur. Bunlar tecavüzü (mağdurun vücuduna herhangi bir şey sokmayı içeren cinsel şiddet), aile içi tecavüzü ve tecavüze yeltenmeyi içeren

mektedir. Diğer zorlama cinsel aktivite türleri olarak başkasının mastürbasyon yapmasını izlemeye zorlanmak, başkalarının önünde mastürbasyon yapmaya zorlanmak, doğurganlığa yönelik suistimaller (zorla hamile bırakılmak, kürtaja zorlanmak, zorla kısırlaştırılmak) sayılabilir.

Özel alanda cinselleştirilmiş şiddet

Cinsel(leştirilmiş) şiddetin mağdurun özel kişisel sınırları ile ilgili bazı türleri özel alanda daha yaygındır: Şiddet uygulayıcı, sevgili tecavüzü, bazı cinsel aktivitelere zorlamak, cezalandırmak için cinsel aktiviteyi geri çekmek, başkalarını porno izlemeye (bazen de taklit etmeye) zorlamak gibi aktivitelerle bu sınırları bilerek aşar.

Kamusal alanda cinselleştirilmiş şiddet

Cinsel(leştirilmiş) şiddetin farklı formları kamusal ya da özel alan ayrımı yapmadan ortaya çıkmaktadır. Ancak, mağdurlara ve potansiyel mağdurlara etkilerinden dolayı burada anlatmamız gereken üç çeşit kamusal alanda şiddet türü vardır:

İşyerinde cinsel taciz, savaş ve işkence silahı olarak cinsel şiddet ve LGBT (olarak algılanan) bireylere karşı toplumsal cinsiyet rollerine uymamaları sebebiyle 'cezalandırmak için' uygulanan cinsel şiddet.

Toplumda suistimalleri ve şiddet olaylarını ölçümlemek ...

Tanım:

Tecavüz: Mağdurun ya da şiddet uygulayıcının vücudunun herhangi bir kısmına cinsel organ ya da mağdurun anal veya genital boşluklarına herhangi bir obje ya da vücudun herhangi bir kısmını zorla, tehditle, zorlayıcı bir durumdan istifade ederek ya da gerçekten rıza gösteremeyecek durumda olan birine karşı, yerleştirmek (Uluslararası Ceza Mahkemesi).

Cinsel İstismar: Hassasiyet, güç farklılığı, güven gibi durumların cinsel amaçlar için istismarıdır. Bu tanım başkasının cinsel istismarından anlık, toplumsal ya da politik olarak kazanç sağlamayı da kapsar (BM Kuruluşlararası Daimi Kurul).

Cinsel Taciz: İstenmeyen, çoğunlukla tekrarlayan ve karşılık bulamayan, istenmeyen cinsel ilgi, cinsel erişim ya da lütuf talep etmek, cinsel ima ya da diğer cinsel içerikli sözler ya da fiziksel yaklaşım, pornografik malzemelerin gösterilmesi, işe engel olduğunda ya da iş için zorunlu tutulduğunda rahatsız edici, korkutucu veya kırıci iş ortamı yaratan davranışlar (BM Sığınmacılar Yüksek Komiserliği).

Sevgili Tecavüzü: Mağdurla bir randevu için buluşan bir kişinin tecavüzü. 1980'lerde ortaya çıkan terim sonrasında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Düşünmek için

Yukarıda verilen tanımlara bir bakın.

Sizin ceza kanununuzdaki ilgili tanımlar nasıl? Arada farklar var mı? Hangi tanımı tercih edersiniz? Neden?

Sizin ya da bir grup genç insan arasında bu konular hangi bağlamlarda ortaya çıkabilir?

e) Sosyo-ekonomik şiddet

Bu şiddet türü hem mağduru diğer şiddet türlerine karşı daha hassas hale getirebilir hem de diğer şiddet türlerine maruz kalmasının sebebi olabilir. Dünya ekonomik verileri neo-liberal küreselleşmenin yoksulluğun kadınlaşmasına¹² (kadınların ekonomik olarak erkeklerden daha incinebilir hale gelmesine) neden olduğunu net bir şekilde ortaya koyarken ekonomik hassasiyet kişisel düzeyde de ortaya çıkar. Sosyoekonomik şiddet birçok saldırgan ilişkide fark edilen bir durumdur ve bu yüzden kendi sınıflandırmasına sahip olmuştur.

Aynı zamanda, bir ilişkide kadının daha iyi bir ekonomik statüde olması şiddet tehdidini tam olarak ortadan kaldırmamaktadır çünkü bu da statü konusunda ve erkeğin zayıf olduğunu düşünmesine yol açarak saldırgan ilişkilerde çatışmalara neden olabilir.

Özel alanda sosyo-ekonomik şiddet

Sosyo-ekonomik şiddetin en yaygın formları mağdurun kazandığı paranın elinden alınması, ayrıca bir gelire sahip olmasına izin verilmemesi ('evkadınlığı' durumu, aile işinde maaşsız çalışmak) ya da fiziksel saldırılarla çalışamaz hale getirilmesidir.

"Hemen liseden sonra evlendik ve ben 19 yaşında hamile kaldım. Sonraki üç yıl doğum izniyle evde kaldım. Çocuğumuz doğduktan sonra beni düzenli olarak dövmeye başladı, ama her zaman görünmeyen yerlerime vurmaya dikkat ederdi: Gövdeme ya da saçlarımın altından kafama, böylece ailemiz ve arkadaşlarımız görüp soru sormazdı. Bir şey diyemiyordum çünkü biz orta sınıf bir aileydik ve kimse böyle şeylerin fakir, farklı etnik kökenli aileler dışındaki ailelerde yaşadığına inanmazdı. Üç yıl bittiğinde okula devam etmek istedim ve yarı zamanlı bir işe girdim. O zaman kocam yüzüme de vurmaya başladı. Sözler giriş sınavımı kaçırdım ve işe de haftalarca gidememeye başladım, çünkü işe mor gözler ya da şişmiş bir burunla gidemezdim. Ne kadar utanç verici olurdu! Sonunda kovuldum, çünkü şirket haftalarca işten uzak kalan ve iyi bir mazeret sunamayan bir çalışan istemiyordu." (18)

Kamusal alanda sosyo-ekonomik şiddet

Kamusal alanda sosyo-ekonomik şiddet toplumdaki baskın toplumsal cinsiyet güç ilişkilerinin hem nedeni hem de sonucudur. Bu şiddet türü eğitime ya da (eşit ücretli) işe erişimin (özellikle kadınlar için) engellenmesini, hizmetlere ulaşımın engellenmesini, bazı işlerin dışında bırakılmayı, sivil, kültürel, sosyal ve politik haklara sahip olmanın ve bu hakların kullanılmasının engellenmesini ve bazen LGBT'lerin yaşadığı şekilde kimliğinin suç kabul edilmesini içerir.

¹² Pekin Eylem Planı'na göre 'bugün dünyadan 1 milyardan fazla insan, büyük bir çoğunluğu kadın olmak üzere, kabul edilemez yoksulluk koşullarında yaşamaktadır' (Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilmiştir, 1995).

'Kalkınmakta olan ülkelerdeki milyonlarca kadın yoksulluk içerisinde yaşamaktadır. Dünyanın yoksulları arasında mutlak yoksulluk içerisinde yaşayan 1,3 milyar insanın %70'ini oluşturan kadınlar halen en yoksuldur. Neredeyse 900 milyon kadın günlük 1\$'dan daha az kazanç sağlamakta, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk arasındaki bağlantı halen yürek parçalayıcı bir gerçeklik olarak devam etmektedir.'

UNIFEM, Kadınların Ekonomik Kapasitesinin Güçlendirilmesi

'Kadınlar dünyadaki çalışma saatlerinin üçte ikisinde çalışıyor, dünyadaki gıdanın yarısını üretiyor ancak dünyadaki gelirin yalnızca % 10'unu kazanıyorlar ve dünyadaki mülkün yalnızca % 1'ine sahipler.' Dünya Kalkınma Göstergeleri, 1997, Womankind Worldwide

Sosyo-ekonomik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bazı kamusal formları (düşük ücret, düşük ya da olmayan çocuk bakım yardımı ya da yardımların erkeğin kazancına ya da vergi indirimlerine bağlı olması) kadınların partnerlerine ekonomik olarak daha bağımlı olmalarına neden olmaktadır. Bu da ilişkide saldırgan olmaya yatkın kişiye partnerini kaybetme ihtimali olmadan korkusuzca hareket etme fırsatı vermektedir.

Düşünmek için

Etrafınızda sosyo-ekonomik şiddete karşı en incinebilir olan gruplar kimlerdir? Sizin deneyiminde devlet bu tür şiddet uygulamakta mıdır?

2.4. İnsan Hakları bağlamında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

Kadın hakları için özel bir sözleşmeye ihtiyaç var mıdır? BM'nin tanımladığı 'zararlı geleneksel pratikler' ne demektir? Kültüre saygı ve kültürel görelilik arasındaki farkı nasıl ayırt edebiliriz ve neyin hangisi olduğuna kim karar vermektedir?

Günümüz dünyasında insan hakları sözleşmeleri ve bildirgeleri birçok konuda önemli sembolik ve yasal araçlar haline gelmiştir. Bu görece yeni bir gelişmedir. İnsan hakları konusundaki geniş farkındalık İkinci Dünya Savaşı'na kadar uluslararası ilişkilerde mevcut değildi. Ancak, Shoah (Yahudi Soykırımı) hızlandırıcı bir etki yapmış 'insan haklarını dünya politikiğinin bir konusu haline getirmiştir'. (19)

Kadın hakları konusundaki en önemli uluslararası insan hakları belgelerinden biri Birleşmiş Milletler 'Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesidir' (CEDAW). (20) Bu sözleşme cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklamaktadır. Kadına karşı ayrımcılığı sözleşme şöyle tanımlamıştır:

Siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama. (21)

Sözleşmeye üye ülkeler kadınların erkeklerle eşit olabilmesi için gereken tüm önlemleri almak zorundadır, yani ayrımcılıkla savaşmak ve kadın haklarını ilerletmek için gereken yasaları çıkarması gerekir. Ancak bu durum kadınların devletten annelikle ilgili özel korumalar alamayacakları anlamına gelmemektedir.

CEDAW devletlerin Sözleşme'ye uyumunu denetler. Ülkeler Sözleşme'yi uygulamak için aldıkları önlemleri dönemsel raporlarla bildirmek zorundadır. CEDAW Komitesi ülkelerin uyumunu takip etmektedir ancak Sözleşme'nin uygulama gücü yalnızca etik ikna yöntemlerine dayandığından zayıf bir uygulama sistemidir. Sözleşme konusunda başka bir sıkıntı da devletlerin bazı maddelere koyduğu fazla sayıda çekince ve bu belgeye giren ülkeler

tarafından eklenen istisnalardır.¹³

Düşünmek için

Ülkenizin bu Sözleşme konusunda pozisyonu nedir?

Ülkenizin bu Sözleşme'yi imzalayıp imzalamadığına bakın, eğer imzalamışsa CEDAW'a herhangi bir çekince koymuşlar mı?

<http://treaties.un.org/Pages/Treaties.aspx?id=4&subid=A&lang=en>

Kadına yönelik şiddet -süfrajet (oy hakkı), eşitlik ya da ayrımcılık gibi diğer konularından farklı olarak- uluslararası insan hakları gündeminde çok daha yenidir. 1979'da imzaya açılan ve 1981'de yürürlüğe giren Sözleşme 'ayrımcılık' terimini 22 defa, 'eşit' ya da 'eşitsizlik' terimlerini 34 defa, 'insan hakları' terimini 5 defa tekrarlar ancak şiddet, tecavüz, saldırı ya da darp gibi kelimeleri içermemektedir. (22) Ancak 1992'de CEDAW Komitesi 19 numaralı Genel Tavsiye Kararı yayınlamış ve burada kadına yönelik şiddetin de ülke raporlarında yer almasını istemiştir. CEDAW Komitesi yakın zamanda, bireylerin ulusal mekanizmalardan cevap alamadıkları durumlarda ülkelerinin Sözleşme koşullarına uyumuna ilişkin şikâyetle bulunabilecekleri bireysel başvuru mekanizmasını eklemiştir.

1993 yılında Viyana'daki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 'Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'ni yayınlamıştır. Bu dokümanda kadına yönelik şiddet şöyle tanımlanmıştır:

İster kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlere tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma. (23)

Bu Bildirge kadına yönelik şiddeti uluslararası bir konu haline getirmiş ve kültürel görelilikle ilgili tartışmaların dışında bırakmıştır. Kültürel göreliliği anlamanın ve tartışmanın birçok yolu vardır, ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası arenada kültürel görelilik ırkçı ve faşist ideolojilerin kültürel, ırksal ya da uygarlık bazında üstünlük iddialarına karşı gelmek için geliştirilmiştir. Claude Lévi-Strauss gibi önemli antropologlar ve UNESCO gibi kurumlar "...etnik merkezcilik sorununun üstesinden gelerek, toplumun zenginleşmesinde kültürel çeşitliliğin önemini vurgulayarak ve Batı toplumlarının diğer toplumlar hakkında bilgi edinmesini sağlayarak ırkçılığın önüne geçilebilir" demektedir. (24) Bu bağlamda kültürel göreliliği anlasak da, ırkçılığın ve baskı kurmanın daha fazla bilgi ve hoşgörüyle yok edilebileceği savı bugüne kadar birçok sorunla karşılaşmıştır. Bu durum özellikle kültürel farklılıkları kadının insan hakları ihlallerini anlatmaya ya da haklı çıkarmaya çalışırken kullanıldığında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu Bildirge kadın sünneti, tecavüz ya da işkence, hane içi darp ya da kadınların cinsel köleliği konuları gibi zararlı geleneksel pratikleri kapsamaktadır. Bu, BM tarafından yapılmış, bireysel fiziksel bütünlüğü kültürel hakların üzerine çıkaran önemli bir açıklamadır. Bildirge ayrıca şiddet eylemleriyle ilgili olarak, var olan ulu-

¹³ 'Sözleşme'nin 29. maddesinin 2. paragrafı Sözleşmeler Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde bulunan izin verilmeme ilkesini kabul eder. Sözleşme'nin ruhu ve amacına uygun olmayan bir çekincenin konulmasına izin verilmeyeceğiniz belirtir. Komite iki genel tavsiye kararında ve çekinceler hakkındaki beyanatında Devletlere çekinceler yolu ile Sözleşme'nin tüm ilkelerine tam uyum konusunda kendi koydukları kısıtlamaları gözden geçirmeleri çağırısında bulunmuştur. Çekincelerin kaldırılması ya da değiştirilmesi, özellikle de 2. ve 16. maddelere, bir Taraf Devlet'in kadınların kamu ve özel hayata ayrımcılık ya da suçlanma korkusu olmadan tam olarak katılmalarını sağlamak için tüm engelleri kaldırmak için kararlılıklarını gösterecektir. Çekincelerini kaldıran Devletler Sözleşme'nin hedeflerine hem kanuni hem de fiili ya da gerçek şekilde uyum sağlamak için önemli bir adım atıyor olacaklar'. Kaynak: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/reservations.htm>

sal ve kültürel destek mekanizmalarının kadınların isteklerini yansıtmadığını ve homojen olduğu varsayılan kültürlerde farklı birçok görüşün yer bulmadığını da belirtmektedir.

Bildirge'nin başka bir özelliği de herkes için doğru olduğu kabul edilen kamu ve özel alan arasındaki sınırların, feminist grupların da uzun zamandır istediği gibi, yeniden düşünülmesi ihtiyacını vurgulamasıdır. BM Bildirgesi, 'dövmek, kız çocuklarının ev içerisinde cinsel istismara uğraması, başlık parasına bağlı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın sünneti ve diğer kadınlara zararlı geleneksel pratiklerle eş dışındakilerin şiddeti ya da suistimale dayalı şiddet' gibi kadına karşı hem devlet şiddetini hem de özel alandaki şiddeti yasaklamaktadır. (25) Bildirge aynı zamanda kültürel pratiklere dayandırılan şiddeti de yasaklar. Bağlayıcı bir doküman olmasa da, Bildirge konu hakkında var olan sessizliği bozmuş ve kadına yönelik şiddeti uluslararası bir insan hakları ihlali olarak kabul etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde kadın hakları ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda düzenlemeler bulunmamaktadır. Ancak var olan maddelerde özel hayatın ve aile hayatının korunması (Madde 8), evlilik yaşındaki erkek ve kadınların evlenmeye hakkı olması (Madde 12) ve eşlerin evlilik içerisinde eşit hakları olması (Madde 5, Protokol 7) gibi maddeler bulunmaktadır. Sözleşme'nin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adında çok bilinen ve etkin bir uygulama mekanizması bulunmaktadır. AİHM hem bireylerden hem de devletlerden diğer devletlere yönelik şikâyetler alabilmektedir.¹⁴

Düşünmek için

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin internet sitesindeki HUDOC veritabanını ziyaret edin ve ülkeniz hakkındaki toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusundaki kararları ya da düşen davaları inceleyin.

<http://www.echr.coe.int/echr>

Kadına yönelik şiddet özel alana ait bir konu olmaktan çıkmıştır, artık bir insan hakları ihlali ve kişinin psikolojik ve fiziksel bütünlüğünün ihlali olarak görülmektedir. Ancak yine de bu farkındalık ve yasal düzenlemeler yeterli değildir. Şiddetin önlenmesi öncelikli olmalıdır. Şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması için gereken etkin mekanizmaların ve süreçlerin başlatılması gerekmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz uluslararası insan hakları mekanizmaları dışındaki diğer önemli mekanizmalar şunlardır:

- Net bir eylem planı olan toplumsal cinsiyetin ilerlemesi konusundaki ulusal komiteler
- Bir eşitlik Ombudsmanı (Kamu Hakemi)
- Yasal ve gerçek eşitlik için etkin yasal düzenlemeler
- Eğitimde ve iş hayatında kadınlar için kotalar (örneğin pozitif ayrımcılık düzenlemeleri)
- Sivil toplumda, kadın STK'larında ve üniversitelerin kadın çalışmalarında önemli eleştirel ve savunuculuk rolleri

2.5. LGBT'lere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

LGBT'lere yönelik şiddet toplumsal cinsiyete dayalı şiddet midir? Cevabınıza uyumlu hangi örnekleri bulabiliyorsunuz?

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tartışılırken lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) bireylere yönelik şiddet çoğu zaman görmezden gelinir. Ancak, 1.3.4 no'lu bölümde gördüğümüz gibi toplumsal cinsiyet ve cinsellik birbiriyle bağlantılı iki konudur. Örneğin, şiddet uygulayanların LGBT'lere yönelik şiddeti gey cinselliğine ya da gey erkekliğine karşı duydukları tiksintiye açıkladıkları çok olmuştur.

LGBT'lere uygulanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusundaki bu ihmal biraz bilgile-
rimizin yetersizliğinden ve biraz da dünyada ve Avrupa'nın çoğu ülkesinde LGBT'lerin yasal
olarak ya da başka şekilde korunması konusundaki eksiklikten kaynaklanmaktadır. Cinsel
azınlıklar hakkında ya da onları koruyan hiçbir evrensel yasal belge bulunmamaktadır;
LGBT'ler "... uluslararası insan hakları normlarının korunmasından sürekli olarak ayrı tutul-
maktadır". (26) BM İnsan Hakları Komisyonu'nun eşcinselleri tanımak üzere yakın zamanda
bir belge kabul etmeyi becerememesi LGBT'lerin heteroseksüel yurttaşlarla karşılaştırıldı-
ğında nasıl eşitsiz bir konumda olduklarını vurgulamaktadır.¹⁵

2.6. Hane içi şiddet ve sevgililik ilişkilerinde şiddet

Bugünlerde hane içi şiddetle ilgili ülkenizde kamusal tartışmaların içeriği ne yönde? Hane içi şiddetle ilgili olarak en çok hangi insan hakları argümanları kullanılmaktadır?

Hane içi şiddet, ya da sevgili şiddeti en sık karşılaşılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türüdür. Ayrıca özel bir önem verilmesi gereken bir türdür çünkü ilişkisel bir şiddettir ve dinamikleri yabancılar arasındaki şiddet olaylarından çok farklıdır.

Hane içi şiddetin özel, ev içerisinde halledilmesi gereken bir konu olarak algılanması hane içi şiddetin bir insan hakları ihlali olarak görülmesini ciddi oranda zorlaştırmıştır. Geleneksel uluslararası insan hakları hukukunun birey ve devlet (ya da devletler) arasındaki konularla ilgili olduğu inancı ve insan hakları örgütlerinin yalnızca siyasi motivasyonu olan ihlallerle (işkence ya da mahkûmlara uygulanan insanlık dışı muamele gibi) ilgilenmesi bu şiddetin görünmezliğini daha da vahim bir hale sokmuştur. Ancak uluslararası yasalarla belirlenen devlet sorumluluklarının yalnızca devletlerin eylemleriyle değil, devletlerin yurttaşlarını şiddet olaylarından korumak konusundaki eylemsizliği olarak da tanımlanabileceği yavaş yavaş fark edilmektedir.

Tanım:

Hane içi şiddet "kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları kadınların ve kadınsılıkla ilişkilendirilen her şeyin baskılanması ve ikincilleştirilmesi için devam ettiren ve suistimal eden her türlü şiddet türünü" içerir. Her ne kadar hane içi şiddet eşcinsel ilişkilerde de heteroseksüel ilişkiler kadar yaygınsa da (4 ilişkiden 1'i) ve kadınların erkek partnerlerine şiddet uygulama-

¹⁵ Brezilya 'İnsan Hakları ve Cinsel Yönelim' isimli, gey ve lezbiyenlere eşit haklar verilmesi hususunda bir karar taslağı hazırlamıştır. Önerilerinden biri de "tüm Devletleri bütün insanların, cinsel yönelimleri ne olursa olsun, insan haklarını teşvik etmeye ve korumaya" davet etmektedir.

dıkları vakalar olsa da, hane içi şiddet vakalarının çok büyük bir çoğunluğu kadınlara karşı erkekler tarafından uygulanır.

Hane içi şiddet (tecavüz, darp, cinsel ya da psikolojik saldırı) derin fiziksel ve zihinsel eziyete, yaralanmalara ve hatta ölüme neden olmaktadır. Hane içi şiddet mağdurun isteğine aykırı bir biçimde uygulanır ve mağduru aşağılamak, korkutmak ve kontrol etmek amacını taşır; çoğu zaman mağdura çare bulmak için başvuracak hiçbir yer bırakmaz: Polis ve kanun uygulayıcı mekanizmalar çoğu zaman toplumsal cinsiyete duyarsız ve düşmanca davranır ya da mevcut değildir. (27)

Hane içi şiddete ilişkin en sık sorulan sorulardan biri ‘peki (mağdur) neden bırakıp gitmiyor?’ sorusudur. Bu sorunun basit bir cevabı yoktur çünkü hane içi şiddet fiziksel, psikolojik, duygusal ve ekonomik saldırı formlarını içeren karmaşık bir olaydır. Çoğu zaman saldırgan, ilişkide olduğu kadının çaresiz, değersiz, güçsüz hissettiği ve statükoyu korur hale geldiği ‘şiddete uğramış kadın sendromu’na neden olabilir. Ancak bu terim, bazı kadınların neden şiddet uygulayan partnerlerini öldürdüğünü ve kadınların şiddet içeren ilişkiler içerisinde kalmalarının diğer nedenlerini açıklamaya yetmemektedir. Bu nedenlerden bazıları şiddet uygulayana finansal olarak bağımlı olmak, toplumsal kısıtlamalar ve mağdurlar için sığınak gibi farklı alternatiflerin olmamasıdır. Hane içi şiddet çoğu zaman mağdurun ailesinden ve arkadaşlarından ayrı tutulması, kişisel mal edinmesinin engellenmesi, çocukların manipüle edilmesi, mağdurun kendisine, çocuklarına ya da yakınlarına misilleme yapmakla tehdit etmek gibi eylemleri içermektedir. Dahası, “kötü de olsa çocukların bir babası olması gerekir” gibi ailenin doğasına yönelik genel toplumsal baskılar, saldırgan ilişkilerden çıkmayı hem zor hem de tehlikeli bir hale getirmektedir.

Başka bir neden de çokça belgelenmiş ‘Şiddet Döngüsü’ olayıdır.

Bu döngüye dahil olan saldırgan davranış bazen içgüdüsel bazense bilinçlidir ve verilen sözler ve inkârlarla mağduru ilişki içerisinde tutmaya çalışırlar. Temel döngünün başındaki şiddet patlamaları, onu takip eden ve saldırganın davranışlarındaki birdenbire ortaya çıkan iyi yöndeki değişimleri anlatan ‘balayı dönemi’ ile devam eder. Bu dönem balayı dönemi olarak bilinir çünkü mağdurlar bu dönemi ilişkilerinin ilk dönemine benzerlikleriyle tanımlarlar. Şiddet uygulayan genellikle uyguladığı şiddet için af diler, değişeceğine söz verir ve hediyeler sunabilir. Ancak bu dönem çok uzun sürmez çünkü bu dönemin ana amacı mağdurun ilişkinin geleceğine yönelik taşıdığı endişeleri yok etmektir. Hiç kimse olumsuz deneyimleri hatırlamayı sevmeyişinden mağdur da çoğu zaman bu sürecin bir parçası olur, bu nedenle de bu belirgin değişiklikleri ve verilen sözleri mutlulukla dinler.

Mağdurun endişeleri yok edildiğinde eski güç dengeleri tekrar ortaya çıkar. Hane içi şiddetin birçok özelliği saldırganın yeni bir şiddet patlamasıyla sonuçlanacak bir gerginlik süreciyle yeniden başlar. İlişkinin erken dönemlerinde şiddet vakaları altı ayda ya da senede bir olabilir ve bu nedenle döngüsel özellikleri fark edilemeyebilir. Erken dönemdeki olaylar çoğunlukla sözel saldırılarla başlayıp ufak fiziksel şiddet olaylarına döner; bu da mağdurun döngünün gitgide tırmanan küçümsemeleri, kırılan bardakları, itip kakmaları, tokatları ve sonunda dövme varan parçalarını fark etmemesine neden olur.

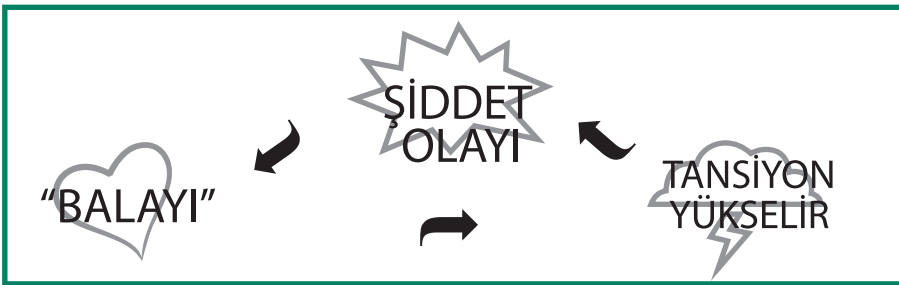
Bu döngü şiddetin yalnızca derecesinin artmasıyla değil, aynı zamanda şiddet olaylarının gitgide daha sık yaşanmasıyla da hızlanır. Sonunda, balayı dönemi tamamen ortadan kalabilir; saldırgan ilişkilerin yaklaşık yüzde 20'sinde hiç balayı dönemi yoktur. Özellikle hane içi şiddetin ve katı toplumsal cinsiyet rollerinin daha az kabul edilebilir olduğu sosyal gruplarda balayı dönemi şiddetin azaltılması ya da şiddetin reddedilmesiyle yer değiştirebilir.

"Beni dövdüğü günün sonrası erkek arkadaşına kolumdaki ve yüzümdeki morlukları gösterdim. Bana baktı ve bana kendime ne yaptığımı sordu. Bunu onun yaptığını anlatmaya çalışınca da bana 'Eğer sana ben vursaydım şimdi ölmüş olurdun' dedi." (28)

Katı toplumsal cinsiyet rollerinin daha belirleyici olduğu bağlamlarda şiddet uygulayan, sorumluluğunu reddetmek konusunda daha özgürdür. Kadın ve erkek olmak için uymamız gerektiğini öğrendiğimiz toplumsal cinsiyet rolleri çelişkili ya da gerçekleştirilemeyecek birçok talep de içerir. Erkek toplumsal cinsiyet rollerinin bir kısmı da, aynı zamanda kadınların ve çocukların kendi rollerini gerçekleştirdiklerini kontrol etmek ve gerekirse onları disipline etmektir. Bu iki durum bir araya geldiğinde ilişkilerdeki saldırgan tarafların ortak bir gerekçe bulmalarına yardımcı olurlar, çünkü kolay şekilde (a) kadını kendisine işlenen şiddet için suçlamaya ya da (b) saldırganın bu şiddeti işlemeye hakkı olduğuna dair çeşitli bahaneler bulabilir.

Tecavüz çoğu ceza sisteminde çok ciddi bir suçtur. Ancak tecavüz aile ve sevgililik ilişkisiyle bağlantılı olarak tartışıldığında konu da karmaşıklaşmaktadır. Mağdurun tanıdığı ve güvendiği birinin tecavüzü mağdur için yabancı birinin tecavüzünden çok daha ciddi ve kalıcı sonuçlara neden olabilir. Buna rağmen yakın ilişkilerde tecavüzü kanıtlamak çok daha zordur: Ulusal mahkemelerde mağdurun rızası olduğu, mağdurun ve saldırganın daha önceki ilişkileri, mağdurun daha önceki cinsel davranışları savunma olarak kullanılmakta ve çoğunlukla yasal yollara başvuran mağdurların küçük düşüp travma geçirmiş hissetmelerini yol açmaktadır.¹⁶

Hane içi şiddet döngüseldir

Çoğunlukla cinsel şiddetin de katıldığı fiziksel şiddet ve duygusal suistimal yüzyıllardır birçok ülkede, kıskançlık ya da partnerin beklentileri yerine getirmemesi bahanesiyle ortaya çıkan 'tutku' suçları olarak görülmektedir. Alkolün etkileri çoğu zaman hafifletici neden ola-

¹⁶ Onay ve zorlama konusundaki analizi için, bakınız MacKinnon, C. 'Rape: on Coercion and Consent', (Tecavüz: Zorlama ve Rıza), Weisberg, K. (Ed.). (1996). Sex, Violence, Work and Reproduction. Applications of Feminist Legal Theory to Women's Lives (Seks, Şiddet, İş ve Üreme. Feminist Hukuk Teorisinin Kadınların Hayatına Uygulanması) içinde, Philadelphia: Temple University Press. (s. 471-484).

rak gösterilmektedir. Ancak bu şiddetin sistematik bir şekilde işlendiğini görmezden gelmektedir. Ronda Copelon'un belirttiği gibi, alkol şiddete neden olmaz, ancak "birçok erkek karılarını dövmeden sarhoş olabiliyorlar ve... erkekler çoğunlukla karılarını sarhoş olmandan dövüyorlar. Alkolün erkek şiddetine katkıda bulunması şiddeti engelleme çabalarında önemli bir süreçtir, ancak şiddetin nedeni değildir". (29)

2.6.1. LGBT ilişkilerinde hane içi şiddet

LGBT ilişkilerinde hane içi şiddeti tanımlamak hem mağdurlar açısından hem de verilmesi gereken destek hizmetleri açısından çok daha zordur çünkü hane içi şiddet konusundaki 'anaakım' hizmetler eşcinsel ilişkilerdeki hane içi şiddeti çoğu zaman fark etmezler ve genelde bu konunun detaylarıyla ilgilenme deneyimleri de kısıtlıdır. Ancak istatistikler heteroseksüel, gey ve lezbiyen ilişkilerde de şiddetin benzer oranlarda ortaya çıktığını göstermektedir (dört ilişkiden birinde).

Eşcinsel ve heteroseksüel ilişkilerdeki hane içi şiddetin benzerlikleri ve farkları aşağıda özetlenmiştir. (30)

Saldırının şekli, saldırganın mağdur üzerindeki kontrolü, mağdurun yalnızlaştırılması ve 'şiddet döngüsünün' dinamikleri benzerlikler arasındadır.

Farklılıklarsa şunlardır:

Yalnız bırakma: Hane içi şiddetin neden olduğu yalnızlaşma homofobik bir toplumda LGBT bir birey olmak nedeniyle daha da artabilir. LGBT topluluklarda hane içi şiddet hakkında sessiz kalınması mağduru daha da yalnızlaştırır ve saldırgana daha fazla güç verir. Buna LGBT çevrelerindeki kısıtlı alanları da eklersek özel hayatın gizliliğini korumak ve ilişkiden ayrılmak daha da zor olacaktır.

Heteroseksist manipülasyon: Şiddet uygulayan mağduru cinsel yönelimi ya da toplumsal cinsiyet kimliği hakkında arkadaşlarına, ailesine, çalışma arkadaşlarına ya da ev sahibine 'bilgi vermek' ile tehdit edebilir. Ayrıca başvurabileceği hizmetler de mağdurun cinsel yönelimini istemediği halde açıklamak zorunda bırakabilir.

Daha çok baskılanma korkusu: Halihazırda baskılanan ve onurları kıran bir grup olarak LGBT toplulukları çoğu zaman onları toplumda daha da 'lekeleyeceklerinden' korktukları konulara girmek istemezler.

Toplumsal cinsiyet temelli inkâr: Dövülmüş kadın hareketi çoğunlukla kadınların şiddet uygulayabileceğini ve erkeklerin de mağdur olabileceğini reddeder. Bu inkâr birçok polis, hastane çalışanı ve ceza hukuku sistemi çalışanları arasında da mevcuttur.

Toplumsal cinsiyet mitleri: İnsanlar kavga eden iki erkeğin eşit statüde olacaklarını düşünürler. Benzer şekilde gey, biseksüel ve trans (GBT) erkekler de çoğu zaman mağdur olabilecekleri düşüncesini kabullenmezler. Ayrıca 'sapkınlık' hakkındaki toplumsal varsayımlar göz önünde bulundurulursa bu şiddetin sadomazoşist bir şiddet olduğu zannedilebilir.

Tarihsel baskı: LGBT bireyler çoğu zaman sığınaklara, sosyal hizmet kurumlarına, hane içi şiddet için hizmet sağlayıcılarına ve mahkemelere büyük bir temkinle yaklaşırlar. Mağdur LGBT'ler tarihsel süreçte onları dışlayan, düşmanca davranan ve şiddet uygulayan kurumlarda homofobi, inanmama, reddetme ve aşağılamayla karşılaşmaktan korkabilirler.

"Hane içi şiddet konusunu ne deneyimlerimde ne de eğitimimde öğrenmiştim. Eminim medya yoluyla ufak bir farkındalığım olmuştur ama hiçbir zaman ben gey bir erkek olarak mağdur olabileceğime yönelik mantıksal bir çıkarım yapmamışım. Yaşadığım saldırıları da hane içi şiddet olarak algılamadığım için yardım istemek hiç aklıma gelmedi". (31)

FORGE¹⁷ isimli organizasyon 'çoğu hane içi şiddet sığınağı ve hizmeti heteroseksüel kadın mağdurlar için yapıldığından birçok örgütlü sistemde kadınlar ya da erkekler tarafından dövülmüş gey (ya da heteroseksüel) erkeklerin gidebilecekleri, onlara yardımcı olabilecek hiçbir yer bulunmamaktadır. Çoğunlukla erkek mağdurlara gidebilecekleri tek sığınak seçeneğinin evsiz insanlar için kurulmuş olan acil sığınma yerleri olduğu söylenmektedir' demektedir.

İyi örnekler (eşcinsel çiftlerin çalışmalara dahil edildiği yerler):

Yakın zamanda Amsterdam'da hane içi şiddetin hem mağdurları hem de şiddet uygulayanları için özel bir çağrı merkezi açıldı. Çağrı merkezinde görevli olan iki gönüllüyle yapılan görüşmelerde, gönüllüler daha nötr bir terim olan 'partner' terimini kullanmış ve eşcinsel bir çiftte yaşanan hane içi şiddet olayından örnek vermişlerdir.

Bir mağdur üniversite kampüsünde gördüğü bir anısını paylaşmıştı: "İlk kez gey ve lezbiyen ilişkilerdeki şiddet konusunda hazırlanmış posterini gördüğümde bunun benim hayatıma hiçbir etkisi olmadığını düşünerek yanından geçip gittim. Bir gün öğle yemeğine giderken suistimali anlattıkları birkaç örnek gözüme takıldı. Sonraki hafta posterini incelemek için daha da fazla zaman ayırdım. Fark ettim ki Edie ile ilişkimde aynı davranışların hedefiydim ben. Bir destek grubuna başlamaya böyle karar verdim." (32)

Bölüm 2 için notlar

(1) Kaynak: <http://www.reliefweb.int/w/rwb.nsf/s/40B847015485B34749256BFE0006E603>

(2) MacKinnon, C.A. (1987) Feminism Unmodified. Discourses on Life and Law [Değiştirilmemiş Feminizm: Hayat ve Hukuk Üzerine Söylemler], Cambridge, MA: Harvard University Press.

(3) Christian Spoden ve Gavan Titley, (2003) Youth Work with Boys and Young Men as a Means to Prevent Violence in Everyday Life [Günlük Hayattaki Şiddeti Önlemek için Erkek Çocukları ve Genç Erkekler ile Gençlik Çalışması] içinde, Avrupa Konseyi, s. 23

(4) Our Bodies – Their Battle Ground: Gender-based Violence in Conflict Zones [Bizim Vücutlarımız - Onların Savaş Alanı: Çatışma Bölgelerinde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet], Kaynak: <http://www.Irinnews.org/webspecials/GBV/print/p-Definitions.asp>

- (5) Kaynak: Professor Manuela Martinez ile email görüşmesi, 19 ve 25 Temmuz 2005.
- (6) Genç bir Macar hane içi şiddet mağdurunun tanıklık - NANE çağrı merkezi
- (7) Travis, A., 'Both sexes equally likely to suffer domestic violence' [Her iki cinsiyetin de hane içi şiddetten etkilenme olasılıkları eşit], The Guardian, 22 Ocak 1999 (s.12).
- (8) Kaynak: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors191.pdf>,
- (9) Kaynak: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/hors276.pdf>
- (10) Ferree, M.M., (2004, Eylül) 'Assessing the science: key issues for research on violence against women' [Bilimi değerlendirmek: kadına karşı şiddet hakkındaki araştırmalar için temel konular], Osnabrück, Almanya'daki Everyday violence and human rights konferansında sunum metni.
- (11) Kaynak: <http://www.who.int/gender/violence/en>
- (12) Kaynak: <http://www.womenaid.org/press/info/humanrights/warburtonfull.htm#Scale%20of%20the%20problem>
- (13) Kaynak: http://www.unifem.org/filesconfirmed/149/213_chapter01.pdf
- (14) Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (2002) Domestic Violence against Women, Recommendation 1582 [Kadına Yönelik Hane içi Şiddet Tavsiye Kararı 1582], 27 Eylül, 2002 tarihinde kabul edilmiştir.
- (15) Uluslararası Af Örgütü (2004) 'Herşey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddeti Durdurun'.
- (16) Kaynak: <http://www.rip.org.uk/elearning/eproject/project1/pg1.asp>
- (17) Novi Sadi Sırbistan'daki gey STK'sı New Age / Rainbow için çalışan bir erkeğin tanıklığı.
- (18) Hane içi şiddet mağduru, NANE çağrı merkezi, Macaristan.
- (19) Donnelly, J., "Sovereignty and International Intervention: the Case of Human Rights". [Egemenlik ve Uluslararası Müdahale: İnsan Hakları Vakası] Lions, G., ve Mastanduno, M. (der), Beyond Westphalia? State Sovereignty and International Intervention [Westphalia'nın Ötesi? Ulusal Egemenlik ve Uluslararası Müdahale] içinde, Baltimore ve Londra: John Hopkins University Press (s. 122).
- (20) Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Aralık 18, 1979, 1249. U.N.T.S. 13, 19 I.L.M. 33 (3 Eylül 1981'de yürürlüğe girmiştir).
- (21) CEDAW, Madde 1
- (22) Keck, M.E., ve Sikkink, K. (1998) Activists Beyond Borders. Advocacy Networks in International Politics [Sınır Tanımayan Aktivistler. Uluslararası Politikada Savunuculuk Ağları], Ithaca ve Londra: Cornell University Press (s. 168).
- (23) Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sözleşmesi (DEVAW), Genel Kurul Kararı 48/104, 20 Aralık 1993.
- (24) Lentin, A. (2004) 'The problem of culture and human rights in the response to racism', [Irkçılığa karşı verilen tepkide kültür ve insan hakları problemi], Titley, G. (der), Resituating Culture [Kültürü Yeniden Konumlamak] içinde, Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları Detaylı bir tartışma için bkz. Lentin, A. (2004) Racism and Anti-Racism in Europe (Avrupa'da Irkçılık ve Irkçılık Karşıtlığı), Londra: Pluto Press.
- (25) Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sözleşmesi (DEVAW), Genel Kurul Kararı 48/104, 20 Aralık 1993 Madde 2 (a).
- (26) Donnelly, J., (1999) 'Non-Discrimination and Sexual Orientation: Making a place for sexual minorities in the global human rights regime', [Ayrımcılık Karşıtlığı ve Cinsel Yönetim: Küresel insan hakları rejiminde cinsel azınlıklara yer açmak], Baehr, P., Flinterman, C. ve Senders, M. (der), Innovation and Inspiration: Fifty Years of the Universal Declaration of Human Rights [Yenilik ve İlham: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 50 Yılı] içinde, Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (s. 93-110).

- (27) Copelon, R., (1994) 'Understanding Domestic Violence as Torture' [Haneici Şiddeti İşkence olarak Anlamak], Cook, R. (der), Human Rights of Women. National and International Perspectives [Kadının İnsan Hakları. Ulusal ve Uluslararası Perspektifler] içinde, Philadelphia: University of Pennsylvania Press (s. 116- 152).
- (28) Nane Çağrı Merkezi, Macaristan.
- (29) Copelon: s. 128-129.
- (30) www.gmdvp.org ve LAMBDA Gey ve Lezbiyen Şiddet Karşiti Projesi'nden alınmıştır (El Paso).
- (31) Kaynak: <http://www.gmdvp.org/pages/dennis.html>
- (32) Kaynak: http://www.vawnet.org/NRCDVPublications/TAPE/Papers/NRC_camp-full.php
- (33) 3: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmek.

3

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŞİDDETE KARŞI HAREKETE GEÇMEK

3.1. Gençlik çalışmasında toplumsal cinsiyet: Bakış açıları ve zorluklar

Toplumsal cinsiyet gençlik çalışmasında nasıl bir rol oynar? Toplumsal cinsiyetle çalışmanın getirileri nelerdir?

İnsanların olduğu her yerde toplumsal cinsiyete ilişkin konular ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet potansiyeli bulunmaktadır. Bu da demektir ki genç insanlar çalıştıklarında, örgütlendiklerinde, sosyalleştiklerinde ve beraber eğitim aldıklarında gençlik çalışmasının toplumsal cinsiyet boyutları her zaman mevcuttur ve ciddiye alınmalıdır. Bu bölüm gençlik çalışmasında toplumsal cinsiyetin oynayabileceği rolleri, gençlik çalışmasında, projelerinde ve kuruluşlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının önemini ve son olarak da gençlik ortamlarında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farklı ifadelerini incelemektedir. Bölüm, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmek için birkaç pratik öneri vererek sona ermektedir. İnanıyoruz ki bu bölümün sunduğu uygulamacı yaklaşım sizleri de kendi alanlarınızda belli adımlar atmak konusunda cesaretlendirecektir. Ancak bu pragmatik yaklaşım, düşünme konusundaki güçlü vurguyla bir aradadır: Toplumsal cinsiyet ve kimlik, güç ve güvenlik konularında genç insanların oluşturduğu gruplarla çalışmak hassas ve zahmetli bir iştir. Bu bölüm, gençlerle çalışan herkesin sahip olması gereken deneyim, yeterlilik ve etik değerleri önemseydiğinden sağlam bir eğitici eğitimi' unsuru içermektedir.

Gençlik çalışması çoğunlukla gençlerin topluma katılımını arttırmayı ya da belirli bir ilgi

alanı, amacı ya da hobisi olan gençleri desteklemeyi amaçlamaktadır. Avrupa'daki çoğu gençlik kuruluşu ve ağı bireylere eşit muamele edilmesi taahhüdüne dayalı resmi ve resmi olmayan demokrasi pratikleri içermektedir. Bu çalışmalara toplumsal cinsiyet eşitliğini eklemek bu nedenle önemli bir mantıksal adımdır. Özel olarak birkaç çalışma alanını saymak gerekirse insan hakları, yurttaşlık, aktif katılım, azınlık gençleri, kültürlerarası öğrenme, ırkçılık karşıtlığı ya da ayrımcılık karşıtlığı gibi alanlarda çalışan kurumlar ve projeler doğaları gereği bu sürece dahildir.

Buna rağmen toplumsal cinsiyetin gençlik çalışmalarında, eğitimlerinde ve kurumlarında ne kadar ortada bir konu olduğunu sormak birçok nedenden dolayı önemlidir. İnsanlar toplumsal cinsiyetin ilgilenilmesi gereken bir konu olmadığını düşünebilirler. Bazıları için toplumsal cinsiyet feminizm ve 'dünün politikaları' ile ilgili kavramları akla getirebilir. Toplumsal cinsiyet çoğunlukla kadınlarla ilgili konularla bir sayıldığından bu konu çoğunlukla özel genç kadın gruplarında ele alınır. Hatta bazen "ilgilenilmesi gereken daha önemli şeyler" olduğunu bile duyabilirsiniz. Bu durum kaybedilmiş bir fırsattır. Genç insanlar değişimi üstlenerek ve kendileri de değişerek başlatabilirler. Toplumsal cinsiyetlendirilmiş birçok eşitsizlik toplumlarımızda devam etse de gençlik çalışması eski yapıları zorlamak ve yeni alanlar yaratmasıyla bilinir. Birçok genç insan, toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki farklı projelerde yer almaktadır. Çalışmaları yalnızca bu konuya odaklanmış olan gençlik kuruluşları olsa da, kişinin kendi bağlamı içerisindeki sorunları ve ayrımcılıkları fark etmesi ve ele alması güvenilir bir gençlik kuruluşunun kaçınmaması gereken bir sorgulama fırsatıdır.

3.1.1. Gençlik çalışması pratiklerinde toplumsal cinsiyet

Toplumsal cinsiyet hakkında çalışmanın farklı yolları nelerdir? Örneğin kadın ya da erkek gruplarıyla çalışmak ne demektir?

Gençlik çalışmasında dışsal ya da içsel bir şekilde toplumsal cinsiyet konusundaki çalışmalara baktığımızda farkında olduğunuz ya da katıldığınız, toplumsal cinsiyeti çalışmalarının temeline koyan bazı gençlik çalışmaları vardır. Aşağıda toplumsal cinsiyetin gençlik çalışması pratikleri için esas olduğu bazı alanları bulabilirsiniz:

Bir insan hakları konusu olarak toplumsal cinsiyet

Toplumsal cinsiyet ve insan hakları konusunda daha fazla tartışma için, bkz. *Pusula, Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*, s. 354. (Compass, a manual on human rights education with young people) ([http:// www.coe.int/compass](http://www.coe.int/compass))

Birçok gençlik kuruluşu insan hakları konusunda çalışmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, insan haklarının temel bir parçasıdır ve bu nedenle bu çalışmalar insan hakları çalışması ya da insan hakları eğitimi için özel önem taşımaktadır. Bu ilişkinin anlamı insan hakları çalışanlarının ya da eğitimcilerinin toplumsal cinsiyet konularında ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkında bilgi sahibi ve bu konuları işleyecek kadar uzman olmaları gereğidir. Diğer taraftan genç insanlarla toplumsal cinsiyet konularında çalışmak insan hakları ihlallerinin engellenmesi ve insan hakları eğitiminin güçlendirilmesi için önemli bir yaklaşımdır.

Önleyici çalışmalar

Birden fazla önceliği olan bir dünyada, önleyici çalışmalar, ortaya çıkan başka acil konuların ve sorunların daha fazla dikkat çekmesi sebebiyle kendi önemlerini kanıtlamak konusunda sıkıntı yaşar. Yine de, gençlik çalışması ve aktivizmi önleyici eğitim çalışmaları için birçok yönden merkezi bir önemdedir. Avrupa'da ırkçılık karşıtı eğitimlerle çatışma ve şiddet önleyici çalışmalar potansiyel sorunların fark edilmesi ve bunların kontrolden çıkmadan önce çözülmesinin ne kadar yararlı olduğunu göstermiştir. Toplumsal cinsiyet konularında önleyici bir bakışla çalışmak birçok insanın kafasını karıştırmaktadır; çünkü önleyici çalışma, sorunları daha ortaya çıkmadan ele almayı gerektirir. İsveç'te toplumsal cinsiyet eşitliğinde çalışan bir gençlik eğitimcinin anlattığı gibi: "Okulumuzda genç kadınlar ve genç erkekler grubunu kurduğumuzda birçok öğretmene buna olan ihtiyacı sorguladılar. Onların sorguladığı şey aslında daha kimse zarar görmeden şiddet konusunu ele almaya ihtiyaç olup olmayacağıydı." Ancak genç insanlarla bu konularda çalıştıkça bu soruların büyük kısmı cevaplanır. Belirli konular su yüzüne çıkabilir ve toplumsal cinsiyetlenmiş konuların ve önyargıların toplumda bu derece kökleşmiş olması hepimizin bunları bir yere kadar taşıdığımızı gösterir. Önleyici çalışmanın temel fikirlerinden biri bilginin eylem getirebileceğidir. Ayrımcılığın ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin var olması herkesi değişimin aracı olmaya çağırır. Önleyici çalışmalar, çoğu toplumsal ve kültürel ortamda kendini ispat etmek, ihtiyaç ve etkinliği konusunda ikna edici olmak zorunda kalır.

Toplumsal cinsiyet, acil bir konu olarak görülmediği ve önleyici çalışmalar ölçülebilir sonuçlar çıkarmakta zorlandığı zaman, programların iyi araştırmalara ve geri plan malzemelerine dayandırması ve sonuçların belgelenmesi yıllar alabileceği için önleyici programların uygulanmamış olduğu benzer çevrelerle karşılaştırmalar yapılması önemlidir. Toplumsal cinsiyet konusunda önleyici çalışmalar yapmak için birçok farklı yol vardır. Önleyici çalışmalar yalnızca, bir şeyi olmaktan alıkoymak, durdurmak olarak olumsuz bir perspektiften değil, aynı zamanda kafa yormaya ve kişisel gelişime izin verecek alanlar ve deneyimler yaratması anlamında olumlu olarak da görülmelidir.

Dengeleyici pedagoji

Toplumda cinsiyet eşitliği çalışmalarında dengeleyici pedagoji toplumsal cinsiyet önyargıları ve varsayımları tarafından caydırılmaya çalışılan davranışlara odaklanmak anlamına gelmektedir. Dengeleyici pedagoji herkese farklı türde bütünsel davranışlar geliştirme şansı vermeyi amaçlamaktadır. Örneğin, genç kadın ve erkekler seks, sevgililik ve cinsel davranışlar konularında birçok ağır mesaj alırlar. Kruse'un (1) vurguladığı gibi bir kişinin bütüncül bir fotoğrafı kişinin hem otonomisi hem de samimiyeti için bir olanak anlamına gelir. Kruse'a göre genç kadınlarla çalışmaktaki ana amaç otonomilerinin gelişmesi, genç erkeklerle çalışmanın ana amacı ise samimiyet ve yakınlaşabilme hissi kazanmalarıdır. Dengeleyici psikolojinin genel amaçları şöyle sıralanabilir:

- Genç kadınlara ve erkeklerle kişisel gelişim, mutluluk ve hayatın zorlukları konusunda benzer olanaklar sunmak;
- Genç kadınlar ve erkeklerin geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tarafından kısıtlanmadan deneyimlerini geliştirebilecekleri öğrenme ortamları sunmak;
- Genç kadınları ve erkekleri -daha fazla kişisel farkındalıkla- kendi geleceklerini kendi

- dilekleri ve ilgi alanlarına uygun biçimde seçmeleri için desteklemek;
- Olumlu cinsel kimliklerin gelişmesine katkıda bulunmak. (2)

Tek cinsiyetli gruplarda çalışma

Tek cinsiyetli gruplar dengeleyici pedagoji için iyi bir örnektir ve genç kadınlarla genç erkekleri kendi aralarında genç kadın ya da genç erkek olmanın ne demek olduğunu düşünmeye davet eder. Baskı yaratabilecek ya da kafa karıştıracak varsayımlardan ve imgelerden uzak bir şekilde rahatlık, yakınlık ve özgürlük olanağı sağlayan tek cinsiyetli düzen halinde işler. Bu gruplar toplumsal beklentiler ve kişisel gerçekleştirme arasında bir köprü oluşturur. İyi çalışan bir kadın ya da erkek grubu aynı zamanda günlük hayatta ortaya çıkan sorunlarla ve çatışmalarla başa çıkmak için gereken araçlar ve artan kişisel farkındalık sayesinde bir aidiyet hissi sağlar.

Ancak genç kadın ve genç erkek grupları yalnızca bir grup kadın ve erkek değildir. Planlanmış eğitim programları önemlidir ve bu programlarda gençlik liderlerinin çalıştıkları grubun ortak amaçlarını bilip buna uygun metot seçmesi ya da metotları adapte etmesi aslidir. Genç kadınlarla çalışmak genç erkeklerle çalışmaktan çok farklı vurgulara sahip olabilir. Ancak kimlikler, roller ve ilişkiler hakkında benzer sorular da ortaya çıkabilir ve bu nedenle egzersizler ve kolaylaştırıcı metotlar genelde ufak uyarlamalarla kullanılabilir.

Düşünmek için

Tek cinsiyetli gruplara liderlik etmek neyi gerektirir? Aşağıdaki ana esaslar bu konuyu düşünmek için bir temel oluşturabilir.

- Bu gruplara katılmak için kendi nedenlerinizi ve motivasyonlarınızı bildiğinizden emin olun. Bu özellikle işin meşruluğu sorgulandığında ya da kendi katılımınız konusunda emin olmadığınız zamanlarda önemlidir.
- Toplumsal cinsiyet hakkında kendi inançlarınız ve varsayımlarınız konusuna kafa yordunuza emin olun. İyi bir lider her zaman mükemmel değildir, ancak kendine dönük, kendine yönelik sorgulamalarını her zaman devam ettirir. Grup lideri olarak rol model pozisyonunda olmanız muhtemel olduğundan bu özellikle önemlidir.
- Toplumsal cinsiyet konularında çalışmanın uzmanlık gerektirdiğini kabul edin. Bu uzmanlıklar toplumdaki toplumsal cinsiyet, kimlik ve güç konularını ele almayı, -örneğin cinsellik gibi- zor olması muhtemel konularda rahat olmayı, grupları yönlendirebilmeyi ve gençlik aktivitelerini uygulayabilmeyi kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet hakkında çalışmak eğitim gerektirir ve bu konuyla ilgili kişiler ve aynı zamanda onların kuruluşları, bunu önemli bir sorumluluk olarak algılamalıdır.
- Grubunuza katılmak için temel esaslar bulunduğu ve grupta ortaya çıkan konularla başa çıkmanız konusunda desteğiniz olduğuna emin olun. Örneğin, katılımcılar yasal olmayan ya da zarar verici olan şiddet ya da saldırıdan bahsedilmesi durumunda harekete geçmeniz gerekeceğini bilmeliler.
- Çalışmanın sınırlarını farkedin. Genç kadın ya da genç erkek grupları terapi grupları değildir ve en fazla yapabileceğiniz, eğer ihtiyaç duyuyorsa, birine özel bir destek almasını önermektir.
- Tek cinsiyetli gruplarda bile kadın ve erkeklerin ne çok ortak yönleri olduğunu vurgulayın. 'Diğer cinsiyet' hakkında konuşmak birbirine zıt doğalar ve davranışlar hakkındaki önyargıları daha da güçlendirebilir.

Bir grup oluşturmak:

- Bir genç kadın/genç erkekler grubu büyük projelerde, kuruluşlarda, kulüplerde ya da ağlarda küçük proje grupları olarak organize edilebilir. Belirli bir zaman ayırmak insanların meraktan da olsa zamanı bilerek gruba dahil olmalarını ve bir hareket gücü hissi kazanmalarını sağlar. Genel olarak toplantı zamanları haftada 1-2 saat, yaklaşık 10 haftadır.
- Bir genç kadın/genç erkekler grubu çok büyük olmamalıdır. Güven oluşturmak ve kişisel değişime olanak vermek için 8-12 kişi arasında olmalıdır.
- Bir gençlik kulübünde sürekli var olan bir özellik olarak ya da haftanın belli günlerindeki bir grup olabilir.
- Ayrıca yeni üyelerin zaman zaman katıldığı açık bir grup oluşturmayı da tercih edebilirsiniz, ancak devamlılık olmadığından bunun için metotlar ve yaklaşımlar adapte edilmelidir.

3.2. Gençlik eğitimlerinde ve projelerinde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması

Gençlik çalışmasında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması neden önemlidir?

Giriş bölümünde anlatıldığı gibi bu kılavuz toplumsal cinsiyetin öyle olmamasına rağmen 'halledilmiş' bir konu olarak görüldüğü gözlemi nedeniyle oluşturulmuştur. Toplumsal cinsiyet aynı zamanda genellikle gençlik çalışmasına/gündemine düzenli olarak dahil edilmemektedir, ya da edilse de gençlik eğitimi ortamına yeterince yerleştirilmemiş ve geliştirilmemiş bir şekilde dahil edilir. Örneğin, hiçbir gençlik çalışanının, liderinin ya da eğitimcinin toplumsal cinsiyet konusunda çalışmak için uzmanlığı olup olmadığı sorgulandığını duydunuz mu? Toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, etnik kimlik, sınıf ya da inançlara bakılmaksızın ayrımcılık yapmamak ve eşitlik katılımcı çalışmanın temellerindendir, ancak bu alanların her biri kendi özel yaklaşımına ihtiyaç duyar. Burada 'toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması' devreye girer: Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, çalışmaların bir parçası olmasına rağmen (bkz. 3.1.1), yalnızca eşit katılımı sağlamak için genç kadın ve erkeklerin sayılması ya da bu gruplar için özel aktiviteler yapılması anlamına gelmemektedir. Bu bölüm toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını ve bunun gençlik kuruluşunuzu ya da ağınızı nasıl olumlu etkileyeceğini inceleyecektir.

3.2.1. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ne demektir?

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması bir kuruluşun tüm politika ve aktivitelerinde kadınlar ve erkekler için eşit olanaklar bulunmasını içermektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey'e göre,

Toplumsal cinsiyet perspektifinin anaakımlaştırılması tüm alanlardaki ve tüm düzeylerdeki yasal düzenleme, politika ya da programlar gibi planlanmış süreçlerin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerini değerlendirme sürecidir. Kadın ve erkeklerin eşit şekilde ya-

rarlanmaları ve eşitsizliğin devam etmemesi için kadınların ve erkeklerin kaygılarının ve deneyimlerinin tüm politik, ekonomik ve sosyal alanlardaki politikaların ve programların tasarlanması, uygulanması ve denetlenmesinin temel bir parçası haline getirilmesi için bir stratejidir. Nihai amaç toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmaktır.

Bu kavram aynı zamanda ‘toplumsal cinsiyet gözlüğü’, yani rutin bir şekilde gençlik aktivitelerinde, projelerinde ya da eğitimlerinde rahat ve anlamlı katılımı sağlamak için gereken olanakların doğasını inceleyen bir perspektif kullanmak, olarak da basitleştirilebilir.

‘Toplumsal cinsiyet gözlüğü’ takmak aşağıdaki konulardan herhangi birini incelemek anlamına gelebilir:

Karar verme

Kuruluşunuzdaki karar verme mekanizmalarında kimler vardır? Kuruluşunuzda hem kadınlar hem erkekler karar verme mekanizmalarında aktif mi?¹⁸

Kadınların ve erkeklerin eşit katılımı için baskın yapılar ve tavırlar değiştirilmeli midir?

Alınan kararlar kadınları ve erkekleri farklı şekilde etkiliyor mu?

Aktiviteler

Aktivitelerinizin hedefi olan farklı gruplar kimlerdir? Onlara nasıl hitap ediyorsunuz?

Aktivitelerin doğası genç kadın ve genç erkeklerin eşit katılımına olanak veriyor mu? Hesaba katılması gereken başka faktörler var mıdır?

Kendi kuruluşumuzda önemli bulsak da bulmasak da toplumsal cinsiyet konusunu önemli bir konu olarak toplumumuzda ele almaya hazır mıyız?

Tavırlar ve dil

Kadınlar ve erkekler nasıl anılmaktadır? Toplumsal cinsiyet rollerinin imgelerini nasıl gösterdiğimiz hakkında hiç düşünüyor muyuz?

Kuruluşunuzda özel taciz var mıdır?

Adı söylenmeyen bir katılımcıdan ya da gençlik çalışanından ‘o erkek’ ya da ‘o kadın’ olarak mı yoksa cinsiyetini belli etmeyecek şekilde mi, yoksa yalnızca ‘o’ diye mi bahsediyoruz?

Görev rolleri otomatik olarak geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak mı dağıtılıyor?

Yaklaşım ve analiz

Örgütünüzün toplumsal cinsiyet ve eşit(siz)lik konularını ele alışıni hangi yaklaşımlar ve fikirler yönlendiriyor?

Toplumsal cinsiyet ve güç hakkındaki sosyal ilişkilerin örgütünüzü nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz mü?

¹⁸ Örneğin, Avrupa Komisyonu tarafından açılan karar verme mekanizmalarında kadınlar ve erkekler hakkındaki yeni bir veritabanı kadınların halen karar alma süreçlerine eşit katılımdan uzak olduklarını, ancak bazı ülkelerde ve sektörlerde durumlarının daha iyi olduğunu göstermektedir. Kaynak: http://europa.eu.int/comm/employment_social/women_men_stats/index_en.htm

3.2.2. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği

Anaakımlaştırılma ile politika arasındaki ilişki nedir?

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını ‘geleneksel’ toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yerine geçecek değil onları bütünleyecek bir konu olarak görmek önemlidir. Bunlar aynı amaca ulaşmak için kullanılacak iki farklı stratejidir.

Anaakımlaştırmayla belirli toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları arasındaki fark, dahil olan aktörler ve ele alınmak üzere seçilen politikalar. Eşitlik politikaları toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle sonuçlanan belirli problemleri ele alır ve bu politikalar sonrasında ulusal ve kurumsal düzeyde ele alınır. Bu konudaki Avrupa çapındaki örneklerden biri istihdamda fırsat eşitliğini korumak için tasarlanmıştır.

Ancak, anaakımlaştırmanın başlangıç noktası, halihazırda bu politikaların var olmasıdır. Anaakımlaştırma var olan politikanın çalıştığı ya da çalışmadığı durumların incelenmesi ve bu politikanın hedeflerini tekrar organize etmek ya da değiştirmek yoluyla nasıl iyileştirilebileceğini görmek için özel bir gözlük takmaktır. Anaakımlaştırma politikayı büyük resmin içinde belirli bir uygulama olarak görmektedir.

Anaakımlaştırma esastan bir stratejidir, uygulanması için biraz zaman geçmesi gerekebilir ancak sürdürülebilir bir değişiklik için önemli potansiyel barındırmaktadır. Eşitlik politikalarının ‘geleneksel’ formları daha hızlı sonuç verebilir, ancak bunlar genellikle belirli politika alanlarıyla sınırlıdır. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması daha önceki eşitlik politikaları deneyimlerden öğrenilmiş olan bilgi ve derslerin üzerine inşa edilir. Ancak, anaakımlaştırma ‘geleneksel’ eşitlik politikalarının yasal ve kurumsal çerçevesi içerisinde yeterince iyi işlemez ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları kadar doğrudan ve özel olamaz. Anaakımlaştırma ve belirli eşitlik politikaları sadece ikili ve birbirini tamamlayıcı stratejiler değildir, aynı zamanda birbirleriyle bir arada da çalışırlar.

3.2.3. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması için ana esaslar ve enstrümanlar

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması için ben gerçek hayatta, pratikte neler yapabilirim?

Stratejiler ve politikalar

Bir politika dokümanı (a) toplumsal cinsiyet hakkındaki prensipleri (b) eğer varsa özel düzenlemeleri ve bunların nasıl denetleneceğini ve (c) toplumsal cinsiyet eşitliğinin nasıl korunması gerektiğini içerir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi için stratejiler ve politikalar oluşturmak, strateji ya da politika uygulanmadan önce bile, kendi başına önemli bir süreçtir. Çünkü durum

beraberce analiz edilmiş olmalı ve bir kuruluşun veya kulübün stratejileri ve politikaları, bu analize ve nasıl değişeceğine yönelik fikirlerle dayalı olmalıdır. Katılımcı ortamlarda bu tür süreç ve dokümanlar dinamik olmalı, başkalarına danışılmaya ve geliştirilmeye açık olmalıdır. Bir strateji dokümanı toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için gereken eylemler hakkında bilgi içerebilir. Bu eylemler farkındalık artırma çalışmalarını, yürütme kurulu ya da komite üyelerinin seçimi için politikaların geliştirilmesini ve kuruluş tarafından oluşturulan ve kullanılan aktivitelerin ve kaynakların gözden geçirilmesini içerebilir. Bu tür stratejilerin düzenli olarak gözden geçirilerek değerlendirilmeleri önemlidir.

Farkındalık arttırmak

Farkındalık arttırmak birçok şekilde olabilir ancak hedefi insanların tavırlarını ve bilgilerini ele almaktır. Her ne kadar cinsiyetçilik, ayrımcılık ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yalnızca bilgiyle ortadan kaldırılamasa da, bu konuları doğru, ilgili bilgi ve birçok farklı yaklaşımla ele almak önemlidir. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına karşı olanlar çoğunlukla 'farkındalık arttırmanın' hiç yoktan sorun çıkardığını iddia etseler de kadınlar eğer ayrımcı bir şekilde davranılmaya alışmışsalar yaşadıkları şeyin ayrımcılık olduğunu fark edemeyebilirler. Benzer şekilde, erkekler baskın erkeksi normlar konusunda rahatsızlık hissedebilir ve kendilerinde bir sorun olduğunu düşünebilirler. Toplumsal cinsiyet rolleri konusunda konuşmaya başlamak insanların bu kısıtlayıcı rollerden çıkmalarına ve kim olduklarını kendi kendilerine tanımlamalarına yardımcı olabilir. Şiddet ve ayrımcılık konusunda farkındalık arttırmak insanların eyleme geçmek için hareketlenmesine neden olabilir. Bu, kuruluşları ve politikacıları da içermektedir. Farkındalık arttırmak için kampanyalar, projeler, eğitici dersler, gösteriler, özel komiteler ve diğer araçlar kullanılabilir.

Cinsiyet kotaları

Kadın ve erkeklerin oranındaki dengeyi önceden önlemler olarak sağlamak toplumsal cinsiyet eşitliğinin en iyi eşit muameleyi sağlamak için belirli düzenlemeler gerektiğine inanan proaktif bir yaklaşımla sağlanacağına olan inanca dayanmaktadır. Bu örneğin bir kuruluşun yürütme kurulunun en fazla yüzde 60'ının erkek ya da kadın olabileceği anlamına gelebilir. Bir diğer örnek de bir aktivite için katılımcıların cinsiyetlerin yüzde 50 - yüzde 50 temsiline uygun olarak seçilmesi olacaktır.

Dahil etme

Toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını bir kuruluşun tüm eylemlerine, aktivitelerine ve politikalarına entegre etmek anaakımlaştırma felsefesinin merkezindedir. Burada anlatılmak istenen toplumsal cinsiyet konularını ortaya atmak ve denetlemek için özel bir komite kurmaktansa bu durumu tüm komitelerin sorumluluğu olarak görmektir. Eğer eşitliği korumakla tek bir komite sorumlu olursa diğer komitelerin sorumluluğu olmadığı gibi bir algı oluşabilir.

Düşünmek için

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının uygulanması için liste (3)

- **Yeterli araştırma:** Sizin kuruluşunuzdaki durum hakkında bilginiz var mı? Üyeler, yürütme kurulu üyeleri, önemli olaylara katılan delegeler ve kurumsal sorumluluklar hakkında toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış istatistikleriniz var mı?
- **Yasallaştırma:** Toplumsal cinsiyet eşitliği kuruluşunuzun yönetim organlarında yer almakta mıdır?
- **Strateji oluşturma:** Çalışmanız için bir strateji geliştirdiniz mi? İçerisinde eğitimler, çalıştaylar ya da seminerler olacak mı? Özel politikalara ihtiyaç var mı?
- **Konuları kesen uygulama:** Kuruluşun planları, hesapları ve değerlendirmeleri toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi içeriyor mu? Toplumsal cinsiyet farkındalığı tüm çalışanlar ve yürütme kurulu için önemli bir konu mu ve tüm aktivitelere dahil edilmiş mi?

3.2.4. Eğitimde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması

Bir eğitici olarak ben ne yapabilirim? Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması eğitimi nasıl etkiler?

Herhangi bir eğitim ya da öğrenme aktivitesi, konu ne olursa olsun, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını entegre edebilir. Bir lider ya da bir katılımcı olarak kadınlar ve erkekler arasındaki davranış kalıplarını gözlemleyebilir ve bunları konuşabilirsiniz. Eylemlerinizi ve davranışlarınızı kadın ve erkeklerin değerlerinin eşit olduğu konusunda farkındalık arttırabilir ve örneğin, kullandığınız dile, seçtiğiniz örneklerle ve bahsettiğiniz rol modellerine dikkat ederek varsayımları ve normları sorgulatabilirsiniz. Bir gençlik lideri olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek konusunda önemli bir rolünüz var. Bu konu hakkındaki bilgi ve farkındalık demokratik liderlik için hayati öneme sahiptir.

Toplumsal cinsiyet eğitiminde birçok konuyla ilgili bir alandır; bu nedenle her türlü oturumda toplumsal cinsiyet ana konu olabilir. Örneğin: Bir sosyal yardım kampanyası genç erkeklerle ve genç kadınlara nasıl ulaşır, onları nasıl dahil eder? Kültürlerarası bir gençlik projesinin toplumsal cinsiyet boyutu nedir? Avrupa Akdeniz gençlik çalışmasına dahil olan bir eğitmen toplumsal cinsiyet konularına nasıl yaklaşmalıdır? Irkçılık karşıtı kampanyalarda toplumsal cinsiyetin izlediği rol nedir? Toplumsal cinsiyet analizini çatışma dönüştürme aracına nasıl uygularsınız? Bu tür bir yaklaşım toplumsal cinsiyet boyutunu 'toplumsal cinsiyet' hakkında bir oturuma kısıtlamadan görünür hale getirmektedir. Tabii ki, tüm aktivitelerin bir toplumsal cinsiyet boyutu vardır, ancak bu aktiviteleri planlarken ve uygularken bu boyutu görmezden gelmek hedef kitlenizin bir kısmının dışarıda kalmasına, önyargıların güçlenmesine ya da insan hakları ve katılım konusundaki bu kadar temel bir konuyu ele alma fırsatını kaçırmaya neden olabilir.

Nadiren de, bir kapsama stratejisi olarak tek cinsiyetli oturumlar yapmak gerekebilir, tabii eğer o konu ve kültürel bağlamda bunun daha büyük hassasiyet yaratacağı düşünülmüyorsa. Genelde birçok farklı metot ve aktivite kullanmak ve hem erkeklerin hem de kadınların dahil hissedebileceği şekilde bilgileri paylaşmak önemlidir.

Düşünmek İçin

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ve eğitimler bağlamında kullanılabilecek yönlendirici sorular şunlardır:

- Eğitim ekiplerinde bir toplumsal cinsiyet dengesi politikası var mıdır? Bu nasıl gelişti ve nasıl uygulanmaktadır? Bu politika konuşmacılar ya da çalıştay liderleri gibi dışarıdan gelen misafirlere de uygulanıyor mu?
- Ekip çalışmalarında ve eğitimsel aktivitelerinde toplumsal cinsiyet ekip için önemli bir tartışma konusu mudur?
- Toplumsal cinsiyet dengesi katılımcı seçiminde bir kriter midir? Bunun sebepleri nelerdir?
- Metotlar ve metodolojiler eşit katılımı destekliyor, kolaylaştırıyor mu?
- Oturumlar ve yaklaşımlar toplumsal cinsiyet ve eşitlik kavramlarını doğrudan ele alıyor mu? Almıyorsa, neden?

Avrupa'daki gençlik çalışması eğitimlerinde toplumsal cinsiyet her odak noktasının önemli bir kesenidir. Toplumsal cinsiyetin insan hakları eğitiminin bir parçası ya da odağı olabileceği açıktır. Cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşit olmayan muamele insan haklarına aykırıdır. Bu nedenle tüm insan hakları toplumsal cinsiyetle bağlantılı olarak tartışılabilir. Örneğin, bunun farkında olan eğitimciler bir oturuma toplumsal cinsiyet perspektifini egzersiz sonrasındaki yorumlar kısmında sorularla ekleyebilirler. Benzer şekilde toplumsal cinsiyet farkındalığı proje planlaması ve proje yönetimi eğitiminde projenin ve aktivitelerin hedef grubundaki genç kadın ve erkeklere nasıl uygulanacağı ve onları nasıl etkileyeceği konusunda analiz yapmayı teşvik edebilir. Ayrıca bir proje için en baştan yapılan bir ihtiyaç analizi de toplumsal cinsiyet perspektifi taşıyabilir.

Toplumsal cinsiyet rolleri bizi kişisel hayatlarımızda da etkilediğinden grupta insanların duygusal olarak güvende hissedeceği bir ortam yaratmaya, grubun üzerinde anlaştığı ortak kurallar bulunmasına özen göstermeliyiz. Eğitimciler olarak aranızda konu hakkında kendi fikir ve duygularınızı paylaşmanız da önemlidir. Ayrıca kendi rolünüzden çıkmanıza neyin neden olacağını ve bu durumda nasıl davranacağınızı bilmeniz gerekir.

3.2.5. Toplumsal cinsiyet eğitiminde etik ve yetkinlik

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında eğitim verirken nelere dikkat etmeliyim?

Etik hakkındaki düşünceler insanları bir araya getiren her eğitim aktivitesi için önemlidir ve etik hakkındaki bu düşünceler güç ve kimlikle ilgili konular söz konusu olduğunda daha da artar. Eğitimciler için öncelikli etik konularından biri kendi aralarında fikirlerini ve duygularını paylaşmak ve farklı konuların bu duygu ve inançları ortaya nasıl çıkarılabileceğini fark etmektir. Farkındalık üzerinde çalışmak güvenli bir grup süreci yaratmanın ilk adımıdır. Bu konuda aşağıdaki noktalar da ayrıca önemlidir:

- Gizlilik: Toplumsal cinsiyet, kimlik ve özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konuları son derece kişisel olabilir. Bir eğitim oturumu sürecinde kişinin duygularının açığa çıkma olasılığı varsa, yeteri kadar güvenlik ve gizlilik sağladığınıza emin olun.
- Mizah: Mizah kullanmak ortadaki gerilimi ve tartışmalarda kilitlenen noktaları açmak

için genellikle harika bir yoldur. Toplumsal cinsiyet konusunda mizahı kullanmak da oldukça etkilidir. Ancak, toplumsal cinsiyete yönelik cinsiyetçi ya da ayrımcı olan binlerce şaka da vardır. Kullanacağınız mizahı ve grubunuz hakkında bildiklerinizden hareketle cinsiyetçi şakalara nasıl tepki vereceğinizi iyi düşünün.

- Sorumluluk: Genel tartışmaların ve konuşmaların eğitmenin ve eğitim oturumunun yeterliliğini aşan kişisel konuların ortaya çıkabileceğinin farkında olunmalıdır. Örneğin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakaları çoğu zaman suçtur. Sizin ve kuruluşunuzun bu tür konuları polise ve/veya ebeveynlere bildirmek konusunda bir politikanız olması gerekir.

Etik hakkındaki bu konular eğitmenlerin ve gençlik liderlerinin geliştirmesi gereken yetkinlikler hakkında daha geniş bir soru ortaya koymaktadır. Bölüm I'de tartışıldığı üzere toplumsal cinsiyetlendirilmiş kimliklerimiz ve sosyalleştirmemiz çok güçlüdür ve bize kendimiz ve toplumdaki rollerimiz hakkında ortak fikirler verir. İnsanların ne kadar kendi cinsiyetinde 'hissettikleri' ya da cinsiyetlerinden neler bekledikleri kişisel konulardır. Ancak hiçbirimiz cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konularından kaçamayız. Bu nedenle hepimizin toplumsal cinsiyet konusunda birçok deneyimi ve muhtemelen bir fikri vardır. Hepimiz toplumsal cinsiyet hakkında tartışmalar açmak, örgütlenmek ya da makaleler yazmak konusunda özgürüz. Fakat gençlik çalışanları olarak bilmemiz gereken toplumsal cinsiyetin kaynakları bulunan, incelenmiş ve araştırılmış bir yetkinlik alanı olduğudur. Sosyoloji, antropoloji, insan hakları, biyoloji ve tıp gibi akademik alanlarda spesifik ya da bütünleştirilmiş cinsiyet ve toplumsal cinsiyet alanları ortaya çıkmıştır. Birçok üniversitede toplumsal cinsiyet çalışmaları için özel merkezler açılmıştır. Feminist teori popüler bir söylem ve araştırma alanıdır. Yerel ve uluslararası STK'lar ve kuruluşlar toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet üzerine derinlemesine araştırmalar yapmaktadırlar. Eğer toplumsal cinsiyet konusunda ciddi şekilde çalışmak istiyorsanız biraz arka plan araştırması yapmanız ve farklı uzmanlıklar ve deneyimlere ne zaman başvurmanız gerektiğini bilmeniz gerekir. Hepimizin toplumsal cinsiyetlenmiş olması toplumsal cinsiyetin yoruma dayalı olduğu anlamına gelmemektedir.

Düşünmek için

Aşağıdaki noktalar toplumsal cinsiyet ve gençlik çalışması yaparken düşünebileceğimiz bazı önerilerdir:

- Kendi görüşünüzü düşünün ve belirli aralıklarla tekrar sorgulayın.
- İlgilendiğiniz alanda materyaller arayın ve onları çalışın, bunu ayrıca sizin fikirlerinize ve bulgularınıza ters düşen onları sorgulayan alanlarda da yapın. Toplumsal cinsiyet çok tartışmalı bir alandır!
- Toplumsal cinsiyet normlarının farklı bağlamlarda nasıl farklılaştığını karşılaştırın.
- Ülkenizdeki toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili yasal düzenlemelerden ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için oluşturulan uluslararası sözleşme ve bildirgelerden haberdar olun.
- İş arkadaşlarınızla ve arkadaşlarınızla toplumsal cinsiyet üzerine konuşmaya başlayın. Karşılaştığınız konular hakkında ne düşünüyorlar?
- Etrafınızdaki insanların erkekler, kadınlar ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkında nasıl konuştuğunu gözlemleyin.
- Kız ve erkek çocuklara, genç ve yetişkin kadın ve erkeklere karşı davranışlarınızı gözlemleyin; farklı şekilde hissediyor ya da davranıyor musunuz? Neden?

- Toplumsal cinsiyet gözlüklerinizi takip gazetenizi okurken, insanlar fotoğraflarda ve metinlerde nasıl tanımlanıyor, yorumlar kimlerden alınıyor, kadınları ve erkekleri gazetelerde hangi bölümlerde görüyorsunuz?

Hâkimiyet tekniklerine karşılık vermek

Güç ilişkileri kendilerini nasıl ortaya koyuyorlar? İnsanlar başkaları üzerinde hâkimiyet kurmak için hangi stratejileri kullanıyorlar?

Eğitimde ve kurum ortamlarında güç ilişkilerinin ve toplumsal cinsiyet normlarının nasıl korunduğunu görmek önemlidir. Cinsiyetler arası ilişkilerin güce nasıl bağlandığını vurgulamak ve analiz etmek için Norveçli sosyal psikolog Berit Ås aşağıda belirttiğimiz hâkimiyet kurma tekniklerini analiz etmiştir:

1. **Görünmez kılmak:** Eğer kimse söylediklerinizi dinlemiyorsa siz de konuşmaktan vazgeçebilirsiniz. İnsanları marjinalize etmek tek tek eylemlerle yapılabileceği gibi seslerinin duyulmasının zorlaştığı bir çevre oluşturarak da gerçekleştirilebilir.
2. **Alay etmek:** Alay yorumlarda, hakaretlerde ya da şakalarda ortaya çıkabileceği gibi diğer kişinin yetersizliğine atıfta bulunan sözel olmayan iletişim yöntemleri ile de yapılabilir. İnsanlar çoğunlukla kendileri alay konusu olmamak için bu dinamiklere uygun hareket ediyorlar.
3. **Bilgi saklamak:** Önemli bilgileri elinde tutan kişiler güç ve nüfuz kullanabilirler. Eğer aynı pozisyondaki ya da durumdaki kişiler arasında bilgi eşit bir şekilde paylaşılmazsa ya da kararlar ilgili herkes dahil edilmeden alınırsa orada bir güç eşitsizliği vardır. Bunun sonucunda önemli konular gayriresmi gruplarda konuşulabilir, ya da resmi kurum toplantılarından önce gayriresmi kararlar alınabilir.
4. **Çifte ceza:** Çifte ceza yaptığınız her şeyin yanlış olması demektir. Tartışmalara fazla katılmayan bir genç kadın pasif, sıkıcı, sorumluluk almak istemiyor gibi görülebilir. Ancak diğer taraftan her şeye katılırsa da bu sefer çok fazla konuşuyor görünür. Futbol oynamak istemeyen bir genç erkeğe hanım evladı denebilir. Ertesi gün futbola katılmak isterse bu kez de baskılara boyun eğdi diye dalga geçilir.
5. **Utandırma ve suçluluk:** Utanç ve suçluluk duygularının yaratılması baskı için önemli bir araçtır. Erkekler arasında birini kadınsı olarak göstermek ya da yeterince erkeksi göstermemek gibi... Çocuklarının alışkanlıkları üzerinde kontrol uygulayan aileler utandırma ve suçluluk duygularını kendilerini dinlemeyen çocuklarına karşı kullanabilirler. Benzer şekilde, gençler gençlik ortamlarında aktivitelere katılmadıkları için, şakaları yüzünden ya da benzer nedenlerle bunu yaşayabilir.
6. **Objeleştirme:** Biz genellikle objeleştirmeyi popüler medyadaki cinsel imgelerle bağdaştırırız. Ancak kadınlar ve erkekler kurumsal ortamlarda da, yalnızca fiziksel görünüşleri ile anılarak ya da bir konuya yetileri yerine yalnızca bir 'simge' olarak eklendiklerinde objeleştirilmiş olurlar.
7. **Şiddet ve şiddet tehdidi:** Şiddete maruz kalma korkusu insanların davranışlarını ve hareket özgürlüklerini kısıtlayan güçlü bir faktördür. Örneğin, şiddetten kaçmak için eve uzun yoldan gitmek ya da şiddete uğrama ihtimali yüzünden gece dışarı çıkmaya korkmak genç insanlar için günlük gerçekliklerden biridir.

3.3. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmek

Bu bölüm toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farkı türlerine karşı nasıl eyleme ve harekete geçilebileceğini tartışmaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda nasıl harekete geçeceğiniz hedef grubunuza ve aklınızdaki spesifik amaçlara bağlıdır. Şiddet mağdurlarını korumak üzere yasal bir çerçeve ve oluşturmaları için baskı yapmak üzere politikacılara ulaşmak mı istiyorsunuz, ya da konu hakkında farkındalık arttırmak için gençlik çalışanlarını mı eğitmek istiyorsunuz? İlk vakada harekete geçmek için en iyi yol politik savunuculuk yapmak olabileceken ikinci vakada bir eğitim aktivitesi uygun bir metot olabilir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmenin iki olası yolu bunun için bir proje hazırlamak ya da bir eğitim organize etmektir. Bir sonraki bölümdeki bazı egzersizlere bakın, size toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı harekete geçmek için pratik yollar bulmanız konusunda yardımcı olacaklardır.

3.3.1. Örgütünüzde ya da grubunuzda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerinin bulunup bulunmadığını saptamak

Beraber çalıştığım birinin doğrudan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yaşadığını nasıl anlarım? Bunun hakkında bir şey yapmalı mı, yoksa yapmamalı mıyım?

Bu bir gençlik çalışanı olarak yapabileceğiniz önleyici bir eylemdir, çünkü mağdurların (toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti doğrudan deneyimleyen kişilerin) hemen her grupta bulunmaları olasılık dahilindedir. Örgütünüzdeki toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını belgelemek kesin bilgi toplamak için önemlidir. Örgütünüzdeki toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını (ya da örgütünüzün üyelerinin maruz kaldığı olayları) denetlemekse, mağdurlara ve şiddet uygulayanlara verilecek tepkileri geliştirmek için gereklidir. Ancak bu büyük ölçüde örgütünüz içerisinde insanların nasıl iletişim kurduklarını değerlendirmek anlamına gelebilmektedir.

Grupta ya da örgütte ele alınması gereken konular varsa potansiyel şiddet uygulayanlar ve potansiyel mağdurlar için etkin müdahaleler tasarlanmalıdır. Bunun yüksek katılımı bir süreçle, gençlik grubu üyelerinin de merkezi katılımıyla yapılması önemlidir. Gençlik çalışmasının gerçekten değişiklik yaratma potansiyeli vardır ve bu bağlamda gençlik grubunuzun yapısı eleştirel incelemeye dayalı olmalıdır: Grup üyelerinize güvenli bir ortam sağlıyor musunuz? Son olarak da, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet bazı vakalarda suç teşkil ettiğinden yapabileceğiniz müdahalenin sınırlarını bilmeli ve gerektiğinde başka STK'lardan, hizmetlerden uzmanları ve hatta polisi sürece dahil etmelisiniz.

3.3.2. Gençlik grupları ve geniş işbirliklerinde çalışma

Gençlik çalışanlarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ele almak konusunda özel bir sorumlulukları var mıdır?

Gençlik çalışanlarının bu konuda çalışmaları ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakasının

farkına vardıkları ya da karşılaştıkları zaman müdahale etmeleri için bariz bir ihtiyaç mevcuttur. Bu hem önleyici, hem de tepkiye dayalı bir çalışma olacaktır. Ancak, gençlik grupları kendi başlarına işlememektedir. Başka örgütlerde var olan spesifik uzmanlıklardan yararlanabilirler. Devam eden kampanyalara katılabilirler. Bu durum mağdurlara uygun desteği sağlamak konusunda özellikle önemlidir: Sağlık ve sosyal koruma alanlarında çalışan kuruluşlarla işbirlikleri mağdurları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet uzmanlarına yönlendirmenizi sağlayacaktır.

Gençlik gruplarında yapılabilecek çalışmalar aynı zamanda sizin ülkenizin sosyoekonomik ve yasal ortamına da bağlıdır: Projenizi ya da eyleminizi ne derece başarılı şekilde uygulayabileceğinizin sınırlarını belirler. Örneğin:

- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir sorun olduğuna ilişkin geniş çaplı toplumsal ve politik kabullenme mevcut mudur?
- Ülkenizde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarını koruyan ve şiddet uygulayanları cezalandıran bir yasa mevcut mudur?
- Bu yasalar başarılı şekilde uygulanmakta mıdır? Bunların uygulanmasını zorunlu kılan mekanizmalar nelerdir ve bu konudaki verileri kim toplamaktadır?

Ne yazık ki birçok ülkede şiddet uygulayanlar polis ya da devlet kuruluşları olabilirler ve veri toplama işi de onların sorumluluğunda olabilir. Bu durum mağdurları durumlarını rapor etmekten alıkoyabilir. Bu nedenle ülkenizin yasal düzeniyle ilgili bilgilenmeniz büyük önem taşımaktadır.

Genç insanların kurduğu kuruluşların ve ağların daha çok gençliğe odaklanan bir vakayı yerel ve ulusal medyada duyurmak, genç insanlar için bir oturma organize edip politikacıları çağırmak ya da seminer ve projeler organize etmek gibi aktivitelere yoğunlaşması muhtemeldir.¹⁹

Başarılı bir kamusal farkındalık projesine örnek olarak Macaristan kuruluşu NANE'in Sessiz Tanık (Silent Witness) projesi gösterilebilir.²⁰

¹⁹ Proje metodolojisi konusunda daha derinlemesine bir tartışma için lütfen Proje Yönetimi T-Kit'e (Project Management T-Kit) başvurun. Online olarak kiti bulabileceğiniz adres: www.training-youth.net. Bu yayının Türkçesi Tarih Vakfı Yayınları arasında yer almaktadır.
²⁰ Daha fazla bilgi www.nane.hu adresinden bulunabilir.

Sessiz Tanık Sergisi: NANE Kadın Hakları Derneği, Budapeşte, Macaristan

1990 yılında kadın sanatçılar ve yazarlar, Minnesota'da partnerleri ya da yakınları tarafından öldürülen kadınların sayısındaki artıştan duydukları kızgınlık sebebiyle, özel amaçlı bir grup kurmuştu. Grup birçok farklı kadın kuruluşuyla işbirliği yaparak Hane içi Şiddete Karşı Sanat Hareketi'ni (Arts Action Against Domestic Violence) kurdu. Eyaletlerinde artmakta olan hane içi şiddete karşı acilen bir şey söylemeleri ve 1990 yılında hane içi şiddet sebebiyle hayatını kaybeden 26 kadını anmak için bir şey yapmaları gerektiğini hissediyorlardı. Uzun beyin fırtınalarından sonra, kendi başına ayakta duran, insan boyutlarında 26 adet kırmızı tahta figür yaparak, her birine bir zamanlar yaşamış, çalışmış, komşuları, arkadaşları, ailesi ve çocukları olmuş olan ve hayatlarını kocaları, eski kocaları, partnerleri ya da yakınlarının şiddeti sonucunda kaybetmiş olan kadınların isimlerini verdiler. Cinayetleri çözülememiş ya da yanlış bir şekilde 'kaza' olarak adlandırılmış sayısız kadın için 27. figür eklenmişti. Organizatörler figürleri 'Sessiz Tanıklar' (Silent Witnesses) olarak adlandırmıştı (daha fazla bilgi için, bkz. www.silentwitness.net).

NANE Kadın Hakları Derneği de Amerika'daki altı yıl önceki bu projeyi temel alarak bir proje oluşturdu. 2002 yılında NANE 40 figürden oluşan bir sergi hazırladı -ki bu sayı kendi yerellerinde bir yılda hane içi şiddetten ölen kadınların yaklaşık sayısıydı. Medyada reklam vermek ya da büyük medya kampanyaları yapmak oldukça pahalı bir iş olduğundan serginin amacı medyanın dikkatini hikâyeye ve onu çevreleyen konulara çekmekti.

Proje NANE'nin beklentilerini, başka türlü onlarla ilgilenmeyen birçok farklı medyanın kuruluşunun dikkatini çekerek karşıladı: 25 Kasım 2002'deki (Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi gününde) Sessiz Tanık Yürüyüşü ve Konuşmalar o akşam tüm haber bültenlerinde ve ertesi günlerde tüm günlük gazetelerde yer aldı. Bazı medya kuruluşları bu projeyi sonraki haftasonu sayfalarında kadına yönelik şiddet konusunu daha derinlemesine tartışmak için kullandılar.

Bölüm 3 için notlar

- (1) JämO. (2000) XY XX JämOs handbok mot könsmobbing i skolan [JämOs Okullarda toplumsal cinsiyete dayalı zorbalık üzerine el kitabı], Stockholm: Jämställdhetsombudsmannen (s. 77).
- (2) Kruse, A-M. JämO. (2000) XY XX JämOs handbok mot könsmobbing i skolan [JämOs Okullarda toplumsal cinsiyete dayalı zorbalık üzerine el kitabı] içinde, Stockholm: Jämställdhetsombudsmannen (s. 77-82).
- (3) İsveç Gençlik Ulusal Kurulu. (2003) Shortcuts to Gender Equality [Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair kısa yollar] (uyarlanmış).

4

GENÇ İNSANLARLA TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŞİDDET ÇALIŞMASI İÇİN EGZERSİZLER

4.1. (Formel olmayan) eğitimde genç insanlarla toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çalışmak

Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları'nın amacı insan hakları eğitimi çerçevesinde toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusuna değinen gençlik ve eğitim aktivitelerinin konuya odaklanması ve yoğunlaşması için bilgi, yaklaşım şekilleri ve kaynak sağlamaktır.

Bunun için özel bir başlangıç noktası olmasa da, niyetimiz sizin kendinizle ilgili bölümleri seçebilmenizdir. Bu nedenle size içindeki başlıkları anlamak için tüm kılavuzu gözden geçirmenizi ve genç insanlarla yapacağınız grup çalışmalarınızla en ilgili olan kavramsal bölümleri okumanızı öneririz. Bir önceki bölüm toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında kavramsal ve tanımsal bilgiyle beraber toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ve toplumsal cinsiyete bağlı insan hakları ihlalleriyle mücadele için harekete geçmeye yönelik gerekli bilgileri içermektedir.

Kılavuzun giriş bölümünde özetlendiği gibi, bu kaynağı okumak ve kendi gençlik çalışmanız bağlamında düşünmek sorumluluk, etik ve hassasiyet kavramları hakkındaki sorularla beraber ele alınmalıdır:

- Bu kaynak okuyucuların konu hakkında daha öncesinde uzmanlıkları bulunmasını beklememektedir. Ancak, toplumsal cinsiyetin herkesle ilgili bir konu olduğu prensibinden hareket eder ve gençlik çalışmalarında toplumsal cinsiyeti güvenli ve etik şekil-

de işlemenin çok basit olmadığını da kabul eder. Bunun için özel eğitim fikirleri, yaklaşımları ve metotları gereklidir. Ayrıca katılımcılar bu aktiviteler bağlamında itiraflarda bulunabilirler ve bunların ele alınmasında hassas bir yaklaşım sergilenmesi zorunludur.

- Toplumsal cinsiyetle çalışmak -insan hakları eğitimindeki diğer özel konularda olduğu gibi- bir yeterlilik alanıdır. Bu süreç her zaman gençlik aktivistinin kendi içinde çalışıp genel olarak gençlik çalışması alanına ve daha spesifik olarak toplumsal cinsiyet çalışmasına getirdiği tavırları, inançları, bilgileri ve davranışları gözden geçirmesiyle başlar.
- *Pusula'da (Compass)*²¹ olduğu gibi, kullanıcılar bu kılavuzu kullanmak için tümünü okumak zorunda değildir. Bir kullanıcının egzersizleri kullanmadan önce kılavuzun ne kadarını okuyacağı (ve üzerine düşünceği) kendi öz değerlendirmesiyle ve grubunun ihtiyaçları konusunda yetkin olduğunu düşünüp düşünmediğiyle ilgilidir. Ancak şüphesiz ki, bu kılavuzdaki önerilen egzersizler kişinin bu konudaki yetkinliğini gözden geçirmesinden sonra kullanılmalıdır.
- Bu kılavuz okuyucularından bir dilden bir dile olmasa da bir bağlamdan diğer bir bağlama çevirmen olmalarını istemektedir. Bu kılavuzdaki kaynaklar, özellikle de bu bölümdeki kaynaklar, kişiler kendi ulusal kuruluşları, STK'ları ve yerel bağlamlarından gelen bilgiler gibi başka bilgilerle, desteklemelidir. Ayrıca, kullanıcılar farklı perspektiflerin kendi deneyimlerine ya da gençlik çalışması ortamlarına uymadığına karar verebilir ve örnekleri, fikirleri ve açıklamaları uyarlayabilir ya da değiştirebilirler.
- Son olarak, toplumsal cinsiyet, cinsiyet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve bunlarla ilgili konular tüm genç insanları ilgilendirdiğinden gençlik çalışmasının temel bir parçasıdır. Bu çalışma boyunca ele alınan sorular ve kavramlar genç insanların hayatı için önemlidir ve doğrudan yaşadıkları dünyayla bağlantılıdır. Bu konulara bu nedenle değinilmelidir ve bu, gençlerin kendilerini tanımlarına, sorgulamalarına fırsat verecek şekilde olmalıdır.

4.2. İnsan hakları eğitimi – eğitsel bir yaklaşım

Bu aktivitelerle çalışmaya başlamadan önce bu kılavuzun ve bu bölüm içerisindeki aktivitelerin geliştirilmesindeki yaklaşım olan insan hakları eğitimi anlamamız önemlidir. İnsan hakları eğitiminin altındaki ana yaklaşım *Pusula'da (Compass)* belirtilenle aynıdır, ancak *Pusula'ya* aşina olmayan okuyucular için aşağıda önemli birkaç noktaya değinilmektedir.

İnsan hakları eğitimi hem bireysel, hem de toplumsal değişim hakkında bir eğitimidir. Bu eğitim genç insanların içinde yaşadıkları topluluklarda aktif bir yurttaş olup insan haklarını korumaları ve tanıtmaları için yeterliliklerini arttırmayı amaçlar. Eğitimin odağında özellikle toplumsal cinsiyete dayalı insan hakları ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddet alanlarında ama daha geniş olarak da insan hakları alanında olumlu bir şekilde eyleme geçmek için gereken bilgi, beceri, değerler ve tavırların geliştirildiği eğitimsel süreç vardır.

Bu nedenle insan hakları eğitimi şöyle tanımlanabilir:

- ...kültürlerarası öğrenme, katılım, azınlıkların güçlendirilmesi gibi diğer programlarla birlikte insan onurunda eşitliği teşvik etmeye odaklanan eğitici programlar ve aktivitelerdir.²²

21
22

www.coe.int/compass, Türkçesi *Pusula* başlığı ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından basıldı.
Avrupa Konseyi Gençlik Programı'nın İnsan Hakları Eğitimi için resmi tanımıdır (Gençlik ve Spor Genel Direktörlüğü).

Bu süreçte bizler:

- İnsanların halihazırda bildiklerinden, fikirlerinden ve deneyimlerinden başlayıp onların bu sayılanları temel alarak beraberce yeni fikirler ve deneyimler aramaları ve keşfetmeleri için olanak sağlarız;
- Genç insanları tartışmalara katılmaya ve birbirlerinden mümkün olduğunca çok şey öğrenmeye teşvik ederiz;
- İnsanları öğrendiklerini, adaletsizliği, eşitsizliği, insan hakları ihlallerini reddettiklerini gösteren basit ancak etkin eylemlere dönüştürmeleri için teşvik ederiz.

4.2.1. İnsan hakları eğitimi destekleyen bilgi, beceri, tavır ve değerler

Genç insanlar, insan haklarının savunulmasında ve insan hakları konusunda daha derin bir anlayışın yerleşmesi konusunda çalışmak için belirli bilgi ve becerilere ihtiyaç duyarlar. Aynı zamanda bununla ilgili tavırlar ve değerler geliştirmeleri gerekir. Bilgi anlamında genç insanların insan haklarının ana kavramları, tarihsel gelişimi ve aynı zamanda insan haklarının korunması için oluşmuş olan ana araçların ve mekanizmaların öngördüğü standartlar hakkında bir anlayış geliştirmeleri gerekmektedir. Bu da kişinin kendi hakları ve kendi haklarının başkalarının haklarıyla olan etkileşimleri ve kendi ve diğerlerinin haklarının korunması konusunda bilgi sahibi olması anlamına gelmektedir. Beceriler konusuna gelince, genç insanlar insan hakları konusunda kamusal ve özel alanda konuşabilmek ve bu hakları savunabilmek, belirli durumları insan hakları ekseninde eleştirel bir gözle değerlendirebilmek ve neyin insan hakları ihlali olduğunu fark edebilmek, ortadaki çatışmayla başa çıkabilmek ve bunu yapıcı bir hale dönüştürebilmek ve toplulukları içerisinde aktif ve yapıcı bir rol almak gibi yetilere sahip olmalıdır. Son olarak tavırlar ve değerler konusunda, genç insanlar insan onurunun korunması, diğer insanlarla empati ve dayanışma kurulabilmesi ve kendi ve diğerlerinin davranışları konusunda bir adalet ve sorumluluk duygusuna sahip olmaya kendilerini adanmış olmalıdırlar.

İnsan hakları, toplumsal cinsiyet konuları ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkında bilgili olmak çok önemlidir, ancak genç insanların insan haklarının, özellikle de toplumsal cinsiyete dayalı insan haklarının korunmasına yapıcı bir şekilde katkıda bulunması için yeterli değildir.

Genç insanların bu insan haklarının nasıl insanların ihtiyaçlarından yola çıkarak oluştuğu ve neden korunmaları gerektiği konusunda daha derin bir anlayışlarının olması zorunludur. Örneğin, hayatlarında toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti birebir deneyimlememiş olan genç insanlar bunun önemsemeleri gereken bir konu olmadığını düşünebilirler. İnsan hakları yaklaşımında bu kabul edilemez. İnsanların her yerde kendi ve diğerlerinin insan haklarının, ki buna toplumsal cinsiyete ilişkin olanlar da dahildir, korunmasına yönelik sorumlulukları vardır. Tartışılanın hayat hakkı ya da kişinin doğurganlığıyla ilgili kendi geleceğine karar verme özgürlüğü olması fark etmez. İnsan hakları demokratik değerleri, saygıyı ve hoşgörüyü içerir. Toplumsal cinsiyete dayalı insan haklarını ele almayı amaçlayan eğitim aktiviteleri bu değerlere saygı gösteren bir öğrenme ortamı yaratmalıdır.

Toplumsal cinsiyet hakkındakiler dahil, insan haklarına yönelik konular farklı insanların birbirinden farklı değer sistemlerine sahip oldukları ve bu nedenle haklarını ve sorumluluklarını

nı farklı şekilde gördükleri için tartışmalıdır. Kendilerini fikir çatışmaları olarak ortaya koyan bu farklılıklar eğitim çalışmalarının temelini oluşturur.

İnsan hakları eğitiminin iki önemli amacı şunlardır:

- Genç insanlara bir konu hakkındaki farklı görüşleri takdir etme becerisini kazandırmak – ki takdir etmek bu fikirleri kabul etmek demek değildir;
- Genç insanların sorunlara ortak olarak kabul edilebilir çözümler bulmak konusunda becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak.

Bu kılavuz ve aktiviteleri, kolaylaştırıcının grupta ortaya çıkabilecek olası çatışmaları ele almak konusunda rahat olduğu durumlarda, fikir çatışmalarının yapıcı bir şekilde öğrenme süreci için kullanılabileceği anlayışını temel alır. Birçok formel olmayan eğitim aktivitesinde olduğu gibi, amaç herkesi bir sonuca ikna etmek değil, katılımcıların süreçten de bir şeyler öğrenebilmesidir (ör. Birbirlerini dinlemek, kendilerini ifade etmek, farklı görüşlere saygı göstermek, vb.).

4.2.2. Deneyisel öğrenme – insan hakları eğitimi için bir temel

Bu yetkinlikler, özellikle de iletişim, eleştirel düşünme, savunma, hoşgörü ve saygı becerileri ve değerleri öğretilmez; deneyimlerle öğrenilebilirler. Bu nedenle bu bölümdeki bütün aktiviteler işbirliğini, katılımcılığı ve deneyim yoluyla öğrenmeyi ve aynı zamanda toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkındaki konuları hassas bir şekilde ele almayı teşvik etmektedir. Genç insanları düşünmeye, hissetmeye ve eyleme geçmeye yönlendirmeyi amaçlamaktayız. Aynı zamanda beyinlerini, kalplerini ve ellerini toplumsal cinsiyete dair insan haklarının savunulmasında harekete geçirmeyi hedeflemekteyiz.

İşbirliği, deneyim ve katılım bu kılavuzda önerdiğimiz aktiviteler için esastır. Bu aktivitelerde öğrenme katılan genç insanların birbirleriyle öğrenme sürecinde işbirliği yapmaları, değiştirmek istedikleri gerçeklikler ışığında analiz edebilecekleri bir deneyim sahibi olmaları ve öğrenme sürecine aktif şekilde katılabilmeleri nedeniyle gerçekleşmektedir. Bu aktiviteler katılımcılardan katılımlarını yalnızca beyinleriyle değil, kalpleri ve elleriyle de öğrenebildikleri deneyimler kazanmaları için talep eder. Bu tür aktivitelere bazen ‘oyun’ denir, çünkü bunlar eğlencelidir ve insanlar onları şevkle oynarlar. Biz, bu tür aktivitelerin ‘eğlenceli’ olmaktan ibaret olmamaları, eğitimsel amaçlara ulaşmak için anlamlı aktiviteler olmaları sebebiyle ‘egzersiz’ terimini kullanmayı tercih ediyoruz.

Bu nedenle bu kılavuzda önerilen egzersizler ‘deneyisel öğrenme döngüsü’ne göre hazırlanmıştır.²³ Bir aktiviteyi yalnızca ‘yapmak’ yeterli değildir (öğrenme döngüsünün 1. evresi). Bunun bilgilendirme ve değerlendirmeyele takip edilmesi (2. evre), deneyimlerini değerlendirmeleri (3. ve 4. evreler) ve bir sonraki adımda ne yapacaklarına karar vermeleri (5. evre) insanları olanların üzerine düşündürmek için önemlidir. Bu şekilde öğrenme sürecinin bir sonraki döngüsünün 1. evresine gelmiş oluruz. Bu aktiviteler bir okul ortamında ders konuları arasındaki yapay bariyerleri kırmaya ve bir konuya daha bütünsel bir yaklaşım için ders

²³ Deneyimsel öğrenme döngüsü ve döngünün beş basamağındaki öğrenme adımları hakkında daha fazla bilgi için şu genel formel olmayan eğitim ve gençlik çalışması kolaylaştırması kaynaklarına başvurmanızı öneririz: T-kit - Training Essentials – ve Pusula – www.coe.int/compass, ‘deneyisel öğrenme döngüsü’ – Kolb.

konularıyla ilgi alanları arasında bağlantılar kurmaya da yardımcı olabilir. Formel olmayan eğitim ortamlarında aktiviteler konuya ilgi uyanmasını sağlayabilir ve didaktik olmayan bir öğrenmeyi teşvik ettiklerinden genç insanlar tarafından çoğunlukla daha kolay kabul edilebilirler. İlerideki sayfalardaki egzersizler grup deneyimleri için birer çerçeve ve yapı önermekte, kendinizin ve genç insanların deneyimleri ve yetileri içerisinde çalışmanıza olanak tanımaktalar. Dikkatli bir şekilde kolaylaştırıldıklarında, bu aktiviteler görev yönelimli bir ortamda etkin bir öğrenme metodudurlar.

4.2.3. Farklı ortamlarda insan hakları eğitimi kolaylaştırma

Bu kılavuzda ‘kolaylaştırıcılar’ sözcüğünü katılımcılar için egzersizler hazırlayan, sunan ve koordine eden kişiler için kullanıyoruz. Kolaylaştırıcı, kişilere halihazırda ne kadar bilgi sahibi olduklarını keşfetmelerine yardımcı olan, onları daha fazla öğrenmeye teşvik eden ve kendi potansiyellerini bulmak konusunda yardım eden kişidir. Kolaylaştırıcılık insanların öğrenebileceği, deneyimleyebileceği, keşfedebileceği ve büyüyebileceği bir ortam yaratmak demektir. Bu bir paylaşma ve alışveriş sürecidir. Bu süreç bir kişinin, bir ‘uzmanın,’ başkalarına bilgi ve beceri vermesi değildir. Kolaylaştırıcılık becerilerinizi geliştirmek için, özellikle de genç insanlarla yaptığınız eğitimsel aktivitelerde henüz toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularını ele almakta deneyimli değilseniz, öncelikle kendi stiliniz ve uygulamalarınız üzerine kafa yormak isteyebilirsiniz.

Bu kılavuz ve önerdiği egzersizler, müfredat dışı aktivitelerde, bir eğitim kursunda ya da seminerde, yaz kampında, çalışma kampında, gençlik kulübünde ya da düzenli olarak bulunan bir gençlik grubunda kullanılabilir. Bunlar aynı zamanda okulda bir sınıfta da uygulanabilir. Genellikle yetişkinlerle çalışıyorsanız da bunları kullanabilirsiniz. Yine de, bu kılavuzda anlatılan eğitim yaklaşımı ve aktivite türlerini formel olmayan eğitim alanında uygulamak formel eğitim alanında uygulamaktan daha kolay olabilir. Ancak biz bu egzersizlerin iki alanda da kullanılabileceğini inanıyoruz.

4.3. Egzersizlerin kullanılması

4.3.1. Egzersizlerin seçilmesi

Bu bölüm eğitim ve kolaylaştırma için farklı toplumsal cinsiyet konularını ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin farklı açılarını işleyen egzersizleri bir araya getirmektedir.

Bazı egzersizler sizin ya da grubunuzun halihazırda bildiği başka çalışmalara benzer ya da yakın olabilir. Genel olarak egzersizler ya yeni geliştirilmiştir ya da daha önceki deneyimlerden veya yayınlardan adapte edilmiştir. Eğer bir egzersiz başka bir kaynaktan adapte edilmişse ve bu kaynak biliniyorsa aktivitenin başında belirtilmiştir.

Sizin ve grubunuzun düzeyine uyacak ve elinizdeki zamana sığacak aktiviteler seçmelisiniz. Aktiviteyi en az iki kere okuyup grubunuzun nasıl tepki vereceğini ve söyleyebilecekleri bazı şeyleri hayal etmeye çalışın. Gerekli tüm malzemelere sahip olduğunuza emin olun. Özellikle de katılımcılar küçük gruplarda çalışmak üzere bölünecekse, yeterli büyüklükte bir alana sahip olmalısınız.

Tekrar vurgulamak isteriz ki, açıklamalar size yalnızca yol göstermek içindir ve sizin bu materyalleri ihtiyaçlarınıza uygun şekilde kullanmanız gerekmektedir. İşin doğrusu, Avrupa'daki her bağlama uyacak aktiviteler yazmak mümkün değil, bu nedenle aktiviteleri sizin adapte etmenizi bekliyoruz. Örneğin, bir aktivitenin temel fikrini, diğer bir aktiviteninse metodunu bir arada kullanabilirsiniz. Her aktivite standart bir formatta sunulmuştur.

4.3.2. Egzersizlerin sunum anahtarı

Zorluk düzeyi

1'den 4'e kadar çıkan düzeyler entelektüel ve duygusal anlamda, katılımcı ve / veya içerdiği hazırlıklar için gereken yetkinlik düzeyini, ve aynı zamanda aktiviteye dahil olan kolaylaştırıcı ve katılımcı için zorluk düzeyini göstermektedir. Genel olarak bu iki değişken bir arada bulunmaktadır: Düzey 1 aktiviteleri düşük düzeyde hazırlık ve katılımcılarda ve kolaylaştırıcıda sınırlı bir duygusal yetkinlik gerektirmekte, ancak düzey 4 aktiviteleri çok daha fazlasına ihtiyaç duymaktadır.

Düzey 1

Bunlar kısa ve basit, yeni başlayanlar için en ideal aktivitelerdir. Canlandırıcılar ve kaynaştırıcılar bu kategoridedir. Yine de bu aktiviteler insanları birbirleriyle etkileşime ve iletişime soktuğundan dolayı değerlidir.

Düzey 2

Bunlar bir konu hakkında ilgi uyandırmak için tasarlanmış basit aktivitelerdir. İnsan hakları konularında önceden bilgili olmayı ya da gelişmiş kişisel ya da grup çalışması becerileri gerektirmezler. Bu düzeydeki aktivitelerin çoğu insanların iletişim ve grup çalışması becerilerini geliştirirken aynı zamanda insan hakları konusuna ilgilerini çekmek için tasarlanmışlardır.

Düzey 3

Bunlar bir konu hakkında daha derin bir anlayış ve içgörü kazanmak için tasarlanmış daha uzunca aktivitelerdir. Bu aktiviteler daha yüksek düzeyde tartışma ya da grup çalışması becerisi gerektirirler.

Düzey 4

Bunlar daha uzun, iyi grup çalışması ve tartışma becerileri, katılımcılardan konsantrasyon ve işbirliği gerektiren aktivitelerdir. Aynı zamanda hazırlık süreleri de daha uzundur. Bunun yanında konular hakkında geniş ve derin anlayışlar sağladıklarından daha kapsayıcıdır.

Genel bakış ve temalar

Aktivitenin türü ve aktivite sürecinde odaklanılan temalar dahil olacak şekilde ele alınan konular hakkında bilgi vermektedir.

Grup boyutu

Aktivitenin yapılabilmesi için en ideal (en az ve en çok) kişi sayısını göstermektedir.

Süre

Bu aktivitenin tamamlanması için (öncesinde ve sonrasındaki) tartışma zamanı dahil, gere-

ken, dakika olarak belirtilmiş, yaklaşık zamandır.

Amaçlar

Katılımcıların bilgi, beceri, tavır ve değerler anlamında öğrenecekleri umulan şeyleri özetler.

Malzemeler

Egzersizizi gerçekleştirmek için gerekenlerin bir listesidir.

Hazırlık

Kolaylaştırıcının egzersize başlamadan önce yapması ya da hazırlaması gereken şeylerin listesidir.

Yönerge

Egzersizizi nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin açıklamalardır.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Kolaylaştırıcının bilgilendirme ve değerlendirmeyi uygulamasına yardımcı olmak üzere önerilmiş sorular içerir (deneysel öğrenme döngüsünün 2.–4. basamakları)

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Yönlendirici notlar, dikkat edilecek şeyleri (özellikle de aktivitelerin bilgilendirme kısımlarında), aktivitenin uygulanmasındaki muhtemel varyasyonlar hakkında bilgileri, aktivite konusunda biraz arka plan bilgisi ve egzersizde ele alınan temalarla ilgili nerede ek bilgi bulunabileceğine yönelik önerileri içerir.

İzleme önerileri

Sonraki adımda neler yapılabileceği ve bu temayla ilgili diğer aktivitelere bağlantılar içerir.

Eylem fikirleri

Ele alınan konular ve temalar hakkında eylem önerilerini içerirler.

Bilgi Materyalleri

Rol kartları, eylem sayfaları, arka plan okumaları, tartışma kartları ve katılımcılara egzersiz için verilmesi gereken diğer materyalleri vb. içerir.

4.3.3. Bu kılavuzda sunulan egzersizlerin kolaylaştırılması için öneriler

Yukarıda anlatıldığı üzere, bizler ‘kolaylaştırıcı’ kelimesini egzersizleri hazırlayan ve uygulayan kişiler (eğiticiler, öğretmenler, gençlik çalışanları, akran eğitici, gençlik gönüllüleri) için kullanıyoruz. Bu terminoloji toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet üzerine eğitim çalışmalarının demokratik ve katılımcı bir yaklaşımla uygulanması gereğini vurgulamaktadır.

Sizlerin genç insan gruplarına, örneğin bir sınıfta, bir gençlik kulübünde, bir eğitim kursunda, bir gençlik kampında ya da bir seminerde kolaylaştırıcılık yaptığınızı varsayıyoruz.

Aşağıdakiler hem herhangi bir gençlik grubuyla çalışırken kullanabileceğiniz kolaylaştırıcı

öneriler, hem de *Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları* tarafından ele alınan hayli hassas konularla çalışırken kullanabileceğiniz önerilerdir. Kolaylaştırıcılığa birçok farklı yaklaşım vardır. Bunların hepsi katılımcıların bağlamlarına ve özel durum ve ihtiyaçlarına hassasiyetle yaklaşmayı gerektirir. Hepsini ufak bir çabayla özel durumlara adapte edilebilir. Ancak toplumsal cinsiyetle, özellikle de toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgilenen grupların kolaylaştırılması özel bir hassasiyet gerektirir.

Bu bölümde ayrıca, gençlik çalışmalarının, genç erkekler ve kadınlarla ya da tek cinsiyetli gruplar gibi gruplarla uygulanması için özel kolaylaştırma yöntemlerini de ele alacağız.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi hassas konularda egzersiz uygulamak

Etik konular insanları bir araya getiren her türlü eğitim aktivitesinde mevcuttur. Bu etik konular, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkındaki aktivitelerin çoğunda olduğu gibi, kimlik ve güç konularının mevcut olduğu durumlarda da artar. Bu nedenle toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili aktiviteleri uygulamadan önce bu kılavuzun 3.2.5 numaralı bölümündeki 'Toplumsal cinsiyet eğitiminde etik ve yetkinlik' başlıklı bölümü okumanızı fazlasıyla öneriyoruz. Bu bölüm size bu hassas konuyu eğitim aktivitenizdeki katılımcılarla ele almak konusunda değerli öneriler ve yararlı bilgiler vermektedir. Ayrıca zaman ayırıp bu kılavuzun 1.2.3 no'lu bölümünü de okuyup anlamanızı öneririz, çünkü bu bölüm bu etik konuları toplumsal cinsiyetin daha geniş bağlamına oturtmanızı sağlayacaktır.

Bunlara ek olarak toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında genç insanlarla çalışmaya başlarken, özellikle bu kılavuzdaki egzersizlerden birini seçmek konusunda karar verirken, akılda tutulması gereken birçok önemli konu vardır:

Toplumsal cinsiyet politik olarak hassas bir konudur

Toplumdaki toplumsal cinsiyetle ilgili konular ve sorunlar son derecede polarize olmuş, kutuplaşmış politik konulardır. Lezbiyen, gey, eşcinsel ve trans (LGBT) bireyler için eşit haklar ya da genç kadınların kendi doğurganlıklarıyla ilgili geleceklerine karar verme hakları kamusal ve politik alanlarda farklı politik görüşlerdeki ve farklı kültürel ve toplumsal geri planlardan gelen, insanlar arasında ciddi ve çoğu zaman sert tartışmalara neden olmuştur. Gençleri daha da ilgilendiren bir konuda, genç insanların etrafındaki ebeveynler, öğretmenler ve profesyonel gençlik çalışanları gibi otorite figürleri gençlik çalışması bağlamında ya da boş zamanlardaki aktivitelerde (örneğin seks üzerine konuşmak gibi) ortaya çıkan ve tartışılan konulara itiraz edebilirler. Genç insanlarla bu konularda çalışmaya başlamadan önce ve bu kılavuzdan gençlik grubunuzla çalışmak istediğiniz egzersizleri seçerken bu durumun farkında olmalısınız. Aynı zamanda örgütünüzün sizi desteklediğinden ve yapmak istediğiniz çalışmanın örgütünüzün politikalarıyla ve yaklaşımlarıyla çelişmediğinden emin olmalısınız.

Kültürel farklılıklar da önemlidir

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda çalıştığınız grubunuzun üyelerinin kültürel geçmişleri yaklaşımınızı ve kullanacağınız egzersizleri seçerken önemli bir faktördür. Bazı topluluklarda, toplumsal cinsiyete ilişkin belirli konular (örneğin seks, ilişkiler ve cinsellik gibi) tabu konulardır ve kamusal alanda ya da farklı cinsiyetlerin bir arada

bulunduğu yerlerde konuşulmamalıdır. Bu nedenle, bu tür kültürel topluluklarda yetiştirilmiş genç insanlar bu konular hakkında doğrudan açık tartışmalara girmekte, özellikle de karşı cinsiyetten insanlar grupta mevcutsa, zorlanabilirler. Bunun yanında hane içi şiddetin ve cinsel tacizin varlığı bazı geleneksel (ve bazı modern-laik) topluluklarda reddedilmektedir. Bir katılımcının bu tür bir sosyalleştirmeden geçmiş olması, önerdiğiniz tartışmalara ve egzersizlere katılmak isteyip istememesini etkiler. Kültürel geçmişin önemi, bir yandan da, fazla abartılmamalıdır. ‘Geleneksel topluluklardan’ gelen tüm genç insanlar bu konuları ele almakta sıkıntı yaşamayabilirler. Bir kişinin sosyal geçmişi (ör. düşük gelirli, az eğitilmiş bir geçmişten gelmek) cinsellik konusunu ele alırken, örneğin dinden daha etkili olabilmektedir. Ancak beraber çalıştığınız genç insanların farklı kültürel ve sosyal geçmişlerden gelmelerini eğitim programlarınızın tasarımında ve insanlara sunacağınız egzersizleri seçmek konusunda göz önüne almanız gerekmektedir. Bu kültürlerarası durum ele alışınızı da farklı şekillerde etkileyecektir.

Farklı gençlik çalışması türleri farklı amaçlar için kullanılabilir

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve toplumsal cinsiyetle ilgili diğer konular hakkındaki eğitim çalışmaları ‘genel gençlik çalışması’ bağlamında uygulanabilir, ancak bu genç insanlarla spesifik olarak toplumsal cinsiyet üzerine insan hakları eğitimi yapmakla aynı şey olmayacaktır. İlk olarak genel gençlik çalışması bağlamında bu konularda çalışmayı siz neden tercih ettiniz, onu düşünün. Bu bağlamda bu konuları ele almanın bağlantısı ve ihtiyacı nedir? Birlikte çalıştığınız genç insanlar neden bu konuları ele almak istiyorlar ya da buna ihtiyaç duyuyorlar? Bu konuları incelemek istemenizin altındaki eğitimsel amaçlar nelerdir? Başlamadan önce bu soruları düşünmeniz ve cevaplandırmanız size amaçlarınız için en etkili olacak gençlik çalışması tarzını bulmanızda yol gösterici olacaktır.

Düşündüğünüzde, ‘genel’ gençlik çalışmasındansa grubunuza ve ihtiyaçlarına diğer gençlik çalışması türlerinin daha etkili olacağını ve belirli hedef gruplar bağlamında toplumsal cinsiyete ilişkin konularda insan hakları eğitiminin daha iyi uyacağını fark edebilirsiniz. Bu kılavuz boyunca gençlik çalışması yapılabilecek üç özel hedef gruptan bahsettik: Tek cinsiyetli gruplar, LGBT gruplar ve karışık gruplar. Eğitim boyunca var olacak eğitimsel amaçlarınızı göz önünde bulundurarak grubunuzu ne şekilde kurmak istediğinizi düşünmeniz önemlidir. Örneğin, grubunuzu kadın cinselliği konusunu ele almak istediğinizde, katılımcıların utangaçlıktan ya da farklı cinsiyetten insanların bulunduğu bir ortamda rahat konuşamayacakları bir konuyu tartışmaya zorlanmış hissetmemeleri için çalışmaya ilk önce tek cinsiyetli bir grupla başlamayı düşünebilirsiniz.

Bu kılavuzun 3. bölümü tek cinsiyetli grupların yararlarına odaklanmıştır.

Son olarak, çalışacağınız bağlamın özelliklerine göre bir ya da diğer hedef grupla bilinçli olarak gençlik çalışması yapmaya karar verseniz bile hiçbir zaman tam olarak ‘odada kimin olduğunu’ bilemeyeceğinizi unutmayın. Örneğin, tamamen kadınlardan oluşan bir grupla çalışsanız bile herkesin cinsel tercihlerinin farkında olamazsınız. Bu nedenle, tek cinsiyetli gruplarda da karışık gruplarda da dinamikleri karıştırabilecek az miktarda bir çeşitlilik her zaman mevcuttur. Ne yazık ki, ezilmiş ve marjinalize edilmiş gruplar da ayrıcalıklı gruplar ve çoğunluk kadar önyargılıdır. Hatırlanması gereken en önemli şey herkesin tam olarak katılım sağlaması için kendini rahat hissetmesi ve saygı duyulduğunu hissetmesi gerektirir.

Açıklamalar yapılabilir

‘Odada kimin olduğunu’ asla tam olarak bilemeyeceğinizi hatırlatarak, katılımcılarınızdan birinin cinsel ya da ilişkisel suistimal ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin diğer formlarından birini yaşamadığının da garantisi olmadığını kabul etmeliyiz. Genç insanlarla çalışmaya başlarken toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında katılımcılara tartışmaları için güvenli bir ortam oluşturmak son derece önemlidir, ancak aynı şekilde güvenli bir ortamı yaratarak genç insanların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda acı veren geçmiş deneyimlerini ‘açıklamalarına’ da olanak sağlayabilirsiniz. Böyle bir durum içerideki herkes için -açıklamayı yapan katılımcı, diğer katılımcılar ve kolaylaştırıcı için- zorlayıcı olabilir.

Bir kolaylaştırıcının gruptaki bu tür bir olay için kendini önceden hazırlaması oldukça zordur. Katılımcı son derece duygusallaşabilir, onu dinleyen diğer katılımcılar da öyle. Bu nedenle şunları göz önüne almalısınız:

- Katılımcıyı bölmemeli ya da durdurmaya çalışmamalısınız.
- Katılımcıyı konuşmak istediği müddetçe dinlediğinize emin olun.
- Bu durumu dağıtmanın en iyi yolu bir ara verip herkese biraz hava almalarını söylemektir.
- Açıklamayı yapan katılımcıya özel ilgi gösterilmeli, yalnız kalmak istemediği sürece yalnız bırakılmamalıdır. Siz ya da ekibin güvendiği diğer üyeleri bu katılımcıyı sakinleştirmek ya da ferahlatmak için başka bir odaya götürebilir. Gruptan biraz uzaklaşmak ya da yalnız kalmak isteyebilirler.
- Hemen, ya da daha sonra, yapılan açıklamaya geri dönmek ve bu açıklamanın tüm grubun içerisinde yapıldığı gerçeği hakkında konuşmak gerekebilir.
- Siz ve ekibiniz ne yapmaya karar verirsiniz verin bu kararı açıklamayı yapan katılımcıyla beraber vermelisiniz. Bu durum açıklamanın grup içerisinde nasıl ele alındığına yönelik verilen karar için de geçerlidir.

Son olarak, gençlik çalışması bağlamındaki bu tür açıklamalar yalnızca karmaşıklaşan grup dinamiği ya da duygusal olarak yoğunlaşmış bir ortam yaratmaktan çok daha fazlasına neden olur. Bir katılımcı deneyimini açıkladığında ve bu deneyim içerisindeki eylemler suç oluşturuyorsa (tecavüz, cinsel taciz, ağır yaralamalar) bu durumu uygun kuruluşlara (polis, sosyal hizmetler, vb.) ihbar etmeniz gerekir. Bu tür bir durum ortaya çıktığında oluşacak yasal zorunluluklarınızı yeterince biliyor olmalısınız. En azından üstlerinizi (örgütünüzün başkanı, sizden daha kıdemli gençlik çalışanı veya yöneticiniz ya da işvereniniz), gizliliğe rağmen, haberdar etmeli ve daha ileri adımlar gerekip gerekmediği konusunda beraber karar vermelisiniz. Tabii ki bu tür durumlarda ilgili katılımcıyı her zaman bilgilendirmeli ve atacağınız adımların onları daha fazla riske sokmayacağına ikna etmeye çalışmalısınız.

Genel kolaylaştırma önerileri ve bilgi kaynakları

Yukarıdaki konuların ötesinde farklı gençlik çalışmaları aktiviteleri için verilen genel öneriler yararlı olabilir. İnsan hakları eğitimi aktivitelerinin nasıl kolaylaştırılabileceği üzerine harika bir örneği *Pusula’da (Compass)*²⁴ bulabilirsiniz. Eğitim hakkında genel bilgileri de T-Kit

'Eğitimin Temelleri'nde ²⁵ (Training Essentials) bulabilirsiniz. Ayrıca farklı organizasyonlar tarafından yapılmış olan aşağıdaki kılavuzlar toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda aktivitelerin kolaylaştırılması için alternatif yaklaşımları incelemek isterseniz başvurabileceğiniz kaynaklardır:

- "Shortcuts to Gender Equality: Methods and strategies regarding young people's leisure and associative activities", (Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine dair Kısayollar: Genç insanların boş zaman ve biriksel aktivitelerine dair metotlar ve stratejiler), İsveç Gençlik Ulusal Kurulu;²⁶
- "Empowering Young Women to Lead Change - A training manual" (Genç Kadınları Değişime Liderlik Etmek Üzere Güçlendirmek), World Young Women's Christian Association²⁷ (Dünya Genç Kadınlar Hristiyan Birliği);
- "Human Trafficking: Our Response – Manual for Peer Education", (İnsan Kaçakçılığı: Bizim Yanıtımız – Akran Eğitimi için Kitapçık), ASTRAİ;²⁸
- "Training Manual on Gender Based Violence", (Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Hakkında Eğitim Kitapçığı), FEMNET.²⁹

Ayrıca, Uluslararası Kadın Sağlığı Koalisyonu (International Women's Health Coalition) (IWHC) tarafından hazırlanan 'Olumlu Şekilde Bilgilenmiş: Cinsellik Eğiticileri ve Savunucuları için Ders Planları ve Kılavuzlar' (Positively Informed: Lesson Plans and Guidance for Sexuality Educators and Advocates)³⁰ isimli kılavuz toplumsal cinsiyete yönelik konularda (örneğin 'genel cinsellik eğitimi' ya da 'ilişkiler' konularında) farklı eğitim aktivitelerine göre düzenlenmiş harika bir 'Ek Kaynaklar' bölümü içerir. Bu bölüm özellikle genç insanlarla karışık toplumsal cinsiyet konuları hakkında çalışacak kişiler için yararlı ek arka plan bilgileri sağlayabilir.

25 www.training-youth.net/INTEGRATION/TY/Publications/tkits/tkit6/index.html

26 www.ungdomsstyrelsen.se

27 www.ywca.org

28 www.astra.org.yu/en/pdf/istravizanje6.pdf

29 www.femnet.or.ke/documents/gbv.pdf

30 www.iwhc.org/resources/positivelyinformed

4.4. Aktivite listesi

Başlık	Düzy	Grup Boyutı	Süre	Sayfa
Beklentiler ve talepler	1	15-30	60 dk.	105
Statü kazanmak	1	6-30	60 dk.	107
Toplumsal cinsiyet karmaşası	3	10-30	120 dk.	109
Toplumsal cinsiyet kutuları	2	6-30	60-90 dk.	113
İyi, daha iyi, en iyi	2	8-14	60 dk.	119
Sadece 1 kere	2	6-30	90 dk.	123
Katı'nın hikâyesi	4	10-20	60 dk.	127
Dikkatle dinle	1	6-30	60 dk.	135
Vurun medyaya	1	10-30	90 dk.	137
Hayatımda güvenlik	2	8-20	60 dk.	141
Cinsiyet satar(mı)?	2	10-30	60-75 dk.	145
Alanlar ve mekânlar	2	10-30	40-60 dk.	149
Stella	2	5-30	120 dk.	153
Beyaz atlı şövalye	3	10-20	60 dk.	157
Sorması çok zor	3	6-30	60 dk.	161
Ne yapmalı	2	6-30	60 dk.	165
Tek cinsiyetli gruplar için genel egzersizler				169

Beklentiler ve talepler³¹

“Bir kadın, eğer aynı zamanda iyi bir eş, iyi bir anne, güzel görünümlü, iyi huylu, bakımlı ve sakın olabilirse, onun iyi bir yazar ya da heykeltıraş ya da genetikçi olmasına kimsenin bir itirazı yoktur.” Leslie M. McIntyre

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzyey 1
15-30 kişi
60 dakika

Amaçlar

Bu aktivite beyin fırtınası tekniğini kullanarak günümüz toplumunda kız ve erkek çocukları ve genç erkek ve kadınlardan istenen farklı beklentileri ve talepleri anlamaya yardım etmektedir. Katılımcıların toplumsal cinsiyet kavramlarını daha iyi anlamalarına olanak sağlar.

Katılımcıların günümüz toplumunun kız ve erkek çocukları ve genç erkek ve kadınlar üzerine yüklediği farklı beklentileri anlamalarına yardımcı olmak

Malzemeler

- Beş adet yazı tahtası kâğıdı
- Büyük bir duvar
- Yapışkan bant
- Her katılımcı için bir tahta kalemi

Hazırlık

Beş yazı tahtası kâğıdını duvara asın. Her birine kız ve erkek çocukları ve genç erkek ve kadınların farklı beklentilerle karşılaştıkları aşağıdaki ortamların birini yazın:

- Okul
- Aile
- Arkadaşlar
- Toplum
- Partner/eş/sevgili

Her kâğıdı iki sütuna ayırın; birine ‘erkekler’ ya da ‘genç erkekler’, diğerine de ‘kadınlar’ ya da ‘genç kadınlar’ yazsın.

Yönerge

Katılımcılardan birkaç dakika ayırıp duvardaki posterlerde belirtilen farklı ortamlarda genç kadınlar ve erkeklerden neler beklendiğini ve talep edildiğini düşünmelerini isteyin. Bunu yaparken etrafta yürüyebilir ya da oturarak düşünebilirler, ancak aktivitenin bu kısmını kendi başlarına yapmalılar. Fikirlerini oluşturduktan sonra bunları kâğıtların uygun sütunlarına yazsınlar.

Zorluk: Düzyey 1

Grup: 15-30

Süre: 60 dk.

Beyin fırtınası tamamlandıktan sonra katılımcıları beş alt gruba ayırın. Her grup bir kâğıdı seçip üzerinde yazanları tartışmalıdır.

Aşağıdaki yönlendirici sorular katılımcılara tartışma sırasında yardımcı olabilir:

- Genç kadınlar ya da erkeklere yüklenen beklentiler ve talepler arasında hangi farklılıkları bulabildiniz?
- Neyi değiştirmek isterdiniz?
- Nasıl değiştirilebileceğini düşünüyorsunuz?

Her alt grup tartışmalarının sonuçlarını kısaca grupla paylaşsın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Tartışmayı grup çalışmalarını gözden geçirerek başlatın. Katılımcılara sonuçlara verdikleri ilk tepkileri sorun. Bu sonuçlar hakkında ne hissediyorlar, onları şaşırtan bir şey var mı, varsa neden?

Tartışmaya aşağıdaki yönlendirici soruları sorarak devam edin:

- Bu beklentiler nereden geliyor?
- Genç erkekler ve genç kadınların bu beklentileri karşılaması mümkün müdür?
- Bu beklentileri ön plana çıkaranlar kimler?
- Bizler bu beklentileri (bilerek ya da bilinçaltımızla) nasıl destekliyoruz?
- Bu beklentilerin genç insanlar üzerindeki etkileri nelerdir?
- Bizler / kuruluşlarımız bu durumu olumlu yönde değiştirmek için neler yapılabilir/iz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu klasik bir beyin fırtınası ve tartışma aktivitesi olsa da 'farklı toplumsal cinsiyetler üzerinde beklentiler' üzerindeki teması oldukça tartışmalı olabilir. Farklı toplumsal cinsiyetler üzerindeki beklentiler de algıya bağlıdır. Bu nedenle bu egzersiz anlaşmazlıklara neden olabilir, çünkü bazı katılımcılar için son derece mantıklı görünen beklentiler, diğerleri için fazlaca baskıcı olabilir. Farklı cinsiyetler üzerindeki beklentiler hakkındaki algı aynı zamanda değerlerle ve sosyalleştirme süreciyle de bağlantılıdır. Tartışmayı ilgili konular üzerine de odaklayabilirsiniz.

İzleme önerileri

Katılımcılara farklı cinsiyetlerden beklentiler hakkında gerçek hayatta uzun süreli (örneğin bir hafta ya da bir aylık) gözlemler yapmalarını önerin. Bu gözlemlerin sonuçları gerçek ortamlarda (ör. okulda) beklentiler konusundaki algıları hakkında farklı toplumsal cinsiyetlerden genç insanlarla yapılacak bir araştırmayla karşılaştırılabilir. Araştırma ve kişisel gözlemler sonucunda ortaya çıkan algıların benzerlikleri ve farklılıkları hakkında bir tartışma başlatabilirsiniz.

Eylem fikirleri

Grubunuzun üyelerini bu konuda neyi değiştirmek isteyeceklerini tartışmaya teşvik edin ve onlara bu değişikliği sağlamak için projeler ve aktiviteler hazırlama olanağı verin. Genç erkeklerin ve kadınların da bu sürece katıldıklarına ve fikirlerini eşit şekilde söyleyebildiklerine emin olun.

Statü kazanmak

“Birçok kadın kendilerinin ayrımcılığa uğradığını fark etmez; koşullandırılmalarının nasıl bir bütünlüğü olduğunu bundan iyi anlatan bir kanıt olamaz.” Kate Millet

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzyey 1
6-30 kişi
60 dakika

Zorluk: Düzyey 1

Grup: 6-30

Süre: 60 dk.

Amaçlar

Bu aktivite katılımcılara genç kadınların yaşadıkları toplumdaki statüleri hakkında düşünmelerini söylediğiniz ve toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında daha geniş çerçevede sorular sorduğunuz bir beyin fırtınası ve öncelik verme aktivitesidir.

- Günümüz toplumunda genç kadınların statüsünü anlamak
- Toplumun genç kadınlara statü verdiği sosyal mekanizmaları anlamak
- Genç kadınların statülerinin yükseltilebileceği yolları bulmak

Malzemeler

- Yazı tahtası
- Tahta kalemi
- Tükenmez kalem
- Boş kâğıtlar

Hazırlık

Bu aktivite önceden özel bir hazırlık gerektirmemektedir, ancak katılımcıların toplumunda veya toplumlarında genç kadınların statüleriyile ilgili kolaylaştırıcıların olgulara dayanan bazı bilgileri bilmesi yararlı olacaktır.

Yönerge

Katılımcılara aşağıdaki soruyu sorun:

- Genç kadınlara toplumunuzda statü kazandıran nedir?

Bütün cevapları tahtaya yapıştırdığınız büyük kâğıtlara not almalısınız. Fikirler gelmeye devam ettikçe siz de beyin fırtınasına devam edin, ancak 20 dakika civarını geçmesin. Sonrasında katılımcılardan çift kişilik gruplara ayrılmalarını ve listedeki beş en önemli başlığı 1'den 5'e kadar sıralamalarını isteyin (1 en önemli, 5 en az önemli olan olsun). Katılımcılara sıralamalarını tamamlamak için 15 dakika verin.

Sonrasında çift kişilik gruplardan listelerini yanlarındaki çift kişilik gruplarla karşılaştırmalarını isteyin. Dört kişilik bu gruplara bir önceki listeleri temel alarak kendi listelerini tekrar yapmalarını isteyin. Gruplara bu sıralama için de 20-30 dakika verin.

Dört kişilik gruplardan sıralamalarını tüm grupta paylaşımlarını isteyin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Değerlendirmeye sıralama egzersizinin sonuçlarını gözden geçirerek başlayın. Sonuçlar kimseyi şaşırttı mı? Katılımcılara özellikle önemli saydıkları bir şey görüp görmediklerini sorun?

- Birinci ve ikinci listeler arasında fark var mı?
- Sizce bu fark neden kaynaklanıyor?
- Genç kadınların statüsü hakkında neleri değiştirmek isterdik?
- Neleri değiştirebiliriz?
- Bu değişimleri nasıl yapabiliriz?
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sözkonusu olduğunda neden kadınlar orantısız şekilde daha çok etkileniyorlar?
- Genç kadınların haklarını korumak için ne gibi araçlar mevcuttur?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu egzersiz aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer, Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi, insan hakları araçları konusunda bilgilendirme ve tartışmalarla zenginleştirilebilir. *Pusula'ya (Compass)*³² bakarak bu insan haklarını koruma araçları hakkında ya da daha önce sıralama metoduyla çalışmadıysanız sıralama teknikleri hakkında iyi öneriler bulabilirsiniz.

İzleme önerileri

Bu egzersiz genç kadınların statüsünü yükseltmek için grup ya da bireysel eylem planları oluşturularak uygun şekilde sürdürülebilir.

Eylem fikirleri

Eğer katılımcılar dünya çapında genç kadınların statüleri konusuna ilgi gösterirlerse onlara Birleşmiş Milletler (Gençlik Birimi) tarafından dönemsel olarak yayınlanan 'Dünya Gençlik Raporları'nı (World Youth Reports) okumalarını önerebilirsiniz. Raporlar www.un.org/youth internet adresinde bulunabilir. Grubunuz, öğrendikleri bilgiler ışığında, yerel olarak ya da uluslararası alanda genç kadınların statülerini arttırmak için bir kampanya geliştirmeyi önerebilir.

Toplumsal Cinsiyet Karmaşası

“Toplumsal cinsiyet yalnızca kadın ya da erkek olmak değildir. Daha, çok daha büyük bir şeydir. Toplumsal cinsiyet isterseniz kendiniz tanımlayacağınız bir şeydir, üzerinize zorla yüklenen bir şey değil.”

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzyey 3
10-30 kişi
120 dakika

Zorluk: Düzyey 3

Grup: 10-30

Süre: 120 dk.

Amaçlar

- Katılımcıların toplumsal cinsiyet konusunda ve özellikle kendi toplumsal cinsiyetleri konusunda düşünmelerini sağlamak,
- Toplumsal cinsiyetin yalnızca kadın haklarıyla ilgili bir konu ya da kadın-erkek ikileminde tartışılan statik bir konu olmadığını göstermek,
- ‘Cinsel yönelim’ konularını ‘toplumsal cinsiyet’ konularıyla bağlamak,

Malzemeler

- Kâğıt ve kalemler
- Vereceğiniz bilginin kendiniz ve katılımcılar için kopyaları
- Vereceğiniz bilgi için sunum ekipmanları ya da yardımcı nitelikte görsel materyaller

Hazırlık

Toplumsal cinsiyet hakkındaki terminoloji konusunda kısa bilgi / sunum, ör. cinsiyet, toplumsal cinsiyet, erkek, kadın, dişi, trans, interseks. Tanımlar ve açıklamalar bu kılavuzun 1. bölümde bulunabilir.

Yönerge

- Katılımcıların her birinden ‘toplumsal cinsiyet’ kavramını gördüklerinde akıllarına gelen ilk şeyi yazmalarını isteyin. Bu kâğıdı aktiviteden sonra kullanmak üzere kendilerine saklamalarını isteyin.
- Toplumsal cinsiyet hakkındaki, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, erkek, kadın, dişi, trans ve interseks gibi terminolojiler hakkında ufak bir sunum yapın. Kolaylaştırıcı olarak sizin, her terimin farklı tanımlarını katılımcılara sunarak bu kavramların ‘katı’ olmadığını ve bu kavramlar için nihai tanımların ‘bulunmadığını’ anlatmanız gerekir. Sunduğunuz tanımlar ‘muhtemel tanımlar’ olmalıdır. Sunum sırasında her yeni kavram sunulduğunda katılımcıları sunulan tanımları sorgulamaya ve tartışmaya davet edin. Eğer katılımcılar

kendileri tartışmaya katılmıyorsa, onlara sorular sorun ve duydukları hakkında fikirlerini söylemelerini isteyin.

- Katılımcıları, en fazla beş kişilik küçük gruplara bölün. Her gruptan sunulan kavramların grubun her bir üyesi için ne anlama geldiği hakkında 20 dakika kendi aralarında konuşmalarını isteyin. Gruptan aşağıdaki yönlendirici sorular çerçevesinde tartışmalarını isteyebilirsiniz:
- Bu terimlerle karşılaştığımda neler hissediyorum?
- Sunulan kavramlar ve onlar için verilen tanımların ışığında kendimi nasıl görüyorum?
- Sunulan tanımlara katılıyor muyum? Neden katılıyorum / katılmıyorum?
- Kavramlar için sunulan tanımların herhangi biriyle kendimi özdeşleştirebiliyor muyum? Neden özdeşleştiriyorum / özdeşleştirmiyorum?

Gruplar toplantıda bütün grupta paylaşmak üzere tartışma sonuçlarını küçük sözlü sunumlar halinde hazırlamalıdır.

- Grupları toplantı salonuna getirin ve sözlü raporları dinleyin. Her gruba eşit zaman verdiğiniz ve her rapordan sonra anlaşılmayan noktalar için soru sorulduğuna emin olun. Bu noktada dilsel çeşitlilik sebebiyle ortaya çıkabilecek farklılıklar da ele alınabilir.
- Katılımcılardan şimdi 'toplumsal cinsiyet' kavramını gördüklerinde akıllarına gelen ilk şeyi tekrar yazmalarını isteyin. İlk yazdıklarıyla şimdi yazdıklarını karşılaştırsınlar.
- Katılımcıların ilk ve ikinci seferde 'toplumsal cinsiyet' kavramını gördüklerinden ilk akıllarına gelenler arasındaki farka verdikleri tepkilere yoğunlaşan bir değerlendirme tartışması başlatın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılardan yerde ya da sandalyelerde bir daire içerisinde oturmalarını isteyin. Aşağıdakiler değerlendirme tartışmasını yönlendirici sorular olabilir:

- Lütfen 'toplumsal cinsiyet' kavramını gördüğünüzde ilk ve ikinci yazdıklarınızı grubun geri kalanıyla paylaşın.
- Sizce ilk ve ikinci tepki arasında neden bir fark oluştu?
- Fark oluştuysa, bu fark sizi şaşırttı mı? Neden?
- Sizce neden insanların toplumsal cinsiyete ilişkin terminoloji konusunda farklı anlayışları vardır?
- Bu terimler kamusal alanda nasıl sunulmaktadır?
- Kullanılan dil toplumsal cinsiyete dayalı şiddete nasıl katkı yapabilir?
- Toplumsal cinsiyetle ilgili dil ve bu dilin kullanılış biçimi ayrımcılığa nasıl katkı yapmaktadır?
- Yaşadığınız yerde toplumsal cinsiyete dayalı terimlerin tanımlarını tartışabilmek için alan mevcut mudur?
- Sizce genç insanlar bu tartışmalara ne derece katılabilirler?
- Genç insanlar bu tartışmalara nasıl katılabilirler?

Katılımcıları sürece yönelik bu soruları da cevaplamaya davet ediniz:

- Bu aktivite sırasında neler öğrendiniz?

- Aktivite sırasında nasıl hissettiniz?
- Aktivitenin bitiminde nasıl hissediyorsunuz?
- Bu aktiviteye katılmak size ne kazandırdı?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Katılımcıların konu hakkında, özellikle de translara yönelik konularda, farklı bilgileri ve yaklaşımları olabileceğinin farkında olun. Farklı terminolojiler ve dilsel farklılıklar sebebiyle kafa karışıklıkları olabileceğini hesaba katın. Katılımcılara sizin nihai 'doğruyu' söylediğiniz izlenimini vermeden onlar için terminolojiyi açıklamaya ve netleştirmeye çalışın.

İzleme önerileri

LGBT ya da toplumsal cinsiyetle ilgili yerel bir kuruluştan bir konuşmacı davet edip gruba toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tanımları hakkında daha fazla bilgi vermesini isteyebilirsiniz. Katılımcılar gelmeden önce sorular hazırlayabilirler. Davet edilen konuşmacı da kendi kuruluşunda ve kuruluşun içerisindeki toplumsal cinsiyet tanımları ve bu terimler hakkındaki ortak anlayışların rolü hakkında konuşabilir.

Eylem fikirleri

Eğer katılımcılar toplumsal cinsiyete ilişkin konularda daha kavramsal okumalar yapmak isterlerse onlara bu kılavuzun 1. bölümünü okumalarını önerebilirsiniz.

BİLGİ MATERYALİ

Bilgilendirmeyi yaptıktan sonra toplumsal cinsiyet tartışmasına yönelik terminoloji ve kavramlarla ilgili sunumunuzun birer kopyasını katılımcılara dağıtmayı düşünebilirsiniz.

Toplumsal cinsiyet kutuları³³

Erkek çocukları neden yapılmıştır? / "Kırpıntılar ve salyangozlar, ve yavru köpek kuyrukları / Erkek çocukları bunlardan yapılmıştır!" / Kız çocukları neden yapılmıştır? / "Şeker ve baharatlar ve bütün güzel şeyler / Kız çocukları bunlardan yapılmıştır!" 19. yy İngiliz tekerlemesi

Zorluk Düzey 2
Grup boyutu 6-30 kişi
Süre 60-90 dakika

Zorluk: Düzey 2

Grup: 6-30

Süre: 60-90 dk.

Genel bakış

Akademisyenler ve eğitimciler çoğunlukla 'toplumsal cinsiyet rollerine' atıf yaparlar. Bu kavram günümüzde kamusal alanda konuşulan ve tartışılan bir kavram haline gelmiştir. İletişimde katı bir şekilde belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rolleri ve bunların kişiler üzerinde yaratabileceği tahribatlar çoğunlukla normal sayılır. Yine de, katılımcılar toplumsal cinsiyet ve cinsiyet arasındaki farkın bilinmediği ve kadınlara ve erkeklere yüklenen farklı rollerin 'doğal' ve 'biyolojik' sayıldığı yerlerden gelmiş olabilirler. Bu egzersiz katı şekilde belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerinin problemli etkilerini ele almakta ve bunlar hakkında farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Katılımcılar gençlik sektörünün günümüzde bu süreçteki rolünü tartışacak ve gerekebilecek değişikliklerinin olasılığını hayal edeceklerdir.

Amaçlar

Katılımcıların şu noktalarda içgörü sağlamaları amaçlanmaktadır:

- Toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal olarak yapılandırılması
- Toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesinin mekanizmaları ve araçları
- Toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi konusunda kendi kişisel tarihleri
- Toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet arasındaki bağlantılar

Malzemeler

- Gençlik dergileri
- Reklam sayfaları
- Büyük kâğıt ve asılacağı tahta
- Makaslar
- Yapıştırıcılar
- Kırmızı, mavi, yeşil ve siyah tahta kalem

³³ Creighton, A. ve Kivel, P. (1990). Helping Teens Stop Violence. A practical guide for educators, counsellors and parents. (Gençlere Şiddeti Durdurmak Konusunda Yardımcı olmak: Eğitimciler, Rehberler ve Ebeveynler için Uygulamalı bir Kılavuz) Hunter House, Alameda'dan uyarlanmıştır.

Hazırlık

İki adet büyük kâğıdı asın. Birine ERKEK (mavi renkte yazılacak) diğere KADIN (kırmızı renkte yazılacak) yazın.

Yönerge

Egzersiz ilk bölümü alt gruplarda ya da tüm grupla yapılabilir. Bunun kararını daha önceden vermelisiniz. Eğer alt gruplar oluşturmaya karar vererseniz egzersizin ilk kısmının tek cinsiyetli alt gruplarda yapılmasının uygun olup olmadığını da düşünün.

Grubun bu egzersizden önce yaşadığı, örneğin bu egzersizden önceki bir giriş aktivitesi, herkesin bildiği bir film, ya da aşırı belirgin toplumsal cinsiyet rolleri sergileyen şarkıcılar gibi, ortak bir deneyimine değinin. Katılımcılara bu aktivitede güçlü bir toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi olduğunu ve birazdan yapacakları aktivitenin toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesini pratik bir biçimde inceleyeceğini anlatın.

Bir büyük grupla çalışırken

Üç küçük grup oluşturun. Dergileri ve sayfaları gruplara verin ve grubun onlara bakarak genç insanların bu dergilerden kadınların ve erkeklerin uymaları gereken rollerle ilgili neler anlayacaklarını tartışmalarını isteyin. Onlar konuşurken iki duvara ya da standı iki boş kâğıdı asın ve birinin tepesine mavi ile ERKEK ve diğere kırmızı ile KADIN yazın. Yaklaşık 15 dakika sonra katılımcılardan daireye dönüp baktıkları dergilerde ve bu tür imgelerin olduğu diğer kaynaklarda sunulan 'gerçek erkek' ve 'gerçek kadın'ın hangi özelliklere sahip olduğunu tartışmalarını isteyin. Katılımcıları çocukken ve okulda 'gerçek erkek' ve 'gerçek kadın' kavramlarından neyi anlamak üzere eğitildiklerini söylemeye teşvik edin. Tercihen kısa anahtar kelimeler ya da ifadelerle bu özellikleri kadınlar için kırmızı kalemle, erkekler için mavi kalemle kâğıtlara not etmelerini isteyin. Çok kültürlü ya da birkaç etnik grubun bulunduğu ortamlarda ortaya çıkan farklı toplumsal cinsiyet rolleri de dahil farklılıkları, not alın. Örneğin bazı toplumlarda zayıf kadınlar daha güzel görünür (çoğunlukla yemek sıkıntısı olmayan yerlerde/gruplarda), fakat bazılarında (genellikle yoksulluk ve açlığın yaşandığı yerlerde/gruplarda) yağ dokusuna sahip olmak güzellik olarak görülebilir. Liste tamamlandığında gruptan dergilerdeki bazı görüntüleri kesip listedeki kelimelerin yanlarına yapıştırmalarını isteyin.

Alt gruplarla çalışırken

Alt grupları oluşturun. Dergileri, sayfaları ve KADIN ve ERKEK olarak başlık atılmış kâğıtları verin. Öncelikle egzersizi tanıtmak için tüm gruba ortaklaşa bildikleri video/ rol oyunu / deneyimlerinden genç insanların 'gerçek kadın' ve 'gerçek erkek' ile ilgili ne mesajlar aldıklarına dair birkaç örnek vermelerini isteyin. Örnekleri duyduktan sonra iki alt grupta çalışmalarını ve bir grubun erkekler diğere de kadınlar üzerine beyin fırtınası yapmasını isteyin. Eğer tek cinsiyetli gruplar kullanmaya karar vererseniz erkek grubu erkek rolleri üzerine, kadın grubu da kadın rolleri üzerine çalışmalıdır. Dergilere ve kupürlere bakmalı ve bunları kanıt olarak mümkün olduğunca kullanmalılar. Ayrıca dergilerde bulduklarıyla kısıtlı kalmalarını, kendi çocukluklarını, okul yıllarını ya da ergenliklerini düşünerek o dönemlerde kadın ve erkeklerin olması gerektiğine dair aldıkları mesajları da düşünmelerini isteyin. Alt grupların farklı yerlerde çalışması tercih edilmelidir. Kolaylaştırıcı süreci kontrol etmelidir.

Hazır olduklarında alt grupları tek grup haline getirin, sonuçları gözden geçirin ve diğer alt grubun üyelerinden kendi fikirlerini de sonuçlara eklemelerini isteyin.

Sonuçlar aşağıdakilere benzer olabilir:

ERKEK

Cesur	Sadık	çok eşli (olabilir)	kaslı	heteroseksüel
Güçlü	sportmen	baba	çok kız arkadaşı olmuş	kıllı göğüs
Cüretkâr	kudretli	yaratıcı	kazanan	başarılı
Karşılık verir	idareci	zayıfları, özellikle kadınları	zengin	aktif
Akıllı	yetkinlik	ekmeği kazanır	duygularını göstermez (kızgınlık dışında)	zeki uzun
	sert			

KADIN

(iyi) anne	güzel	evli	seksi	tek eşli bakir (gibi)	pasif
(iyi) ev kadını	doğurgan	neşeli	büyük göğüslü	uzun saçlı	
Zarif	vücuduna iyi bakar	ince	erkek arkadaşından		
	daha az zeki	Vücut tüyü yok	sabırlı		
Cinsel olarak deneyimli	şiddete başvurmayan	gelenekleri korur			
iyi giyinir	İtaatkâr	aileye bağlı	sessiz		
	baştan çıkarıcı	bakımdan sorumlu			

Bilgilendirme ve değerlendirme

Birbirinden farklı grupların genellikle bu listedeki özellikleri, bazı kelimeler üzerine ufak tartışmalar olsa da, kısa bir zamanda bir araya getirdiklerini gruba anlatın. Bunun sebebinin bizlerin kadınlarla erkeklerin nasıl olması gerektiğine yönelik bilgileri ortak kaynaklardan öğrenmemiz olduğunu anlatın. Bu listeler için kullanılabilir toplu isim 'toplumsal cinsiyet rolleri'dir. Bu roller bize kadınların ve erkeklerin sığmasının beklendiği 'kutular' olarak sunulmaktadır. Bunları anlatırken kâğıtların üzerindeki kelimelerin etrafına mavi ve kırmızı dikkörtgenler çizin.

Toplumsal cinsiyeti cinsiyetten ayıran şeyin cinsiyet özelliklerinin listesinin çok kısa bir liste olması ve son yüzyılın içinde değişmesi, toplumsal cinsiyet özelliklerinin listesinin ise uzun, coğrafi ve tarihsel olarak çeşitlilikle kısa uzaklıklarda ya da zaman aralıklarında değişen bir liste olması olduğunu anlatın.

Bu egzersiz sonucu ortaya çıkan ana konuları tartışarak başlayın. Aşağıdaki soruları yönlendirici olarak kullanabilirsiniz:

Toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi

- Kutuların içerisinde kalmak kolay mıdır? Neden?

Bazen insanlar kutuların içerisinde kalmak istemezler, ancak çoğu zaman bunu yapmak çok zor ya da olanaksızdır.

Gruba kutular içerisindeki muhtemel çelişiklere bakmalarını, bu çelişikli ifadeleri yeşil kalemle yuvarlak içine alıp birbirleriyle bağlamalarını önerin. Örneğin:

- ince vücut – büyük göğüsler
- tüysüz – uzun saçlı
- çatışma çözmek için şiddet kullanır – kız arkadaşına karşı naziktir

Bu çelişiklerin bir kısmı biyolojiktir: Kadınlarda yağ dokusu (normalde) yalnızca bir bölgede toplanmaz; güçlü ve uzun saçlar aynı zamanda vücudun geri kalanında da tüyler olduğu anlamına gelir. Diğer çelişikler ise farklı ortamlarda farklı kişilikler sergilenmesi üzerine beklentilerdir.

İsteyerek elde edilemeyecek özelliklere bir bakın ve onları yeşil kutularla çevreleyin; örneğin, kaslı, uzun ya da zayıf olmak gibi fiziksel özellikler büyük ölçüde genetik özelliklerdir ve ancak bir dereceye kadar etkilenebilir. Zengin ya da doğurgan olmak da kişinin yalnızca sınırlı ölçüde etkileyebileceği özelliklerdir.

- Kutuların içinde kalmaya ya da içine girmeye hangi yollarla motive ediliyoruz?

Sosyalleştirme aktiviteleri, alışkanlıkları ve değerleri teşvik etmek ya da yasaklamak için ödüller ve cezaları içerir. Katılımcılardan kutuların içeriklerine bakmalarını ve toplumun oluşturduğu bu kutulara bir şekilde uymak istemeyen ya da uyamayan genç ve yetişkin kadınları ve erkekleri nasıl cezalandırdığı hakkında beyin fırtınası yapmalarını isteyin.

- Bu insanlara neler söylenmektedir? Neler yapılmaktadır?

Cevapları ‘Cezalar’ olarak başlık atılmış yeni bir büyük kâğıdı asın ve beyin fırtınasından çıkan kelimeleri sözel, psikolojik, fiziksel, cinsel ve toplumsal / ekonomik cezalandırma türleri olarak gruplandırın. Beyin fırtınası bittiğinde şiddetin beş türünü açıklayın ve bunları kelime gruplarına başlık olarak yazın.

Bilgilendirmenin bu kısmını, bu yazılanların biz ya da başkaları kutulara sığmadığımız zaman cezalandırmak için kullanılan şiddet türlerinin bazı örnekleri olduğunu söyleyerek bitirin. Burada şiddet için birçok neden ve bahane olduğunu belirtmek önemlidir. Bu egzersizin amacının çoğumuzun bizden beklendiği gibi davranmamızdan sorumlu olan negatif motivasyonları göstermek olduğunu, ancak bunların şiddetin açıklaması olmadığını vurgulayın!

Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın erkek eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet rolleri kadınları da erkekleri de bireysel düzeyde eşit şekilde kısıtlamaktadır. Ancak, eğer kutuları karşılaştırsak ilk olarak aralarındaki bazı önemli farklılıkları buluruz:

1. Erkek kutusunda daha az çelişki vardır.
2. Erkek kutusundaki ifadeler çoğunlukla ‘olabilir’ olarak başlar, ancak kadın kutusundakiler çok daha zorunlu özelliklerdir.

Dahası, iki kutu içerisinde de zıtlıklar vardır ve erkekler istese de istemese de bu durum, kadınlara karşı bazı grup ayrıcalıkları tanımak suretiyle erkeklere bir grup olarak daha fazla özgürlük ve güç vermektedir.

Gruptan kadın ve erkek kutuları arasındaki zıtlıkları bulmalarını ve bunları siyah kalemle işaretlemelerini isteyin. Örneğin:

- aktif - pasif
- çatışmaları çözmek için şiddet kullanır – şiddete başvurmaz
- iyi para kazanır – aile merkezlidir

Bu egzersiz, erkeklerin kamusal alanlardaki ve ülkenin ekonomik ve politik hayatındaki katılımlarından kısmen de olsa içselleştirilmiş olan toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyal entegrasyon sürecinin sorumlu olduğunu göstermektedir. Bu nedenle de bu sistemlerin erkeklerin gerçekliklerini ve ihtiyaçlarını daha fazla yansıttığını görmek şaşırtıcı değildir. Diğer yandan kadınlar çoğunlukla ailesel alanlarda kalmaya ve bakım işlerini üstlenmeye teşvik edilirler. Bu durum onların karar verme mekanizmalarında daha az temsil edilmelerine ve erkeklere ekonomik olarak bağımlı olmalarına neden olur. Bunlar kadınların hayattaki olasılıklarını, seçimlerini ve özgürlüklerini ciddi biçimde kısıtlar.

Toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

- Kutulara şimdi baktığınızda sizce toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet arasında ne gibi bağlantılar görüyorsunuz?
- Toplumsal cinsiyet rollerini nerede öğreniriz?

İlk beyin fırtınası ve cezalar hakkında sonrasındaki beyin fırtınası sırasında bazı kaynakların gösterilmesi yaygındır. 'Toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesinin kaynakları' başlıklı yeni bir kâğıt hazırlayın ve söylenen kişilerin ve kurumların isimlerini yazın. Bu liste genelde doğum öncesi ve sonrasında ebeveynleri, medyayı (yazılı basın, dergiler, TV, reklamlar, müzik, filmler, kitaplar, edebiyat, bilim, masallar), dinleri, kutsal kitapları, tarih kitaplarını, popüler bilimi, askeriyeyi ve diğer kaynakları içermektedir.

Gençlik alanının rol ve sorumlulukları

- Toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi gençlik alanında nasıl ortaya çıkıyor?
- Alanda herhangi bir değişme oldu mu, oluyor mu?
- Gençlik sektörü bu konuyu şu andaki pratiklerinden daha farklı şekilde ele almalı mıdır? Eğer evetse, nasıl?
- İyi pratiklere örnek verebilir misiniz?

Özet ve sonuçlar

Toplumsal cinsiyet rollerinin varlığı, 'normal' kabul edilerek, yok sayılmaktadır. Ancak on yıldan ya da birkaç yüz kilometre ötede değişen şeyler nasıl doğal ve biyolojik varlığımızın bir parçası olabilir? Burada katılımcılar tarafından beyin fırtınası sırasında ortaya konan kültürel ve coğrafi farklılıklara atıf yapabilirsiniz. Birçok genç ve yetişkin kadın ve erkek belirli top-

lumsal cinsiyet rollerine uymaları için onlara yüklenen taleplerden zarar görmüştür. Toplumsal cinsiyet rollerinin katı bir şekilde tanımlanması kadın erkek eşitsizliğine ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ciddi şekilde katkı vermektedir.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu aktivitenin gücü toplumsal cinsiyet rollerini ve toplumsal cinsiyet sosyalleştirilmesini katılımcıların yakından anlayacağı bir şekilde sunmasıdır. Genellikle bu konular yalnızca teorik tartışmalarda konuşulur. Bu nedenle, bu egzersizi katılımcıların sahip olduğu bazı deneyimlerle başlatmak önemlidir. Eğer iki cinsiyetin de bulunduğu bir seferlik bir aktivite ise, bu deneyimi doğrudan odanın içinde örneğin erkek ve kız çocuklarının anaokulunda ya da parkta oynadıkları ve bir yetişkinin onlara erkek ya da kız çocuğu gibi davranmalarını söyledikleri bir rol yapma oyunu olarak ya da kadınların ya da erkeklerin tipik ve farklı toplumsal cinsiyet rollerini gösteren, örneğin çoğunlukla diğer cinsiyetten insanların yaptığı işleri yapan insanlarla yapılan röportajlar gibi, bir video gösterimi olarak kurgulamak en iyisidir. Eğer grup uzun bir süre zarfında çokça buluşuyorsa beraber yaşadıkları yakın zamanlı ve tipik bir deneyimi, örneğin bir kampta erkeklerin çoğunlukla odun aramak için çağırıldığı, kadınların da mutfak işlerini yaptığı bir deneyimi de bunun için kullanabilirsiniz.

İzleme önerileri

Toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi hayatımızın hemen her parçasında yer almaktadır. Reklamlarda ya da gençlik dergilerinde gördüğümüz örnekler hayatın birçok başka alanında görülebilir. Grup 'toplumsal cinsiyet rollerini nerelerden öğreniyoruz?' tartışmasına ek olarak toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesinin ilkokul kitapları, kuruluşlarındaki kendi politika ve aktiviteleri gibi diğer kaynaklarını inceleyebilir.

Eylem fikirleri

Grup daha önce yapılmış olan toplumsal cinsiyet sosyalleştirmesi ve toplumsal cinsiyet önyargılarıyla ilgili kampanyalara bakabilir ve bu kampanyalara aktiviteler, yayınlar ya da başka materyaller oluşturmak yoluyla katkı vermenin yollarını arayabilir. Grubun katılabileceği bir kampanya bulamadığı durumlarda ise, kendi kampanyalarını başlatmayı ya da kendi kuruluşlarına veya bir başka kuruluşa vermek üzere bilgi materyali hazırlamayı düşünebilirler.

İyi, daha iyi, en iyi³⁴

“Her şey görüldüğü gibi değildir”

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzy 2
8-14 kişi
60 dakika

Amaçlar

- İnsanların bazı özellikleri kadınsı, bazı özellikleri de erkeksi olarak algılamak üzere sosyalleştirildiklerini fark etmek
- Toplumun bazı özellikleri ‘olumlu’ ya da ‘istenen,’ bazı özellikleri ise ‘olumsuz’ ya da ‘istenmeyen’ olarak nasıl kabul ettiğini keşfretmek
- Sosyal kategorizasyonun neredeyse otomatik olan doğası hakkında farkındalık yaratmak

Malzemeler

- Üzerlerinde aşağıdaki listeden sıfatlar bulunan iki grup kart (hazırlıklara ve bilgi materyaline bakınız)
- Her grup için bir çalışma ve açıklama kâğıdı

Hazırlık

Grup için malzemeleri önceden hazırlayınız.

Yönerge

Kart grupları

Her kartın üzerinde birbirlerine zıt sıfat çiftlerinin bir tanesi yer alır (bilgi materyaline bakınız). Her ne kadar bu sıfatlar zıt olsa da, kartlar o kadar iyi karıştırılmalıdır ki bu zıt çiftler ilk bakışta belli olmasın.

Çalışma ve yönerge kâğıtları

Grup A için çalışma kâğıdı

Boş bir kâğıdı iki kolona bölün. Her kolonun bir başlığı olmalı: Birinde ‘Kadınsı’, birinde ‘Erkeksi’ yazmalı. Ayrı bir kâğıda aşağıdaki yönergeleri yazın ve çalışma kâğıdına ekleyin:

Zorluk: Düzy 2

Grup: 8-14

Süre: 60 dk.

³⁴ Marietta Gargya, NANE şiddet görmüş kadınlar ve çocuklar için çağrı merkezinin çalışanı, Broverman ve diğeri’nin araştırma çalışmasını temel alarak oluşturmuştur. Broverman, I., Vogel, S. R. Broverman, D.M., Clarkson, F.E. ve Rosenkrantz, P.S. (1972). ‘Sex Role Stereotypes: A current appraisal’ (Cinsiyet Rollerini Hakkında Önyargılar: Güncel bir Değerlendirme). Journal of Social Issues, 28. Blackwell. s. 59-78.

“Bazı özellikler daha kadınsı kabul edilirken, bazılarının daha erkeksi olduğu düşünülür. Kartları ait olduğunu düşündüğünüz kolona yerleştirin. Üzerinde çok fazla düşünmeden, mümkün olduğunca hızlı çalışın.”

Grup B için çalışma kâğıdı

Boş bir kâğıdı iki sütuna bölün. Her sütunun bir başlığı olmalı: Birinde ‘olumlu / istenen’, birinde ‘olumsuz / istenmeyen’ yazmalı. Ayrı bir kâğıda aşağıdaki açıklamaları yazın ve çalışma kâğıdına ekleyin:

“Bazı özellikler daha olumlu ya da istenen olarak kabul edilirken, bazılarının olumsuz ya da istenmeyen olduğu düşünülür. Kartları ait olduğunu düşündüğünüz sütuna yerleştirin. Üzerinde çok fazla düşünmeden, mümkün olduğunca hızlı çalışın.”

Daha önceden hazırlanmış kartları ve çalışma/yönerge kâğıtları için Bilgi Materyallerine bakınız.

Bu egzersizin toplumda toplumsal cinsiyet önyargılarının nasıl çalıştığını anlamak için yapıldığını anlatın. Eşit sayıda katılımcıdan oluşan iki grup kurun. Gruplardan odanın iki köşesinde oturmalarını isteyin. Kartların ve açıklamaların bulunduğu çalışma kâğıtlarının olduğu zarfları onlara verin.

Katılımcılara çalışma kâğıdındaki yönergelerle uymalarını ve mümkün olduğunca hızlı çalışmalarını söyleyin. Çalışma kâğıdında yazan yönergelerle görevi tamamlamak için yaklaşık 10-15 dakikalarının olduğunu söyleyin.

Hazır olduklarında bütün grubu tekrar toplayın. İki büyük kâğıda iki başlık yazın: Kadınsı ve Erkeksi. Grup A’dan ‘Kadınsı’ başlığı altına yazdıklarını okumalarını isteyin. Her sıfattan sonra Grup B’ye bu sıfatı Olumlu / İstenen sütununa mı, Olumsuz / İstenmeyen sütununa mı yazdıklarını sorun. Bunu sıfatın yanına artı (+) ya da eksi (-) işareti koyarak belirtin.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Egzersiz ve sonuçları hakkındaki ilk izlenimleri sorun. Katılımcılara aşağıdaki soruların bazılarını sorabilirsiniz:

- Egzersizi nasıl buldunuz? Neyi beğendiniz ya da beğenmediniz? Neden?
- Şimdi özeti gördüğünüze göre sonuçlar konusunda ne hissediyorsunuz?
- Sonuçlarda sizi şaşırtan bir şey oldu mu? Nedir? Neden şaşırttı?

Egzersizin bilgilendirme kısmında aşağıdaki konular ele alınmalıdır:

a. Kadınsı başlıklı kolondaki özellikler büyük ihtimalle (-) işaretli, erkeksi başlıklı kolondakiler ise büyük ihtimalle (+) işaretlidir:

- Bu farklılık konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Bu farklılıklar nereden geliyor?
- Kadınsı ve erkeksi özelliklerin bu şekilde karakterize edilmesini doğru mu, önyargılı mı buluyorsunuz?

- Toplumsal cinsiyet önyargılarını nasıl öğreniyoruz?
- Bunlardan herhangi birini kendinizde ya da tanıdığınız birinde fark edebiliyor musunuz?
- Size göre toplumsal cinsiyet önyargıları bizim / başkalarının kadınları ve / veya erkekleri değerlendirmemizi ya da yargılamamızı ne yönde etkiliyor?

b. Kadınların ve erkeklerin özelliklerinin (olumlu ya da olumsuz) listesi bizim erkek ve kadınları nasıl algıladığımızla yakından ilgilidir. Bunlar insanlarla ilk tanıştığımızda aklımızdaki halihazırda mevcut olan, önceden yerleşmiş fikirleri canlandırmaktadır:

Sizce toplumsal cinsiyet önyargılarının genç kadınlar ve erkekler üzerindeki sonuçları nelerdir?

- Sizce toplumsal cinsiyet önyargılarının olumsuz sonuçlarıyla başa çıkmak için neler yapılabilir?
- Toplumsal cinsiyet önyargıları toplumsal cinsiyete dayalı şiddete nasıl katkıda bulunmaktadır?
- Toplumsal cinsiyet önyargılarına uymayan insanlar nasıl etkilenmektedir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bilgilendirme bölümünde sonuçları vererek, katılımcılara, araştırmaların 5-6 yaşındaki çocuklarda bile toplumsal cinsiyet önyargılarının bulunduğunu gösterdiğini söylemek isteyebilirsiniz. Ayrıca yaş, eğitim, cinsiyet ve toplumsal statüden bağımsız olarak, farklılıklar üzerinde fikir birliği mevcuttur.

Bilgilendirmenin farklı bir boyutu da istenmeyen özelliklere sahip olan grupların genellikle daha değersiz ve toplumda daha düşük statüde kabul edildikleri gerçeğine odaklanabilir. Bu durum genellikle bu grubun önyargılara ve sözel ve fiziksel şiddete çokça maruz kaldığı anlamına gelmektedir. Katılımcılardan kendi yerellerinde bu tür sorunlar yaşayan grupları ve bu grupların bu sorunların üstesinden nasıl gelebileceklerini düşünmelerini isteyebilirsiniz.

İzleme önerileri

Katılımcılara önyargılar konusunda farkındalık yaratma yolları hakkında düşünmelerini ve günlük hayatta bu önyargılarla yüzleşmek ve onları sorgulamak için bir kılavuz hazırlamalarını isteyin. Günlük hayatta bu kılavuza uyarak hareket etmeyi denemelerini ve sonuçlarını gözlemlemelerini söyleyin. Sonraki bir görüşmede bu konuda yaşanan farklı deneyimleri tartışın.

Eylem fikirleri

Günlük hayattaki önyargılar konusunda bir 'araştırma projesi' geliştirin. Eğer grup üyeleriniz okula gidiyorlarsa, okullarında önyargıları uzun vadede nasıl gözlemleyip belgeleyebileceklerini tartışın. Sonuçlara göre, grubunuz okul yöneticilerine önyargılarla mücadele etmek için öneriler sunabilir ve katılımcılar okulda bu konuda farkındalık arttıracak aktivitelerle öğrencileri bilgilendirebilirler.

BİLGİ MATERYALİ

Grup A için Yönerge

Başlıklar: Kadınsı - Erkeksi

Bazı özellikler daha kadınsı kabul edilirken, bazılarının daha erkeksi olduğu düşünülür. Kartları ait olduğunu düşündüğünüz sütuna yerleştirin. Üzerinde çok fazla düşünmeden, mümkün olduğunca hızlı çalışın.

Grup B için Yönerge

Başlıklar: Olumlu/İstenen - Olumsuz/İstenmeyen

Bazı özellikler daha olumlu ya da istenen olarak kabul edilirken, bazılarının olumsuz ya da istenmeyen olduğu düşünülür. Kartları ait olduğunu düşündüğünüz sütuna yerleştirin. Üzerinde çok fazla düşünmeden, mümkün olduğunca hızlı çalışın

Kart Grupları

Bağımlı	Bağımsız
Duygusal	Mantıklı
Tarafsız	Yanlı
Boyun eğen	Baskın
Pasif	Aktif
İş hayatında becerikli	İş hayatında beceriksiz
Yetkin	Yetkin değil
Zor karar verir	Kolay karar verir
Hırslı	Hırssız
Diplomatik	Direk

Sadece 1 kere

“Erkekler, hakları ve o kadarı. Kadınlar, hakları ve en az o kadarı.” Susan B. Anthony (1820 – 1906)

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzyey 2
6-30 kişi
90 dakika

Amaçlar

- Bir ilişkide neyin şiddet olayları neyinse suistimal olduğunu ayırt edebilmek
- İlişkilerdeki şiddet olayları ve suistimal arasındaki farkı fark etmenin yollarını tartışmak
- Şiddet olaylarıyla ve suistimalle uygun şekilde başa çıkma yolları arasındaki farkları tartışmak

Malzemeler

- Kâğıt ve kâğıtların asılacağı tahtalar
- Tahta kalemleri

Hazırlık

Çalışma grupları için yetecek sayıda (büyük tahta kâğıtlarına ya da A3 kâğıtlara) çağrışım piramidinin bir kopyasını aşağıdaki gibi hazırlayın:

Kâğıda bir piramit çizin. ‘Çatışma’ en üstte yer almalı. Kelimenin hemen altına iki boş çizgi çekin, sonrasında da ikinci sıradaki her bir çizginin altına ikişer tane boş çizgi daha. Çağrıştırma düzeylerini artırabilirsiniz de, ancak görevi çok karmaşık hale getirmemekte fayda var. Üç düzey çoğunlukla zengin bir tartışma için yeterli olur.

Örnek:

Şiddet olayları

Zorluk: Düzyey 2

Grup: 6-30

Süre: 90 dk.

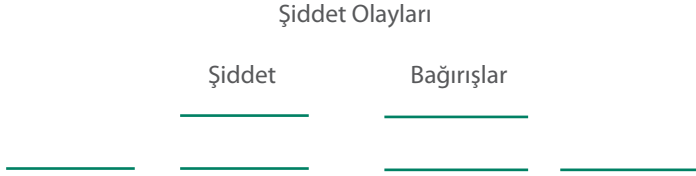

Yönerge

Gruba bu egzersizde grubun bir ilişki içerisindeki şiddet olayları ve suistimale dayalı ilişkiler arasındaki farkları ve benzerlikleri kelime çağrışımları yoluyla tartışacaklarını anlatın. Kelime çağrışımı çalışması en iyi şekilde küçük gruplarda yapılır, eğer grubunuz altı kişiden daha fazlaysa, birbirine paralel çalışacak ufak gruplar oluşturun.

Net açıklama için çağrışım piramidinin büyük bir versiyonunu bir büyük tahta kâğıdına çizerek katılımcılara grupta ne yapmaları gerektiğini anlatın. Katılımcıların çağrışım piramidini doldururken üstteki kelimeyi (örneğimizde 'Şiddet olayları') düşünüp alttaki iki boşluğu o kelimenin çağrıştırdığı, hemen akıllarına gelen iki kelimeyle doldurmaları gerektiğini anlatın. Aynı şekilde piramidin tüm düzeylerini kelimelerle doldurmalılar.

Örneğin:

Gruplar ikinci bir piramidi 'Suistimal' teması için de oluşturmalıdır.

Yukarıdaki kelimeye uygun kabul ettikleri, ana temayla bağlantılı olduğunu düşündükleri kelimelere her grupta üyelerin beraber, ortaklaşa ve açık bir tartışma sonucu karar vermeleri ve bunu piramide sonradan eklenen alttaki kelimeler için de yapmaları gerektiğini katılımcılara anlatın. Herkesin fikirlerinin önemli olduğunu ve piramit bittiğinde herkesin fikirlerinin grubun çalışmasının son halinde temsil edildiğini hissetmesi gerektiğini anlatın. Gruplar çalışmalarının sonuçlarını sondaki toplantıda, kâğıtlarıyla beraber sunmaya hazır olmalıdırlar.

Not: Egzersizin bu kısmı her grupta kaç kişinin olduğuna ve piramidi kaç düzeyde doldurmalarını istediğinize bağlı olarak 30 dakika kadar sürebilir.

Son noktada gruplar sonuçlarını toplantıda sunarlar. Her grubun sunum için eşit zamanı olduğuna emin olun ve her sunumdan sonra bazı noktaları netleştirmek için açıklayıcı sorular sormayı unutmayın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Tartışmayı başlatmak için hemen grup çalışmalarının sonuçlarına değinebilirsiniz. İlk düzeydeki sonuçları ele alarak tartışmaya başlamak muhtemelen en iyisidir (yani şiddet olaylarıyla ilgili olanlarla). Sonrasında suistimal piramidinin sonuçlarını tartışın. Değerlendirme bölümünün sonunda konuları birbirine bağlayarak bölümü bitirebilirsiniz.

Tartışmayı yönlendirebilecek muhtemel sorular:

Çatışma hakkında:

- Bir ilişki içerisindeki şiddet olaylarının grup çalışmasında ortaya çıkan tanımlarını sahici buluyor musunuz? Eğer evetse, neden? Hayırsa, neden?
- Egzersizlerde ortaya çıkan şaşırtıcı bulduğunuz ya da daha önceden fark etmediğiniz bir konu var mı? Neden / Nasıl?
- Piramidin sonundaki sonuçlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Farklı grupların çalışmalarının sonuçları arasında çelişkiler var mı?
- Grupların çalışmalarının sonuçlarına bakarak, bir ilişki içerisindeki şiddet olaylarını nasıl tanımlarsınız?
- Sizce bir ilişkide şiddet olaylarına neden olan nedir?

Aynı soruları, ufak adaptasyonlarla, 'suistimal' konusunun sonuçlarını tartışırken de kullanabilirsiniz, örneğin:

- Grupların çalışmalarının sonuçlarına bakarak suistimal içeren bir ilişkiyi nasıl tanımlarsınız?

Zaten bu noktada şiddet olaylarının ve suistimalin tanımlarında farklılıklar ortaya çıkacaktır. Tartışmalar sırasında ortaya çıkan benzerlikleri ve farklılıkları takip edin. Bu noktada, eğer iki başlık altında da görünen ortak noktalar varsa, bunları belirtin ve bu özelliklerin neden hem ilişkilerdeki çatışmalarda hem de suistimallerde ortaya çıktığını tartışın.

İlişkiler bağlamında çatışma ve suistimler arasındaki farklılıkları tartıştıktan sonra, katılımcılarla iki durumla ilgili de uygun çözüm yöntemlerinin neler olduğunu tartışarak devam edebilirsiniz.

Sonunda da, katılımcılara bu aktiviteden neler kazandıklarını ve bu konuyu nasıl takip edebileceklerini düşündüklerini sorun:

- Bu aktiviteden ne öğrendiğinizi hissediyorsunuz?
- Sizin (ve arkadaşlarınızın, grubunuzun, kuruluşunuzun) suistimal içeren ilişkilerdeki sorunları çözmek için neler yapabileceğinizi düşünüyorsunuz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Kelime çağrışımı aktiviteleri büyük çoğunlukla katılımcıların dil bilgisi üzerine kurulmuştur, bu nedenle grubunuzdaki farklı dil yetkinliklerinin farkında olun, özellikle de grubunuz eğer uluslararası ya da çok kültürlü, kendi dilleri olmayan ortak bir dil kullanan bir grup ise. Dahası, hiçbir zaman tam olarak katılımcıların içlerinde bulundukları ya da deneyimledikleri ilişkileri bilemezsiniz. Bu nedenle katılımcılara şiddet olayları ya da suistimallerle ilgili daha önceki deneyimlerini doğrudan sormamak konusunda dikkatli olun. Ayrıca, bir katılımcı kendi rızasıyla daha önceki ya da şu anda yaşamakta olduğu şiddet olayları ve / veya suistimler hakkındaki deneyimlerini kişisel ve duygusal şekilde paylaşabilir, buna da hazırlıklı olmalısınız.

İzleme önerileri

Suistimale dayalı ilişkilerle uğraşan yerel kuruluşlarla iletişime geçin ve onlardan bir temsilcinin gelip grup üyelerinizle tanışmasını isteyin. Grubunuzu ilgilendiren konularda, örneğin suistimal içeren bir ilişkiyi fark etme yolları ya da suistimal içeren bir ilişki içerisinde hapis kalmış bir insana nasıl destek verilebileceği ya da yardımcı olunabileceği gibi konularda, bir tartışma ya da soru-cevap oturumu düzenleyin.

Eylem fikirleri

İlişkilerdeki suistimal konusunda daha fazla şey öğrenmek isteyen katılımcılarla bir araştırma grubu başlatın. Bu grubu yalnızca suistimalin nedenleri, verilen tepkiler ve cezalandırmak için var olan yasal düzenlemeler hakkındaki 'teorik' bilgileri araştırmaları için değil, ayrıca suistimalin etkileriyle ilgilenen kuruluşlarla iletişime geçmeleri ve şiddet mağduru ve şiddet uygulayıcısı olmuş kişilerle tanışmaları için de teşvik edin. Grubunuzun kuruluşları nasıl destekleyebileceğini ve amaçlarını nasıl yaygınlaştırabileceği düşünün.

Kati'nin hikayesi

"Ben nefret etmeyi sevdiğin kişiyim."

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzyey 4
10-20 kişiy
60 dakika

Amaçlar

- Şiddet dolu tipik bir ilişkideki aşamaları tanımlamak.
- Şiddet içeren bir ilişkiyi terk etmenin uzun sürecini anlamaya çalışmak.
- Üçüncü kişilerin (arkadaşlar, aile üyeleri, profesyonel yardımcıları vb.) bir kişinin şiddet içeren bir ilişkiyi terk etmesinde ne gibi rol oynatabileceğini tartışmak.

Malzemeler

- Grubunuzun bir sandalyenin çevresinde yuvarlak bir düzende ayakta durabileceği, aynı zamanda kapıları kapanan yeterli büyüklükte bir alan.
- Odanın ortasında bir sandalye.
- Bir yetişkini tamamen kapatacak kadar büyük dokuz tane ince battaniye ya da çarşaf.

Hazırlık

Bu egzersizi yönlendirmeye başlamadan önce ilişkilerdeki şiddet ve darp konularında daha fazla bilgi edinin. Bu kılavuzun Bölüm 2 kısmında, özellikle de hane içi şiddet ve suistimal hakkındaki kısımlar, farklı şiddet türlerini açıklamada oldukça yararlıdır. Ayrıca konunun insan hakları boyutları hakkında bilgi için de *Pusula'nın (Compass)*³⁵ 354-357 arası sayfalarına başvurun.

Takımınızla ya da grubunuzda genelde kolaylaştırıcılık yapan diğer insanlarla, yardımcılık görevini kimin üstleneceğine karar verin. Eğer tek başınıza eğitim veriyorsanız bir katılımcı-

Zorluk: Düzey 4

Grup: 10-20

Süre: 60 dk.

nızdan yardımcı kolaylaştırıcınız olmasını isteyin. Grubunuzda kimsenin bu aktiviteyi daha önce yapıp yapmadığını sorun. Eğer yapmış olan varsa onlardan birinin yardımcı kolaylaştırıcı olmasını isteyebilirsiniz. Onlarla egzersizi ayrıntılı bir şekilde gözden geçirin ve oynayacakları rolü anlatın. Yapacaklarını tam olarak anladıklarına ve yapacakları konusunda rahat hissettiklerine emin olun.

Bu egzersizin öncesinde 'duygusal olarak güçlü' olduğuna inandığınız bir katılımcıya yaklaşıp egzersizdeki, Kati'nin rolü olan, zor rolü oynamayı kabul edip etmeyeceğini sorun. Rolü kabul etmeden önce o katılımcıya tüm egzersizi anlatın. Battaniyelerin nasıl kullanılacağını ve rolü oynayana neler olacağını anladığına emin olun. Kapalı alan korkuları ya da endişeleri olmadığına emin olun.

Ortada bir sandalye olacak ve herkesin etrafında bir daire halinde ya da önünde bir yarım daire halinde oturabilecekleri şekilde odayı hazırlayın. Battaniyeleri yakınlarınızda bir dizi halinde yerleştirin.

Yönerge

- Egzersizi ve amaçlarını açıklayın. Amacının kişilerarası ya da ilişki içerisindeki şiddet mağdurlarına karşı empatiyi güçlendirmek olduğunu ve bunun için egzersizin şiddete uğramış kadınların kısıtlı alanlarına ve olanaklarına dikkat çekmek için bir sembol kullandığını anlatın. Dahası, bu aktivite şiddet içeren bir ilişkiyi terk etmenin aşamaları olduğunu da göstermektedir. Yardım edenler ister istemez bu gelişmelerin küçük bir kısmını görebilmektedir ve bu şiddet mağdurunun kendisini şiddet olayından uzaklaştırmasını sağlamaktadır.
- Kati'nin rolünü oynamak üzere daha önceden seçtiğiniz ve hazırladığınız katılımcıdan ortaya çıkmasını isteyin. Katılımcıyı gruba tanıtır. Gruba seçilen katılımcının zor bir görevi olduğunu ama egzersiz süresince güvende olacağını söyleyin. Gönüllü katılımcıya odanın ortasındaki sandalyeye oturmasını söyleyin. Sonra yardımcı kolaylaştırıcınızı gruba tanıtır. Bu kişinin egzersizin uygulanmasında size yardımcı olacağını söyleyin.
- Battaniyeleri katılımcılar arasında eşit şekilde dağıtın (her 2-3 katılımcıya 1 battaniye). Yardımcı kolaylaştırıcının da bir tane battaniye alması gerekmektedir.
- Katılımcılara onlara bazı ifadeler okuyacağınızı söyleyin. Okunan her ifadeden sonra kısa bir duraklama olacaktır. Katılımcılar ifadeleri ve özellikle duraklamaları dikkatlice takip etmelidir, çünkü tüm katılımcıların duraklamaların birinde yapmaları gereken görevler olacaktır. Onlara aynı zamanda yardımcı kolaylaştırıcıya da dikkat etmelerini çünkü onun ilk duraklama sırasında katılımcıların daha sonra yapmaları gerekecek eylemi göstereceğini söyleyin. Sürprizi bozmamak için, tüm gruba battaniyelerin işlevini söylememekte yarar var. Katılımcılara 'Kati'yi oynayan katılımcıya gerekli tüm açıklamaların yapıldığını, katılımcının ne olacağını bildiğini ve buna gönüllü olduğunu söyleyin.
- Katılımcılara egzersizin aktif kısmı boyunca sessiz olmalarını ve soruları olursa egzersizin aktif kısmının sonuna kadar beklemelerini söyleyin. Egzersiz devam ettiği sürede duygularını takip etmelerini isteyin. Eğer egzersizin nasıl ilerleyeceğine dair soruları varsa, bunları şimdi, egzersizin aktif kısmı başlamadan önce sormaları gerekir.
- Hikâyeyi yavaşça okumaya başlayın. İlk duraklamada yardımcı kolaylaştırıcı ilk battaniyeyi Kati'nin üzerine koymalıdır. Yardımcı kolaylaştırıcının Kati'yi tamamen kapatması

- gerektiğini bildiğine emin olun. Hikâyenin geri kalanını okumaya devam edin.
- Bir dahaki duraklamada katılımcılara başka bir battaniye daha koymalarını belirtin. Eğer katılımcılar kararsız kalırsa, yardımcı kolaylaştırıcınıza başınızla işaret ederek ondan katılımcıları battaniyeyi koymak konusunda yönlendirmesini isteyin.
- Hikâye'nin Kati'ye soru sorulduğu kısma geldiğinizde, okumanızı özellikle yavaşlatın. İlk duraklamaya geldiğinizde yardımcı kolaylaştırıcıdan en üstteki battaniyeyi kaldırmasını isteyin. Sonra katılımcılardan bir sonraki duraklamada yardımcı kolaylaştırıcının yaptığını yapmalarını isteyin. Genellikle katılımcılar battaniyeyi kaldırmak konusunda kararsız kalmazlar, ancak kalırlarsa yardımcı kolaylaştırıcıdan onları yönlendirmesini isteyebilirsiniz.
- Bütün battaniyeler kaldırıldıktan sonra Kati'yi oynayan katılımcıya teşekkür edin ve onu tekrar yuvarlak içerisinde oturmaya davet edin. Açıklamalara başlamadan önce katılımcıların yerleşmeleri için zaman tanıyın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Değerlendirmeye herkesin nasıl hissettiğine yönelik bir tur izlenimleri olarak başlayın. Bu egzersiz duygusal olarak zorlayıcı bir egzersiz olduğundan katılımcılar sinirli ya da rahatsız hissedebilirler. Katılımcılara hiçbir şey söylememe haklarının olduğunu hatırlatın. Hissettikleri hakkında ilk konuşma hakkını Kati'yi oynayan katılımcıya verin, sonrasında konuşmak için gönüllü olan diğer katılımcılara geçin.

Değerlendirme sırasında, gerektiği noktalarda katılımcılara hikâyenin bazı detaylarını hatırlatabilmek için Kati'nin hikâyesinin olduğu kâğıdı elinizde tutun.

Aşağıdaki yönlendirici sorular tartışmayı geliştirebilmeniz için yardımcı olabilir:

- Kati'nin üzerine battaniyeleri atarken ne hissettiniz? Başkaları battaniye attığında ne hissettiniz? Kati'yi tamamen örtmekten çekindiyseniz, neden çekindiniz?
- Battaniyeler kaldırılırken neler hissettiniz?
- Gözlemlerinize göre diğer katılımcılar battaniyelerin örtülmesi ve kaldırılması sırasında nasıl davrandılar? Farklılıklar nelerdi?
- Hikâye hakkında ne düşünüyorsunuz? Herhangi bir kısmıyla kendinizi özdeşleştirebildiniz mi?
- Kati'nin o kadar çok battaniyeyle örtülmesinin sorumlusu kimdir? Kendisi mi, kocası mı ya da hikâyedeki diğer insanlar mı?
- Katılımcılardan neden Kati'yi battaniyelerle örtmelerini ve sonra kaldırmalarını istedik?
- Neden battaniyeler yavaş yavaş kalktı? Neden hepsini tek seferde kaldırmadık?
- Dokuz tane battaniyenin altındayken Kati'ye sorulan sorular hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Sizin görüşünüze göre suistimali sonlandırmak için bu hikâyedeki insanların rol ve sorumluluklarında neler farklı olabilirdi?
- 'Üçüncü kişilerin', yani iki tarafta da olmayan kişilerin, sorumlulukları nelerdir?
- Toplumun sorumluluğu nedir?
- Genç insanların, gençlik çalışanlarının ve gençlik kuruluşlarının suistimali bitirmek için neler yapabileceğini düşünüyorsunuz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu egzersizin güvenli bir ortama ihtiyacı vardır. Daha yeni buluşmaya başlamış bir grupta yapılabilecek bir egzersiz değildir. Eğer grubunuz düzenli olarak buluşan bir grupsa bu egzersiz onların sizi (kolaylaştırıcı olarak) ve birbirlerini tanıyıp güvendiklerinden sonra yapılacak bir egzersizdir. Eğer grubunuz tek bir kez ve uzun süreli bir eğitim için toplanmışsa bu aktiviteyi grup birbiriyle birkaç gün çalıştıktan sonra yapın. Bu egzersizin başarısı için katılımcıların kolaylaştırıcıya ve aynı zamanda birbirlerine güvenmesi büyük önem taşır.

Egzersizin aktif kısmı sırasında kimsenin kargaşa yaratmadığına emin olun. Odaya giriş çıkış olmamasına dikkat edin. Eğer bu egzersizi bir aradan sonra ya da biri odadan çıkmışken yapacaksanız, egzersize başlamak için herkesin odaya gelmesini bekleyin.

Kati'yi oynayacak katılımcıyı seçmek size kalmış, ancak egzersizden önce bu katılımcıya birçok battaniyenin altında kalacağını açıklamayı ciddi şekilde öneririz. Bu gönüllünün kapalı alan korkusu olmamalı ve egzersiz sırasında yaşayacağı fiziksel zorluklara hazır olmalıdır. Kati'yi yardımcı kolaylaştırıcının oynamasına da karar verebilirsiniz. Bu durum eğer bir noktada grubunuzda yüksek bir güven düzeyi oluşturma şansınız olmadı ise önerilebilecek bir yöntemdir.

Bazı katılımcılar Kati'nin üzerine battaniye koymak konusunda çekincede kalabilir ya da battaniyeyi Kati'nin kafasının üzerine değil kucağına yerleştirmek isteyebilirler. Kolaylaştırıcı ve yardımcı kolaylaştırıcı egzersiz süresince sessiz kalmalıdır, bu nedenle katılımcıların Kati'yi battaniyeyle örtme işlemini yapmalarını bakışlarınız ve sessiz yönlendirmeye teşvik etmeye çalışın. Kati'nin örtülme sürecinin nasıl geçtiğine göre herhangi bir çekinceyi ya da isteksizliği değerlendirme bölümünde tartışma konusu yapın.

Egzersizin başında da belirtildiği gibi 'odada kimin olduğunu' tam olarak bilemeyeceğinizi unutmayın. Katılımcılardan biri suistimal içeren bir ilişkide bulunmuş olabilir. Bu insanları başkalarının yanında ya da topluluk içinde konuşmak istemeyecekleri şeyleri söylemeye zorlanmış hissettirmemelisiniz. Bilgilendirme kısmında sorduğunuz soruları 'kişisel olmayan' bir şekilde formüle etmeye çalışın ki kişisel şiddet deneyimi olanlar varsa bile katılımcılar doğrudan kendilerinden bahsetmek zorunda kalmadan cevap verebilsinler.

Ayrıca böyle deneyimleri hatırladıklarında katılımcılar acı verebileceğini ve bu egzersizi grubunuzla uygularken ortaya çıkabilecek duygusal sonuçlar konusunda sizin kolaylaştırıcı olarak sorumlu olduğunuzu hatırlayın. Diğer bir deyişle, uygulamaya dayalı olarak anlatmak gerekirse, eğer katılımcılardan biri sinirlenir ya da ağlamaya başlarsa bu durumda katılımcıyla teke tek ve grupta hep beraber ilgilenmeye hazır olmalısınız. Bunun çözümü bir ara vermek, katılımcıya odasına çıkmak isteyip istemediğini sormak ve grubun kalanına katılımcının biraz zamana ihtiyacı olduğunu ve hazır olduğunda konuyu grupta konuşacağını söylemek, ya da katılımcının neden bu kadar sinirlendiğini, katılımcının önceden verdiği izinle tabii ki, bütün grupta tartışmak kadar kolay olabilir.

Bu egzersizin farklı varyasyonları mevcuttur. Hikâyeyi çalışmayı yaptığınız ortama uygun şekilde değiştirebilirsiniz. Hikâyeyi 9 aşama yerine 6 ya da 8 aşama da yapabilirsiniz. Ancak, egzersizin ilk kısmı ve ikinci kısmı için (yani battaniyeleri örtme ve kaldırma kısımları) eşit

sayıda hikâye aşamasına sahip olduğunuza emin olun. Dokuz aşamadan fazlasını da yapmayın; o kadar battaniyenin altında kalmak hiç eğlenceli değildir!

İzleme önerileri

Bu egzersizin Kati'nin durumunu anlatan farklı 'hikâyeler' kullanarak farklı versiyonlarını uygulamak da mümkündür. Benzer vakaları şu web sitesinde bulabilirsiniz: www.nane.hu. İnternete ya da darp edilmiş kadınlara veya ilişki içerisinde devam eden şiddete uğrayan kişilere kriz anlarında müdahale eden yerel kuruluşlara bir bakın. Mağdurlara ne gibi destekler verdiklerini öğrenin. Eğer mümkünse bu kuruluşlardan bir temsilciyi davet edip onlardan 'Kati'nin battaniyelerini kaldırmak' için neler yapacaklarını anlatmalarını isteyin.

Pusula'da (Compass) bulunan 'Aile içi ilişkiler' isimli 114. sayfadaki egzersize hane içi şiddet temasını geliştirmek için, 198. sayfadaki 'Elektrik Santrali' isimli egzersize de güç ve şiddetin nasıl bağlantılı olduğu temasını geliştirmek için bir göz atın.³⁶

Eylem fikirleri

Hedef grubunuza hane içi şiddet ve ilişki içerisindeki şiddet hakkında bilgi verin. Eğer toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda daha önce aktif olarak çalışmadıysanız, hedef kitlenizi bu konuda en iyi nasıl bilgilendirebileceğinizi ve kendilerine ve şiddetten etkilenen diğer kişilere nasıl yardım edebilecekleri konusunda farkındalık yaratabileceğiniz yolları danışmak için bu konularda çalışan bir STK ile iletişime geçin. Hedef grubunuza hane içi ve ilişkisel şiddet hakkında bilgi vermek isteyebilirsiniz. Grubunuzu bu bilgi materyallerinin (ör. broşürler, internet blog'u, vb.) hazırlanmasına dahil edin.

MATERYAL

Kati'nin hikâyesi

Kati 28 yaşında. Zoli ile, kendi 20, Zoli 23 yaşındayken evlendiler. 3 ve 7 yaşlarında iki çocukları var.

Yardımcı kolaylaştırıcı 'Kati'nin üzerine ilk battaniyeyi örter.

Kati çocukken çoğu zaman babasının annesini dövdüğünü görüyordu. Bu haftada birkaç kez oluyordu. Kati bazı zamanlarda annesinin yaraları nedeniyle hastaneye gitmek zorunda kaldığını hatırlıyor.

Evlenmelerinin hemen ardından Zoli Kati'ye ailenin gelirini kendisinin kontrol edeceğini, çünkü Kati'nin para biriktirmeyi bilmediğini söyler. Ona sadece yemek ve ev için gerekli malzemelere yetecek kadar para vereceğini de ekler. Parayı harcadığını söylediği ve Zoli'nin de onayladığı şeylere verdiğini kanıtlamak için Zoli'ye faturaları göstermesi gerektiğini söyler.

Kati evliliklerinin ilk yılında hamile kalır. Zoli düzenli olarak Kati'ye evi çekip çevirmeyi bilmediğini ve Kati'nin kendisine sahip olduğu için çok şanslı olduğunu, çünkü başka kimsenin onunla evlenmeyeceğini söyler.

İlk çocukları doğduktan sonra Zoli Kati'yi dövmeye başlar. Zoli Kati'yi çocuğu ondan daha fazla sevmekle suçlar.

Kati annesine gidip Zoli'nin onu dövdüğünü anlatır. Annesi ona bunun evliliğin bir parçası olduğunu ve buna katlanmayı öğrenmesi gerektiğini söyler. Annesine göre "bir kadının yeri kocasının yanındır".

İlk oğulları büyürken Zoli çocuğu da döver ve tehdit eder. Kati endişelenmektedir, ancak aynı zamanda çocukları babalarından ayırmanın da zararlı olduğuna inanır.

Kati çalışma arkadaşlarından birine düzenli olarak Zoli'den dayak yediğini ve yardıma ihtiyacı olduğunu söyler. İş arkadaşı bunu işyerindeki diğer çalışanlara anlatır ve herkes Kati hakkında konuşmaya başlar.

Kati doğru düzgün bir bahanesi olmadan gitgide daha fazla gün işe gidemez ve sonunda kovulur. Şimdi ne bir işi ne de kendine ait bir geliri vardır.

(Ortakdaki kişiye soruları sorun ve Kati'yi örtmekten üzerindeki kaldırılmaya geçiş yapın.) Kati, neden böyle yaşamak zorundasın? (Duraklama) Neden kocandan ayrılmıyorsun? (Duraklama)

Kati gazetede suistimal içeren ilişkisini terk etmeyi başarmış şiddet mağduru bir kadının hikâyesini okur. Makalede çağrı merkezlerinin, sığınakların ve şiddete uğramış kadınların gidebileceği adreslerin telefonları da vardır.

Yardımcı kolaylaştırıcı bir battaniyeyi kaldırır.

Kati şiddet görmeye daha fazla dayanamayacağına karar verir. Bir çağrı merkezini arar, telefonda ona hane içi şiddete uğrayan birçok kadından biri olduğunu söyleyen kadınla uzun bir görüşme yapar.

Kati şiddet uygulayan koca ve babaya yönelik ortak korkuları konusunda büyük oğluyla ilk defa açık açık konuşur.

Birkaç haftalık düşünme ve planlamanın sonunda, Kati kızkardeşini arar ve kısa bir dönem için oğullarıyla ona taşınıp taşınamayacağını sorar. Kızkardeşi Kati'nin şiddet uygulayan kocasını bırakacağından umudu kestiğinden, bu durumda yardımcı olabileceğine çok memnun olur.

Bir öğleden sonra Kati günlük eşyalarını bavula koyup oğulları ile kızkardeşinin yanına taşınır.

Bir iş bakmaya başlar. Kızkardeşi de arkadaşlarına bildikleri iş olanakları olup olmadığını sorar ve beraber iş ilanlarına bakarlar.

Kati vekâlet ve çocuğu ziyaret hakları konularında konuşmak ve Zoli'nin uyguladığı şiddetin gerçek olduğunu nasıl kanıtlayabileceği konusunda görüş almak için bir avukatla konuşur. Ayrıca boşanma işlemlerini de görüşürler.

Kati sevdiği bir iş bulur ve oğullarıyla kiralık bir daireye taşınır. Çocuk Koruma Hizmetleri'ni ziyaret eder ve büyük oğlunun şiddet uygulanan evlerden kaçan diğer çocuklarla bir destek grubuna katılabileceğini öğrenir.

Kati hane içi şiddetten kurtulmuş kadınların kurduğu bir yardımlaşma grubuna katılır. Paylaşarak ve başkalarını dinleyerek Kati romantik ilişkilerinin nasıl ve neden şiddet dolu bir ilişkiye dönüştüğünü anlar. Kendi ayakları üzerinde durabildiğini hissettiğinde, kendi de şiddet görmüş kadınlara destek veren bir gruba katılacaktır.

Dikkatle dinle

“Eğer hiç kimse dinlemiyorsa hiçbir şey söylenmez”

Zorluk: Düzey 1

Grup: 6-30

Süre: 60 dk.

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzey 1
6-30 kişi
60 dakika

Toplumsal cinsiyet tartışmalarında umursanmama hisleri oldukça yaygındır. İletişim üzerine odaklanan bir egzersiz toplumsal cinsiyete dayalı dışlanma konusunu ortaya çıkarabilir.

Amaçlar

- Toplumsal cinsiyete dayalı dışlanma süreçlerini anlamak
- Dışlanmada iletişimin oynadığı rolü anlamak

Malzemeler

Yok

Hazırlık

Aklınızdaki deneyimler ya da hikâyeler hakkında katılımcılarla örnekler paylaşmaya hazır olduğunuza emin olun. Katılımcıların birbirlerini rahatsız etmeden ikili gruplar halinde çalışabileceği büyük boş bir alan hazırlayın.

Yönerge

Katılımcılardan ikili gruplar oluşturmalarını isteyin. Bir kişinin görevi bir deneyimini düşünmek ya da bir hikâye anlatmak olsun. Diğer kişi ise dinlemediğini göstermek için, konuşmak ya da uzaklaşmak dışında, her türlü hareketi yapsın. 2-3 dakika sonra gruplardan rolleri değişmelerini ve egzersizi tekrarlamalarını isteyin. Bu da bittikten sonra, ilk konuşan kişi aynı hikâyeyi tekrar anlatmalı. Bu sefer dinleyen katılımcı dikkatlice dinlemeli ve dinlediğini belli etmek için, ufak mimikler ve nidalar (ör. “hı-hı”) dahil her şeyi yapmalıdır. Tekrar, 2-3 dakika sonra rolleri değişsinler.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Tartışmaya süreçle ve insanların aktivite sırasında nasıl hissettiğiyle başlayın. Aşağıdaki sorular tartışmayı yönlendirebilir:

- Umursanmamak sizi nasıl hissettirdi?
- Birini umursamamak sizi nasıl hissettirdi?
- Dinlenilmek sizi nasıl hissettirdi?
- Aktif bir dinleyici olmak nasıl bir histi?
- Hangi rol daha iyiydi, neden?

Tartışmaya iletişimin dışlanma süreçlerinde oynadığı rol konusuyla devam edin:

- 'Aktif dinleme'den ne kastedilmektedir?
- Nasıl aktif bir dinleyici olunur?
- Aktif dinlemeden neler kazanılabilir?
- Umursanmadığınız zaman ne yapabilirsiniz?

Toplumsal cinsiyete dayalı dışlamanın nasıl işlediğini tartışarak egzersizi sonlandırın:

- Dışlanmada toplumsal cinsiyetin rolü nedir?
- Yaşadığınız ortamda dışlanma mekanizmaları genç insanları nasıl etkilemektedir?
- Siz ya da kuruluşunuz genç insanlara toplumsal cinsiyete dayalı dışlanmayı aşmaları için nasıl yardımcı olabilirsiniz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu egzersiz oldukça genel bir egzersizdir ve toplumsal cinsiyet dışındaki konularda dışlanmayı ve iletişimi incelemek için de kullanılabilir. Ancak unutulmaması gereken bu egzersizi yalnızca dışlanma süreçlerini incelemek için kullandığınızdır. Egzersizin değerlendirme kısmında mümkün olduğunca katılımcıların kendi toplumsal cinsiyete dayalı dışlanma hikâyelerinden hareket etmeye çalışın.

İzleme önerileri

Beyin fırtınası ve tartışma teknikleri ile katılımcılarla, katılımcıların hayatlarının geri kalanında toplumsal cinsiyete dayalı dışlamayla karşılaştıkları durumlarda da kullanabilecekleri, toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı bir iletişim için rehber oluşturun. Eğer toplumsal dışlanma konularıyla ilgileniyorsanız, Sosyal İçerme üzerine hazırlanmış kılavuza (T-kit on Social Inclusion) başvurabilirsiniz. Sitenin adresi şudur: <http://www.training-youth.net/site/publications/tkits>.*

Eylem fikirleri

Toplumsal cinsiyet hassasiyeti ve içermeye duyarlı iletişimin rehber ilkelerini çalıştığınız gruba uygulayın. Gruptan kendi gelişmelerini takip etmelerini ve grup çalışmasındaki deneyimlerindeki farklılıkları değerlendirmelerini isteyin. Yerel bir okulda ve kuruluşunuzda bu rehber ilkelerinin anaakımlaştırılması için bir tartışma başlatın.

*

Kılavuzun Türkçesini de http://stk.bilgi.edu.tr/docs/T-KIT-8_son.pdf adresinde bulabilirsiniz.

Vurun medyaya

“Hiçbir haber, iyi haber değil midir?”

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzyey 1
10-30 kişi
90 dakika

Amaçlar

- Katılımcıları medyadaki bariz şiddet kullanımıyla ‘yüzleştirmek’
- Katılımcılar arasında toplumsal cinsiyet duyarlılığı geliştirmek

Malzemeler

- Yazı tahtası
- Dergiler
- Televizyon
- Bilgisayar
- Bilgisayar oyunları

Hazırlık

Odada katılımcıların bir poster / büyük kâğıdı gruplar halinde hazırlayabilecekleri bir alan hazırlayın (masa ve sandalyeleri çıkarın).

Yönerge

Katılımcılara ‘toplumsal cinsiyet / şiddet gözlükleri’ takarak televizyon programlarını analiz edeceklerini, dergi okuyacaklarını, reklamları gözlemleyeceklerini, vb. söyleyin.

Eğer bu aktivite, düzenli olarak buluşan bir grupla yapılıyorsa, onlara bu egzersizi anlatacağınızı ve sonrasında kendi yerel ortamlarında bir hafta boyunca bunun ışığında televizyon izlemeleri ve medyayı gözlemlemeleri gerekeceğini söyleyin. Bunu bir ev ödevi gibi düşünebilirler. Bu noktada, katılımcılar yalnız çalışıp gözlemlerini grubun bir sonraki oturumuna getireceklerdir.

Alternatif olarak, eğer tek bir kez bir araya gelen bir grupla çalışıyorsanız, tarama aktivitesi kolaylaştırıcının seçtiği ve dağıttığı medya materyalleri üzerinden egzersiz sırasında yapmak da mümkündür. Bu noktada kolaylaştırıcı ilgili televizyon programlarını ve reklamları, basılı ve diğer medya çıktılarına ek olarak daha önceden kaydedip getirebilir. Katılımcılar kendi başlarına ya da alt gruplarda (aktiviteye katılan kişi sayısına göre) çalışabilirler. Bu durumda, özellikle katılımcıların grupla çalışması isteniyorsa, kolaylaştırıcı bu tür bir ‘araştırma ve analiz etme’ aktivitesinin, zaman alan bir aktivite olduğunu göz önünde bulundurmalı, gerekli süreyi ve tartışmanın düzenini ona göre ayarlamalıdır.

Zorluk: Düzyey 1

Grup: 10-30

Süre: 90 dk.

Bireysel olarak ya da grupla çalışırken katılımcılardan şunları yapmaları istenir:

- TV programlarında, reklamlarda, dergilerde kaç kez şiddet ya da şiddet içeren görüntüler gördüğünüzü sayın.
- Diğer katılımcılara göstermek üzere şiddet içeren görüntüleri saklayın (kesin, kaydedin).
- Erkeklerin kaç kez 'şiddet uygulayıcı' kaç kez 'mağdur' olarak gösterildiğini sayın.
- Kadınların kaç kez 'şiddet uygulayıcı' kaç kez 'mağdur' olarak gösterildiğini sayın.
- Bir şiddet görüntüsünü kaç kez 'şiddet uygulayanın', kaç kez 'mağdurun' perspektifinden gördüğünüzü sayın.
- Medyanın şiddeti teşvik etme yollarını kaydedin.
- Medyanın erkekler ve kadınlar tarafından başlatılan şiddet görüntülerini nasıl farklı ele aldığını kaydedin.

Katılımcılardan, dört kişilik gruplar oluşturup buldukları sonuçları paylaşımlarını isteyin. Buldukları materyalleri sergilesinler (20 dakika). Sonrasında büyük grupta herkesten 'bulunanları' karşılaştırmasını ve şiddetin kullanımı ve bunun farklı toplumsal cinsiyetlerdeki gençler üzerindeki etkileri konusunda bazı çıkarımlar yapmalarını isteyin.

Katılımcılar, büyük ihtimalle daha çok 'erkek' şiddeti görecekle. Medyada (ya da başka yerlerde) erkeklerin uyguladığı şiddetin neden daha sık sergilendiğini, ve tartışmada bahsedilen şiddet türleriyle mücadele için potansiyel stratejiler tartışın.

Erkeklere yönelik şiddeti ve bunun neden hassas ve tartışmalı bir konu olduğunu tartışın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılara, daha önce şiddet konusuna toplumsal cinsiyet gözlükleriyle bakıp bakmadıklarını sorun. Eğer bakmamışlarsa bu yeni perspektiften neler öğrendiler? Onları şaşırtan herhangi bir şey oldu mu?

Daha ayrıntıya inerek tartışmaya aşağıdaki yönlendirici soruları sorarak devam edebilirsiniz:

- Bu aktivitenin en 'zihin açıcı' tarafı neydi?
- Bu aktiviteye katılımınızdan neler öğrendiniz?
- Bulunan ve sergilenen materyaller sizin yaşadığınız yerin koşullarını da anlatabiliyor mu?
- Şiddeti, şiddet uygulayıcıların klişe görüntülerini ve farklı toplumsal cinsiyetleri sunuş biçimini değiştirme konusunda medya nasıl ikna edilebilir?

İzleme önerileri

Katılımcılarınızı ve / veya iş arkadaşlarınızı medya ve şiddet konularında daha fazla okuma ve araştırma yapmaya teşvik edin. Konuyla ilgili İngilizce bazı kitaplar şunlardır:

- Buckingham, D. (2000). After the Death of Childhood: Growing Up in the Age of Elect-

ronic Media, (Çocukluğun Ölümünden Sonra: Elektronik Medya Çağında Büyümek) Polity Press.

- Cohen, S. (2001). State of Denial: Knowing about Atrocities and Suffering, (İnkâr Etme Durumu: Acımasızlığı ve Acı Çekmeyi Bilmek) Polity Press.
- Shanahan, J. (1999). Television and its Viewers: Cultivation Theory and Research, (Televizyon ve İzleyenleri: Yetiştirme Teorisi ve Araştırması) Cambridge University Press.
- Kirsch, S.J. (2006). Children, Adolescents and Media Violence: A Critical Look at the Research, (Çocuklar, Ergenler ve Medya Şiddeti: Araştırmalara Eleştirel bir Bakış) Sage.
- De Zangotita, T. (2005). Mediated: How the Media Shape Your World, (Medyalaşmış: Medya Dünyanızı Nasıl Şekillendiriyor) Bloomsbury.

Yukarıdaki kitapların bazıları, araştırmalara dayalı olduklarından 'akademik' kitaplardır. Yine de, şiddet, medya ve toplum arasındaki ilişkiyi anlamak ve bu alandaki eğitim çalışmalarına bir arka plan oluşturmak için bu kitaplara bakmakta fayda var.

Grubunuzla, medyada ayrımcılık ve önyargı konularını derinlemesine incelemek için simülasyona dayalı formel olmayan eğitim teknikleriyle uygulanan 'Birinci Sayfa' isimli, toplumsal cinsiyet konusuna adapte edilmiş, aktiviteyi uygulayın. *Pusula'nın (Compass)* 135. sayfasında aktiviteyi bulabilirsiniz.³⁷

Eylem fikirleri

Yerel medya kuruluşlarınızla iletişime geçin ve onlara şiddet konusunu ele alırken kullandıkları politikaları sorun. Şiddet konusunu haber yaparken kullandıkları yaklaşımı 'toplumsal cinsiyet gözlükleri' ile geliştirme çağrısı yapın. Medya profesyonellerinin yaptıkları haberlerin içeriği ve yaklaşımları konusundaki sorumlulukları hakkında grubunuzda medya profesyonelleri ve öğrencileriyle bir toplantı organize edin.

Hayatımda güvenlik³⁸

"Kafanızın içine karakollar kurmuş bir düşmanla savaşmak zordur." Sally Kempton

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzey 2
8-20 kişi
60 dakika

Amaçlar

- Yetişkin ve genç erkekler ve kadınların güvenlikleri konusunda duydukları farklı düzeydeki ve farklı alanlardaki endişeleri fark etmek.
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusundaki gerçeklerle genç insanların ulaşabildiği bilgiler arasındaki boşlukları keşfetmek.
- Gençlik çalışmasının bu boşlukları doldurması için farklı yollar bulmak.

Malzemeler

- Her bir alt grup için, bir yazı tahtası, büyük kâğıt ve tahta kalemleri

Yönerge

Bu egzersizin, bireylerin düzenli olarak güvende olmak için yaptıkları şeyleri bir araya getirmek hakkında olduğunu anlatın. Katılımcılara tek cinsiyetli grupların kendi listelerini yapacaklarını ve sonrasında bunları diğer gruplarla paylaşarak bulgularını beraber tartışacaklarını söyleyin.

Alt gruplar oluşturun. Bunlar tek cinsiyetli, en fazla 4-5 kişiden oluşan gruplar olmalı. Gruplara 'güvende kalmak' konusunda paylaşımda bulunmalarını ve beyin fırtınası yapmalarını söyleyin. Başka bir deyişle, katılımcılar şiddetten korunmak ve şiddetten uzakta, güvende kalmak için yaptıklarını düşünmeli ve paylaşmalılar. Aynı zamanda düzenli bir şekilde güvenliklerini tehdit eden şeyleri de düşünmeliler.

Her gruptan çalışma alanlarından birine gidip çalışmalarını isteyin. Gruplara düşünmeleri ve kâğıtlarına listelerini yapmak için 20 dakika kadar verin. Grupları tekrar toplayın ve sunum yaptırın. Tüm kâğıtları görünür bir yere yan yana asın. Eğer aynı cinsiyetten gruplardan birden fazla oluştuysa, onların kâğıtlarını birbirinin yanına asın.

Zorluk: Düzey 2

Grup: 8-20

Süre: 60 dk.

38 Adams, M., Bell, L.A. ve Griffin, P. (Ed.) (1997). Teaching for Diversity and Social Justice. (Çeşitlilik ve Sosyal Adalet için Öğretme) Routledge, s. 122'den uyarlanmıştır.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Egzersiz ve sonuçları konusunda ilk önce katılımcılara söz verin. Bu tartışmayı başlatmanın iyi bir yolu, katılımcılara grupta yaptıkları tartışmalarda ya da kendilerinin ve diğer grupların çalışmalarının sonuçlarında onları şaşırtan bir şey olup olmadığını sormaktır.

Genelde ortaya çıkan ve ele alınması gereken konulardan bazıları şunlardır:

Kadın grubu/grupları tarafından hazırlanan listeler genellikle erkek grubun/grupların listelerinden çok daha ayrıntılı ve uzundur ve ayrıca kadınların güvenliklerini riske atan daha farklı türde tehditleri içerirler:

- Bu farklılık hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Bu farklılıklar neden kaynaklanıyor sizce?
- Sosyalleştirme burada bir rol oynuyor mu?

Şiddetin büyük çoğunlukla mağdurların tanıdığı kişilerden geldiğine yönelik kanıtlara rağmen, erkekler ve kadınlar tarafından hazırlanan listeler çoğunlukla yabancılardan gelecek şiddete karşı alınabilecek önlemleri içermektedir:

- Bu listeler genç ve yetişkin kadınların ve erkeklerin gündelik hayatta karşılaştıkları gerçek tehlikeleri yeterince temsil ediyor mu? Neden ediyor? Neden etmiyor?
- Eğer etmiyorsa listede eksik olan tehlikeler nelerdir?
- Sizce neden bunlar tartışma sırasında ortaya çıkmadı ve bu nedenle listelere yazılmadı?
- Kendi yerel ortamlarınızdaki tehlikeleri teşhis edebildiniz mi? Eğer edebildiyse gruplar tarafından önerilen güvenlik önlemleri sizce uygun ve etkili mi?

Bilgilendirmeye genç insanların şiddet konusunda aldıkları bilgiler hakkında bir tartışma başlatarak devam edebilirsiniz:

- Şiddet ve şiddetten korunmak konusunda ne tür bilgiler alıyoruz?
- Bu bilgiler nerelerden geliyor? Güvenilir mi? Genç insanlar bunları ciddiye alıyorlar mı?
- Sizce neden çocuklar ve gençler bazı tehlikeler ya da şiddetin bazı formları hakkında uyarılıyor, ancak diğerleri konusunda uyarılmıyor?
- Gençleri ve çocukları şiddet ve güvende olmak için alınacak önlemler konusunda uyarmak kimin görevi olmalı ya da birinin görevi olmalı mı?
- Gençlik sektörü genç insanlara şiddet ve güvende olmak konusunda güvenilir bilgi sağlamaya ne şekilde katkıda bulunmalı?
- Sizin örgütünüz bu alanda değişim için nasıl bir katkı verebilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu egzersiz şiddetin ne olduğu, şiddetin hangi türlerinin bulunduğu ve bunların nasıl tanımlandığı konusunda grubun belli bir bilinç düzeyinde olmasını gerektirmektedir. Bu ak-

tiviteyi uygulamaya hazırlanırken bu kılavuzun 2. bölümünü okuduğunuzdan emin olun ki günlük hayatta karşılaşılabilecek farklı şiddet türleri konusunda katılımcıların kafasında herhangi bir karışıklık olduğunda yardımcı olabilirsiniz. Ayrıca Pusula'nın (Compass) 376-381. sayfalarında da şiddeti anlamanın farklı yollarının bir özetini bulabilirsiniz.

Eğer katılımcıların çoğunda şiddet karşısında güvende oldukları gibi, çoğunlukla mağdurun suçlanmasıyla sonuçlanan bir tavır mevcutsa, bu egzersiz şiddet mağdurlarına karşı 'önyargılı' tavırların gelişmesine neden olabilir. Şiddete karşı alınabilecek önlemler ya da kendi güvenliğini korumak için aktif olarak savunmada olmak gibi konuları konuşurken tartışmanın dengesi kolaylıkla kendileri için yeterince bir şey yapmadıkları konusunda mağdurları suçlamaya kayabilir. Hem doğrudan iletişiminizin, hem de üst iletişiminizin şiddet uygulayıcıların her zaman kendi eylemlerinden sorumlu olduklarını net biçimde anlattığına emin olun. Güvenlik konusundaki bilgi eksikliği ya da nesnel veya öznel nedenlerden dolayı incinebilir bir pozisyonda olmak, şiddete neden olmak değildir ve güvenliklerini sağlayamayan kişiler mağdur olmaya karar vermiş değildir. Diğer taraftan şiddet uygulayıcılar şiddet kullanmaya aktif olarak karar verirler.

Şiddetin, biyolojik bir olay olan agresyondan farklı olarak, toplumsal bir olay olduğunu anlatın. Bu nedenle de şiddete karşı kendini korumak öğrenilmiş toplumsal beceriler gerektirmektedir. Tartışmayı, genç insanları kendilerine karşı işlenen tipik şiddet formlarına karşı, aileden okula farklı kuruluşlarıyla, toplumun nasıl hazırladığına odakladığınıza emin olun.

İzleme önerileri

Daha fazla okuma yapmak isteyen olursa Gavan Tittle'in editörlüğünü yaptığı ve Gençlik ve Spor Direktörlüğü tarafından basılmış olan *Genç İnsanlar ve Şiddetin Önlenmesi – Gençlik Politikaları Önerileri* (Young People and Violence Prevention – Youth Policy Recommendations) kitabını önerebilirsiniz. Kitap genç insanların günlük hayatlarında karşılaştıkları şiddeti anlamaları ve bununla mücadele etmeleri için bazı öneriler içeren kolay anlaşılır bir kılavuzdur. Kitap <http://book.coe.int/youth> adresinden indirilebilir.

Ulusal istatistik ofisleri tarafından sağlanan suç ve şiddet verileri etrafında bir tartışma organize edin. Örnek olarak İngiltere Suç Anketi Verileri ya da Amerika İstatistik Bürosu'nun şiddet ve genç insanlar ya da kadınlar ve erkekler arasındaki güvenlik algıları üzerindeki verileri kullanılabilir.

Bir tartışma aktivitesi başlatmak için kullanılabilir iki örnek veri türü aşağıda verilmiştir: Soru: "Bu bölgede karanlıkta tek başınıza yürürken ne kadar güvende hissediyorsunuz?"³⁹

39 Hough, M. ve Mayhew, P. (1983) The British Crime Survey: first report. Home Office research study No. 76 [İngiliz Suç Araştırması: İlk rapor. Ev Ofisi araştırma Çalışması No. 76], Londra: HMSO, s. 25. Fears for Personal Safety After Dark and Risks of 'Street Crime' [Hava Kararıktan sonra Kişisel Güvenlik Korkuları ve "Sokak Suçu" Riskleri].

		'Çok güvensiz' hisseden %	Sokak suçları mağdurları %
Erkek	16 - 30	1	7,7
	31 - 60	4	1,6
	61 +	7	0,6
Kadın	16 - 30	16	2,8
	31 - 60	35	1,4
	61 +	37	1,2

Adalet Bürosu Özel Raporu: 'Yakın Partner Şiddeti, Mayıs 2001' www.coolnurse.com adresinden, 24 Nisan 2005'te ulaşılmıştır.

"Gençler ve üniversite öğrencileri arasında yapılan bir araştırma ilk buluşmadaki tecavüzlerin tüm cinsel saldırıların yüzde 67'sini oluşturduğunu ortaya koymuştur. Tecavüze uğrayan genç kadınların yarısından fazlası (yüzde 68) kendilerine tecavüz eden kişiyi erkek arkadaşları, arkadaşları ya da tanıdıkları olarak bilmekteydiler. Genç kadınların yaşadığı on tecavüz vakasından altısı kadınların kendi evlerinde, bir arkadaşlarının ya da akrabalarının evlerinde gerçekleşmiştir, karanlık bir sokakta değil".

Grubunuzla kişilerarası şiddet deneyimlerine örnekler vermek için (yalnızca toplumsal cinsiyete dayalı şiddet değil) *Pusula*'daki (*Compass*) s. 248'deki 'Hayatımdaki şiddet' aktivitesini uygulayın.

Eylem fikirleri

Grubunuza genç insanlarla şiddeti engellemek için çalışan yerlerinde programları araştırmalarını ve bu grupların ne yaptığını ve nasıl yaptığını öğrenmek için onlarla iletişime geçmelerini önerin. Grubunuzla beraberce şiddeti engelleme çabalarına nasıl katkı verebileceğinizi tartışın.

Grubunuz okul müfredatlarını inceleyip bu konuların müfredatta ne kadar işlendiğini ele alsınlar. Bir okulda şiddeti önleme programlarında eksiklik ya da ihtiyaç varsa gruba bu konuda çalışan bir kuruluşla beraber okulda şiddeti engellemek için ya da toplumsal cinsiyet odaklı bir insan hakları eğitimi için bir proje oluşturmalarını da önerebilirsiniz.

Cinsiyet satar (mı)?

"Fark ettiriyor mu?"

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzyey 2
10-30 kişi
60-75 dakika

Zorluk: Düzyey 2

Grup: 10-30

Süre: 60 - 75 dk.

Amaçlar

- Medyadaki reklamlar örneğini kullanarak toplumsal cinsiyetin günlük hayattaki sunumlarını saptamak.
- Medyada sunulan toplumsal cinsiyet önyargılarını saptamak.
- Toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal yapılandırılması üzerine düşünmek ve tartışmak.
- Farklı toplumsal cinsiyetler arasındaki fırsat eşitsizliği hakkında farkındalık yaratmak.
- Diğer toplumsal cinsiyetlerle empatiyi geliştirmek.

Malzemeler

- Gazete ve dergiler
- Makaslar
- Yapıştırıcı
- Büyük kâğıt
- Mavi ve pembe post-itler

Hazırlık

Hem siyah beyaz renkte hem de bolca renkli reklamları bulunan farklı gazete ve dergileri toplayın. Açıklamaları dikkatlice okuyun ve katılımcıların egzersizin ikinci bölümünde kullanacakları tabloyu çalışın (Bilgi Materyali'ne bakın).

Yönerge

- Aktiviteyi tanıttın. Günlük hayata ve toplumdaki farklı toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki ortak algılara değinerek başlayın. Hayatın içerisinde toplumsal cinsiyetin farklı boyutlarının var olmadığı bir alan bulmanın neredeyse olanaksız olduğunu anlatın. En basit şeyleri, örneğin evde bulaşıkları kimin yıkayacağını, okullardaki oturma düzenleri, kadın ve erkeklerin istihdam edildiğı yerleri düşündüğümüzde bile, toplumsal cinsiyetin buralarda var olduğunu görürüz. Medyadaki reklamların da çoğı zaman

toplumda toplumsal cinsiyetler konusundaki farklı özelliklerden, önyargılardan ve klişelerden yararlandığını anlatın.

- Katılımcılara verilen gazete ve dergilere bakmalarını ve analiz etmek için bir reklam seçmelerini söyleyin.
- Tabloyu kullanarak (Bilgi Materyali'ne bakın), her katılımcı reklamdaki farklı tarafları, reklamın barındırdığı doğrudan (aşikâr) ve muhtemel saklı mesajları ve reklamın toplumsal cinsiyet klişelerini kullanışını tanımlamalı ve not etmelidir.
- Tabloya ek olarak, katılımcılardan reklamda erkeklere ait gördükleri özellikleri mavi post-itlere, kadınlara ait gördükleri özellikleri ise pembe post-itlere yazmalarını isteyin.
- Katılımcılar tabloyu doldurduktan sonra (bu görev için onlara, düşünmeleri için de gerekli zamanı ekleyerek, yaklaşık 20 dakika verin) ikiye bölünmüş gruplar oluşturarak seçtikleri reklamları, hazırladıkları tabloyu ve toplumsal cinsiyet analizlerini (mavi ve pembe post-itlere yazılmış olan erkek ve kadın özelliklerini) birbirleriyle paylaşmalarını isteyin. (Gruptaki iki katılımcının da sunum yapmaya ve paylaşmaya zaman bulması için bu göreve yaklaşık 20 dakika verin.)
- Katılımcılar çiftler halinde çalışmalarını bitirince, kolaylaştırıcı her katılımcının hazırladığı mavi ve pembe post-itleri toplamalı ve renklerine göre ayrı kâğıtlara yapıştırarak (kadınların özellikleri için bir, erkeklerin özellikleri için bir kâğıt), post-itlerdeki kelimeleri tüm gruba yüksek sesle okuyarak sunmalıdır.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılardan erkeklere ve kadınlara atfedilen özellikler konusunda yorumlarını isteyin. Reklamları kaynak gösterebilirler, ancak ikili grupların tek tek sözlü sunum yapmasına gerek yoktur.

Grupta bu konu hakkındaki tartışmayı başlatabilecek sorulardan bazıları şunlardır:

- Reklamlar üzerindeki analiziniz sonucunda kadın ve erkeklere ait olarak gösterilen özellikler konusunda nasıl hissediyorsunuz?
- Sizce bu özellikler tanıdığınız kadın ve erkekler için, ya da genel olarak doğru mu? Doğruysa ne açıdan doğru, değilse ne açıdan doğru değil?
- Bu tür betimlemeleri ne kadar uygun buluyorsunuz, neden?
- Yaşadığınız ortamda bu özellikler nasıl yansıtılıyor?
- Kadın ve erkek özelliklerinin bu tür sunumlarına nerelerde rastlıyorsunuz?
- Kadın ve erkek özelliklerinin bu tür sunumlarının sonuçlarının ne olacağını düşünüyorsunuz?
- Kadın ve erkek özelliklerinin reklamlarda bu şekilde sunuluyor olması genç kadınların ve erkeklerin algılarını ve kendilerine ilişkin algılarını nasıl etkilemektedir?
- Sizce reklamlar kadınlar ve erkeklerin klişe ve negatif bir şekilde sunumlarını kullanmaktan nasıl vazgeçebilir?
- Reklamlar hangi yollarla toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerine katkıda bulunabilir?
- Reklamlar insanların haklarının ihlaline katkıda bulunabilir mi? Nasıl?
- Siz / kuruluşunuz toplumsal cinsiyet konusunda daha eşitlikçi reklam pratikleri oluşturmaya nasıl katkıda bulunabilirsiniz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Reklamların çoğu zaman reklamını yaptıkları ürünü 'satmak' için kadınlara ve erkeklere ilişkin açık şekilde cinsellik içeren görüntüler ya da alttan alta cinsel mesajlar verebileceğinin farkında olun. Bu durum tartışma sırasında kesinlikle bu şekilde ele alınmalıdır ancak bunu yaparken cinsellikle ilgili konuşmanın bazı katılımcılarda rahatsızlık yaratabileceğinin de farkında olmalısınız.

İzleme önerileri

Gruptan medyada toplumsal cinsiyetin sunumuna yönelik reklam ve pazarlama alanında çalışan medya profesyonelleri için etik meslek kuralları oluşturmalarını isteyin. Önceleme ya da sıralama metotlarını kullanın.

Eylem fikirleri

Özellikle pazarlama ve reklamcılık alanlarında çalışan medya profesyonelleriyle iletişime geçerek onlarla toplumsal cinsiyetin medyadaki sunumlarını tartışın. Eğer grubunuz etik meslek kuralları oluşturduysa medya profesyonellerinden bu kurallar hakkındaki yorumlarını isteyin. Alternatif olarak, medya profesyonellerini gelip grubunuzun üyeleri ile tanışmaları için davet edebilir ve medyada toplumsal cinsiyetin sunumu hakkında bir panel organize edebilirsiniz. Konu hakkında güçlü görüşleri olan feminist aktivistleri de tartışmada kilit rol oynamak üzere davet edebilirsiniz.

BİLGİ MATERYALİ

Analiz tablosu

	Ne?	Kim?	Uygun mu?	Neden?
Rol				
Davranış				
Aktivite				
Nitelik				

Alanlar ve mekânlar

“Güvenli ne kadar güvenlidir...?”

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzy 2
10-30 kişi
40-60 dakika

Amaçlar

Bu egzersiz lezbiyen, gey, biseksüel ya da trans (LGBT) genç insanların ‘günlük hayattaki’ farklı durumlarda ve alanlarda güvenliklerini merkez altına alıyor.

Malzemeler

- Katılımcıların bir ucundan bir ucuna hareket edebileceği büyük, boş bir duvar
- Farklı renklerde ‘ÇOK GÜVENLİ,’ ‘BELİRSİZ,’ ve ‘ÇOK GÜVENSİZ’ başlıkları yazan üç tane çok büyük kâğıt

Hazırlık

Farklı renklerde ‘ÇOK GÜVENLİ,’ ‘BELİRSİZ,’ ve ‘ÇOK GÜVENSİZ’ başlıkları yazan üç tane çok büyük kâğıt hazırlayın. Bu posterleri katılımcıların iki yana hareket edebileceği şekilde aralıklı olarak büyük boş bir duvara asın. Posterler arasında büyük bir aralık bırakın. ‘BELİRSİZ’ başlıklı poster diğer posterlerin ortasına yerleşmelidir.

Yönerge

Katılımcılardan odayı büyük bir görüş skalası olarak düşünmelerini isteyin. Odanın bir ucu ‘çok güvensiz,’ ortası ‘belirsiz,’ diğer tarafı ‘çok güvenli’ olsun.

Katılımcılara LGBT’lerin farklı ortamlarda cinsel yönelimlerini açıkça belirttiklerinde ne kadar güvenli olacaklarını düşündüklerini sorun:

- bir gey ya da lezbiyen barda
- okulda sınıftaki bir tartışmada
- şarkıcıların homofobik sloganlar attıkları bir pop konserinde
- ebeveynlerle bir konuşma sırasında
- okulda ırkçı, homofobik ve yabancı düşmanı görüşler ortaya konan bir tartışmada
- bir gey ya da lezbiyen kitapçıda
- işyerinde

Zorluk: Düzy 2

Grup: 10-30

Süre: 40 - 60 dk.

- kültürel olarak oldukça farklı grupların olduğu bir şehirdeki yerel gençlik kulübünde
- kasaba eczanesinden prezervatif isterken
- organizatörlerin iyi niyetlerine rağmen katılımcılar tarafından homofobik görüşler belirtilen bir gençlik konferansı ya da eğitim kursunda

Gruptaki yorum farklılıklarını göstermek ve tartışma için temel oluşturmak adına katılımcılardan belirtilen mekânlarda oluşacak ortam hakkındaki görüşlerine uygun alana gitmelerini isteyin. Bazıları odanın 'en güvensiz' görülen kısmına gidecektir, bazıları ise cıvılda daha az aşırı yerlerde duracaktır.

Bu noktada bir mekânın cinsel yönelimlerini açıklayan LGBT'ler için neden daha az ya da çok güvenli olduğunu düşündüklerini sorarak katılımcılardan seçimlerini savunmalarını isteyin. Bu noktada katılımcıları farklı algıları konusunda, ister derinlemesine ister yüzeysel biçimde, tartışmaya teşvik etme seçeneğiniz bulunmaktadır. Katılımcıların pozisyonları hakkında deneyimlerinden ya da uygun kanıta dayalı argümanlarla konuştuğuna emin olmaya çalışın. Katılımcılar, kendi adlarına konuşmalılar. Başkalarının argümanlarına referans verebilirler, ancak başkalarının neden yanlış olduğunu düşündüklerinden bahsetmemelidirler. Bu prosedürü listedeki mekânların birkaçı ya da hepsi için tekrarlayın. Her tur için ne kadar tartışma zamanı ayırmak istediğinize (5 dakika? 10 dakika?) karar verin. Bu tüm egzersiz için ne kadar zamana ihtiyacınız olacağını belirleyecektir.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Bu egzersiz daha derinlemesine ya da daha yüzeysel olarak ve birçok odak konuyla işlenebilir. Çalıştığınız gruba (yapısı ve boyutları), elinizde olan süreye ve bu aktiviteyi işleyerek ne elde etmeyi amaçladığınıza göre bilgilendirmeyi ne üzerine kuracağınıza karar verebilirsiniz.

Burada ortak paydaları bulunan, tartışmayı ilgili birkaç yöne yönlendirebilecek şekilde bir taslak sunuyoruz.

Katılımcılardan daire şeklinde oturmalarını isteyin. Egzersiz ve sonuçları hakkında ilk görüşleri alın. Tartışmaya başlamanın iyi bir yolu egzersizle ilgili ortaya çıkan görüşler konusunda herhangi bir kimsenin şaşırtıp şaşırmadığını sormaktır.

Tartışmaya aşağıdaki sorular aracılığıyla, katılımcıların algılarındaki farklılıklara odaklanarak devam edebilirsiniz:

- Cinsel yönelimlerini açıklayan LGBT'ler için farklı gündelik mekânların güvenliği konusunda sizce neden farklı algılar vardır?
- Bu egzersizin sonuçlarına göre LGBT'ler için 'güvensiz' kabul edilen yerlerin özellikleri nelerdir?
- Bu egzersizin sonuçlarına göre LGBT'ler için 'güvenli' kabul edilen yerlerin özellikleri nelerdir?
- Bu egzersizde görece güvenli ya da güvensiz kabul edilen durumları kendi yerel bağlamlınızda tanımlayabilir misiniz?

- Kendi yerel bağlamınızda cinsel yönelimini açıklamış olan LGBT gençler hangi tehlikelerle karşılaşmaktalar?
- Bu mekânların her birinde cinsel yönelimini açıklamış olan LGBT'lere yardımcı olmak isteyen sorumluluk sahibi kişiler neler yapabilir?
- Genç LGBT'ler kendi güvenliklerini sağlamak için ne önlemler alabilirler?

Tartışmayı LGBT hareketi içindeki etnik, dinsel ve kültürel farklılıkları da göz önüne alarak genişletebilirsiniz. Örneğin, trans bir erkek ya da lezbiyen siyah bir kadın hoşgörüsüz ve şiddetli davranışlar karşısında daha incinebilir konumda mıdır? LGBT'lerin güvenliği açısından ırkçılık ve transfobi ne anlama gelmektedir?

Örneğin bu konuları konuşmak toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı daha incinebilir olma sorunu üzerine daha geniş bir tartışmayı açabilir. Katılımcılara (görünür) azınlık gruplarının kadın temsilcilerinin genelde çoğunluk grubundan erkeklerin oluşturduğu ortamlara girerken ne kadar güvende hissedebileceklerini sorabilirsiniz.

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Burada örnek verilen ortamlarla kısıtlı kalmanız gerekmez. Katılımcıların ortamlarıyla ve gerçeklikleriyle bağ kurarak listeyi uzatmak isteyebilirsiniz.

Değerlendirme kısmı için kolaylaştırıcının ya da bir yardımcı kolaylaştırıcının her ortamda çıkan sonuçları, kaç katılımcının ortamı güvenli kaçının güvensiz bulunduğu gibi noktaları, katılımcıların görebileceği bir yere not alması yararlı olabilir. Ayrıca katılımcıların bazı argümanlarını sonrasında daha derin bir tartışmaya girmeye karar vererseniz diye kullanmak üzere not almak da faydalı olabilir.

İzleme önerileri

*Pusula'da (Compass)*⁴⁰ 254. sayfadaki 'Nerede Duruyorsun?' isimli aktiviteyi toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete adapte ederek uygulayın.

Eylem fikirleri

Örgütünüzdeki ya da grubunuzdaki diğer aktivistlere örgütünüzün 'içerme analizi'ni yapmalarını önerin. Bu analiz örgüt politikalarını ve pratiklerini bunların LGBT genç insanlara karşı güvenli, samimi ve açık olup olmadığına yönelik analiz etmek kadar kolaydır. Ancak bunun için sizin ve örgütünüzdeki diğer kişilerin kendinizi eleştirmeye oldukça açık olmanız gerekir. Öte yandan, daha sofistike ya da bilimsel bir metot da seçebilirsiniz. Bu metotların birçoğu gençlik toplumsal cinsiyet alanında yer almakta ve internette kolayca bulunabilmektedir.

Stella⁴¹

“Mutsuz bir aşk hikâyesinde en kötü kim, en iyi kimdir?”

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzey 2
5-30 kişi
120 dakika

Zorluk: Düzey 2

Grup: 5-30

Süre: 120 dk.

Amaçlar

- Katılımcıları ahlak ve toplumsal cinsiyet konularındaki kendi değerleri hakkında düşünmeye teşvik etmek
- Farklı ahlaki pozisyonların nereden geldiklerini analiz etmek
- Bireylerin toplumsal cinsiyete dayalı stereotiplere ya da belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerine nasıl sosyalleştirildiklerini anlamak
- Kadınlar ve erkekler için belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerinin bireysel ve toplumsal ahlakın nasıl içsel bir parçası olduğunu analiz etmek

Malzemeler

Stella'nın hikâyesinden her katılımcı için 1 kopya

Hazırlık

Katılımcıların tek başlarına, 3-6 kişilik gruplarda ve sonunda tüm grupta çalışabilecekleri kadar geniş bir alan.

Yönerge

Egzersiz katılımcılara açıklayın. Amaçlarını ve katılımcılara ahlak ve toplumsal cinsiyet konusundaki kişisel değerlerini keşfetmelerine yardımcı olacağını anlatın.

Katılımcılardan tek başlarına hikayeleri okumalarını ve her karakteri (Stella, Vitali, Ralf, Stella'nın annesi ve Goran) davranışlarına göre sıralamalarını isteyin. Örneğin, şu soruların cevaplarına göre “Kim en kötü davrandı?”, “İkinci en kötü davranan kimdi?” ve bu şekilde devam etsin. Katılımcılara bu görev için 10 dakika verin.

Herkes kendi sıralamasını bitirdiğinde katılımcılardan küçük gruplar (3-6 kişilik) oluşturmalarını ve karakterlerin davranışlarını nasıl değerlendirdiklerini tartışmalarını isteyin. Küçük

⁴¹ “Abigale” Training Resource File Volume 4 - “Intercultural Learning” Examples of Methods Used [“Abigale” Eğitim Kaynak Dosyası Cilt 4 - “Kültürlerarası Öğrenme”de Kullanılan Metotlardan Örnekler], Avrupa Konseyi Gençlik ve Spor Müdürlüğü Direktörlüğü - CEJ/G (1991) 4 rev'dan uyarlanmıştır.

grupların amacı -herkesin kabul edebileceği- ortak bir sıralama oluşturmaktır.

Katılımcılara sıralamayı oluştururken matematiksel metotlardan kaçınmalarını, listeyi daha çok neyin iyi davranış, neyin kötü davranış olduğuna dair ortak anlayış ve uzlaşmayla oluşturmalarını isteyin.

Küçük gruplar listelerini oluşturduktan sonra, isterseniz orta boy gruplar oluşturmak için iki grubu bir araya getirerek bu aşamayı tekrarlayabilirsiniz. Eğer böyle bir aşama ekleyecekse- niz ilk aşamadaki gruplarda kişi sayısı 4'ten fazla olmamalıdır.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Grup çalışmasının sonuçlarını bir araya getirerek ve aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları tartışarak işe başlayın. Yavaşça katılımcılara sıralamalarını neye dayanarak yaptıklarını sorarak devam edin. Aşağıdaki soruları tartışmayı yönlendirmek için kullanabilirsiniz:

- Bireysel olarak davranışın iyi ya da kötü olduğuna nasıl karar verdiler?
- Küçük grupta neyin iyi, neyin kötü davranış olduğu konusunda nasıl uzlaştılar?
- Herkesin kabul edeceği bir uzlaşmaya ulaşmaları zor oldu mu?
- Karşılaştıkları engeller nelerdi?
- Böyle bir süreçte kişisel değerler ne rol oynamaktadır?
- Ahlak ve toplumsal cinsiyete yönelik, bireyin kişisel değerleri nereden gelmektedir?
- İnsanlar ahlak ve toplumsal cinsiyete yönelik değerleri nereden öğreniyorlar?
- Hikâyede belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rolleri var mı, siz fark ediyor musunuz?
- Hikâyede ele alınan toplumsal cinsiyetle ilgili ikilemler nelerdir?
- Bunlardan kendi ortamınızda bulunanları var mı?
- Bunlar genç insanları nasıl etkiliyorlar?
- Genç insanlara ahlak ve toplumsal cinsiyet konularındaki toplumsal baskıyla başa çıkma- ları konusunda nasıl yardımcı olabilirsiniz?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu egzersizden en iyi sonuçları alabilmek için hikâyenin her şekilde sıralanabildiği, insanları tuhaf ya da kötü karşıladığınız argümanlar yüzünden 'suçlamadığınız' açık bir ortam yarat- manız çok önemlidir.

İzleme önerileri

Bu egzersiz birçok şekilde uyarlanabilir. Bu varyasyonlardan biri burada gördüğünüz şe- kilde egzersizi gerçekleştirmek, sonrasında egzersizi tüm kadın rollerini erkek rolleriyle ve tüm erkek rollerini kadın rolleriyle değiştirdiğiniz bir hikâyeyi okuyarak tekrarlamaktır. Aynı sıralama halen geçerli mi? Durumlar neden değişmiş olabilir? Hikâyeye aynı zamanda karakterlerin yaşlarını katabilir ve biraz değiştirebilirsiniz, örneğin hepsini aynı toplumsal cinsiyetten yapabilir, ya da etnik ve ulusal arka plan hikâyeleri ekleyebilirsiniz. Sonrasında hikâyedeki değişikliklerin sıralamada nasıl ve neden fark yarattığına bakmak yararlı olacaktır.

Eylem fikirleri

Grubunuza gerçek birkaç toplulukta toplumsal cinsiyete yönelik değerleri incelemelerini önerin. Bunu birkaç yolla yapabilirsiniz: Farklı görsel ve işitsel metotlarla farklı dinsel ve kültürel toplulukların kadın ve erkek temsilcileriyle görüşmeler yapabilir veya haklarında daha çok şey bilmek istediğiniz topluluklardan kadınlar ve erkekleri grubunuzun üyeleriyle tanışmaya ve onlarla toplumsal cinsiyete ilişkin değerler hakkında konuşmaya davet edebilirsiniz.

BİLGİ MATERYALİ

Stella'nın hikâyesi

Uzak, çok çok uzak bir yerde Stella adında çok güzel bir kız yaşarmış. Nehrin diğer tarafında yaşayan yakışıklı Vitali'ye âşık olmuş. Baharın başlarında korkunç bir sel nehrin üzerindeki tüm köprüleri yıkmış ve yüzebilir halde yalnızca bir sandal kalmış. Stella sandalın sahibi Ralf'tan onu diğer tarafa geçirmesini istemiş. Ralf kabul etmiş, ancak bir şartı varmış: Stella onunla yatmalıymış. Stella'nın kafası karışmış. Ne yapacağını bilememiş ve tavsiye için annesine koşmuş. Annesi Stella'ya onun özel işlerine karışmak istemediğini söylemiş. Stella çaresizlik içerisinde Ralf ile yatmış, ve Ralf sonrasında Stella'yı nehrin karşına geçirmiş. Stella sarılmak için Vitali'ye koşmuş ve ona olan her şeyi anlatmış. Vitali Stella'yı sertçe itmiş ve Stella göz yaşları içerisinde koşarak oradan uzaklaşmış. Vitali'nin evinin yakınlarında Stella Vitali'nin en yakın arkadaşı olan Goran ile karşılaşmış. Ona olanları anlatmış. Goran Vitali'ye Stella'ya yaptığı için bir yumruk atıp Stella ile birlikte oradan uzaklaşmış...

Beyaz Atlı Şövalye⁴²

“Bir etki yaratmak için çok küçük olduğunuzu düşünüyorsanız, odada bir sinekle uyumayı deneyin.”
Anita Roddick

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel Bakış

Düzyey 3
10-20 kişi
60 dakika

Amaçlar

- Güvenli ve demokratik ilişkinin sınırlarını tartışmak
- Yakın ilişkilerde şiddetin önlenmesi için eğitimin ve / veya gençlik çalışmasının rolünü tartışmak

Malzemeler

ları

Hazırlık

Bu egzersizi kolaylaştırmaya başlamadan önce ilişkilerdeki şiddet ve darp konusunda kendinizi bilgilendirin. Bu kılavuzun 2. bölümünü, özellikle de hane içi şiddet ve suistimale ilgili kısımları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin türleri arasındaki farklılıkları netleştirmek için okuyunuz. Aynı zamanda *Pusula'nın (Compass)*⁴³ 354-357. sayfalar arasındaki bölümlerini konunun insan hakları yönü hakkında bilgi edinmek için okuyabilirsiniz.

Bu aktiviteyi gerçekleştirmeden önce kolaylaştırıcılar için ipuçlarını okumayı unutmayınız.

Yardımlarıyla bu egzersizi rahatça kolaylaştırabileceğinizi hissettiğiniz iki katılımcıyı ya da iki ekip arkadaşınızı seçin. Onlara aktivitede neler yapılacağına ilişkin önceden bilgi verin. Egzersizin açıklamalarının ve Beyaz atlı şövalye hikâyesinin birer kopyasını önceden verin. Eğer mümkünse Susie'yi oynayan (kendisine 'kur yapılan') kişi kadın olsun. Eğer bu rolü oynayabilecek uygun bir katılımcınız yoksa ekip arkadaşlarınızdan birinin Susie olmasını isteyin. Diğer katılımcı ya da ekip arkadaşı anlatıcı olmalıdır. Siz (kolaylaştırıcı) şövalyeyi canlandıracaksınız.

Çalışma alanını tüm katılımcıların yarım daire şeklinde oyuncuların önünde oturabileceği ve onları net bir şekilde gözlemleyebileceği biçimde hazırlayın.

Zorluk: Düzyey 3

Grup: 10-20

Süre: 60 dk.

42
43

Macaristan NANE Kadın Hakları Derneği tarafından geliştirilmiş bir aktiviteden uyarlanmıştır. <http://www.nane.hu>
www.coe.int/compass

Yönerge

Katılımcılara beyaz atlı bir şövalye hakkında bir hikâye dinleyeceklerini ve sonrasında hikâyenin ortaya çıkardığı duygular hakkında bir tartışma olacağını anlatın.

Aktörler odanın ortasında olmalı. Siz (kolaylaştırıcı) şövalye olacaksınız. Susie'nin önünde diz çöküp ya da yanına oturup elini tutun. Bu 'kur yapma' sahnelerini kâğıttan okumak yerine içinizden geldiği gibi oynamanız daha iyi olacaktır. Bu yüzden eğer mümkünse hikâyedeki diyalogları önceden ezberleyin. Anlatıcı sahnenin kenarında duracaktır. Anlatıcı hikâyenin o bölümünü okuyacaktır.

Hikâyenin metni aşağıda Bilgi Materyali kısmında bulunabilir.

Bilgilendirme ve değerlendirme

'Kur yapma sahnesi' ve hikâye tamamlandıktan sonra katılımcıların yüzlerine tepkilerini ya da duygularını anlamak için bakın. Eğer katılımcılar biraz şok olmuş ya da kızgın görünüyorsa kendilerini toplamaları için kısa bir ara verin.

Değerlendirmeye, diğer grup üyelerinin görüşlerini almadan önce, Susie'yi oynayan kişinin bu küçük oyun hakkındaki hislerini ve görüşlerini alarak başlayın.

Referans göstermek ve gruba bazı parçaları okuyabilmek için hikâyeyi elinizde tutun.

Tartışmayı aşağıdaki soruları yönlendirici olarak kullanarak başlatabilirsiniz:

- Hikâye sizi nasıl hissettirdi? Neden?
- Bu ilişki hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Sizce hangi noktada Susie bunun tehlikeli bir ilişki olduğunu fark etmeliydi?
- İlişkinin suistimale dayalı olduğuna dair başka hangi sinyaller vardır?
- Bu hikâyeden sevgililik ilişkileri hakkında ne anlayabiliriz?
- Açık ve demokratik bir ilişki nerede biter, nerede suistimale dayalı bir ilişki başlar?
- İlişkilerin nasıl olması gerektiğine yönelik bilgiyi nereden öğreniyoruz?
- Bu bilgi kaynakları ne kadar doğrudur?

Tartışmayı toplumun şiddeti ve baskıyı nasıl romantikleştirdiğine yönelik bir odakla genişleterek sonlandırabilirsiniz. Aşağıdaki soruları tartışmanın bu kısmını yönlendirmek için kullanabilirsiniz.

- Şiddete ve özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddete en çok nerede ve ne durumlarda rastlıyoruz?
- Şiddet ve / veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ne şekilde tasvir edilmektedir?
- Şiddet ne kadar romantikleştirilebilir?
- Genç insanlar şiddetin bu imgeleri ya da betimlemeleriyle nasıl bir etkileşime girer?
- Bu durum genç insanların diğer insanlarla, özellikle de başka toplumsal cinsiyetten ya da başka cinsellikten insanlarla iletişim kurma becerisini nasıl etkilemektedir?
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin daha dürüst ve gerçekçi bir şekilde gösterilmesi için neler yapılabilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Bu egzersiz bazı katılımcılar için çok duygusal olabilir, bu nedenle de güvenli bir alana ihtiyaç duyar. Yeni tanışmış bir grupla uygulanabilecek bir egzersiz değildir. Eğer grubunuz düzenli olarak beraber çalışıyorsa, o zaman bu egzersiz grubun birbirini tanıdığı ve birbirlerine ve size (kolaylaştırıcı olarak) güvendikleri zaman uygulanması gereken bir egzersizdir. Eğer grubunuz tek bir kez bir araya gelecek bir çalışma içerisinde ise, bu aktiviteyi grubunuz birkaç gün beraber çalıştıktan sonra uygulamanız önerilir. Katılımcıların kolaylaştırıcılara ve birbirine güvenmesi bu egzersizin başarısı için son derece önemlidir.

Daha önceden belirtildiği gibi 'odada kimin olduğunu' tam olarak bilemeyeceğinizi unutmayın. Katılımcılardan biri suistimal içeren bir ilişkide bulunmuş olabilir. Siz bu insanları başkalarının yanında ya da topluluk içinde konuşmak istemeyecekleri şeyleri söylemeye zorlanmış hissettirmemelisiniz. Değerlendirme kısmında sorduğunuz soruları 'kişisel olmayan' bir şekilde formüle etmeye çalışın ki kişisel şiddet deneyimi olanlar varsa bile katılımcılar doğrudan kendilerinden bahsetmek zorunda kalmadan cevap verebilsinler.

Ayrıca hatırladıklarında böyle deneyimlerin katılımcılara acı verebileceğini ve bu egzersizi grubunuzla uygularken ortaya çıkabilecek duygusal sonuçlar konusunda sizin kolaylaştırıcı olarak sorumlu olduğunuzu hatırlayın. Diğer bir deyişle, uygulamaya dayalı olarak anlatmak gerekirse, eğer katılımcılardan biri sinirlenir ya da ağlamaya başlarsa bu durumda katılımcıyla teke tek ve grupla hep beraber ilgilenmeye hazır olmalısınız. Bunun çözümü bir ara vermek, katılımcıya odasına çıkmak isteyip istemediğini sormak ve grubun kalanına katılımcının biraz zamana ihtiyacı olduğunu ve hazır olduğunda konuyu grupla konuşacağını söylemek, ya da katılımcının neden bu kadar sinirlendiğini, tabii ki katılımcının önceden verdiği izinle, bütün grupla tartışmak kadar kolay olabilir.

İzleme önerileri

110. sayfadaki 'Kati'nin hikâyesi'ni de aynı grupla hane içi şiddet ve suistimal temasını incelemek için uygulayın.

Eylem fikirleri

Katılımcılar ilişkilerinde sorunlar yaşayan ya da hane içi şiddet mağduru olan kadınlar için kurulmuş yerel bir çağrı merkeziyle iletişime geçebilirler. Çağrı merkezini kamuoyuna tanıtmamanın yollarını arayabilirler. Bazı katılımcılarınız çağrı merkezi için gönüllülük yapmak da isteyebilirler. Eğer böyle yerel bir çağrı merkezi yoksa katılımcılar kendi yerel toplulukları için böyle bir çağrı merkezinin kurulmasının yollarını arayabilirler. Bir çağrı merkezinde çalışırken ya da bir çağrı merkezi kurarken çağrılara verimli şekilde cevap verebilmek için bir eğitimden geçmek son derece önemlidir.

BİLGİ MATERYALİ

Beyaz atlı şövalye

Şövalye Tanrım Susie! Ne kadar da güzelsin! Tarzını o kadar beğeniyorum ki! Tam bir bireysin ve ben bunu çok seviyorum..!

Anlatıcı ... Susie çok mutlu ve şövalyeden hoşlandığını hissediyor.

Şövalye Hiç kimseye bu kadar yakın hissetmedim. Tek güvendiğim sensin, sorunlarımı paylaşabildiğim ve beni anlayan tek kişi sensin. Seninle olmak o kadar güzel ki. Seni çok seviyorum...

Anlatıcı Susie bu adam için çok önemli olduğunu hissediyor. Güvende hissediyor.

Şövalye Diğer yarımı bulmuş gibi hissediyorum. Biz birbirimiz için yaratılmışız. Başka kimseye ihtiyacımız yok, değil mi?

Anlatıcı Susie de tüm dünyanın dışarıda kaldığını ve birbirlerinden uzak her saniyenin aşklarından çaldığını düşünüyor.
ve.

Şövalye Çok güzelsin, çok tatlı. Ama sence de eteğin biraz kısa değil mi? Anlamıyor musun, senin için endişeleniyorum. Bence başka bir şey giymelisin. Ben daha iyi hissedirim. Biz birbirimize aitiz değil mi? Sen benimsin.

Anlatıcı Susie onu sevdiği ve bu kadar önemsiz şeyler için kavga etmek istemediğinden adamın istediği gibi giyinmeye başlar.

Şövalye Kız arkadaşlarıyla çok zaman geçiriyorsun. Oysa ki biz beraber ne kadar iyi vakit geçiriyoruz. Ben sana yetmiyor muyum? Onlara güvenmemelisin. Bence seni kötü etkiliyorlar. Onlar ve onlarla yaptıkların hakkında konuşman hoşuma gitmiyor. Ve onlarla görüştükten sonra benimle konuşma şeklin de hoşuma gitmiyor.

Anlatıcı Ve Susie adama iyi davranmak istediğinden arkadaşlarını gitgide daha az görmeye başlar. Kısa zamanda arkadaşları geçmişte kalmıştır.

Şövalye Senin aileni seviyorum, ama onları her pazar görmek zorunda mıyız? Ben senle daha fazla yalnız zaman geçirmek istiyorum. Hem onlar beni pek sevmiyor zaten. Sürekli beni eleştiriyorlar. Bir pazar günü bile dinlenmeye izin yok. Ayrılmamızı sabırsızlıkla bekliyorlar. Keşke onlarla bu kadar zaman geçirmemizi istemesen.

Anlatıcı Susie ilişkileri hakkında endişelenmektedir. Ama adamı kaybetmek istemediğinden ailesi ile daha az vakit geçirmeye başlar. Şimdi huzurlular... Ya da öyle mi?

Sorması çok zor⁴⁴

“Hayır her zaman hayır demektir!”

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzey 3
6-30 kişi
60 dakika

Amaçlar

- Bir kişinin başka birine cinsellik içeren bir ilişkiye girmeyi önerirken niyetlerini şeffaf bir biçimde, böylece diğer kişinin de kararına saygı duyduğunu anlatır şekilde, açıklamasının yollarını bulmaya çalışmak
- Cinsellik içeren bir ilişki talebinde farklı (olumsuz) tepkileri vermeyi öğrenmek
- Bireylerin (özellikle de kadınların) cinsel ilişkiyle ilgili talep ve reddedişlerin şeffaf olmayan dili nedeniyle düzensiz olarak karşılaştıkları tehlikeleri anlamak

Malzemeler

- Yazı tahtası
- Tahta kalemleri

Hazırlık

Birçok genç insan aslında henüz hazır olmadan cinsel ilişkiye girer. Bu durum genç insanların halen yetişkinlere bağlı ama bir yandan da özerklik ve özgüvene olan ihtiyaçlarının gittikçe arttığı bir dönemde oldukları için ortaya çıkabilir. Hayatın bu döneminde, gençler hayatlarında kontrol edebildikleri tek şeyin vücutları olduğunu hissede-bilirler. Bu nedenle de büyüdüklerini kanıtlamak için cinsel ilişkide bulunabilirler. Bunun başka bir nedeni de genç insanların her zaman kendi isteklerini göstermeyi öğrenmemiş olmaları olabilir, özellikle de hoşlandıkları kişilerin ihtiyaçları ve niyetleri kendilerinininkinden farklı olduğunda.

Yönerge

Katılımcılara gruptaki diğer insanların düzenli olarak cinsel ilişki yaşadıklarına inanıp inanmadıklarını sorun. Bazı katılımcılar “evet” diyebilir. Bazı kişilerin düzenli cinsel ilişkisi olmayabileceğini, bazılarının da muhtemelen hiç olmadığını belirtin. Bazılarının ise aslında istememelerine rağmen, sorulduğunda “hayır” demeyi bilmedikleri için girmiş olabileceklerini

Zorluk: Düzey 3

Grup: 6-30

Süre: 60 dk.

Bu aktiviteyi gerçekleştirmeden önce kolaylaştırıcılar için ipuçlarını okumayı unutmayınız.

söyleyin. Dahası, bazıları partnerlerinden cinsel ilişkiye girmeyi onları önemsediklerini katıtlamak için istemeleri gerektiğini düşünmüş olabilirler.

Bölüm 1: Beyin fırtınası

Katılımcılardan aşağıdaki soru üzerine tek başlarına düşünmelerini isteyin:

Bir kişiden sizinle cinsel ilişkiye girmesini istemenin yolları nelerdir?

Birinin sizinle cinsel ilişkiye girmesini istediğinizi hayal etmeniz için sizin cinsel ilişkiye girmiş olmanız gerekmediğini belirtin. Bu bir beyin fırtınası ve katılımcılar cevaplarını temellendirebilecekleri kişisel deneyimleri olmadığından endişelenmemeliler.

Katılımcılara fikirlerini yazmak için birkaç dakika verin. Daire içerisinde gönüllülerden fikirlerini paylaşmalarını isteyin. Önerilerini yazı tahtasına yazın. Eğer benzer fikirler ortaya çıkarsa, bunları birkaç defa yazmaya gerek yoktur. Sadece her bahsedildiklerinde yanlarına bir işaret koyun.

Yorumlar bittiğinde katılımcılardan bu talepleri nasıl reddedebileceklerine yönelik beyin fırtınası yapmalarını isteyin. Diğer bir deyişle, böyle bir talep geldiğinde nasıl “hayır” diyecekler? Katılımcılardan kendinden emin cevaplar düşünmelerini isteyin. Kendinden emin cevaplar net bir ret kararını saldırgan olmayan bir şekilde belirten bir cevaptır. Bu cevapları yazı tahtasına ilgili soruların yanına yazın.

Bölüm 2: Rol yapma

Sorular ve cevaplar oluşturulduktan sonra, katılımcılara aralarında sorular ve cevapların nasıl işlediğini göstermek için rol yapmaya gönüllü olmak isteyen olup olmadığını sorun (en az 2 gönüllüye ihtiyacınız var). Gönüllü çiftlere sorularını seçmek ve hazırlanmak için birkaç dakika verin. Başlangıç olarak diğer katılımcılar gönüllülerin kısa diyaloglarını izlemeliler. Sonrasında, gönüllüler aynı senaryoyu tekrar ederken diğer katılımcılar rol yapanlardan birinin yerine geçmek ve diyalogu farklı, (kendilerine göre) daha etkin ya da kendinden emin bir yöne yönlendirmek isterlerse rol yapanlara “donun” demeliler. Bu şekilde diğer katılımcılar cinsel ilişkiyi istemek ve buna cevap vermek konusunda aktif olarak alternatif yollar önerebilirler. Bir canlandırmayı izleyenlerden daha fazla öneri gelmeyene ya da rol yapanlar canlandırmayı iki üç defa tekrar edene kadar oynayın. Dinleyicilerin ilgilerinin dağılmasını önlemek için bir sonraki gönüllü çiftte geçin ve süreci tekrarlayın. Rol yapmak isteyen tüm katılımcılara bu şans, elbette ki elinizdeki süreyi dikkate alarak, vermeye çalışın. Grubunuzdaki kadınların da cinsel ilişki talep eden tarafı oynama olanakları olması gerektiğini unutmayın.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Katılımcılardan bu egzersiz sırasında cinsel ilişkiyi isteme ve reddetme konusunda öğrendiklerinin onlara ne hissettirdiğini grupla paylaşmalarını isteyerek başlatın.

Açık sözel iletişimin cinsel ilişki taleplerinde ve bunların reddedilmesindeki önemini vurgulayın. Bir kişinin cinsel ilişkiye hazır olup olmaması ya da isteyip istememesi konusunda

açıkça konuşmasının niye önemli olduğu hakkında aşağıdaki nedenlerle atıfta bulunabilirsiniz:

- Farklı rollerdeki kişilerin vücut dilleri, belirli göz teması çeşitleri ve iki kişi arasındaki bir buluşmanın romantik bir buluşma mı ya da arkadaşıca bir görüşme mi olduğu gibi konular, diğer kişilerin tam olarak farkında olup olmadığını bilemeyeceğimiz öznel kategorilerdir.
- Belirgin olan ancak sözel olmayan talepler kendinden emin şekilde reddetmesi zor taleplerdir. Tutkunun hedefindeki kişi, karşısındaki tutku duyanın niyetini anlayana kadar, çoktan gözü korkmuş olabilir.
- Tanıdık ya da sevgili tecavüzü vakalarında, çoğu mağdur tecavüz (ya da yeltenmeden) kısa bir süre önce durum hakkında içgüdüsel olarak rahatsız olduklarını, ancak kendinden emin şekilde davranmanın kaba görüneceğini düşündüklerini ya da içgüdülerinden tam olarak emin olmadıkları için karşı tarafı gücendirmek istemediklerini söylemişlerdir. Bu rahatsız anlar olabilecek kötü şeylerin işaretçisidir ve çoğu zaman karşı tarafı durdurmak için son fırsatlardır. Diğer tarafın niyeti netleştğinde, onu durdurmak için çok geç kalınmış olabilir.

Katılımcılarla insanların cinsel ilişki hakkında şeffaf olmayan iletişim şekillerine yönelik bir tartışma başlatın. Aşağıdaki soruları yönlendirici olarak kullanabilirsiniz:

- Bu egzersiz hakkında neler hissettiniz?
- Başkalarının önünde cinsel ilişki hakkında açık bir şekilde konuşmanızın istenmesi sizi rahatsız hissettirdi mi? Neden?
- Genç insanlar başka hangi nedenlerle cinsel ilişki hakkında konuşmaktan rahatsızlık duyabilir ya da utanabilir?
- Farklı bağlamlardaki genç insanlar cinsel ilişki hakkında farklı şekilde mi (daha açık ya da daha kapalı) iletişim kuruyorlar? Neden?
- Ya sizin yaşadığınız yerde? Cinsel ilişki hakkında nasıl iletişim kuruluyor?
- Sizce genç insanlar cinsel ilişki konusunda açıkça konuşmaktan neden utanıyorlar?
- Genç insanların cinsel ilişki hakkında açık ve şeffaf bir biçimde konuşabilmeleri için neler yapılabilir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Katılımcılara cinsel ilişki talep etme nedenlerine yönelik fikirlerini sormak zor bir iştir. Katılımcılar beyin fırtınası sırasında cinsel ilişki talep etmek için sözel ya da sözel olmayan mecazi yollardan bahsedebilirler. Bunları ayrı bir kâğıda yazın ve ana amacın cinsel ilişki istemek ve reddetmek hakkında şeffaf iletişim yolları bulmak olduğunu hatırlatın. Bu mecazi yollara katılımcıların dikkatini cinsel ilişki hakkında şeffaf iletişimin önemine çekmek için işe yarayacağını düşünüyorsanız tekrar dönebilirsiniz.

Bu tür bir iletişim bize büyürken öğretilmediğinden bu zor bir egzersizdir. Egzersizin amacı tüm katılımcıların egzersizin sonunda kendi cinsel arzuları hakkında açık bir şekilde konuşabilmesi değildir. Bu egzersizin amacı daha çok, geçmiş deneyimlerimiz ve şu andaki fikirlerimiz hakkında düşünmeye başlamamız ve cinsel ilişki istemek ya da istememek

Farklı ülkelerdeki rıza yaşını öğrenmek için internette şu adrese bakabilirsiniz
www.advert.org/aofcon-sent.htm

konusunda şeffaf olmayan iletişimin dezavantajları konusunda farkındalık oluşturmaktır.

Seksle ilgili içerik barındıran tartışmaların bazı katılımcılarda rahatsızlık yaratabileceğinin farkında olun. Katılımcılar söz söylememe haklarını, başka bir deyişle belirli bir noktada kendilerini anlatmama haklarını kullanabilmeliler. Bu tür talepleri ya da reddedişleri, herhangi bir nedenle, kelimelere dökmekte zorlanan katılımcılar olabilir. “Topluluğumuzda bu tür bir iletişim mümkün değildir” gibi yorumlar bu egzersizin sonlandırılmasını gerektirmez. Değerlendirmede sürece yönelik tartışmada farklı toplumlarda cinsel ilişki konusundaki iletişimin hangi yollarla yapıldığı ele alınabilir. Katılımcılardan konuşma haklarını kullanmamış olanlar tartışmanın bu bölümünde söyleyecek daha çok şey bulabilirler. Onları cinsel ilişki konusundaki iletişime yönelik hisleri ve değişmesini istedikleri bir şey olup olmadığı konusunda konuşmaya teşvik edin.

Bazen bu egzersizdeki rol oyunları cinsel taciz konusunu ele alacak şekilde gelişir. Bu konu da cinsel ilişki konusuyla bağlantılı olsa da, cinsel taciz ve cinsel ilişki hakkındaki açık bir konuşma arasındaki farklar konusunda net olun.

Burada da belirtildiği gibi, bu egzersiz kadın-erkek karışık gruplar içindir, ancak grubunuzun özelliğine göre yalnızca erkek ya da kadınlar için de bir aktiviteye dönüştürülebilir.

İzleme önerileri

Grubunuzla *Pusula*’dan (*Compass*)⁴⁵ 156. sayfadaki “Cinsellik Konuşma Zamanı!” başlıklı egzersizi yaparak devam edebilirsiniz.

Bu egzersize benzer konular cinsel taciz ve sevgili / tanıdık tecavüzü olabilir. Bu tür toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularını bu kılavuzun 2. bölümünde okuyabilirsiniz.

Eylem fikirleri

Kendi topluluğunuzda / ülkenizde cinsel haklar, cinsel şiddet ya da sevgili / yakın tecavüzü konularında herhangi bir kampanya olup olmadığına bakın. Okulunuz ya da gençlik kulübünüz için bu konuda materyaller (posterler, broşürler, kartlar) temin etmeye, ya da bir araya gelip kendi kampanya malzemelerinizi yapmaya çalışın. Bulduğunuz malzemeleri ne tür bir kampanya yapacağınız ve bunu nasıl hazırlayacağınız konusunda bir tartışma başlatmak için kullanın. Eğer kendi yerel kampanyanızı hazırlayacaksanız, ister önleme, ister farkındalık yaratma üzerine olsun, bunların okulunuzdaki ya da toplumunuzdaki mağdurlar tarafından görüleceğini unutmayın. Farklı cinsel taciz ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerinin mağdurları için sunulan hizmetler (çağrı merkezleri, danışma büroları) hakkında bilgileri malzemelere eklediğinize emin olun.

Ne yapmalı⁴⁶

"Gitmeli miyim, kalmalı mı?"

Zorluk
Grup boyutu
Süre
Genel bakış

Düzy 2
6-30 kişi
60 dakika

Zorluk: Düzy 2

Grup: 6-30

Süre: 60 dk.

Amaçlar

- Gençlerin bağımsız bireyler olması sürecinde karşılaştıkları cinsel ilişki, cinsellik, şiddet ve ilişkilere yönelik ortak çelişkileri tanımlamak
- Bu çelişkilerle başa çıkmak için farklı yöntemleri tartışmak ve keşfetmek
- Zor durumlar ve kararlarla karşı karşıya olan genç insanlara karşı empati geliştirmek

Malzemeler

- Kolaylaştırıcının okuyacağı çelişkilerin yazıldığı bir kâğıt
- Dört köşesi olan büyük, kapalı bir çalışma alanı

Hazırlık

Çelişkiler hakkında bilgi edinin.
A, B, C köşeleri ve açık köşe işaretleriyle odayı hazırlayın.

Yönerge

Katılımcılardan odanın ortasında durup sonra sunulan çelişkiler üzerine odanın bir köşesini seçerek oraya gitmelerini söyleyin. Çelişki yüksek sesle okunup alternatif köşeler hakkında bilgi verilecektir. Herkes bir köşe seçtiğinde ve orada durduğunda, katılımcıların biraz aralarında tartışmalarına izin verin. Sonrasında her köşeden katılımcılardan neden o köşeyi seçtiklerine dair bazı gerekçeler vermelerini isteyin. Sunmak için seçtiğiniz her çelişki için bu döngüyü tekrarlayın (Bilgi Materyali'ne bakınız.)

⁴⁶ Bella - Grus och Glitter 2'dan uyarlanmıştır, KŞAN/Kvinnöorgaisationernas Samarbestrad i Alkohol – och Narkotikafragor och Katrin Byreus, 2001. İngilizce versiyonun başlığı 'Rubble and Roses – A practical guide for girls' groups' (Çakıllar ve Güller - Genç kadın grupları için uygulamalı bir kılavuz) yazar Katrin Byreus Hagen, Alkol ve Uyuşturucu Hakkında Kadın Örgütleri Komitesi (WOCAD) yayını.

Bilgilendirme ve değerlendirme

Herkes bir daire şeklinde otursun. Tartışmaya katılımcılara egzersiz sırasında nasıl hissettiklerini, egzersizi sevip sevmediklerini, ya da diğer katılımcıların söylediklerine şaşırıp şaşırmadıklarını sorarak başlayın. Katılımcılara okunan vakalardaki karakterlerden herhangi biriyle empati kurup kurmadıklarını sorun.

Tartışmaya, aşağıdaki yönlendirici soruları kullanarak, gençlerin cinsellik, seks, şiddet ve ilişkiler konusunda yaşadıkları çelişkiler konusu üzerinden devam edin:

- Bu çelişkilerin günlük hayatta tipik gençlerin yaşadığı çelişkilere benzediğini düşünüyor musunuz?
- Sizce genç insanlar bu tür çelişkilerle karşılaştıklarında nasıl karar veriyorlar?
- Bu tür bir çelişkiyle yüzleşmenin bir gencin hayatında nasıl bir etkisi olabilir?
- (Büyük ya da küçük) bir çelişkide kaldığınızda bunu nasıl çözüyorsunuz?
- Bu tür çelişkiler yaşayan gençler ihtiyaçları olduklarında nereden yardım alabilirler?
- Konu cinsel ve doğurganlık hakları olduğunda ülkenizdeki gençlerin hakları nelerdir?
- Cinsel ilişki konusunda gençlerin haklarına kimler karar vermelidir?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Çelişkilerin çalıştığınız grubun özelliklerine göre, anlatılan kişilerin cinsiyetleri, yaşları, cinsel kimlikleri, uyrukları ya da diğer özelliklerini ya da senaryoları değiştirerek, uyarlayabilirsiniz. Yalnızca her zaman 'odada kimin olduğunu' bilemeyeceğinizi ve katılımcıların kişisel hikâyelerini kullanmaktan kaçınmanız gerektiğini unutmayın.

İzleme önerileri

Eğitim Paketi'nin (The Education Pack)⁴⁷ 88. sayfasında yer alan 'Bakın yemeğe kim geliyor!' (Look who's coming to dinner!) isimli aktiviteyi, katılımcıların ilişkilerindeki çelişkiler ve gençlere yakın olan kişilerin bu gençlerin ilişki seçimleri ve özerklikleri üzerindeki etkileri konusundaki bakış açılarını genişletmek için uygulayın.

Eylem fikirleri

Yerelinizde grubun karşılaştığı çelişkilerle ilgili herhangi bir destek mekanizması (danışmanlık, isim verilmesi gerekmeyen çağrı merkezleri, vb.) bulunup bulunmadığını öğrenin. Eğer yoksa, grubunuzdaki katılımcıların ya da örgütünüzün (tek başına ya da başka bir örgütle ortaklık içerisinde) gerekli akran destek hizmetlerini sağlamak için bir proje başlatmak isteyip istemediklerini bir düşünün.

BİLGİ MATERYALI

Jenny'nin çelişkisi

Jenny 15 yaşında. Okuldaki en havalı genç erkek onu gece eğlencesinden sonra eve davet ediyor. Birbirlerini tanımıyorlar. Gencin ailesi evde değil. Jenny ne yapmalı?

1. Hayır demeli
2. Evet demeli
3. Yanlarında arkadaşlarının gelmesi şartıyla evet demeli
4. Başka bir çözüm bulmalı (Açık köşe)

Ranja'nın çelişkisi

Ranja 14 yaşında ve âşık. Erkek arkadaşı da benzer duygular içinde. İki aydır beraberler, ama Ranja'nın ebeveynleri bu ilişkiyi bilmiyor ve eğer öğrenirlerse birbirlerini görmelerini yasaklayacaklarına Ranja emin. Ranja ne yapmalı?

1. Âşık olduğu kişiyi görmeyi bırakmalı
2. Âşık olduğu kişiyi eve getirip ailesi ile tanıştırmalı
3. Gizli gizli buluşmaya devam etmeli
4. Başka bir çözüm bulmalı (Açık köşe)

Barry'nin çelişkisi

Barry 16 yaşında. Barry gey ama ailesinde ya da arkadaşları arasında henüz kimse bunu bilmiyor. Sınıfındaki bir erkekten hoşlanıyor ve onunla bir ilişki yaşamak istiyor. Ancak, erkeğin bu teklife açık olup olmayacağını bilmiyor; erkeğin sınıftaki diğer kişilere durumu söyleyebileceğinden ve ailesinin de öğrenmesinden korkuyor. Barry ne yapmalı?

1. Aklındakilerden vazgeçip erkeği unutmali
2. Ailesine ve arkadaşlarına gey olduğunu söylemeli, erkeği bir randevuya çıkarmalı ve ne olacağına bakmalı
3. Kendi duygularını açmadan önce erkeği daha iyi tanıyıp benzer hisleri olup olmadığını anlamaya çalışmalı
4. Başka bir çözüm bulmalı (Açık köşe)

Nasrine ve Eddie'nin çelişkisi

Nasrine 18, Eddie 19 yaşında. Bir yıldan uzun süredir beraberler. Şimdi Nasrine'nin hamile olduğunu öğreniyorlar. Henüz çocuk sahibi olmaya hazır değiller, ancak evlenmeyi de düşünüyorlar. Nasrine ailesine söylemek istiyor. Eddie ise ailenin onları onaylamayacağından ve hatta onları ayırmaya çalışabileceğinden emin. Ne yapacaklarını bilmiyorlar, çünkü Nasrine halen okula gidiyor. Nasrine ve Eddie ne yapmalı?

1. Öneri almak için bir danışma merkezine gitmeliler
2. Çabucak ve gizli şekilde evlenip sonra Nasrine'in ailesine hamile olduğunu söylemeliler
3. Nasrine'in ailesine söyleyip ilerideki adımları planlamak için onlardan yardım istemeliler
4. Başka bir çözüm bulmalılar (Açık köşe)

Ingrid'in elişkisi

Ingrid ve Shane 17 yaşındalar. 2 senedir beraberler. Bir akşam diskoya giderler ve Shane sarhoş olur. Ingrid başka bir diskoya Shane olmadan gitmeye karar verir ve Shane buna çok sinirlenir, Ingrid'e bağırmaya başlar ve onu yere iter. Ingrid ne yapmalı?

1. Gecenin geri kalanında Shane ile kalıp olanları unutmalı
2. Diskodan Shane olmadan ayrılıp arkadaşlarına olanları söylemeli
3. Shane bağırmayı bırakana kadar o da Shane'e vurmali
4. Başka bir çözüm bulmalı (Açık köşe)

4.4.1. Tek cinsiyetli gruplar için genel egzersizler

Giriş

Bazı zamanlarda bu tür gençlik çalışmaları düzenli olarak buluşan tek cinsiyetli gruplarda yapılır. Bazen de tek seferlik gece konaklamalı seminerlerde tek cinsiyetli aktiviteler organize edilebilir. Tek cinsiyetli gruplarda formel olmayan (gençlik) eğitim çalışmaları yapmanın bazı avantajları, yararları ve özellikleri 3. bölümde işlenmişti.

İlerleyen kısımlarda size tek cinsiyetli gruplarla çalışmaya başlarken kullanılabilecek birkaç aktivite sunuyoruz. Bu aktiviteler, özellikle hassas konular hakkında bu kılavuzda ele alınan önemli ve daha ayrıntılı aktivitelere zemin hazırlamayı amaçlamaktadır. Aktivitelerin çoğu özgüvene ve güven oluşturmaya, grup içerisinde açık, dürüst ve saygılı bir tartışma ortamı yaratmaya odaklanmıştır. Aktivitelerin çoğu oldukça kolaydır ve bir saatten az süre alır, bu nedenle de katılımcılarda derin duygusal etkiler bırakması amaçlanmayan kısa oturumlar için çok kullanışlıdır.

Bu metotların ve yaklaşımların çoğunun karışık gruplarla çalışmak için de uygun olduğunu söylemeliyiz, ancak bu durumda kolaylaştırıcı karışık grubun özelliklerine (kültürel yapısı, yaş durumu, vb.) hizmet edebilecek gerekli uyarlamalar konusunda iyice düşünmelidir.

Başlarken

Bütün katılımcıların eşit alana sahip olduğu ve diğer katılımcıları görebildiği, daire şeklinde bir düzende oturmak hem güvenliği sağlar, hem de yakınlık duygusu verir. Bu oturma şekli, katılımcıların birbirlerini tanıdığı aktiviteler de dahil, bir grupta aktivitelere başlamak için çok kullanışlıdır. Aynı zamanda aktivite bittikten sonra yapılan grup tartışmaları için de iyi bir ortamdır. Bu tür tartışmalarda, bir daire içerisinde oturmak herkese kendilerini ifade edebilecekleri bir alan sağlamanın ilk adımıdır. İkinci adım ise herkesin, eğer isterlerse, konuşma olanağı bulması ve insanlar arasında konuşmaya cesareti olmayanları konuşturabilmektir. Sürece destek olmak için bir konuşma objesi de kullanabilirsiniz. Yalnızca bu objeyi tutan kişi konuşabilir. Diğerleri dinlemek zorundadır. Objeye bir kişiden diğerine verilir.

Bir grupta kendini tanıtmanın kolay yolları

Özgürleşme

Herkes daire şeklinde dizilir. Biri dairenin içine bir adım atar ve iyi yaptığı/iyi olduğu bir şeyi söyler. Grubun geri kalanı da dairenin içine bir adım atıp o kişinin ismini ve iyi yaptığı/iyi olduğu şeyi tekrarlar. Grubun tüm üyeleri için bunu tekrarlayın.

Güçlenme

Herkes daire şeklinde dizilir. Bir kişi adını söyler ve grubun geri kalanı o ismin baş harfiyle başlayan olumlu sıfatlar bulur. Kişi (eğer birden fazla sıfat ortaya çıktıysa) bu sıfatlardan birini seçer. Bir sonraki kişi, az önceki kişiyi tanıtır, örneğin bakımlı Benjamin, ve sonrasında kendi adını söyler, örneğin lüzumlu Leila. Daire etrafında herkesin kendinden önceki tüm isimleri ve olumlu sıfatları saymasıyla devam eder. Burada önemli olan verilecek olumlu sıfatların kişinin isminin baş harfiyle başlamasıdır, sıfatların kişiye uyması değil. Diğer katılımcılar tarafından önerilen sıfatların arasından kendisine uyanı seçip seçmemek kişinin kendine kalmıştır. Kolaylaştırıcı olarak, katılımcılar sıfat önerisi bulamadığı durumlarda olumlu sıfatlar önerebilmek için hazırlıklı olmalısınız.

İsimleri öğrenme

Daire içerisinde oturan katılımcılarına isimlerini kendi geldikleri yerlerde söylendiği 'doğru' şekliyle söylemelerini isteyin. Her katılımcı ismini söyledikten sonra grup hep beraber "Hoş geldin," diyerek kişinin ismini tekrarlamalı, örneğin, "Hoş geldin, Martin!" İlk turu bitirdikten sonra katılımcılardan aşağıdaki soruları cevaplayarak devam etmelerini isteyin. Tüm soruları kullanmak zorunda değilsiniz, uygun olacağını ve insanların birbirlerini tanımalarına yardım edeceklerini düşündüklerinizi seçebilirsiniz. Hangi soruları kullanacağınıza dair kararınız bu egzersiz için ne kadar vaktiniz olduğuna da bağlıdır.

İsimlerle ilgili sorular:

- İsmi'nin anlamı nedir?
- Ailen neden bu ismi seçmiş?
- İsmi'ni seviyor musun?
- Bir takma adın var mı?

Ortak paydada buluşabilmek

Katılımcılar çiftler oluştururlar. Çiftlerden aralarında ortak olan üç şeyi bulmaları istenir. Bunları grubun geri kalanıyla paylaşırlar. Ek ya da alternatif olarak çiftler arasındaki üç farklı şeye de odaklanabilirsiniz.

Bu kılavuzdaki konular hakkında başlangıç egzersizleri

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bitmemiş cümleler

Her katılımcıya üzerinde bitmemiş cümleler olan bir kâğıt parçası verilir. Görevleri her cümleyi bitirmeleridir. Katılımcılara ilk cümleden başlayarak tamamladıkları cümleleri gruba okumalarını söyleyin. Bunu tüm cümleler için tekrarlayın.

Muhtemel cümleler şunlardır:

- Bir genç kadın olmanın en iyi yanı ...
- Bir genç erkek olmanın en iyi yanı ...
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anlamı ...
- Toplumsal cinsiyet eşitliği önemlidir çünkü ...

- Toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için bizler (tüm yurttaşlar, bu grup) yapmalıyız.

Bu aktivitenin katılımcılarının konu hakkındaki kendilerinin ilk görüşlerinin farkına varmaları için de kullanılabileceğini unutmayın. Bu durumda katılımcılardan cümlelerini gruba okumalarını istemeyin.

Eğer bu aktivite aynı gruptan genç insanların katılacağı bir dizi toplantının başında yapılıyorsa ve sonrasında toplumsal cinsiyete yönelik daha derin konular tartışılacaksa cümlelerin yazılı olduğu kâğıtları toplayıp saklayabilirsiniz. Son toplantıda orijinal kâğıtları dağıtıp katılımcılardan kendi cümlelerini tekrar okumalarını isteyebilirsiniz. Katılımcılar, aktivitelere katılımlarını da göz önünde bulundurarak cümleleri nasıl bitireceklerini tekrar düşünmelidirler. Bu noktada, katılımcılardan eğer değiştirdilerse yeni cümlelerini söylemelerini ve değiştirme nedenlerinden bahsetmelerini isteyebilirsiniz.

Grup kurma / dinamiği iyi hissetme aktivitesi

Herkes bir daire şeklinde dizilir. Bir kişi ortaya geçer ve iyi yaptığı bir şeyi söyler, örneğin “Ben dans etmekte iyiyim”. Dans etmekte iyi olduğunu düşünen diğer katılımcılar mümkün olduğunca çabuk yer değiştirmeliler. Başka bir katılımcı ortaya gelir ve iyi yaptığı bir şeyi söyler. Bu şekilde gerektiği kadar döngüyü tekrarlayın. Kişilerin seçilmesi ya da gelişigüzel gönüllü olması en iyisidir.

Sıcak sandalye – değer açıklamaları

Herkes bir daire şeklinde dizilmiş sandalyelerde oturur. Bir sandalye boş kalmalıdır. Kolaylaştırıcı her seferinde bir açıklama okur. Her açıklama okunduktan sonra açıklamaya katılan katılımcılar yer değiştirip başka bir sandalyeye otururlar. Açıklamaya katılmayanlar oturdukları yerde kalırlar. Eğer karar veremeyen katılımcılar varsa ayağa kalkmalı ve kendi etraflarında bir kere dönmeliler. Tüm bunlar hızlı bir şekilde yapılmalı.

Olası açıklama örnekleri:

- Kötü bir itibar bir kadın için bir erkek için olduğundan daha kötüdür.
- Genç kadınların vücut tüylerini alması kabul edilebilir bir şeydir.
- Mağazaların çocuklar için tanga satması yanlıştır.
- Genç kadınların ve erkeklerin arkadaş olması kabul edilebilir bir şeydir.
- Kadınlar yemek pişirme konusunda erkeklerden daha iyidir.
- Geylerin ve lezbiyenlerin evlenme hakkı olmalıdır.
- Eğer arkadaşım bana eşcinsel olduğunu söylerse, yine de onunla arkadaş olmaya devam ederim.
- Yalnızca zayıf kadınlar güzel olabilir.
- Güzellik içten gelir.
- Çocukken bile kız çocukları dikiş dikmekte, erkek çocukları ise mekanik işlerinde daha iyidir.
- Bazen tecavüz kadının suçudur.
- Kaslı olmak erkeksidir.
- Erkekler duygularını göstermek konusunda iyidir.

- Bale erkeklere göre bir meslek değildir.
- Erkeklerin kontrolü ve liderliği eline alması doğaldır.
- Erkek bir başkan/başbakan kadın bir başkan/başbakandan daha iyidir.
- Bir koca karısından daha az para kazanmamalıdır.
- Arkadaşlarına bir şeyden korktuğunu söylemek zayıflığını ortaya çıkarır.
- Duygular hakkında konuşmak erkeksi bir şey değildir.
- Aşk zamanla azalır.
- Cinsel ilişki için aşk gereklidir.
- Yetişkinlerin cinsel ilişki hakkındaki görüşleri eski modadır.
- Cinsel ilişki hakkında iyi önerileri porno dergilerinde bulabilirsiniz.
- Cinsel ilişki hakkında iyi önerileri gençlik dergilerinde bulabilirsiniz.
- Tüm insanlar eşit değerdedir.

Bu listedeki tüm açıklamaları kullanmak zorunda değilsiniz: Bunlar kullanabileceğiniz bazı örnekler. Katılımcılardan egzersize eklenmek üzere kendi örneklerini, isimlerini belirtmeden, yazmalarını isteyebilirsiniz. Bu durumda, katılımcılardan açıklamaları kâğıt parçalarına yazıp bir kutuya ya da şapkaya atmalarını isteyin. Kolaylaştırıcı bu açıklamaları kendi hazırladığı ya da ekibi tarafından hazırlanan açıklamalarla beraber gelişigüzel bir sırayla okumalı. Tüm açıklamalar okunduktan sonra açıklamalara verilen farklı tepkiler ve bu farklılıkların neden kaynaklandığı konusunda bir tartışma başlatabilirsiniz.

İlişkiler hakkında grup çalışması

Katılımcıları üç kişilik gruplara ayırın. Her gruba 20 dakika tartışmaları için iki açıklama verin. Her grup açıklama hakkındaki tartışmalarını tüm gruba sunmak için 5 dakikaya sahip olmalı. Bu sunumlar tüm grubun beraber yaptığı yaklaşık 30 dakikalık, ya da zaman ve ilgi olduğu sürece devam edecek, bir tartışmayla devam etmelidir.

Olası açıklama örnekleri:

- Evlenmeden önce birkaç ilişki yaşamış olmak iyidir.
- Kadınlar bazen cinsel ilişkiye, istemeseler bile, 'evet' derler.
- Kendi kültüründen biriyle bir ilişkin olması en iyisidir.
- Seninle benzer geçmişi olan biriyle bir ilişkin olması en iyisidir.
- Kadınlar ilişkiler ve cinsel ilişki konusunda erkeklerin inisiyatif almasını beklerler.
- Birçok kişi bir ilişki yaşamak istedikleri kişiye yaklaşmakta zorlanır.
- Aşık olduğunuz zaman görünüş karakterden daha önemlidir.
- Aşkta mutsuz olabilirsiniz.
- Bir ilişkiye başlamak için onu bitirmekten daha fazla cesarete ihtiyacınız vardır.
- Farklı sevgi türleri vardır.
- Kime aşık olacağınıza siz karar veremezsiniz.
- İlk görüşte aşk diye bir şey vardır.
- Arkadaşlar sevgililerden daha önemlidir.

Bu egzersizi 'Sıcak sandalye' açıklama egzersizi gibi de yürütebilirsiniz. Bu durumda, kolaylaştırıcı bir açıklamayı okur ve bu açıklamayı desteklemek ya da karşı çıkmak için konuşmak isteyenler odanın ortasındaki sandalyede oturmak zorundadır. Diğer katılımcılar

'sıcak sandalye'de oturan katılımcıya yaklaşp uzaklaşarak onun argümanını beğendiklerini ya da beğenmediklerini belirtebilirler. Argümanı kabul edenler 'sıcak sandalye'de oturan katılımcıya yaklaşarak, beğenmeyenler ise ortadaki katılımcıdan uzaklaşarak fikirlerini gös-terebilirler. Her açıklama için farklı uzaklıklarda duran katılımcılara neden durdukları yerde durduklarını ve neden 'sıcak sandalyede' oturan kişinin argümanına katılıp katılmadıklarını sormalısınız.

Takma isimler⁴⁸

Erkekler ve kadınlar için kullanılan birçok farklı kelime vardır. Bu egzersizde, katılımcılar farklı gruplar için kullanılan farklı terimlerin olduğu bir liste hazırlarlar. İki grup oluşturun, biri erkekler için kullanılan kelimeler üzerinde çalışsın, diğeri kadınlar için kullanılan kelimeler üzerinde. Her grup onlara verilen cinsiyet için kullanılan tüm kelimeleri listelemelidir. Gruplara çalışmak için 15-20 dakika verilmelidir.

Gruplardan listeleri birbirlerine sunmalarını isteyin. Sunum için 5 dakikaları olacağından sunumu listedeki kelimelere odaklamalıdır.

Grup çalışmasının sonuçlarını tartışın. Tartışmayı başlatmak için aşağıdaki soruları kullanabilirsiniz:

- Erkekler ve kadınlar ne zaman bu takma isimlerle çağırılıyorlar ve neden?
- Siz bu kelimelerden herhangi biriyle çağırıldığınızda nasıl hissediyorsunuz ve neden? Karşı cinsiyetten insanlar nasıl tepki veriyor?
- Bu kelimeleri kim kullanıyor?
- Hangi kelimelerle çağırılmak istersiniz, hangileri ile istemezsiniz?

Kapanış aktiviteleri

Bu aktivite bir kapanış oturumu ya da bir grubun düzenli bir toplantısını bitirmek için iyi bir aktivitedir. Uyarlanarak değerlendirme amacıyla da kullanılabilir:

Herkes cümleyi bitirme (ya da susma) hakkına sahip olmalı:

- Kendi cinsiyetimden hayran olduğum bir kişi...
- Karşı cinsiyetten hayran olduğum bir kişi...
- Genç erkeklerin / genç kadınların durumu hakkında değiştirmek isteyeceğim bir şey...
- ... olduğunda mutlu hissederim.
- Sevdığım biri ..., çünkü...
- Bence herkes...
- Kimse ...ye zorlanmamalı.
- Bir kadın/erkek olmaktan gurur duyduğum olay...
- Keşke diğer cinsiyetten olsaydım dediğim bir olay...
- Arzuladığım şey...
- Eğer güç sahibi olsaydım...

48 Göçmen topluluklardan genç insanlarla yapılan ve İsveç Eskilstuna Belediyesi Aile Bölümü tarafından yürütülen 'Proje Isabell' (Project Isabell)'den uyarlanmıştır. www.eskilstuna.se.

5

EKLER:

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle ilgili Uluslararası Yasal İnsan Hakları Enstrümanları

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Özet)

Madde 1 : Eşitlik hakkı

Madde 2: Ayrımcılığa uğramama hakkı

Madde 3: Yaşama, özgürlük, kişisel güvenlik hakkı

Madde 4: Kölelik altında bulunmama

Madde 5: İşkence ve kötü muamele görmeme

Madde 6: Hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı

Madde 7: Yasa önünde eşitlik hakkı

Madde 8: Yetkin bir yasal yolla telafi hakkı

Madde 9: Sebepsiz tutuklanmama ve sürgün edilmeme hakkı

Madde 10: Adil yargılanma hakkı

Madde 11: Suçluluğu kanıtlanana kadar suçsuz kabul edilme hakkı

Madde 12: Özel hayata, aileye, eve ve iletişime müdahale edilmeme

Madde 13: Ülkeye giriş ve çıkışlarda özgür hareket hakkı

Madde 14: Zulüm tehlikesinden başka ülkelere sığınma hakkı

Madde 15: Yurttaşlık ve bunu değiştirme özgürlüğü hakkı

Madde 16: Evlenme ve aile kurma hakkı

Madde 17: Mülkiyet sahibi olma hakkı

Madde 18: İnanç ve din özgürlüğü hakkı

Madde 19: Fikir ve bilgi özgürlüğü

Madde 20: Barışçıl bir şekilde örgütlenme ve dernek kurma hakkı

Madde 21: Ülke yönetimine ve özgür seçimlere katılma hakkı

Madde 22: Sosyal güvenlik hakkı

Madde 23: İstenen işte çalışma ve sendikaya üye olma hakkı

Madde 24: Dinlenme ve tatil hakkı

Madde 25: Yeterli yaşam standardı hakkı

Madde 26: Eğitim hakkı

Madde 27: Toplumda kültürel hayata katılma hakkı

Madde 28: Bu belgeyi yansıtan bir toplumsal düzen hakkı

Madde 29: Özgür ve tam gelişme için toplumun sorumlulukları

Madde 30: Yukarıdaki haklara devlet ya da bireysel müdahale edilmeme hakkı

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Önsöz

İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına,

İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevk eden vahşiliklere sebep olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları olarak ilan edilmiş bulunmasına,

İnsanın zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olmasına,

Uluslararası dostça ilişkiler geliştirilmesini teşvik etmenin esaslı bir zaruret olmasına,

Birleşmiş Milletler halklarının, Antlaşmada, insanın ana haklarına, insan şahsının haysiyet ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilan etmiş olmalarına ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, daha geniş bir hürriyet içerisinde daha iyi hayat şartları kurmaya karar verdiklerini beyan etmiş bulunmalarına,

Üye devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile işbirliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyada gerçekten saygı gösterilmesinin teminini taahhüt etmiş olmalarına,

Bu haklar ve hürriyetlerin herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukarıdaki taahhüdün yerine getirilmesi için son derece önemli bulunmasına göre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,

İnsanlık topluluğunun bütün fertleriyle uzuvlarının bu beyannameyi daima göz önünde tutarak öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygıyı geliştirmeye, gittikçe artan millî ve milletlerarası tedbirlerle gerek bizzat üye devletler ahalisi gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahalisi arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri amacıyla bütün halklar ve milletler için ulaşılabilecek ortak ideal olarak işbu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan eder.

Madde 1

Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde 2

Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, millî veya içtimai menşee, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beynamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir. Bundan başka, bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayri muhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tabi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasi, hukuki veya milletlerarası statüsü bakımından hiçbir ayrılık gözetilmeyecektir.

Madde 3

Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferдин hakkıdır.

Madde 4

Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü şekliyle yasaktır.

Madde 5

Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamaz.

Madde 6

Herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkını haizdir.

Madde 7

Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korumasından istifade hakkını haizdir. Herkesin işbu Beyannameye aykırı her türlü ayırdedici muameleye karşı ve böyle bir ayırdedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 8

Her şahsın kendine anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiilli netice verecek şekilde milli mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde 9

Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, alıkonulamaz veya sürülemez.

Madde 10

Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette herhangi bir isnadın tespitinde, tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11

1. Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.
2. Hiç kimse işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkûm edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.

Madde 12

Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkes herhangi bir devletin sınırları dahilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkını haizdir.
2. Herkes, kendi memleketi de dahil, herhangi bir memleketi terk etmek ve memleketine dönmek hakkını haizdir.

Madde 14

1. Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.
2. Bu hak, gerçekten adi bir çürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.

Madde 15

1. Her ferдин bir uyrukluk hakkı vardır.

2. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan ve uyrukluğunu değiştirmek hakkından mahrum edilemez.

Madde 16

1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, uyrukluğ veya din bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkını haizdir. Her erkek ve kadın evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hakları haizdir.
2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.
3. Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.

Madde 17

1. Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir.
2. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.

Madde 18

Her şahsın, fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyeti, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini içerir.

Madde 19

Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzu bahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.

Madde 20

1. Her şahıs saldırsız toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.
2. Hiç kimse bir derneğe mensup olmaya zorlanamaz.

Madde 21

1. Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.
2. Her şahıs memleketin kamu hizmetlerine eşitlikle girme hakkını haizdir.
3. Halkın iradesi kamu otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek, genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devri ve dürüst seçimlerle ifade edilir.

Madde 22

Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibarıyla, sosyal güvenliğe hakkı vardır; hay-siyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde 23

1. Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.
2. Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.
3. Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
4. Herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 24

Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette sınırlandırılmasına ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.

Madde 25

1. Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.

2. Ana ve çocuk özel ihtimam ve yardım görmek hakkını haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar, aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.

Madde 26

1. Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yükseköğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.

2. Öğretim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3. Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.

Madde 27

1. Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.

2. Herkesin yarattığı, her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit manevi ve maddi menfaatlerin korunmasına hakkı vardır.

Madde 28

Herkesin, işbu Beyannamede derpiş edilen hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve milletlerarası nizama hakkı vardır.

Madde 29

1. Her şahsın, şahsiyetinin serbest ve tam gelişmesi ancak bir topluluk içinde mümkündür ve şahsın bu topluluğa karşı görevleri vardır.

2. Herkes, haklarının ve hürriyetlerinin kullanılmasında, sadece başkalarının haklarının ve hürriyetlerinin gereğince tanınması ve bunlara saygı gösterilmesi amacıyla ve ancak demokratik bir cemiyette ahlâkın, kamu düzeninin ve genel refahın haklı icaplarını yerine getirmek maksadıyla kanunla belirlenmiş sınırlamalara tabi tutulabilir.

3. Bu hak ve hürriyetler hiçbir veçhile Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensiplerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30

İşbu Beyannamenin hiçbir hükmü, herhangi bir devlete, zümreye ya da ferde, bu Beyannamede ilan olunan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.

10 Aralık 1948 tarihli 217 A (III) no'lu Genel Kurul kararı ile kabul ve ilan edilmiştir.

Kaynak: BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği web sitesi: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=trk>

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

(Basitleştirilmiş Versiyon)

Kısım I: Haklar ve Özgürlükler

Madde 1, İnsan haklarına saygı gösterme zorunluluğu:

Bu sözleşmeyi benimseyen bir ülkede yaşıyorsanız, yurttaş olup olmamanızdan bağımsız olarak bu temel medeni ve siyasi haklara sahip olursunuz.

Madde 2, Yaşam hakkı:

Yaşam hakkına sahipsiniz ve bu hak yasanın koruması altındadır.

Madde 3, İşkence görmeme özgürlüğü:

Kimseye işkence yapılamaz, acı çektilerilemez, kimse aşağılanamaz.

Madde 4, Kölelik ve zorunlu çalıştırmaya maruz kalmama hakkı:

Kimsenin sana köle gibi davranma hakkı yoktur. Sen de kimseyi kölen olarak kullanamazsın. Kimse seni zorla çalıştıramaz.

Madde 5, Özgürlük ve güvenlik hakkı:

Özgürlük ve güvenlik hakkındır. Kimse yasal yollar hariç bu hakları alamaz. Tutuklanma durumunda da neden tutuklandığını anlamak, en kısa sürede yargılanmak ve tutukluluğa itiraz gibi birçok hakkın vardır.

Madde 6, Adil yargılanma hakkı:

Herhangi bir suçla suçlandığında adil ve kamuya açık bir duruşmada yargılanmak hakkındır.

Madde 7, Hukuksuz cezalandırma olmaması:

İşlendiği an suç sayılmayan bir fiil nedeniyle cezalandırılmazsın.

Madde 8, Özel ve aile yaşantısına ve iletişime saygı hakkı:

Bir başkası zarar vermeyi denediği veya evine girmeye yeltendiği, mektuplarını açtığı, seni veya aileni herhangi geçerli bir nedeni olmaksızın rahatsız ettiği zaman korunmaya hakkın vardır.

Madde 9, Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü:

Kendine ait düşüncelerin olmasına ve herhangi bir dine inanmaya hakkın vardır. Dinini ve inançlarını uygulamakta ve değiştirmekte özgürsün.

Madde 10, İfade özgürlüğü:

İstediğin gibi düşünme ve beğendiğini sorumluluk içinde söyleme hakkın vardır. Görüş ve fikirlerini gazete, dergi, radyo, televizyon ve internet dahil herhangi bir yoldan başkalarıyla paylaşabilmelisin.

Madde 11, Örgütlenme ve bir araya gelme özgürlüğü:

Sendika kurmak veya sendikaya üye olmak dahil, başkalarıyla barışçıl biçimde bir araya gelmeye hakkın vardır.

Madde 12, Evlenme hakkı:

Yasal olarak uygun yaşa geldiğinde evlenme ve aile kurma hakkın vardır.

Madde 13, Etkin çare hakkı:

Haklarının bir başkası veya hükümet tarafından ihlal edilmesi durumunda, haklarının korunması için mahkeme ve başka kamu kurumlarından yardım talebinde bulunma hakkın vardır.

Madde 14, Ayrımcılığa uğramama özgürlüğü:

İrk, derinin rengi, cinsiyet, dil, din, görüş, aile kökeni, toplumsal veya ekonomik statü, doğum yeri veya milliyetin ne olursa olsun bu Sözleşme’de belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahipsin.

Madde 15, Acil durumlarda yasalar değiştirilebilir:

Savaş zamanında hükümet bu hak ve özgürlükleri destekleme görevini askıya alabilir. Bu durum yaşama hakkını düzenleyen 2. maddeyi kapsamaz.

Madde 16, Yabancıların siyasal etkinliğinin kısıtlanması:

Hükümet söz konusu ülkenin yurttaşı olmamaları nedeniyle bireylerin siyasal etkinliğine kısıtlama getiremez.

Madde 17, Hak ihlalinin yasaklanması:

Dünyada hiç kimse, hiçbir grup veya hükümet bu hakları tahrip edecek bir davranış gösteremez.

Madde 18, Hakların kısıtlı kullanımının sınırlandırılması:

Haklar ve özgürlükler yalnızca bu Sözleşme’de belirtilen yollardan sınırlandırılabilir.

Kısım II: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi**Madde 19-51, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yetki ve etkinlikleri:**

Sözleşme bireyler ve hükümetlerin açtığı davalara bakmak üzere bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) oluşturmuştur. Yargıçlar bütünüyle bağımsız olup Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından seçilir.

Kısım III: Muhtelif hükümler**Madde 52-59, Bu sözleşmedeki hakların uygulanması:**

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi hükümetlerin işbu sözleşmeye ne ölçüde saygı gösterdiklerini ve insan haklarını geliştirmek ve korumak doğrultusundaki yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini gözlemler.

İnsan Hakları hakkında Avrupa Sözleşmesi Protokolleri

AİHM 1950’de kabul edildikten sonra, Avrupa Konseyi, Avrupa’da yaşayan insanların insan haklarıyla ilgili protokol olarak bilinen önemli ekler gerçekleştirmiştir. Temel haklar ve özgürlüklerle ilgili bu ekler arasında şunlar sayılabilir:

Protokol No. 1:

Madde 1, Mülkiyet hakkı

Kendi mülküne ve sahip olduklarını kullanmaya hakkın vardır.

Madde 2, Eğitim hakkı

Okula gitmeye hakkın vardır.

Madde 3, Serbest seçim hakkı

Ülkenizin hükümetini gizli oylamayla seçme hakkınız vardır.

Protokol No. 4:

Madde 2, Seyahat özgürlüğü

Bir ülkede yasal olarak bulunuyorsanız, istediğiniz yere yolculuk yapma veya istediğiniz yerde yaşama ve istediğiniz zaman kendi ülkenize dönme hakkınız vardır.

Protokol No. 6 ve 13:

Madde 1, Ölüm cezası olmaması

Savaş veya barış zamanında hükümet tarafından ölüme mahkûm edilemez veya infaz edilemezsiniz.

Protokol No. 7:

Madde 2, Suç konularında itiraz hakkı

Bir suçtan mahkûm olduğunuzda bir yüksek mahkemeye itirazda bulunabilirsiniz.

Protokol No. 12:

Madde 1, Ayrımcılığa karşı genel koruma

Kamu otoriteleri derinizin rengi, cinsiyet, dil, siyasal veya dinsel inançlar veya kökeniniz nedeniyle ayrımcılık uygulayamaz.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi - CEDAW (Özet)

Madde 1

Kadınlara yönelik ayrımcılığın tanımı: Politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama.

Madde 2

Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımı kınar ve tüm türlerinin ortadan kaldırılmasının takipçisi olacaktır. Taraf Devletler şunları yapacaktır: Ulusal anayasalarına kadın erkek eşitliği ilkelerini dahil etmek; kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan yasal önlemler kabul etmek; ayrımcılığa karşı yasal koruma ve etkin telafi mekanizmalarının bulunduğuna emin olmak; kadınlara yönelik herhangi bir ayrımcılıktan kaçınma ve kamu yetkilileri ve kuruluşlarının ayrımcılık yapmadığına emin olmak; herhangi bir kişi, kuruluş ya da müessesenin kadınlara yönelik uyguladığı ayrımcılığa karşı gerekli adımları atmak; kadınlara yönelik ayrımcılık içeren halihazırda var olan yasaları, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek ya da ortadan kaldırmak için adım atmak.

Madde 3

Taraf Devletler kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için, özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlar başta olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan haklarından yararlanmalarını garanti etmek amacıyla uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4

Geçici özel önlemler ayrımcılık olarak kabul edilemez. Hamileliği koruyan özel önlemler ayrımcılık olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5

Taraf Devletler şunlar için tüm uygun önlemleri alacaktır:

Aşağılık veya üstünlük fikrine veya kadınla erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı, kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek; aile eğitiminin erkek ve kadının çocukların yetiştirilmesindeki ortak sorumluluklarını içerdiğine emin olmak.

Madde 6

Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 7

Taraf Devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayrımı önlemek için tüm önlemleri alacaktır ve oy vermek ve seçilebilmek, hükümet politikasının hazırlanmasına katılmak ve kamu görevi ifa edebilmek, STK'lara katılabilmek için eşit haklar bulunduğuna emin olacaktır.

Madde 8

Taraf Devletler, kadınlara, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak için eşit haklar sağlamalıdır.

Madde 9

Taraf Devletler kadınlara eşit tabiiyet hakları vermelidir. Ne evlilik ne de evlilik sırasında koca tarafından tabiiyetin değiştirilmesi otomatik olarak kadının tabiiyetini değiştirmez. Kadınlar çocukların tabiiyeti konusunda erkeklerle eşit haklara sahip olmalıdır.

Madde 10

Taraf Devletler kadınlara eğitim alanında eşit haklar sağlayacaktır. Taraf Devletler kariyer yönlendirmesinde, derslere erişimde, eğitim görevlilerinde ve ekipmanlarında eşitliği sağlayacaktır. Kalıplaşmış kadın ve erkek rolleri tüm eğitim türlerinde ortadan kaldırılmalıdır. Taraf Devletler kadınlara burslardan yararlanmak ve eğitimlerine devam etme konusunda eşit haklara sahip olmalarını sağlamalıdır. Taraf Devletler kızların okuldan ayrılma oranlarını düşürmeli ve kadınların, aile planlaması dahil, sağlık ve aile sağlığıyla ilgili eğitimsel bilgilere ulaşabilmelerini sağlamalıdır.

Madde 11

Taraf Devletler istihdam alanında kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için gerekli önlemleri alacak ve kadın ve erkeklerin eşitliği temelinde eşit çalışma hakları, eşit istihdam olanakları, işini özgürce seçebilme, terfi alma, sosyal yardımlar, mesleki eğitim, istihkak, eşit değerde işe eşit muamele, sosyal güvenlik hakkı, işsizlik, sağlık güvencesi konularında eşit haklar sağlayacaktır. Taraf Devletler hamilelik sebebiyle işten çıkarmayı ve medeni durum temelinde işten çıkarmalarda ayrımcılığı yasaklayacaktır. Taraf Devletler ücretli ya da sosyal yardımlı annelik iznini uygulamaya koymak konusunda adımlar atacaktır.

Madde 12

Taraf Devletler sağlık alanında kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldırarak bütün önlemleri alacak ve kadınların sağlık bakım hizmetlerine ve hamilelikle ilgili uygun hizmetlere eşit ulaşımını sağlayacaklardır.

Madde 13

Taraf Devletler ekonomik ve sosyal hayatın diğer alanlarında kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için tüm gerekli adımların atılmasını ve aile yardımı, banka kredileri, mortgage ve diğer kredi formlarına dair eşit hakları olmasını sağlayacaktır.

Madde 14

Taraf Devletler, kırsal kesimdeki kadınların, karşılaştıkları özel sorunları ve ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin onlara uygulanmasını sağlayacaktır. Taraf Devletler kadın ve erkeklerin eşit şekilde kırsal kalkınmaya katılmalarını ve yararlanmalarını sağlayacaktır. Kırsal kadınların: Kalkınma planlamalarına katılmaları, sağlık bakım hizmetlerine ve aile planlamasına ulaşmaları, sosyal güvenlik programlarından yararlanmaları, eğitim ve öğretimden yararlanmaları, tarımsal kredi ve borçlanmaya, pazarlamaya ve uygun teknolojilere ulaşmaları, toprak reformlarında eşit muameleye maruz kalmaları, özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaşım ve iletişim konusunda yeterli yaşam standartlarına sahip olmaları sağlanacaktır.

Madde 15

Kadınlar kanun önünde erkeklerle eşit olmalıdır. Kadınlar ve erkekler serbest dolaşım ve ikamet seçme özgürlüğü konusunda eşit haklara sahip olacaktır.

Madde 16

Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri konusunda kadınlara karşı ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve kadınlar evlenmede, eş seçmede, tam rızayla evlenmede, evlilik ve boşanmada eşit hak ve sorumluluklara, ebeveyn olarak aynı hak ve sorumluluklara, çocuklarının sayısı ve yaş aralıklarına karar vermede ve mülk sahibi olmada eşit haklara sahip olacaktır. Evlilik için asgari bir evlenme yaşı belirlenecektir.

Kaynak: İnsan Hakları Eğitimi için Halk Hareketi (The People's Movement for Human Rights Education) <http://www.pdhre.org/conventionsum/cedaw.html>

(Orijinal kaynak İngilizcedir)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

Bu Sözleşme'ye taraf olan Devletler;

Birleşmiş Milletler Yasasının temel insan haklarına, insan itibar ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar onayladığını kaydederek, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin, insanlara karşı ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibini doğruladığını, tüm insanların özgür doğduğunu, eşit itibar ve haklara sahip olduklarını, bu Beyanname'de böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayrıma tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabileceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Sözleşmelerine Taraf Devletlerin, kadınlar ve erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin yükümlülüğü bulunduğunu vurgulayarak,

Birleşmiş Milletler ve ona bağlı uzman kuruluşların nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri göz önünde tutarak, Ayrıca Birleşmiş Milletler ve ona bağlı uzman kuruluşlarının kabul ettiği erkek ve kadın haklarının eşitliğini sağlamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak, Ancak bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayrımcılığın halen devam etmekte olduğundan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlal ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanakları geliştirmelerini zorlaştırdığını kaydederek,

Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim, iş bulma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkâna sahip olduklarından endişe duyarak,

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak,

Güney Afrika'daki ırk ayrımının, ırkçılığın her şeklinin, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hâkimiyetinin ve ülkelerin iç işlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit haklardan yararlanmaları için gerekli olduğunu önemle belirterek,

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı işbirliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilke-

lerinin doğruluğunun, yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulusal hükümler ve toprak bütünlüklerine saygının gerçekleşmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunacağını doğrulayarak,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refahın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şartlarda, her alanda azami katkılarının gereğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkıların henüz tam olarak anlaşılamadığının, anneliğin sosyal önemi ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyüülmesindeki rollerini göz önünde bulundurarak ve kadınların neslin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayrıma neden olmaması gerektiğinin, nitekim çocukların yetiştirilmesinde kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluğu paylaşmaları gerektiğinin bilincinde olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğunun farkında olarak,

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu amaçla bu tür ayrımcılığın her şekli ve oluşumunun ortadan kaldırılması için gerekli önlemleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1

İşbu Sözleşme'ye göre kadınlara karşı ayırım deyimi kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2

Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

- Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi anayasalarına ve diğer ilgili yasalara henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı;
- Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde yaptırımları da içeren yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi;
- Kadın haklarının erkeklerle eşit temelde himayesini, yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kuruluşlarla kadının her tür ayrımcılığa karşı etkin bir şekilde korunmasını sağlamayı;

- d. Kadınlara karşı herhangi bir ayrımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı;
- e. Herhangi bir kişi veya kuruluşun kadınlara karşı ayırım yapma girişimini önlemek için bütün uygun önlemleri almayı;
- f. Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturulan mevcut yasa, yönetmelik, âdet ve uygulamaları değiştirmek veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı;
- g. Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal cezai hükümleri yürürlükten kaldırmayı.

Madde 3

Taraf Devletler kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için, özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlar başta olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4

1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için Taraf Devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşme’de belirtilen türden bir ayırım olarak düşünülmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların korunması sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu önlemlere son verilecektir.
2. Anneliğin korunması amacıyla işbu Sözleşme’de belirtilenler dahil, Taraf Devletlerce alınacak özel önlemler, ayrımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5

Taraf Devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- a. Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek;
- b. Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her durumda çocukların çıkarlarını her şeyden önce gözetken anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak.

Madde 6

Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

BÖLÜM II

Madde 7

Taraf Devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayırımı önlemek için tüm önlemleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a. Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek;
- b. Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek;
- c. Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere katılmak.

Madde 8

Taraf Devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 9

1. Taraf Devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocanın tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını sağlayacaklardır.
2. Taraf Devletler, çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

BÖLÜM III

Madde 10

Taraf Devletler özellikle arasındaki konularda kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- a. Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması;
- b. Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları;
- c. Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi;
- d. Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması;
- e. Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik olarak, yetişkin ve fonksiyonel okuma-yazma programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi;
- f. Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi;
- g. Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatların tanınması;

- h. Kadınların, ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil, özel eğitici bilgiyi sağlamaları.

Madde 11

1. Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:
 - a. Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı;
 - b. İstihdam konularında eşit seçim kriterlerinin uygulanması da dahil erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı;
 - c. Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil, mesleki eğitim ve sürekli eğitim görme hakkı;
 - d. Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı;
 - e. Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık, yaşlılık ve diğer çalışamama hallerinde sosyal güvenlik hakkı;
 - f. Güvenli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu arada doğurganlığın korunması hakkı.
2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayrımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, Taraf Devletler uygun önlemleri alacaklardır:
 - a. Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayrımını yasaklamak, bu ayrımı yapanları cezalandırmak;
 - b. Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli olarak aralık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek;
 - c. Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini; görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek;
 - d. Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.
3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında periyodik olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse değiştirilecek, kaldırılacak veya uzatılacaktır.

Madde 12

1. Taraf Devletler, aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık alanında kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldırarak bütün önlemleri alacaklardır.
2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla Taraf Devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde ücretsiz hizmet vereceklerdir.

Madde 13

Taraf Devletler, kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer alanlarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın

önlenmesi için gerekli ve özellikle aşağıdaki önlemleri alacaklardır:

- a. Aile zammı hakkı;
- b. Banka kredisi, ipotek ve diğer mali kredileri elde etme hakları;
- c. Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün yönlerine katılma hakları.

Madde 14

1. Taraf Devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.
2. Taraf Devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıran tüm uygun önlemleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:
 - a. Her seviyedeki kalkınma planlarının görüşme ve uygulanmasına katılmak;
 - b. Aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak;
 - c. Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak;
 - d. Teknik yeteneklerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte fonksiyonel okur-yazarlık dahil, resmi ve gayri resmi eğitim ile öğretimin her türünden yararlanmak;
 - e. Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak;
 - f. Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak;
 - g. Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanı sıra yeniden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiden yararlanmak;
 - h. Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

BÖLÜM IV

Madde 15

1. Taraf Devletler kadınlara kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.
2. Taraf Devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir.
3. Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve diğer özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.
4. Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgâh seçme taşımada eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Madde 16

1. Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:
 - a. Evlenmede erkeklerle eşit hak;
 - b. Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı;
 - c. Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında ayrı hak ve sorumluluklar;
 - d. Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda gözetilecektir;
 - e. Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalarla yararlanmada eşit haklar;
 - f. Her durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar;
 - g. Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş (kadın-erkek) için, eşit kişisel haklar;
 - h. Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, kazanımı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında her iki eşe de eşit haklar.
2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

BÖLÜM V

Madde 17

1. İşbu Sözleşme'nin uygulanmasındaki gelişmeleri gözden geçirmek amacıyla, Sözleşme yürürlüğe girdiği zaman 18, Sözleşme'ye taraf 35 devletin onayı veya katılmasını takiben, işbu Sözleşme'nin kapsadığı konularda yüksek itibar ve ehliyetle sahip 23 uzmandan oluşan, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (Bundan böyle Komite diye anılacaktır) kurulacaktır. Uzmanlar, Taraf Devletlerce kendi yurttaşları arasından seçilecek ve kendi şahısları namına hareket edecekler, seçimlerde dengeli coğrafi dağılım ve belli başlı hukuki sistemlerle birlikte farklı uygarlıkların temsili de göz önüne alınacaktır.
2. Komite üyeleri Taraf Devletlerin aday listesinden gizli oy ile seçilecektir. Her Taraf Devlet kendi yurttaşlarından bir kişiyi aday gösterebilecektir.
3. İlk seçim işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yapılacaktır. BM Genel Sekreteri seçimlerden en az üç ay önce Taraf Devletlere adaylarını iki ay içinde bildirmelerini isteyen bir mektup gönderecektir. Genel Sekreter, aday gösteren taraf Devletleri de belirtmek suretiyle, adayların listesini alfabetik sıraya göre hazırlayacak ve Taraf Devletlere gönderecektir.
4. Komite üyelerinin seçimi, BM Genel Merkezinde, Genel Sekreter tarafından çağrılmış Taraf Devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf Devletlerin üçte ikisinin yeter sayı oluşturacağı toplantıda en fazla oy veren toplantıda hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletler temsilcilerinin salt çoğunluğunun oylarını alan adaylar Komite'ye seçileceklerdir.
5. Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçileceklerdir. Bununla beraber ilk seçimde seçil-

len dokuz üyenin süresi ikinci yılın sonunda bitecek dokuz üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra Komite Başkanı tarafından kura ile tespit edilecektir.

6. Komite'nin 5 ilave üyesinin seçimi 35'inci onay veya katılmayı takiben bu maddenin 2, 3 ve 4'üncü paragrafları hükümlerine göre yapılacaktır. Bu şekilde seçilen iki yedek üyenin görev süresi iki yılın sonunda sona erecek ve bu iki üyenin ismi Komite Başkanı tarafından kura ile tespit edilecektir.
7. Boş yerlerin doldurulması için uzmanın Komite'deki görev süresi sona eren Taraf Devlet kendi yurttaşları arasından Komite'nin onayına bağlı olmak üzere başka bir uzmanı atar.
8. Komite üyeleri BM Genel Kurulu'nun onayı ile ve Genel Kurul'un Komite'nin sorumlusunun önemini göz önünde tutarak kararlaştıracığı şartlar ve hükümlerle Birleşmiş Milletler'den ücret alacaklardır.
9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Sözleşme uyarınca Komite'nin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli personel ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde 18

1. Taraf Devletler, işbu Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu:
 - a. Sözleşme'nin, ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde;
 - b. Bilahare, her dört yılda bir ve ileride de Komite'nin talep ettiği zamanlarda, Komite tarafından incelenmek üzere, BM Genel Sekreteri'ne sunmayı taahhüt ederler.
2. Raporlarda, işbu Sözleşme yükümlülüklerinin gerçekleştirilmesini etkileyen unsurlar ve güçlükler belirebilir.

Madde 19

1. Komite kendi usul kurallarını saptayacaktır.
2. Komite görevlilerini 2 yıllık bir süre için seçecektir.

Madde 20

1. Komite işbu Sözleşme'nin 18'inci maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak yılda iki kere ve azami üç hafta süre için toplanacaktır.
2. Komite toplantıları Birleşmiş Milletler Merkezi'nde veya Komite tarafından uygun bulunan herhangi bir yerde yapılacaktır.

Madde 21

1. Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla faaliyetleri hakkında BM Genel Kuruluna yıllık raporlar sunacak ve Taraf Devletlerden sağlanan bilgiler ve raporların incelenmesine dayanarak tekliflerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Bu teklif ve genel tavsiyeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporuna dahil edilecektir.
2. Genel Sekreter Komite raporlarını Kadının Statüsü Komisyonu'nun bilgisine sunacaktır.

Madde 22

Uzman kuruluşlar, faaliyet alanlarına giren işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasının görüşülmesi sırasında temsil edilme hakkına sahip olacaklardır. Komite, uzman kuruluşları

Sözleşme'nin uygulanması hususunda, faaliyet alanlarına giren konularda raporlar sunmaya davet edebilir.

BÖLÜM VI

Madde 23

İşbu Sözleşme'deki hiçbir husus kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan:

- a. Taraf Devletin yasasındaki veya
- b. O devlet için yürürlükte olan herhangi bir Uluslararası Sözleşme, antlaşma veya anlaşmadaki hükümleri etkilemeyecektir.

Madde 24

Taraf Devletler işbu Sözleşme ile tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesi için ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri almayı taahhüt ederler.

Madde 25

1. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açık olacaktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Sözleşme'nin depozitörü olarak tayin edilmiştir.
3. İşbu Sözleşme onaya bağlıdır. Onay belgeleri BM Genel Sekreteri'ne tevdi edecektir.
4. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. Katılma belgesinin BM Genel Sekreterine tevdi edilmesiyle katılma gerçekleşecektir.

Madde 26

1. İşbu Sözleşmenin tadili teklifi Taraf Devletlerden biri tarafından herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir başvuru ile yapılabilir.
2. BM Genel Kurulu gerekli gördüğü takdirde böyle bir teklifle ilgili olarak yapılacak işlem hakkında karar verecektir.

Madde 27

1. İşbu Sözleşme 20'nci onaylama veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi edilmesini takip eden 30 uncu gün yürürlüğe girecektir.
2. 20'nci onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonra, işbu Sözleşme'yi onaylayan veya katılan her devlet için Sözleşme, kendi onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki 30'uncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 28

1. BM Genel Sekreteri, onaylama veya katılma sırasında yapılan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün Taraf Devletlere dağıtacaktır.
2. İşbu Sözleşme'nin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir.
3. Çekinceler, BM Genel Sekreteri'ne hitaben herhangi bir zamanda yapılacak ihbar ile geri alınabilir. Genel Sekreter bu ihbardan bütün Devletleri haberdar edecektir. Böyle bir ihbar alındığı tarihte geçerli olacaktır.

Madde 29

1. İki veya daha fazla Taraf Devlet arasında işbu Sözleşme'nin yorum veya uygulanmasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na, Divan Statüsü uyarınca götürebilir.
2. Taraf Devletlerden her biri işbu Sözleşme'nin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer Taraf Devletler, böyle bir çekince koymuş olan Taraf Devlet karşısında aynı paragrafla bağlı olmayacaktır.
3. Bu maddenin 2'nci paragrafına göre çekince koyan her Taraf Devlet, BM Genel Sekreteri'ne ihbarda bulunarak her zaman çekincesini geri alabilir.

Madde 30

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin eşit derecede geçerli olduğu, işbu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce muhafaza edilecektir.

YUKARIDAKİ HUSUSLARI TASDİKİKEN, imzaları aşağıda bulunan yetkili temsilciler işbu Sözleşme'yi imzalamışlardır.

Kaynak: UNICEF Türkiye Websitesi - http://www.unicef.org/turkey/cedaw/_gi18.html

Şebeke: Gençlerin Katılımı Projesi’nin amacı, genç yurttaşların ve gençler ile çalışan sivil toplum kuruluşlarının (STK) kamusal tartışmalara ve karar alma mekanizmalarına katılımını güçlendirmektir. Aynı zamanda, gençlerin toplumsal katılımlarının desteklenmesi hedeflenmektedir.

Elinizde tuttuğunuz kitap, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden zarar görenlerin ve konu hakkında çalışanların yararlanmasına katkıda bulunmak amacıyla çevrilmiştir. Gerek temsili demokrasi içinde, gerekse katılımcı demokrasi içinde, karşılaştıkları engeller yüzünden yer almakta zorlanan önemli bir grup, cinsiyeti ve/ya cinsel yönelimi yüzünden toplumsal cinsiyet eşitsizliğini deneyimleyenlerdir. Umarız, bu kitap, özellikle kadınların ve LGBT bireylerin hayatın tüm alanlarında karşılaştıkları engelleri (toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve etkilerinin, karar verme/ politika yapma mekanizmalarına ve hayatın tüm alanlarına katılımlarında) görünür kılma konusunda sivil alana bir katkı sağlar.

Kitap, eğitimlerde kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Dolayısıyla, formel ya da formel olmayan eğitimler aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve ilgili konulara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Kitapta değinilen temalar ve geliştirilmiş modüller bir yandan ilgili özneleri güçlendirmeyi ve mücadele “dil”ini yaygınlaştırmayı amaçlarken, öte yandan eğitim katılımcılarında farkındalık yaratmayı hedeflemektedir.

ISBN: 978-605-399-319-3

**İstanbul
Bilgi Üniversitesi**

LAUREATE INTERNATIONAL UNIVERSITIES

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

Bu yayın Avrupa Birliği mali desteğiyle hazırlanmıştır. Yayının içeriğinden yalnız Yazar(lar) sorumlu olup hiçbir şekilde Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.